

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09522

DER OYFSHTAND FUN DI
MALOKHIM

Anatole France

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַנאַטאָל פֿראַנג

דער אויפשטאַנד פון די מלאכים

(*LA REVOLTE DES ANGES*)

איבערגעזעצט פון פראנצויזישן:
נ. פערלמאן

פארלאג „מאקס יאנקאוויטש“

MAX JANKOVITZ, *Publisher*
179 East Broadway, New York.

א י נ ה א ל ט

קאפיטל איינס

וואו עס ווערט אין עטלעכע שורות געגעבן די געשיכטע פון
א פראנצויזישער פאמיליע, פון 1789 ביז צו אונזער צייט. . . 9

קאפיטל צוויי

וואו דער ליווענער וועט געפינען נוציקע ידיעות וועגן א
ביבליאטעק, אין וועלכער עס וועלן באלד פארקומען מאדנע
געשעענישן 15

קאפיטל דריי

וואו מען שרעט אריין אין דער מוסטעריע. 23

קאפיטל פיר

וואס אין זיין באצווינגענדיקער קורצקייט פארטראגט עס אונז
צו די גרעניצן פון דער רעאלער וועלט. 30

קאפיטל פינף

וואו די קאפליצע פון די הייליקע מלאכים אין דער קירך
סען-סולפוס גיט מאטעריאל צום נאכקלערן וועגן קונסט און
מעאלאגיע 33

קאפיטל זעקס

וואו פאטער סאריעט געפינט צוריק זיינע אוצרות. 43

קאפיטל זיבן

וואס איז פון גאנץ לעבעדיקן אינטערעס און וואס דער מוסר
השכל דערפון וועט, האף איך, שטארק אויסנעמען ביי אלע
ליווענער, מחמת ער קאן פארמולירט ווערן אין אַמִידעם פיינד
לעבן אויסרוף: „געדאנק, וואוהין טוסטו מיך פירן? “ —
און עס איז דאך, כידוע, אן אלגעמיינ־אנגענומענער אמת,
אז טראכטן איז אומגעזונט און אז די אמתדיקע חכמה איז
גארנישט צו טראכטן. 47

קאפיטל אכט

וואו עס רעדט זיך פון ליבע; דאס דארף אויסנעמען ביים
ליווענער, ווייל א מעשה אן ליבע איז ווי לעבערווארשט אן
זענעפט, — א פֿיט־געשמאקער מאבל. 55

קאפיטל ניין

וואו עס ווייזט זיך אַרויס, אַז (ווי עס האָט געזאָגט אַן אַלמער
גריכישער פּאָעט) „קײן זאַך איז נישט אַנגעקעמער פֿון דער
גולדערנער אַפּראָדיטא“ 64

קאפיטל צען

וואָס שטײגט מיט זײן געװאָנטקױט אַרײַבער די פּאַנטאַזיע
פֿון דאַנטע און פֿון מײלטאָן 69

קאפיטל עלף

ווי אַזוי דער מלאך, אַנגעפֿון אין די קלײדער, וואָס זענען
פּאַרבלױבן נאָך אַ זעלבסטמערדער, האָט אײַבערגעלאָזט דעם
יונגן מאַריסן אַן אַ הײמלשן שומר 80

קאפיטל צוועלף

וואו עס ווערט דערציילט, ווי אַזוי דער מלאך מיראַר, ברענ-
גענדיק גענאָד און טרויסט אין דעם קוואַרטל פֿון די עלײזיער
פעלדער, אין פּאַרײז, האָט דאָרט דערזען אַ זינגערין פֿון אַ
קאַפעשאַנטאַן, מיטן נאָמען בושאַט, און האָט זיך אין איר
פּאַרליבט 87

קאפיטל דרייצען

וואו מען הערט ווי דער שיינער ערץ־מלאך זיט אַנטפלעקט
אירע הויכע כוונות און וואו מען זעט מיראַרס פּליגל, צעגעסן
פֿון מילכן אין אַ שאַפע 95

קאפיטל פערצען

וואָס ווייזט אונז דעם כּרובּ, ווי ער אַרבעט אויפֿן גליק פֿון
דער מענטשהײט, און ענדיקט זיך העכסט־משונדהדיק מיט דעם
וואונדער פֿון דער פֿלױש 103

קאפיטל פופצען

וואו מען זעט, ווי דער יונגער מאַריס, אפילו אין די אַרעמס
פֿון זײן געליבטער, באַדויערט זײן פּאַרלױרענעם מלאך, און
וואו מען הערט, ווי דער גױסטלעכער פּאַטױ ווייזט צוריק
יעדן געדאַנק וועגן אַ נײַער מרידה פֿון די מלאכױם, ווי אַ
פּאַרפירונג און אַ פּאַרבלענדעניש 114

קאפיטל זעכצען

וואָס פירט נאָכאַנאַנד אַרױף אויף דער בינע מױף די זעערין,
זעמירן און דעם פּאַטאַלן אַמעדעי, און וואו דורך מאַסיע
סאַריעס שרעקלעכן בױשפּיל ווערט אילוסטרירט אױרױפֿידעם'
געדאַנק, אַז יופּיטער נעמט אַוועק דעם שכל פֿון דעם, וואָס
ער וויל אים אומברענגען 123

קאפיטל זיבעצען

וואו מען דערווייט זיך, אז סופר, וואָס איז פונקט אזוי להוט
נאָך גאלד, ווי מאַמאָן, האָט זיין הימלש פאָטערלאַנד ליב
געהאַט אַ סך ווייניקער, ווי ער האָט ליב געהאַט פראַנקרײך,
דאָס געבענשטמע לאַנד פון שפּאַרעוודיקייט און קרעדיט, און
וואָס ווייזט נאָך אַן איבעריק מאָל, אז דער, וואָס באַזיצט
פאַרמעגן, שרעקט זיך פאַר ענדערונגען. 186

קאפיטל אכטצען

וואו עס הויבט זיך אָן דעם גערטנערס דערציילונג, וואָס
וויקלט נאָכאַנאַנד אויף די מזלות פון דער וועלט און וואָס
אירע אַנבליקן זענען אזוי ברויט און פראַכטיק, ווי באַסיעס
אַנבליקן אין זיין „פאַרטראַג איבער דער אונטערסאַלער גע-
שיכטע“ זענען שמאַל און טריב. 142

קאפיטל ניינצען

המשך פון דער דערציילונג. 157

קאפיטל צוואַנציק

המשך פון דער דערציילונג. 164

קאפיטל אייף-און-צוואַנציק

המשך און סוף פון דער דערציילונג. 176

קאפיטל צוויי-און-צוואַנציק

וואו מען זעט ווי פאָטער גינאַרדאַנס זינדיק גליק ווערט אין
אַן אַנטיקו-קראָם צעשמערט דורך דער אויפערזוכט פון *
שטאַרקפאַרליבטער פרוי. 188

קאפיטל דריי-און-צוואַנציק

וואו מען זעט ווי בושאַט, אין איר וואונדערבאַרן באַראַקטער,
שמעלט זיך אַנקעגן געוואַלט און גיט נאָך דער ליבע, און
זאַל מען נאָך דעם מער ניט זאָגן, אז דער מחבר איז אַ פרויענ-
האַסער. 197

קאפיטל פיר-און-צוואַנציק

דערציילנדיק די סיבות, וואָס האָבן געהאַט געטראָפן מיט דעם
„לוקרעציוס“ פון פּריאַר פון וואַנדאַס. 204

קאפיטל פינף-און-צוואַנציק

וואו מאַריס געפינט צוריק זיין מלאך. 207

קאפיטל זעקס-און-צוואַנציק

די אסיפה. 217

קאפיטל זיבן-און-צוואַנציק

וואו עס ווערט אויפגעדעקט אַ געהימע און מיפע זיבת, וואָס

גאַנץ אַפּש שמויטס זי אַ מלוכה קעגן אַ מלוכה און ברענגט
הורבן סיי דעם זיגער, סיי דעם באַזיגטן, און וואו דער קלוגער
לוינער (אויב אַזוינער איז פאַראַן, וואָס איך צווייפל אין
דעם) וועט נאַכקלערן וועגן אַמ־דעם שטאַרקן וואָרט: „מלחמה
איז געשעפט“ 222

קאַפיטל אַכט-און-צוואַנציק

געווינדעט אַ פּיינלעכער פאַמיליען-סצענע. 232

קאַפיטל נייף-און-צוואַנציק

וואו מען זעט, ווי דער מלאך, וואָס איז געוואָרן אַ מענטש,
פירט זיך אויך אויף אַזוי ווי אַ מענטש, ד. ה. גלוסט צו אַן
אַנדערנס פרוי און פאַרראַט זיין פרוינט, דאָס דאָזיקע קאַפּיטל
וועט ווייזן דעם יונגן ד'עספאַרווייעס ריכטיקע אויפפירונג. 236

קאַפיטל דרייסיק

וואָס באַהאַנדלט אַ מעשה פון ערנגעפיל, פון וועלכער עס וועט
זיך לאָזן זען, צו ס'איז ריכטיק, ווי אַרקאָד פאַרזיכערט, אַז
די דערפאַרונג פון אונזערע באַגאַנגענע מעותן מאַכט אונז
פאַר בעסערע מענטשן 244

קאַפיטל אייף-און-דרייסיק

וואו מען וואונדערט זיך, מיט וואָסער לייכטקייט אַ מענטש,
וואָס איז במבע ערלעד, שרעקעדיק און מילד, קאָן באַגיין אַ
שוידערלעך פאַרברעכן. 255

קאַפיטל צוויי-און-דרייסיק

וואו נעקטאָרס פלייט ווערט געהערט אין קלאַדאָמירס שענקל. 263

קאַפיטל דריי-און-דרייסיק

ווי אַ שרעקלעך פאַרברעכן וואָרפט אַן אַן אימת אויף פאַריז. 273

קאַפיטל פיר-און-דרייסיק

וואו מען זעט מאָריסעס און בושאָטס אַרעסטירונג, די קאַמאַ-
סמראַפע פון דער ביבליאָטעק פון די ד'עספאַרווייעס און דאָס
אָוועקגיין פון די מלאכים. 280

קאַפיטל פינף-און-דרייסיק

דאָס לעצטע קאַפיטל, וואו עס ווערט אויפגעוויקלט דעם שמנס
דערהויבענער חלום. 293

קאפיטל איינס

וואו עס ווערט אין עטלעכע שורות געגעבן די געשיכטע פון א פראנצויזישער פאמיליע, פון 1789 ביז צו אונזער צייט.

אונטערן שאַטן פון דער קירך סענסולפּים הויבט זיך מיט זיינע דריי כמורע נאָרן אַרויס דאָס הויז פון די ד'עספּאַרוויעס. פון איין זייט, א מאָך-באַוואַקסענער הויף, פון דער אַנדערער זייט, א גאַרטן, וואָס איז מיט די יאָרן פאַרשניטן געוואָרן דורך אַלץ העכער-דע און אַלץ מער אָנגעהויפטע געביידעס און וואו צוויי גרויסע קאַש-טאַן-ביימער האַלטן נאָך אַלץ הויך זייערע פאַרוועלטע קעפּ.

אַט-דאָ האָט פון 1825 ביז 1875 געלעבט דער גרויסער מאַן פון דער פאַמיליע, אַלעקסאַנדער ביוסאַר ד'עספּאַרוויע, וויצע-פּרעזידענט פון מלוכה-ראַט אונטער דער יוליאַרעגירונג, מיטגליד פון דער אַקאַדעמיע פון פּאָליטישע און מאָראַל-וויסנשאַפטן און מחבר פון דער עסעי „וועגן די ציווילע און רעליגיעזע אינסטיטוציעס פון די פעלקער“, א ווערק אין דריי אַקטאַוואַ-בענד, וואָס איז, צום באַ-דויערן, געבליבן ניט-געענדיקט.

דער דאָזיקער אָנגעזעענער טעאַרעטיקער פון דער ליבעראַלער מאַנאַרכיע האָט איבערגעלאָזט פאַרן יורש פון זיין נאָמען און פון זיין פאַרמעגן פּיולזשאַנס-אַדאַלף ביוסאַר ד'עספּאַרוויע, סענאַטאָר אונטער דער צווייטער אימפעריע, וואָס האָט היבשליך פאַרגרעסערט דעם פּאָטערס ירושה, אַפּקויפּנדיק דעם באַדן, וואו עס האָט געזאָלט דורכגיין די אַוועניו דע ל'ענפּער אַטריס, און גע-האַלטן אַ מערקווירדיקע רעדע לטובת דער וועלטלעכער מאַכט פון די הויפּסטן.

פּיולזשאַנס האָט געהאַט דריי זין. דער עלטערער, מאַרק-אַלעק-

סאַנדר, איז אָנגעקומען אין דער אַרמיי און האָט דאָרט געמאַכט אַ גלענצנדיקע קאַריערע: ער האָט געקענט שיין ריידן. דער צווייטער, גאַעטאַן, האָט ניט אַרויסגעוויזן קיין שום באַזונדער פּיאַיאַקייט און געלעבט מערסטנס אויפן לאַנד, וואו ער האָט זיך פאַרנומען מיט געיעג, מיט פערדנצוכט און געטון אַביסל אין מוזיק און אין מאַד־לעריי. דער דריטער, רענע, באַשטימט פון קינדווייז אָן פאַר יוריס־פרודענץ, האָט רעזיגנירט פון זיין דעפוטאַטן־אַמט, ניט צו באַטייל־ליסן זיך אין דער אָנווענדונג פון די פּערי־דעקרטן קעגן די קאַנג־גרענאַציעס; און נאָך שפּעטער, צוזעענדיק, ווי אונטער דער פּרע־זידענטשאַפּט פון מאַסיע פּאַליער, האָבן די טעג פון דעציוס און דיאָקלעטיאַן אויפגעלעבט אויפסניי, האָט ער זיין וויסן און זיין התמדה געשטעלט אין דינסט פון דער גערודפטר קירך.

זינט דעם קאַנקאַרדאַט פון 1801 ביז די לעצטע יאָרן פון דער צווייטער אימפעריע פלעגן אַלע ד'עספּאַרוויעים ניין, לפנים וועגן, צו דער מעסע. סקעפטיקער אין דער נשמה, האָבן זיי באַ־טראַכט די רעליגיע ווי אַ מיטל צו רעגירן.

מאַרק און רענע האָבן די ערשטע פון זייער ראַסע אַרויסגע־וויזן סימנים פון אויפריכטיקער פרומקייט. דער גענעראַל, בעת ער איז נאָך געווען אַ קאַלאָנעל, האָט געווידמעט זיין רעגיימענט צום „הייליקן האַרץ" און געדינט גאָט מיט אַ ברען, וואָס איז זעלטן צו טרעפן אַפילו ביי אַ קריגסמאַן, כאַטש אַלע ווייסן, אַז די פרומקייט, די טאַכטער פון הימל, האָט אויסדערוויילט דאָס האַרץ פון די גע־נעראַלן פון דער דריטער רעפובליק פאַר איר באַליבטן וואוינאָרט אויף דער ערד.

דער גלויבן האָט זיך זיינע איבערגענג. אונטער דעם אַלטן רעזשים איז דאָס פּאָלק געווען גלויביק. די אַריסטאָקראַטיע איז עס ניט געווען, אַזוי אויך ניט די געבילדעטע בורזשואַזיע. אונט־טער דער ערשטער אימפעריע איז די אַרמיי, פון אויבן ביז אַרונט־טער, געווען אינגאַנצן אומרעליגיעז. היינט גלויבט דאָס פּאָלק אין קיין זאַך ניט. די בורזשואַזיע וויל גלויבן און אַמאָל געלינגט עס איר, פונקט ווי דאָס איז געלונגען מאַרק און רענע ד'עספּאַרוויעי. אַקעגן־אַבער זייער ברודער גאַעטאַן, דער דאָרפישער איירלמאַן, איז

דערצו קיינמאל ניט דערנאנגען. ער איז געווען אן אגנאסטיקער, ווי מען רופט עס אין דער הויכער געזעלשאפט, ניט צו געברויכן דאס מיאוסע וואָרט פ ר י ד ע נ ק ע ר. ער האָט זיך אַפילו אָפן דערקלערט פאַר אן אַגנאָסטיקער, לְהיפּוּך דעם פּיינעם מנהג צו האַלטן דאָס בסוד.

אין דעם יאָרהונדערט, אין וועלכן מיר לעבן, זענען דאָ אזוי פיל שטייגערס פון גלויבן און אומגלויבן, אז די צוקונפטיקע היסטאָריקער וועלן האָבן פיל שווערקייט צו דערגיין דאָ אַ טאָלק. קלויבן מיר זיך דען אָבער היינט בעסער פונאַנדער אין דעם צושטאַנד פון גלויבנס אין די צייטן פון סימאכוס און אמבראָזיוס?

אַ פאַנאַטישער קריסט, איז רענע ד'עספאַרוועי דאָך געווען שטאַרק פאַרבונדן מיט די ליבעראַלע אידיען, וואָס זיינע אורעל-טערן האָבן אים איבערגעגעבן, ווי אַ הייליקע טראַדיציע. געצוואונגן גען צו באַקעמפן די אַטעאיסטישע און יאַקאָבינישע רעפּובליק, האָט ער זיך נאָך אַלץ גערופן רעפּובליקאַנער. און אין נאָמען פון פריי-הייט האָט ער עס געפאָדערט די אונאַפהענגיקייט און די אויבער-הערשאַפט פון דער קירך. בשעת די גרויסע דעבאַטן וועגן אָפ-טיילן די קירך פון שטאַט און די דיספּוטן וועגן די אינווענטאַרן, זענען די סינאָדן פון די ביסקאָפּן און די פאַרזאַמלונגען פון די גלויביקע געהאַלטן געוואָרן ביי אים אין הויז.

ווען די פּולמאַכטיקסטע פירער פון דער קאַטאָלישער פאַרטיי, פּרעלאַטן, גענעראַלן, סענאַטאָרן, דעפּוטאַטן, זשורנאַליסטן, האָבן זיך פאַרזאַמלט אין גרויסן גרינעם זאַל; ווען יעדער נשמה דאָרט האָט מיט שטילער הכנעה אָדער מיט געצוואונגענער געהאַרכיקייט זיך געווענדט צו רוים; און ווען מאַסיע ד'עספאַרוועי, מיטן עלנבייגן אויפן מירמלשטיין פון קאַמיו, האָט דעם ציווילן רעכט אַקעגנשטעלט דאָס קאַנאָנישע רעכט און מיט פיינעם לשון פּראָטעסטירט קעגן דער אויספלינדערונג פון דער פּראָנצוויזשער קירך, האָבן צוויי אַנטי-טיקע פינורן, שטום און אומבאוועגלעך, באַטראַכט די מאַדערנע פאַרזאַמלונג. רעכטס פון קאַמיו, געמאַלט פון דאווידן, איז געווען ראָמען ביזסאַר, אַן ערד-אַרבעטער אין עספאַרוועי, אין אַ קאַמ-זויז און אין לייזונטענע פּלודערן, פאַרנרעכט און כיטרע, אַביסל

שפאטיש. דאס פויערל האט געהאט פון וואס צו לאכן: ער האט געהאט אפגעקויפט פון דער קירך אירע גיטער און געלייגט דעם יסוד פאר דעם פארמעג פון דער פאמיליע. לינקס, געמאלט פון זשעראר, אין פאראדישע קליידער, אינגאנצן אויסגעצירט מיט אַרדנס, איז געווען דעם פויערס זון, באראן עמיל ביוסאר ד'עספארוויע, פּרעפּעקט פון דער אימפעריע, גרויס־רעפּערענדאַר פון זיגל פון פּראַנקרייך, אונטער שאַרל X, קירכן־פּאַרשטייער פון זיין געמיינ־דע, מיט קופּלעטן פון וואַלטערס „יונגפּרוי“ אויף די ליפּן. ער איז געשטאַרבן אין 1837.

רענע ד'עספארוויע האט אין 1888 חתונה געהאט מיט מאַריע־אַנטואַנעט קופּעל, טאָכטער פון באַראָן קופּעל, אייזנמיסטער אין בלענוויל (הויך־לואר). מאַדאַם רענע איז זינט 1908 פּרעזידענטין פון דער „געזעלשאַפט פון קריסטלעכע מוטערס“. דאָס דאָזיקע אי־דעאַלע פּאַר פּאַלק האָט אין 1908 אויסגעגעבן זייער עלצטע טאָכטער, האָבנדיק מיט זיך נאָך דריי קינדער, אַ מיידל און צוויי אינגלעך. לעאָן, דער אינגערער, זעס יאָר אַלט, האָט געהאַט פאַר זיך אַ צימער, ביי דער זייט פון זיין מוטערס און פון זיין שוועסטער בערטאַס צימערן. מאַריס, דער עלטערער, האָט געוואוינט אין אַ פּאַוויליאָן, וואָס איז באַשטאַנען פון צוויי צימערן, אין הינטער־גרונד פון גאַרטן. דאָרט האָט דער בחור געפונען פאַר זיך אַ פּרייקויט, וואָס האָט דאָס פּאַמיליען־לעבן געמאַכט צום דערליידן. ער איז געווען אַ גאַנץ שיינער יונג, עלעגאַנט, אָן צופיל אָנשטעל; זיין דינער שמייכל, וואָס האָט אָנגערירט ניט מער ווי אַ ווינקל פון די ליפּן, איז געווען ניט אָן אַ געוויסן חן.

צו פינף־און־צוואַנציק יאָר האָט מאַריס פאַרמאָגט די חכמה פון אַ קהלת. צווייפּלענדיק, צי דער מענטש געווינט עפעס פון דער גאַנצער מי, וואָס ער מיט זיך אונטער דער זון, האָט ער זיך קיינמאָל ניט אָנגעטון קיין איבעריקן כוח. פון די צאַרטסטע קינד־דערייאָרן אָן האָט ער זיך געפלייסט צו ווייכן פון לערנען, און טאַקע נאָר דורך זיין פאַרבלייבן אַ פרעמדער צו די לימודים פון שול איז ער געוואָרן דאָקטאָר פון רעכט און אַדוואָקאַט פון אַפּעלאַציע־נע־ריבט.

ער האָט זיך מיט אַרוואַקאָטור ניט אָפּגעגעבן. ער האָט גאָר-
נישט ניט געוואוסט און גאָרנישט ניט געוואָלט וויסן, וואָס דערמיט
האָט ער זיך געהאַט צוגעפאַסט צו זיינע גייסטיקע פּיאַיקייטן, ניט
צו וועלן איבערלאָרן זייער ליבנסווערדיקע קליינקייט מיט קיין צו-
שווערער משא. זיין פּיינער אינסטינקט האָט אים אונטערנעזאָגט,
אַז ס'איז גלייכער צו פאַרשטיין ווייניק, איידער צו פאַרשטיין
שלעכט.

מאָרים האָט, ווי דער גייסטלעכער פאַטוי האָט זיך אויסגע-
דריקט, באַקומען פון הימל די ברכה פון אַ קריסטלעכער דערציאונג.
פון קינדווייזן אָן האָט ער געזען פאַר זיך היימישע מוסטערן פון
גאָטספאַרברייטקייט. ווען ער האָט געהאַט פאַרלאָזן די הויך-שול און
איז אָנגעקומען אין יורדישן פאַקולטעט, האָט ער געטראָפּן דאָס
וויסן פון די געלערנטע, די מידות טובות פון די גייסטלעכע און
די טריישאַפט פון די פּרוּמע ווייכער פאַרזאַמלט אין זיין פאַטערס
הויז. צוגעלאָזט צום געזעלשאַפּטלעכן און פאַליטישן לעבן אין דער
צייט פון דער גרויסער רדיפה אויף דער פּראַנציוזישער קירך, האָט
מאָרים ניט פאַרפעלט קיין איין מאַניפעסטאַציע פון דער קאַטוילי-
שער יוגנט; ער האָט געקעמפט אויף די באַריקאָרן פון זיין קירכ-
געמיינדע, אין דער צייט פון די אינווענטאַרן, און אינאיינעם מיט
זיינע חברים אויסגעשפּאַנט די פּערד פון דעם ערצביסקאָפּ, ווען
יענער איז אַרויסגעטריבן געוואָרן פון זיין פאַלאַץ. דערביי האָט ער
אַבער אַרויסגעוויזן אַ צוריקגעהאַלטנקייט: מען האָט אים קיינמאָל
ניט געזען אין די ערשטע רייען פון אָט-דער העלדישער באַנדע,
וואָס האָט געהעצט די סאָלדאַטן צו אַ גלאָררייכן ווידערשטאַנד און
געשלידערט בלאָטע און זידלעריי אויף די אַגענטן פון דער רעגיר-
רונג.

ער האָט געטון זיין חוב, מער גאָרנישט. און אויב ער האָט אין
דער צייט פון דער גרויסער פּילגרימעריי פון 1911 זיך אויסגע-
צייכנט אין לורד צווישן די טרעגער פון די אינוואַלידן-בעטלער,
איז דאָ אַ חשב, אַז ער האָט דערמיט געוואָלט אויסנעמען ביי מאַדאַם
דע-לאַווערדעליער, וואָס האָט ליב געזונטע מענער.

דער גייסטלעכער פאַטוי, אַ פּריינט פון דער פאַמיליע און

אַ גרינדלעכער מענטשנקענער, האָט געוואוסט, אז מאָריסעס שטרעבן צו מאַרטירעריי איז ניט געווען זייער גרויס. ער האָט אים אויס-געמוסט פאר זיין לעבלאַכקייט און אים געצויגן פארן אויער, אָנ-רופנדיק געפוגרט פערד.

מאָריס איז דאָך פאַרבליבן אַ גלויביקער. אין די בלאַנדזע-נישן פון זיין יוגנט איז זיין גלויבן פאַרבליבן גאַנץ: ער האָט אים קיינמאָל ניט געהאַט אָנגערירט, קיינמאָל ניט געהאַט אויסגע-פאָרשט קיין איין-איינציקן פונקט דערפון. ניט מער אויפמערקזאַם האָט ער אויך באַטראַכט די עטישע פרינציפן, וואָס האָבן געהערשט אין דער געזעלשאַפט, צו וועלכער ער האָט געהערט. ער האָט זיי אויפגענומען אזוי ווי זיי זענען אים געגעבן געוואָרן. אזוי אַרום האָט ער אונטער אַלע אומשטענדן זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַ מענטש פון דער שטרענגסטער ערלעכקייט, וואָס ער וואָלט עם אורדאי ניט געקאָנט אויספירן, ווען ער וואָלט געהאַט נאָכגעקלערט וועגן די יסודות פון מאָראַל. ער איז געווען אַן אויפגערענטער, אַ היציקער און האָט פאַרמאָגט ערנגעפיל, וואָס ער האָט זיך געמיט נאָך מער צו אַנטוויקלען עם אין זיך. ער איז געווען אַ מענטש אָן אַמביציע און אָן פוסטער גאווה. ווי דאָס רוב פראַנצויזן, האָט ער ניט ליב געהאַט אויסצוגעבן קיין געלט; ער וואָלט קיין זאך ניט אַוועקגע-געבן די פרויען, ווען זיי וואָלטן ניט געוואוסט, ווי אזוי אים צו באַצווינגען. גלויבנדיק, אז זיין געפיל צו זיי איז פאַראַכטונג, האָט ער זיי נאָך אין דער אמתן באַוואונדערט, און זיינע פאַרלאַנגען זענען געווען צופיל בדרך הטבע, ער זאָל זיך אויף זיי אומקוקן. איין זאך איז פאַרט געווען, וואָס קיינער ניט, ווייניקער פון אַלץ ער אַליין, האָט דערפון געוואוסט, כאָטש דאָס שטילע וואַרעמע ליבט, וואָס פלעג פון צייט-צורצייט אויפשוינגען אין זיינע שיינע, העל-ברוינע אויגן, האָט אפשר געקאָנט דערויף אַנדייטן, — און דאָס איז, אז ער האָט געהאַט אַ ווייך האַרץ און איז געווען פייאיק אויף פריינט-שאַפט. אַחוץ דעם אָבער, איז ער אין טאַגטעגלעכן לעבן געווען אַ גאַנץ גרוי מענטשלי.

קאפיטל צוויי

וואו דער ליינער וועט געפינען נוציקע ידיעות וועגן אַ ביבליאטעק, אין וועלכער עס וועלן באלד פארקומען מאדנע געשעענישן.

האַבנדיק חשק אַרומצונעמען דעם גאַנצן קרייז פון מענטשן לעבן וויסן און כּדי צו געבן זיין ענציקלאָפּעדישן מוח אַ קאָנקרעטן סימבאָל און אַ פּאָרם, צוגעפּאַסט צו זיינע געלטימילען, האָט באַראָן אַלעקסאַנדער ד'עספּאַרוויעי זיך געשאַפּן אַ ביבליאָטעק פון דריי הונדערט און זעכציק טויזנט בענד, סיי געדרוקטע, סיי אין כתב־יד, וואָס דער גרעסטער טייל פון זיי איז געקומען פון די בענעדיקטינער נער פון ליגיווושע.

דורך אַ ספּעציעלן פּונקט אין זיין צוואה האָט ער פּאַרזאָגט זיינע יורשים, זיי זאָלן נאָך זיין טויט פּאַרגרעסערן די ביבליאָטעק מיט אַלץ, וואָס זיי וועלן האַלטן פאַר וויכטיק אין פּאָליטישע, סאָציאַלע, פּילאָזאָפּישע, רעליגיעזע, נאַטור־ און מאַראַל־וויסנשאַפּטן. ער האָט אָנגעצייכנט די סומען, וואָס זאָלן אויף דעם אַרונטערגענומען ווערן פון דער ירושה, און אַרויפגעלייגט אויף זיין עלטערן זון, פּיולזשאַנס־אַדאָלף, די אַרבעט פון אָט־דער פּאַרגרע־סערונג. פּיולזשאַנס־אַדאָלף האָט מיטן געהעריקן דרך ארץ פון אַ זון דערפילט דעם ווילן פון זיין באַרימטן פּאָטער.

נאָך אים איז די גרויסע ביבליאָטעק, וואָס האָט פּאַרגעשטעלט מער ווי אַ חלק ירושה פון איין קינד, פּאַרבליבן ניט־צעטיילט צווישן דעם סענאַטאָרס דריי זין און צוויי טעכטער, און רענע ד'עספּאַר־וועי, וואָס אויף זיין חלק איז אויסגעפּאַלן דאָס הויז אויף רו גאַרנסיער, האָט באַקומען די השגחה איבער דער דאָזיקער רייכער קאָלעקציע. זיינע צוויי שוועסטער, מאַדאַם פּאַלע דע סען־פען און מאַדאַם סוויסאַר, האָבן אַ סך מאָל פּאַרלאָנגט, אַז אָט־דאָס גרויסע פּאַרמעגנס, וואָס האָט זיי גאַרנישט ניט געהאַט אַריינגעבראַכט, זאָל ליקווידירט ווערן. אָבער רענע און גאַעטאַן האָבן אָפּגעקויפט דעם חלק פון די צוויי יורשטעם און די ביבליאָטעק איז געראַטעוועט גע־

וואָרן. רענע ד'עספאָרוועי האָט זיך אַפילו א נעם געטון זי צו פאָרגרעסערן, לויט דעם ווילן פון איר גרינדער. אָבער פון יאָר צו יאָר האָט ער פאַרמינערט די צאָל און די וויכטיקייט פון די נייע בייטראַגן, האַלטנדיק, אז די גייסטיקע שאַפונגען פון אייראָפּע זענען נידעריק געזונקען.

גאַנצעמאַן האָט פונדעסטוועגן אויף זיינע אייגענע מיטלען באַרייכערט די ביבליאָטעק מיט נייע ווערק, וואָס זענען פובליקירט געוואָרן סיי אין פראַנקרייך, אזוי אויך אין אויסלאַנד, און וואָס ער האָט זיי געהאַלטן פאַר גוטע ביכער. אין דעם פּרט איז ער גראַד געווען אַ מבין, כאָטש זיינע ברירער האָבן עס אויף קיין אופן ניט געוואָלט צוגעבן. צו פאַרדאַנקען דעם דאָזיקן מענטשן, וואָס איז געווען נייגיריק און האָט געהאַט פרייע צייט, זענען די קאָלעקציעס פון באַראָן אַלעקסאַנדער כמעט געהאַלטן געוואָרן אין גייסט פון דער צייט.

די ביבליאָטעק פון די ד'עספאָרוועיעס איז נאָך אַפילו ביי צום היינטיקן טאָג, אין טעאָלאָגיע, אין יוריספּרודענץ און אין געשיכטע, איינע פון די שענסטע פּריוואַטע ביבליאָטעקן פון גאַנץ אייראָפּע. איר קאָנט דאָרט שטודירן פיזיקע, אָדער בעסער געזאַנגט, די פיזישע וויסנשאַפטן אין אַלע זייערע אָפּצווייגן, און ווי ווייניק דאָס זאָל אייך אָנגיין, אויך מעטאַפיזיקע, ד. ה. אַלץ, וואָס איז פאַרבונדן מיט פיזיקע און האָט ניט קיין אַנדער נאָמען: אזוי אוממעגלעך איז עס צו באַצייכענען מיט אַ סובסטאַנטיוו אַזוינס, וואָס עס האָט ניט קיין סובסטאַנץ און איז ניט מער ווי אַ חלום און אַן אילוזיע. איר קאָנט דאָרט באַוואונדערן די פּילאָזאָפּן, וואָס נעמען זיך פאַר דער לייזונג און אויפלייזונג פון דעם אַבסאָלוט, פאַר דער באַשטימונג פון דעם אומבאַשטימטן און דער דעפיניציע פון דעם אומענדר. אַלץ געפינט זיך אין דער דאָזיקער אָנגעהויפטער מאַסע ביכער און ביכער, רעליגיעזע און וועלטלעכע, — אַלץ, ביי דעם סאַמע נייעם און סאַמע מאָדישן פראַגמאַטיזם.

אַנדערע ביבליאָטעקן זענען אפשר א סך רייכער מיט אייניג באַנדן, וואָס צוליב זייער אַלטקייט און יחוס ווערן זיי געהאַלטן אין גרויס חשיבות, וואָס דאָס געוועב און דער קאָליר פון זייער לעדער

מאכן זיי אנגענעם צום בארירן, וואָס ווערן הויך געשעצט צוליב דעם באַגילדערס קונסטפולע גאָלדנעצן און שפיצן, בלעטער און בלר-מען, עמבלעמען און הערבן, און צויבערן מיט זייער פראַכטיקייט דאָס אויג פון מבין. אנדערע ביבליאָטעקן האָבן אפשר אַ גרעסערע צאָל מאַנוסקריפטן, אילוסטרירט פון ווענעזישע, פלאַמאַנדישע אָדער טורענישע מייסטער מיט פיינע לעכהאַפטיקע מיניאַטורן. אָבער קיין איין ביבליאָטעק שטייגט ניט אַריבער די ביבליאָטעק פון די ד'עספאַרוויעים מיט שיינע און גוטע אויסגאַבן פון אַלטע און מאָד-דערנע, רעליגיעזע און וועלטלעכע מחברים.

מען געפינט דאָרט אַלי, וואָס עס איז אונז פאַרבליבן פון דער אַנטיקער צייט; אַלע קירכנפאַטערס, אַפּאָלאָגעטן און דעקרעטאַ-ליסטן, אַלע הומאַניסטן פון רענעסאַנס, אַלע ענציקלאָפּעדיסטן, די גאַנצע פּילאָזאָפּיע, די גאַנצע וויסנשאַפט.

און דערפאַר האָט דער קאַרדינאַל מערלען, ווען ער האָט איינגעוויליקט צו באַזוכן די ביבליאָטעק, געזאָגט:

— עס איז גאָר ניטאָ קיין מענטש מיט אַ גענוג שטאַרקן קאַפּ צו קאָנען אויפהאַלטן דאָס גאַנצע וויסן, וואָס איז אָנגעזאַמלט אויף די דאָזיקע פּאַליצעס. צום גליק איז דאָס אָבער ניט נויטיק. מאַנסעניאָר קאַשפּאָ, וואָס פלעג דאָרט אָפט אַרבעטן, בעת ער איז געווען וויקאַר אין פאַרין, פלעג זאָגן:

— איך זע דאָ דעם מאַטעריאַל אויף צו בילדן דערפון טאָר-מאַסעס אַקווינער און אַרויסעס, ווען דער מענטשלעכער גייסט וואָלט ניט געהאַט פאַרלוירן זיין אַמאָליקן ברען פאַר גוטס און שלעכטס.

די מאַנוסקריפטן האָבן אָן צווייפל פאַרגעשטעלט דעם רייכסטן טייל פון דער דאָזיקער גרויסער קאָלעקציע. אַ זייער חשובן זאַץ האָבן דאָרט פאַרנומען די ניט-פאַרעפנטלעכטע בריוו פון נאַסענדי, פון פאַטער מערסען, פון פאַסקאַל, וואָס וואַרפן אַ ניי ליכט אויפן גייסט פון זיבעצענטן יאָרהונדערט. און מ'דאַרף אויך ניט פאַרגעסן די העברעיאַישע ביבלס, דעם תלמוד, די רבנישע כתבים, סיי געדרוקטע, אזוי אויך אין כתב-יד, די אַראַמייאישע און שומרונישע טעקסטן אויף שעפּסנפעל און אויף סיקאַמאַרז-האַלי, אַלע יענע ווערטפולע אַנטיקע עקזעמפּליאַרן, וואָס דער באַרימטער משה דינאיי האָט זיי געזאַמלט

אין מצרים און אין סיריע און וואָס אלעקסאָנדר ד'עספאָרוויעי האָט פאַר אַ קליינעם פרייז זיי אָפגעקויפט אין 1826, ווען דער געלערני-טער העברייער איז געקומען קיין פאַרזי צו שטאַרבן דאָרט פון אַלט קייט און נויט.

די ביבליאָטעק פון די ד'עספאָרוויעים האָט פאַרנומען דעם צווייטן גאַרן פון אַלטן הויז. די ווערק, באַטראַכט צו זיין פון מיטלמעסיקן אינטערעס, אַזוינע, ווי די ביכער פון פראָטעסטאַנטי-שער עקזענטיקע פון ניינצענטן און צוואַנציקסטן יאָרהונדערט, גע-שענקט פון מאָסיע גאַטאַן, זענען ניט-געבונדענע, פאַרוקט געוואָרן אין דער אומענדלעכער טיף פון בידעם-שטיבל. דער קאַטאַלאַג, מיט אַלע זיינע צולאָגן, איז באַשטאַנען פון ניט-ווייניקער, ווי אַכט-צען פּאָליאָ-בענד. דער דאָזיקער קאַטאַלאַג איז געווען צוגעפירט ביז צום לעצטן טאָג און די גאַנצע ביבליאָטעק געהאַלטן אין דער בעסטער אָרדענונג. מאָסיע זשוליען סאַריעט, אַרכיוואַר און האַנט-שריפט-קענער, וואָס האָט, אַן אַרעמער און אַ שטילער, געלעבט פון געבן לעקציעס, איז אין 1895, אויף דער רעקאַמענדאַציע פון ביס-קופ פון אַגראַ, געוואָרן לערער פון יונגן מאָריס און כמעט אין דער אייגענער צייט אויך אויפגעער פון דער ביבליאָטעק. באַשאַנקען מיט מעטאָדישער אַרבעטזאַמקייט און איינגעשפאַרטער סבלנות, האָט מאָ-סיע סאַריעט קלאַסיפֿיצירט אַלע טיילן פון אַט-דער גרויסער זאַמלונג. די סיסטעמע, וואָס ער האָט געהאַט אויסגעטראַכט און זיך באַנוצט מיט איר, איז געווען אזאַ פאַרפּלאַנטערטע, די צעטעלעך, וואָס ער האָט געהאַט אַרויפגעטון אויף די ביכער, זענען באַשטאַנען פון אַזוי פיל גרויסע און קליינע אותיות, לאַטיינישע און גריכישע, פון אַזוי פיל אַראַבישע און רוימישע ציפערן, באַלייט מיט שמערנדלעך, איינ-פאַכיקע, צווייפאַכיקע און דרייפאַכיקע שמערנדלעך, און מיט יענע צייכנס, וואָס אין דער אַריפמעטיקע דריקן זיי אויס גרייסן און וואָרצ-לען, אַז אויף צו שטודירן זיי וואָלט זיך געפאַדערט אַ סך מער צייט און אַרבעט, ווי אויף אויסצולערנען גרינדלעך אַלגעברע. און אַזוי ווי עס האָט זיך ניט געפונען קיין איין מענטש, וואָס זאָל וועלן זיך פאַרטיפּן אין די דאָזיקע טונקעלע צייכנס און אוועקגעבן דערויף זיין צייט, וואָס וואָלט מיט מער נוצן געקאָנט פאַרברויכט ווערן אויף

צו אנטדעקן די געזעצן פון צאלן, איז מאָסיע סאַריעט פאַרבליבן דער איינציקער, וואָס האָט געקענט זיך פונאַנדערקלייבן אין אָט־דער קלאַסיפיקאַציע, און אָן זיין הילף איז נאָר ניט געווען מעגלעך צו גע־ פינען אַ בוך, וואָס מען האָט עס באַדאַרפט נויטיק, צווישן די דריי הונדערט און זעכציק טויזנט בענד, וואָס זענען געווען איבערגעגעבן אין זיין רשות. אָט־דאָס איז געווען דער רעזולטאַט פון זיין מי־ גאַנץ ווייט פון צו באַקלאַנגן זיך, איז ער, פאַרקערט, געווען דערמיט שטאַרק צופרידן.

מאָסיע סאַריעט האָט ליב געהאַט זיין ביבליאָטעק. ער האָט זי ליב געהאַט מיט אַן אייפערזיכטיקער ליבע. יעדן טאָג, פון זיבן אַזוי־ גער אינדערפרי, האָט ער זיך אַהין פאַרקליבן צו קאַטאַלאָגירן ביים גרויסן טיש פון רויטן האַלץ. די קאַרטלעך, פאַרשריבענע מיט זיין האַנט, האָבן אָנגעפילט אַ מאָנומענטאַלן קאַסטן פון קאַרטאָן, וואָס איז געשטאַנען לעבן אים, מיט אַ ניפּסענעם ביוסט פון אַלעקסאַנדער דעספּאַרוויעי פון אויבן: די האָר פאַרקעמט אַרויפֿצו, אַ דערהוי־ בענער בליק, טראָגנדיק, ווי שאַטאַבריאַן, קליינע פּוּבליקע פּאַות ביים ברעג אויער, די ליפּן פאַרשפיצט, די ברוסט אויפּגעדעקט. פּונקט צוועלף אַזיינער בייטאָג איז מאָסיע סאַריעט גענאַנגען איבערבייסן אין דעם מילכיגן רעסטאָראַן „פון די פיר ביסקופּן“, אויף דער ענ־ גער פינצטערער רו דע־קאַנעט, וואו עס פלעגן פאַרצייטנס זיך צו־ נויפקומען באַדלער, טעאָדאָר דע באַנוויל, שאַרף אַסעלינאָ, לואי מענאַר און אַ שפּאַנישער גראַנד, וואָס האָט געהאַט איבערגעזעצט „די געהיימענישן פון פאַריז“ אין דעם לשון פון די „קאָנקוויסטאַ־ דאָרן“ (זינער). און די קאַטשקעס, וואָס פליושקען זיך אַזוי שיין אויף דער אַלטער שטיינערנער שילד, וועלכע האָט געגעבן דער גאַס איר נאָמען, פלעגן שוין דערקענען מאָסיע סאַריעט. פּונקט אַ פּערטל צו איינס האָט ער זיך אומגעקערט צוריק אין ביבליאָטעק און איז דאָרט פאַרבליבן ביז זיבן פאַרנאַכט. דעמאָלט איז ער ווידער אַוועק צו „די פיר ביסקופּן“ און זיך געזעצט עסן זיין באַשיידענעם מאָל־ צייט, שטענדיק פאַרענדיקט מיט פּלוימען־קאַמפּאַט. זיין חבר, מישעל גינאַרדאָן, באַוואוסט אונטערן נאָמען פּאַטער גינאַרדאָן, דע־ קאַראַטאָר און פאַריכטער פון אַלטע בילדער, וואָס האָט געאַרבעט

אין קירכן, פלעג יעדן אוונט, נאך וועטשערע, קומען פון זיין אויב-
בערשטיבל אויף רו פרענסעס אין רעסטאראן פון „די פיר ביס-
קופן“ צו טרינקען דאָרט קאווע און ליקער, און די צוויי פריינט
פלעגן שפילן א פארטיי דאָמינאָ.

פאָטער גינארדאָן, א פארהארטעוועטער בוים, נאך פול מיט
זאפט, איז געווען א סך עלטער, ווי ער אליין וואָלט עם געקאָנט
אויף זיך גלויבן: ער האָט נאָך געקענט שענאוואַרן. א מענטש
פון שטרענגער צניעות, האָט ער פונדעסטוועגן ניט אויפגעהערט צו
שימפן מיט די מיאוסטע ווערטער די אויסגעלאָזנקייט פון דעם נעאָד-
פאנאניזם. ער האָט ליב געהאַט צו ריידן. מאָסיע סאַריעט האָט
אים גערן אויסגעהערט. מער פון אלץ האָט ער ליב געהאַט צו דער-
ציילן זיין פריינט וועגן דער קאפליצע פון די מלאכים אין דער
קירך סען־סולפּים, וואו די מאָלערייען אויף די ווענט האָבן זיך ער-
טערווייז אָפגעשילט און וואָס ער וועט זיי, מיטן הימלס ווילן,
מוזן רעסטאורירן, ווייל זינט די קירכן זענען אָפגעטיילט פון דער
מלוכה, געהערן זיי מער צו קיינעם ניט, ווי נאָר צו גאָט אליין, און
קיינער וועט ניט נעמען אויף זיך דאָרט צו רעמאָנטירן אפילו דאָס
סאַמע נויטיקסטע. פאָטער גינארדאָן האָט ניט פארלאָנגט קיין
שכר טרחה.

— מיכאל איז מיין באַשיצער, — פלעג ער זאָגן, — און איך
האָב באַזונדערן יראת הכבוד פאַר די הייליקע מלאכים.
אָפגעשפילט די פארטיי דאָמינאָ, פלעגן זיי — מאָסיע סאַ-
ריעט, דאָר און קליינגעוואַקסן, און פאָטער גינארדאָן, שטאַרק ווי
א דעמב, באַוואַקסן ווי א לייב, און הויך ווי א מין הייליקער קריס-
טאָפאָר — פאַרלאָזן דעם רעסטאָראַן, שפאַצירן זייט־ביי־זייט איבער
דעם פלאַץ סען־סולפּים און פלוידערן ביינאַנד, סיי די נאַכט איז
געווען א מילדע, סיי אַ שטורמדיקע. מאָסיע סאַריעט פלעג גיין
גלייך צו זיך אַהיים, צום גרויסן באַדויערן פון מאָלער, וואָס איז
בטבע געווען אַ באַריידעוודיקער און א נאַכטפויגל.
אויפן אַנדערן טאָג, ווי נאָר דער זייגער האָט געשלאָגן זיבן,
האָט מאָסיע סאַריעט שוין געהאַט פאַרנומען זיין פלאַץ אין דער
ביבליאָטעק און קאַטאַלאָגירט. זיצנדיק אַזוי ביים שרייבטיש, פלעג

ער ווארפן א בליק פון א מעדווע אויף יעדן איינעם, וואָס איז אַריינגעקומען, אין הויילן שרעק, טאָמער איז מען געקומען נאָך אַ בוך. מיט דעם דאָזיקן בליק וואָלט ער גערן פאַרוואַנדלט אין שטיין ניט נאָר די ריכטער, די פּאָליטיקער, די פּרעלאָטן, וואָס פלעגן צוליב זייער נאָענטער באַקענטשאַפט מיטן באַלעבאָס פון הויז זיך נעמען דאָס רעכט אויסצובאָרגן עפעס אַ ווערק, נאָר אויך מאָסיע גאַעטאַן, דעם פּראָטעזשירער פון דער ביבליאָטעק, וואָס פלעג אַמאָל אַרויס-נעמען עפעס אַן אַלט לוסטיק אָדער לעסטערדיק ביכל אויף צו וויילן דערמיט די רעגנדיקע טעג אויפן לאַנד, אָדער מאַדאַם רענע ד'עס-פאַרוויע, ווען זי איז געקומען נאָך אַ בוך אויף פאַרצוליינען פאַר די קראַנקע פון איר שפיטאַל, און אַפילו מאָסיע רענע ד'עספאַרוויע אליין, וואָס האָט געוויינטלעך זיך באַנוגנט מיטן „ציווילן קאַ-דעקס" און מיט אַ באַנד דאַלאָז. אַוועקגענומען פון אים דאָס מינ-ד-סמע ביכל, האָט מען אויך מיטגעריסן אַ שטיק פון זיין נשמה. כדי ניט צו געבן קיין בוך אַפילו יענע מענטשן, וואָס האָבן מער פון אַלע-מען געהאַט דערויף אַ רעכט, פלעג מאָסיע סאַריעט אויסטראַכטן אָן אַ שיעור שאַרפזיניקע אָדער גראַבע ליגנס, ניט אַפּשרעקן זיך צו מאַכן אַ בלבלול אויף זיין אייגענער פאַרוואַלטונג, אָדער שטעלן אין ספק זיין וואַכזאַמקייט, זאָגנדיק, אַז דאָס בוך איז פאַרוואָרפן אָדער פאַר-פאַלן געוואָרן, כאַטש נאָרוואָס האָט ער עס געהאַט געלאָבט מיט די אויגן און צוגעדריקט צום האַרצן. און האָט ער סוף-כל-סוף דאָך געמוזט זיך שיידן מיט אַ באַנד, האָט ער אים אַמאָל צוואַנציק צוריקגענומען פון דעם אויסבאַרגער, איידער ער האָט אים געלאָזט דערמיט אַוועקגיין.

ער פלעג האַלטן אין איין ציטערן, טאָמער וועט פאַרלוירן גיין איינע פון די זאַכן, וואָס מען האָט אים אָנגעטרויט. אַ שומר פון דריי הונדערט און זעכציק טויזנט בענד, האָט ער שטענדיק געטראָגן אויפן קאַפּ דריי הונדערט און זעכציק טויזנט זאָרג. אַמאָל פלעג ער זיך אויפכאַפן אין מיטן דער נאַכט, באַשלאָגן מיט אַ קאַלטן שווייס און אַרויסלאָזנדיק אַ מוראדיק געשריי, ווייל עס האָט זיך אים געחלומט, אַז ער האָט געזען אַ ליידיק אַרט אויף איינער פון די פּאָליצעס פון זיינע שראַנקן.

עם האָט אים אויסגעזען צו זיין משונה־ווילד, געמיין און הארצ־ברעכעריש, אז א בוך זאָל אמאָל פארלאָזן די פאָליצע. די דאָזיקע איידעלע קמצנות האָט געבראכט מאָסיע רענע ד'עספאָרוויעי אין א פארצווייפלונג, ווייל ער האָט ניט איינגעזען די גוטע מעלות פון זיין מוסטערהאַפטיקן ביבליאָטעקאַר און אים געהאַלטן פאַר אַן אַלטן עובר בטל. מאָסיע סאַריעט האָט ניט געוואוסט פון אָט־דעם אומרעכט, ער איז אָבער געווען גרייט אויסצושטיין די ערנסטע צרות, אַריבערצוטראָגן יעדן בושט פנים, אַבי נאָר אָפּצוהיטן די גאַנצקייט פון דער ביבליאָטעק. צו פאַרדאַנקען זיין פלייס, זיין גע־דולד, זיין התמדה, מיט איינעם וואָרט, זיין ליבע, האָט די ביבליאָ־טעק פון די ד'עספאָרוויעים ניט פאַרלוירן קיין איין בלעטל פאַר די גאַנצע זעכצען יאָר פון זיין פאַרוואַלטונג, וואָס האָבן זיך געהאַט פאַרלאָפן דעם 9־טן סעפטעמבער, 1912.

קאפיטל דריי

וואו מען מרעט אריין אין דער מיסטעריע.

אין דעם דאזיקן טאָג, זיבן אַזויגער אויפדערנאַכט, ווען ער האָט, ווי זיין שטייגער איז, שוין געהאַט אַוועקגעשטעלט צוריק אויף די פּאָליצעס אַלע ביכער, וואָס זענען געווען אַרויסגענומען, און זיך פאַרזיכערט, אַז ער קאָזט אַלצדינג איבער אין דער בעסטער אָרדענונג, איז ער אַרויס פון דער ביבליאָטעק און האָט צוגעשלאָסן פעסט די טיר.

ווי געוויינטלעך, האָט ער געגעסן אָונטברויט אין דעם מילכיגן רעסטאָראַן פון „די פיר ביסקופן“ און געלייענט די צייטונג „לאַ קרואַ“. צען אַזויגער איז ער געקומען אַהיים, אין זיין קליינער דירה אויף רו דיו רעגאַר. אַ מענטש אַ פשוטער, האָט ער ניט געהאַט קיין זאָרג און קיין פאַרנעפילן. זיין שלאָף איז געווען אַ רואיקער. אויפן אַנדערן טאָג, פונקט זיבן אַזויגער אינדערפרי, איז ער אַריין אין פירהויז פון זיין ביבליאָטעק, האָט, אַזוי ווי אַלע טאָג, אויסגעטון דעם פיינעם פראַק, גענומען אַן אַלטען ראַק, וואָס איז געהאַנגען אין אַ שראַנק איבער אַ וואַשמיש, און אים אַרויפגעצויגן אויף זיך. דערנאָך איז ער אַריבער אין דעם אַרבעט־צימער, וואו גאַנצע זעכצען יאָר, זעקס טעג אַ וואָך, פלעג ער קאַטאַלאָגירן, אונטער דעם דערהויבענעם בליק פון אַלעסאַנדר ד'עספאַרוויעי. גרייטנדיק זיך צו מאַכן אַ רעוויזיע פון אַלע זאַלן, איז ער אַריינגעקומען אין דעם ערשטן און גרעסטן זאַל, וואו ווערק איבער טעאַלאָגיע און רעליגיע האָבן אָנגעפילט די גרויסע שראַנקן מיט די ביוסטן פון אַנטיקע פּאַעטן און אָראַטאָרן אויף זייערע קאַרינן. צוויי ריזנדיקע גלאַבוסן, וואָס האָבן פאַרנעשטעלט די ערד און דעם הימל, האָבן אויסגעפילט די פאַרטיפונג פון די פענצטער. אָבער ביים ערשטן שריט, וואָס מאַסיע סאַריעט האָט געהאַט געמאַכט, איז ער, אַ צעמישמער, געבליבן שטיין: ער האָט ניט געקאָנט צווייפלען אין דעם, וואָס ער האָט געזען, ער האָט אָבער אויך ניט געקאָנט גלויבן

זיינע אייגענע אויגן. איבערן בלויען געוואנט פון שרייבטיש זענען געווען פונאנדערנעוואָרפן ביכער, אייניקע אוועקגעלייגט פלאַך, אנדערע מיט די רוקנס אין דער הייך. קווארטאָבענר זענען געלעגן אָנגעהויפט אין אַ ווילדער צעוואָרפנקייט. צוויי גריכישע לעקסיקאָנען, אַריינגעדונגען איינס אין אנדערן, האָבן געשאַפן איין וועזן, וואָס האָט אויסגעזען נאָך משונהדיקער, ווי די מענטשלעכע פּאַרלעך פון דעם געטלעכן פּלאַטאָ. אַ פּאַליאָ-באַנד מיט אַ גאַלדשניט האָט געגענעצט, אַרויסווייזנדיק דריי שענדלעך-פּאַרביגענע בלעמער.

קומענדיק אין עטלעכע מינוט אַרום צו זיך פון דער טיפּער דערשטוינונג, איז דער ביבליאָטעקאַר צוגעגאנגען נענטער צום טיש און האָט אין דער אָנגעהויפטער מאַסע דערקענט זיינע ווערטפּולסטע העברעיאישע, גריכישע און לאַטיינישע ביבלס, אַן איינציגן תּלמוד, רבנישע כתבים, געדרוקטע און אין כתב-יד, אַראַמייאישע און שומרונישע טעקסטן, ספּיריטורות פון שולן, — קורץ, די ווערטפּולסטע מאָנומענטן פון ישראל, פּונאַנדערגעפנט און צוזאַמענגעדריקט אין אַן אָנגעוואָרפענער הורבע.

מאָסיע סאַריעט האָט געזען פאַר זיך עפעס אַזוינס, וואָס עס איז געווען אוממעגלעך צו פאַרשטיין, דאָך האָט ער זיך אָנגע-שטרענגט צו מאַכן זיך די זאַך קלאָר. ווי גערן וואָלט ער אָנגענומען די השערה, אַז מאָסיע גאַעטאַן, אַ מענטש אָן פּרינציפּן, וואָס צוליב זיין אומגליקלעכער פּרייגעביקייט צו דער ביבליאָטעק, האָט ער זיך גענומען דאָס רעכט צו שעפּן פון איר מיט פּולע הויפּנס, בעת ער האָט געוויילט אין פאַרזי, איז געווען דער מחבר פון דער דאָזיקער שרעקלעכער אומאַרדענונג. אָבער מאָסיע גאַעטאַן האָט גראָד דעמאָלט געמאַכט אַ נסיעה איבער איטאַליע. נאָכטראַכטנדיק אַ פאַר מינוט, האָט מאָסיע סאַריעט זיך פאַרנעשטעלט, אַז מאָסיע רענע ד'עספאַרוועי האָט שפּעט אין אָונט אַוועקגענומען די שליסל פון דעם משרת היפּאָליט, וואָס פלעג פאַר די לעצטע פינף-אין-צוואַנציק יאָר אויפראַמען די צימערן פון צווייטן גאַרן און די בוידעס-שטיבלעך. מאָסיע רענע ד'עספאַרוועי האָט אָבער קינמאַל ניט געהאַט געאַרבעט ביינאַכט און האָט אויך ניט געלייענט קיין העברעאיש. פּונדעסטוועגן, האָט מאָסיע סאַריעט געטראַכט, אפּשר

האָט ער אַרײַנגעפירט, אָדער געהױסן אַרײַנפירן אין דעם דאָזיקן זאַל עפעס אַ גײסטלעכן, עפעס אַ ירושלימער מאָנאַך, וואָס איז פאַרבייגעפאַרן פאַרײַ, אַ געלערנטן אַרײַענטאַליסט, וואָס גיט זיך אָפּ מיט ביבל־פאַרשונג. מאָסיע סאַרײַעט האָט זיך אויך געפּרעגט, צי האָט ניט דער גײסטלעכער פּאַטוי, וואָס האָט געהאַט אַ פאַרשנדיקן גײסט און די טבע צו פאַרבייגן די בלעטער פון די ביכער, זיך אַרױפגעוואָרפן אויף אָט־די אַלע ביבלישע און תּלמודישע טעקסטן, אָנגעכאַפט פון אַ פּלוצלינגדיקן ברען אויפצודעקן שמש נשמה. איין ווילע איז אים אײַנגעפאַלן, אַז דער אַלמער משרת היפּאָליט, וואָס האָט אין לויף פון אַ פּערטל יאָרהונדערט געשטויבט און געראַמט די ביבליאָטעק, איז מסתּמא ביטלעכווייז פאַרסמט געוואָרן פון דעם וויסנשאַפטלעכען שטויב, און שוין צו נײַגיריק, האָט ער אין שוין פון דער לבנה זיך געפּטרט די ראיה, אינאײנעם מיטן שכל, און פאַרלוירן זײַן נשמה איבער די דאָזיקע אומפאַרשטענדלעכע אותיות. מאָסיע סאַרײַעט איז אַוועק אַזוי ווייט, אַז ער האָט זיך אַפּילו פאַרגעשטעלט, וו דער יונגער מאַריס, אַרױסקומענדיק פון זײַן קלוב אָדער פון עפעס אַ נאַציאָנאַליסטישער פאַרזאַמלונג, האָט פון שנאה וועגן צום אַלמן יעקב און זײַנע הײנטיקע קינדער אַרױסגע־שלעפט פון די פּאָליצעס די אידישע ספרים און זיי פונאַנדערגע־שליידערט איבערן טיש: דער תּכשיט איז געווען אַן אַנטיסעמיט און זיך געחברט נאָר מיט אידן, וואָס זענען געווען פונקט אַזױנע אַנטיסעמיטן, ווי ער אַלײן. דאָס איז, אמת, שוין געווען צו־ווייט אַוועק, אָבער מאָסיע סאַרײַעטס כח־הדמיון האָט ניט געקאַנט רוען און אַרומגעוואַנדלט צווישן די איבערגעטריבנסטע השערות. אום־געדולדיק אויסצוגעפינען דעם אמת, האָט דער געטרייער שומר פון די ביכער אַרײַנגערופן דעם משרת.

היפּאָליט האָט פון נאָרנישט ניט געוואוסט. דער שווייצער פון הויז האָט אויך גאָרנישט געקאַנט אָנווייזן. קײנער פון דער דינערשאַפט האָט קײן זאך ניט געהערט. מאָסיע סאַרײַעט איז אַרונטערגעקומען אין קאַבינעט פון מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויע. יענער האָט אים אויפגענומען אין כאַלאַט און אין נאַכטמיצל, האָט אויס־געהערט זײַן געשיכטע מיט דער מינע פון אַן ערנסטן מענטשן,

וואָס ווערט געשטערט דורך נאַרישער פּלוידעריי, און אים אָפּגעלאָזט מיט אַטרי ווערטער, וואָס עס האָט זיך אין זיי געלאָזט פילן דער גרליזאַמער טאָן פון רחמנות:

— נעמט זיך ניט צום האַרצן, מיין גוטער מאַסיע סאַריעט, און זייט זיכער, אַז די ביכער זענען היינט אינדערפרי געלעגן דאָרט, וואו איר האָט זיי נעכטן איבערגעלאָזט.

מאַסיע סאַריעט האָט נאָכאַמאָל און ווידעראַמאָל אויסגעפּרעגט די דינערשאַפט, האָט גאַרנישט אויסגעפונען און דערפילט אַ אומ-רויאַקייט, וואָס האָט אַוועקגענומען פון אים דעם שלאָף. אויף מאַרגן, אַרום זיבן אַזייגער אינדערפרי, איז ער אַריינגעקומען אין זאַל פון די ביוסטן און די גלאַבוסן. דערזען, אַז אַלץ איז אין אַרדענונג, האָט ער אַרויסגעלאָזט אַ זיפּץ פון דערלייכטערונג. כאַלד אָבער האָט זיין האַרץ גענומען קלאַפּן ביז צום פּלאַצן: אויפן געזימס פון קאַמין האָט ער געהאַט דערזען ליגן אַ בראַשירטן אַקטאַוואַ-באַנד, אַ מאַדערן בוך, מיטן מעסער פון בוסנהאַלץ אויף צו צעשניידן די בלעטער אַריינגעשטעקט אינמיטן. עס איז געווען אַ דיסערטאַציע וועגן די צוויי פאַרזאַלעלע נסחאות פון בראַשירט, אַ ווערק, וואָס מאַסיע סאַריעט האָט עס געהאַט פאַרוקט אויפן בוידעם און וואָס איז קיינמאָל ניט געווען אַרויסגענומען געוואָרן פון דאָרטן, ווייל קיינער פון מאַסיע ד'עספאַרוועיעם קרייז איז ניט געווען נייגיריק צו אונטערשיידן צווישן דעם בייטראַג פון דעם מאַנאַטעאָיסטישן רעדאַקטאָר און דעם בייטראַג פון דעם פּאָליטע-איסטישן רעדאַקטאָר ביים צוזאַמענשטעלן דעם ערשטן ספר פון די הייליקע שריפטן. דאָס בוך האָט געטראָגן דאָס צעטל $R < 3214 \text{ VIII}/_2$ און אין מאַסיע סאַריעטס מוח האָט מיטאַמאָל אויפגעבליצט דער פיינלעכער אמת, אַז אפילו ביי דער גרינדלעכסטער נומעראַציע קאָן מען ניט געפינען קיין בוך, וואָס שטייט ניט מער אויף זיין פּלאַץ. אַלע ווייטערדיקע טעג, אין לויף פון אַ חודש צייט, איז דער טיש געווען פאַרלייגט מיט ביכער. גריכיש און לאַטיין האָבן זיך דאָרט צונויפגעמישט מיט העברייאיש. מאַסיע סאַריעט האָט זיך געשטעלט די פּראַגע, צי די דאָזיקע ביינאַכטיקע אַריבערוואַנדערונג פון די ביכער איז ניט געווען די אַרבעט פון גנבים, וואָס זענען

אריינגעדורנגען דורך די דאך־פענצטער צו גנבנען זעלמענע און ווערטפולע זאכן. ער האָט אָבער ניט אַנטדעקט קיין איין שפור פון אייברעכעריי. די גענויסטע אויספאַרשונגען, וואָס ער האָט געהאַט געמאַכט, האָבן אויך ניט באַוווּזן, אַז עפעס אַ זאך זאָל פעלן. אַ שרעקלעכע צעטומלעניש האָט באַהערשט זיין מוח און ער האָט זיך ווייטער געפרעגט, צי איז ניט אַ שכנס אַ מאַלפּע אַריינגעדורנגען אַהין דורכן קוימען און נאָכגעמאַכט, ווי אַ מענטש שטודירט. די מאַלפּעס, האָט ער געטראַכט, האָבן אַ טבע נאָכצוקרימען מענטשלעכע האַנדלונגען. וויסנדיק די זיטן פון די דאָזיקע חיות דערעיקרשט פון וואַטאָס און שאַרדענס מאַלערייען, האָט ער זיך פאַרגעשטעלט, אַז אין דער קונסט פון נאָכמאַכן אַ זשעסט אָדער פון פאַרשטעלן אַ באַראַקטער זענען זיי ענלעך צו די אַרלעקינען, די סקאַראַמושן, די זערלינס און די דאָקטוירים פון דער איטאַליענישער אָפּערע; ער האָט זיך זיי פאַרגעשטעלט, ווי זיי אַרבעטן מעשים מיט אַ פאַלעטע און פינלען, ווי זיי גיסן כעמישע שטאָפּן אין אַ שטויסל, ווי זיי בלעטערן, לעבן אַן אַלכעמישן אויוועלע, אַן אַלטן טראַקטאַט איבער אַלכעמיע. און אין איין אומגליקלעכן פּרימאָרגן, ווען ער האָט געהאַט דערזען אַ גרויסן טינט־פלעק אויף אַ בלאַט פון דריטן באַנד פון דער פּאָליגלאַטישער ביבל, געבונדן אין בלויען מאַראַקאָלעדער און באַצירט מיטן הערב פון גראַף מיראַבאַ, האָט ער שוין מער ניט געצווייפלט, אַז טאַקע נאָר אַ מאַלפּע האָט געהאַט אָפּגעטון דאָס דאָזיקע מיאוסע שטיקל אַרבעט. די מאַלפּע האָט געמאַכט דעם אַנשטעל, ווי זי וואָלט נאָטירט, און איבערגעקערט דעם טינטער. עס האָט געמוזט זיין די מאַלפּע פון אַ געלערנטן.

דורכגעדרונגען מיט דעם דאָזיקן געדאַנק, האָט מאָסיע סאַריעט אויסגעשטודירט פאַרזיכטיק די טאָפּאָגראַפיע פון דעם קוואַרטל, כּדי צו ציען אַ גענויע ליניע אַרום דער גרופּע הייזער, וואָס פון צווישן זיי הויבט זיך אַרויס דאָס הייז פון די ד'עספאַרוויעים. דערנאָך איז ער אַרומגעגאַנגען איבער די פיר אַרומיקע גאַסן און זיך אָנגעפרעגט ביי יעדער טיר, צי סאיז ניטאָ קיין מאַלפּע אין הייז. ער האָט אויסגעפרעגט שוויצארן און זייערע ווייבער, וועשערניכס, דינסטן, אַ שוסטער, אַ פּרוכטפאַרקויפּערין, אַ גלעזער, באַשעפּטיקטע

אין בוכהאַנדלונגען, אַ גלח, אַן איינבינדער, צוויי פּאָליציסטן, קינדער, שטודירנדיק אזוי אַרום די פארשיידנקייט פון באַראַקטאָרן און די באַזונדערקייט פון געמיטער ביי איין־און־דעמזעלביקן פּאָלק. די ענטפערס, וואָס ער האָט געהאַט באַקומען, זענען גאַרנישט געווען קיין גלייכע. עס זענען געווען ענטפערס גראָבע און איידעלע, פּרעכע און העפלעכע, נאַאיווע און איראַנישע, לאַנגע און קורצע, און אַפילו שטומע. פון דער חיה, וואָס ער האָט געזוכט, האָט ער נאָך גאָר קיין שפור ניט געהאַט געפונען, ווען אונטערן געוועלב פון אַן אַלטן הויז אויף רו סערוואַנדאַני האָט אַ קליין, רויטהאַריק, געשפּרענקלט מיידעלע, וואָס האָט געהיט דאָס הויז, אים געענטפערט: — עס איז דאָ פאַראַן מאַסיע אַרדאַנאַס מאַלפּע... איר ווילט זי אָנקוקן? ...

ניט אויסצורידן מער קיין וואָרט, האָט זי אַריינגעפירט דעם אַלטן אין אַ שטאַל, אויפן צווייטן עק הויף. אויף פּוילעך שטרוי און אויף אַ צעלומפּטער קאַלדרע איז דאָרט געלעגן אַ יונגער מאַקאַקאַ מיט אַ קייטל אויפן מיטן קערפּער און האָט געציטערט. ער איז געווען ניט גרעסער פון אַ פינף־יעריקן קינד. זיין אויסגעבלייכט געזיכט, זיין געקנייטשטער שטערן און זיינע דינע ליפּן האָבן אויסגעדריקט טויטלעכן צער. ער האָט אויפגעהויבן אויפן גאַסט די אויגן, וואָס אין זייערע ברוינע אַפּלען האָט נאָך געשפּילט אַביסל לעבן. דערנאָך האָט ער מיט זיין קליינער טרוקענער לאַפּקע אַ כאַפּ געטון אַ מער, אים צוגעטראָגן צום מויל און באַלד צוריק געוואָרפן. באַטראַכט אַ ווילע די אַריינגעקומענע, האָט דער גלות־אַפּריכטער אַוועקגעדרייט דעם קאַפּ, ווי ער וואָלט שוין מער גאַרנישט ערוואַרט פון מענטשן און פון לעבן. איינגענורעט אין זיך, אָנ־האַלטענדיק זיך מיט דער לאַפּקע אָן דער קני, האָט ער זיך שוין מער קיין דיר ניט געטון, נאָר פון צייט־צור־צייט האָט אַ טרוקענער הוסט אויפגעטרייסקלט זיין ברוסט.

— דאָס איז עדנאַר, — האָט דאָס מיידעלע געזאָגט, — איר

ווייסט, ער איז צום פאַרקויפן...

אַבער דער אַלטער ליבהאַבער פון ביכער, וואָס האָט זיך געהאַט באַזוואַפנט מיט גרימציאָרן, וואָס האָט זיך געהאַט געריכט צו

באגעגענען א צינישן שונא, א מאַנסטער פון בייזוויליקייט, אן
 אַנטיביבליאָפּיל, איז איצט, אן איבעראַשטער, א טרויעריקער, א
 טיה־גערירטער, געבליבן שטיין פאר אַט־דעם קליינעם באַשעפּעניש
 אן כחות, אן פרייד און אן פאַרלאַנגען. צוגעבנדיק זיין טעות,
 צעמישט פון אַט־דעם כמעט מענטשלעכן געזיכט, וואָס דער טרויער
 און דער צער האָבן עס נאָך מער פאַרמענטשלעכט, האָט ער אָנגעבויגן
 דעם קאָפּ און אַרויסגעזאָגט:
 — אַנטשולדיקט!

קאַפּיטל פּיר

וואָס אין זיין באַצוווינגענדיקער קורצקייט פאַרטראַגט עס אונז צו די גרעניצן פון דער רעאַלער וועלט.

צוויי חדשים זענען פאַרביי. די איבערסקערעניש אין ביבליאָטעק אַלץ ניט אויפגעהערט, האָט מאָסיע סאַריעט גענומען טראַכטן וועגן די פּריימויערער. די צייטונגען, וואָס ער האָט געלייענט, זענען גע- ווען פול מיט זייערע פאַרברעכנס. דער נייסטלעכער פאַטוי האָט געהאַלטן, אַז זיי זענען פּיאַיק אויף די פינצטערסטע מעשים, און געגלויבט, אַז אינאיינעם מיט די אידן פלאַנען זיי הרוב צו מאַכן די גאַנצע קריסטלעכע וועלט.

דערגרייכט צו יענער צייט די העכסטע מאַכט, האָבן זיי גע- האַט אַ דעה אין אַלע טיילן פון דער מלוכה־פּירונג, האָבן אָנגע- פירט די פאַרלאַמענטן, געהאַט פינף פון זייערע לייט אין מיניס- טערן־קאַבינעט און פאַרנומען די עלזייער פּעלדער. האָבנדיק אַנר- מעלטן דערהרגט צוליב זיין פאַטריאָטיזם אַ פּרעזידענט פון דער רע- פובליק, האָבן זיי אָפּגעראַמט פון וועג די מיטהעלפּער און די עדות פון זייער שוידערהאַפטיקן פאַרברעכן. זעלטן ווען עס איז פאַריבער אַ טאָג, אַז פאַריז זאָל מיט שרעק זיך ניט דערוויסן פון עפעס אַ מיסטעריעזן מאָרד, וואָס איז צוגעגרייט געוואָרן אין זייערע לאַזשן. דאָס זענען אַלץ געווען פאַסטן, וואָס מען האָט אין זיי ניט געקאָנט צווייפּלען. ווי אזוי אַרום זענען זיי אַריינגעדראַנגען אין דער ביב- ליאָטעק? מאָסיע סאַריעט האָט עס ניט געקאָנט באַנעמען. וואָס פאַר אַ מין אַרבעט זענען זיי געקומען אַהין דורכפירן? פאַרוואָס האָבן זיי דווקא אַטאַקירט די הייליקייטן פון דער אַנטיקער צייט און דעם אָנהויב פון דער קירך? וואָס פאַר גאַטלאַזע כּוונות האָבן זיי דערביי געהאַט? אַ געדיכטער שאַטן האָט צוגעדעקט די דאָ- זיקע שרעקלעכע מעשים. דער קאַטוילישער אַרכיוואַר האָט דער- פילט, אַז די זין פון חירם האַלטן אויף אים אַן אויג, און פון גרויס שרעק איז ער אַוועקגעפאַלן אַ קראַנקער.

קוים איז ער נאָר געקומען צו זיך, אזוי האָט ער באַשלאָסן צו פאַרברענגען די נאַכט אויפן סאַמע פּלאַץ, וואו אזוינע מאַווימדיקע געהיימענישן זענען פאַרגעקומען, און איבעראַשן די געשייטע און גע־פערלעכע געסט. די דאָזיקע אונטערנעמונג איז געווען אַ צרטייערער ביסן פאַר זיין שוואַכן מוט.

אַ מענטש אַ קרענקלעכער און אַן אומרואיקער, איז מאַסיע סאַריעט, נאַטירלעך, געווען אַ בעל פּחדן. דעם 8-טן יאַנואַר, ניין אַזיגער אויפדערנאַכט, בעת די שטאַט איז איינגעשלאָפן אונטער אַ שנייטוורם, האָט מאַסיע סאַריעט געמאַכט אַ גוטן פייער אין דעם זאַל, וואָס איז געווען באַצירט מיט די ביוסטן פון די אַנטיקע פּאַעטן און פּילאָזאָפן, און זיך אַרונטערגעלאָזן אין אַ ווייכער שטול, אין אַ ווינקל ביים קאַמין, מיט אַ צודעק איבער די קני. ביי זיין האַנט איז געשטאַנען אַ טישל מיט אַ לאַמפּ, אַ טעפל שוואַרצע קאווע און אַ רעוואָלווער, אויסגעבאַרגט פון יונגן מאַרדס. ער האָט געפרואווט לייצענען די צייטונג „לאַ קרואַ“, אָבער די אותיות האָבן געטאַנצט אונטער זיינע אויגן. ער האָט אָנגעשטעלט די אויגן צו קוקן פאַראויס פאַר זיך, האָט ער אָבער גאָרנישט ניט געזען ווי נאָר דעם שאַטן, גאָרנישט ניט געהערט ווי נאָר דעם ווינט, און איז באַלד איינ־געשלאָפן.

ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפט, איז דער פייער געווען טויט. דער אויסגעלאָשענער לאַמפּ האָט פאַרשפּרייט אַ בייסיקן ריח. די פינצטערניש אַרום איז אָבער געווען אָנגעפילט מיט אַ קלאַרקייט פון מילך און מיט אַ פּאַספּאַרישער ליכטיקייט. עס האָט זיך אים אָפּגעדאַכט אַז ער זעט, ווי עפעס רירט זיך אויפן טיש. דורכגענומען ביזן ביין מיט מורא און קעלט, אָבער געשטאַרקט פון אַ באַשלוס, וואָס איז געווען שטאַרקער פון דער מורא, האָט ער זיך אויפגעהויבן, איז צו צום טיש און האָט אַ פיר געטאַן די הענט איבערן געוואַנט. ער האָט דאָרט גאָרנישט ניט געזען: דאָס ליכט איז געווען אויסגעגאַנגען. ער האָט אָבער דערפילט אונטער די פינגער אַ ברייט־פונאַנדערגעפנטן פּאַליאַ־באַנד. ער האָט אים געוואַלט פאַר־מאַכן, דאָס בוך האָט זיך ניט געלאָזט. עס איז אויפגעשפרונגען און דערלאָנגט דעם ניט־אויסגעהיטן ביבליאָטעקאַר דריי שווערע

קלעפ איבערן קאָפּ. מאָסיע סאַריעט איז געפאלן אין חלשות... זינט דעמאָלט איז דער עסק געוואָרן אַלץ ערגער און ערגער : נאָך מער ווי פריער האָבן די ביכער פאַרלאָזן די פּאָליצעס, וואָס זענען פאַר זיי באַשטימט געווען, און טיילמאָל איז נאָר ניט געווען מעגלעך זיי צוריקצוברענגען אויף זייער פּלאַץ : זיי זענען נעלם געוואָרן. מאָסיע סאַריעט האָט יעדן טאָג אַנטדעקט נייע פאַרקוסטן. די באַלאַנדריסטן זענען צעפאלן געוואָרן, דרייסיק בענד עסזעגעטיקע האָבן אויסגעפעלט. מען האָט אים ניט געקאָנט דערקענען : זיין געזיכט איז געוואָרן קליין ווי אַ פּויסט און געל ווי אַ לימענע ; דער האַלז אויסגעצויגן נאָר אַן אַ מאָס, די אַקסל איינגעפאלן ; די קליידער זענען געהאנגען אויף אים, ווי אויף אַ נאָגל. ער האָט גאָרנישט ניט געגעסן, און אין רעסטאָראַן פון „די פיר ביסקופן“ האָט ער מיט שטאַרע פאַראַבלטע אויגן און מיט אַן אַרונטערנעלאַך זענעם קאָפּ געקוקט, ניט זעענדיק, אויפן שיסעלע, וואו אין אַ מוטנער פליסיקייט האָבן זיך געטובלט די פלויעמען. ער האָט ניט געהערט, ווי פאָטער גינאַרדאָן האָט אים דערציילט, אַז ער האָט, ענדלעך, גענומען פאַרריכטן דעלאַקרואַס מאַלערייען אין דער קירך סען-סולפּיס.

מאָסיע רענע ד'עספאַרוויעי האָט אויסגעהערט די שלעכטע נייעס פון דעם אומגליקלעכן ביבליאָטעקאַר און געענטפערט טרוקן : — די דאָזיקע ביכער האָבן זיך ערגעץ פאַרוואַלנערט, זיי זיינען ניט פאַרלוירן געגאַנגען. זוכט זיי גוט, מאָסיע סאַריעט, זוכט זיי גוט און איר וועט זיי געפינען.

און הינטער דעם אַלטנס רוקן האָט ער אַרויסגעמורמלט : — מיט דעם אַרעמען אַלטן סאַריעט האַלט עס זייער שמאָל. — איך גלויב, — האָט צוגעגעבן דער גייסטלעכער פאַטוי, — אַז ער גייט אַרונטער פון זינען.

קאפיטל פינף

וואו די קאפליצע פון די הייליקע מלאכים, אין דער קירך פון-סולפוס, גיט מאטעריאל צום נאָכקלערן וועגן קונסט און מעלאָגיע.

די קאפליצע פון די הייליקע מלאכים, וואָס געפינט זיך אין דער רעכטער האַנט ביים אַריינגאַנג פון דער קירך סען-סולפוס, איז געווען באַהאַלטן הינטער אַן אַרומשלאַנג פון ברעטער. דער גייסט-לעכער פאַטוי, מאָסיע גאַטאַן, מאָסיע מאָריס, זיין פלימעניק, און מאָסיע סאַריעט זענען אַהין אַריינגעקומען איינציקווייז, דורך דער נידעריקער טיר, אויסגעשניטן אין דעם אָפּצאַם, און האָבן געטראָפּן פאַטער גינאַרדאָן אויף דער פלאַטפאָרם פון זיין לייטער, שטייענדיק אַקעגן דעם בילד העל יאָר אָר ו.ס. באַזאָרגט מיט כלערליי געצייג און מאַטעריאַלן, האָט דער אַלטער אַרטיסט אַריינגעטון אַ ווייסלעכן טויג אין דעם שפאַלט, וואָס האָט פונאַנדערגעטיילט אין צווייען דעם גרויס-פריסטער אַניאַס. זעפירין, פאַל באַדריס באַליבטסטע מאַדעל, זעפירין, וואָס האָט אירע בלאַנדע האָר און פערלמוטערנע אַקסל אויסגעליען אַזוי פיל מאַגדאַלענעס, מאַרגעריטעס, סילפן און ים-מיידלעך, זעפירין, וואָס דער אימפּעראַטאָר נאַפּאָלעאָן דער דריטער האָט, זאָגט מען, זי ליב געהאַט, איז געשטאַנען צופוסנס פון לייטער, — די האָר צעשוּביערט, דאָס פנים שוואַרץ ווי די ערד, די אויגן פאַרלאָפּן מיט בלוט, דער קין רייך-באַוואַקסן מיט לאַנגע האָר, נאָך עלטער פון פאַטער גינאַרדאָן, מיט וועמען זי האָט געהאַט אָפּגעלעבט אַריבער אַ האַלבן יאָרהונדערט. זי האָט געבראַכט דעם מאַלער עסן אין אַ קערבל.

באָטש דאָס ליכט פון דרויסן האָט קאַלט און שיף זיך אַרייַנגעשליכט דורך דעם בלייבאַדעקטן און פאַרגראַטעטן פענצטער, האָבן דעלאַקרואַס מאַלערייען דאָך געפינקלט מיט זייערע העלע פאַרבן און די לייבער פון זיינע מענטשן און מלאכים האָבן מיט זייער שימערדיקן גלאַנץ פאַרטונקלט דעם רויט-אַנגעצונדענעם פּרצוף פון פאַטער גינאַרדאָן, וועלכער האָט זיך געהאַט אַרויסגעהויבן אויף אַ

זייל פון טעמפל. די דאָזיקע וואנט־מאַלערייען פון דער קאפליצע פון די מלאכים, אויסגעלאַכט און באַלידיקט ביי זייער געבוירן, זענען איצט געווען אַריינגעטראָטן אין דער קלאַסישער טראַדיציע און זיך געהאַט פאראייניקט אין אומשטערבלעכקייט מיט די מייסטער־ווערק פון רובענס און טינטאָרעטאָ.

דער אַלטער גינאַרדאָן האָט מיט דער באַרד און מיט די לאַנגע האָר אויסגעזען, ווי די צייט, וואָס ווישט אָפּ די ווערק פון דעם גאָון. גאַעטאַן, אַן איבערגעשראַקענער, האָט אויסגעשריגן צו אים:

— פּאַרוזיכטיק, מאַסיע גינאַרדאָן, פּאַרוזיכטיק. קראַצט ניט צופיל.

דער מאַלער האָט אים באַרואיקט:

— האָט קיין מורא ניט, מאַסיע ד'עספאַרווייע. דאָס איז ניט מייַן שטייגער מאַלן. מייַן קונסט איז אַ העכערע. איך מאַל אין סטיל פון סימאָנע, דזשיאָטאָ, בעאַטאָ אַנדזשעליקאָ, ניט אין דעלאַקרואַס. אַט דאָס בילד איז צופיל איבערגעלאָרן מיט קאָנט־ראַסטן און ווידערשפרוכן צו געבן אַן איינדרוק פון אמתדיקער הייליקייט. עס איז אמת, שענאוואַר האָט געזאָגט, אַז די קריסט־לעכקייט האָט ליב דאָס בילד־לעכע, אָבער שענאוואַר איז געווען אַן אויסוואורף, ניט צו גאָט, ניט צו לייטן, אַן אומגלויביקער... זעט, מאַסיע ד'עספאַרווייע: איך פיל אויס די איינגעשפאַלטענע ערטער, איך פאַרקלעפּ די שוּפּן, וואָס האָבן זיך אָפּגעשיילט, מער גאָרנישט... די צעשטערונג, וואָס איז געשען דורך אַראָפּזעצן זיך פון דער וואַנט. אָדער גיכער דורך אַן ערדציטערניש, נעמט אַרום אַ זייער קליינעם שטח. די דאָזיקע מאַלעריי פון אויל און וואַקס, אַרויפ־געזעצט אויף אַ זייער טרוקענעם גרונט, איז אַ סך פעסטער, ווי מען וואָלט עס זיך געקאָנט פאַרשטעלן. איך האָב געזען דעלאַקרואַן אַרבעטן אויף דעם דאָזיקן ווערק. אַ האַסטיקער, אָבער אומרויאיקער גייסט, האָט ער מאָדעלירט פיבערהאַפטיק, האָט אָפּגעריבן און איבערגעמאַלט אַן אַן אויפהער; זיין מאַכטיקע האַנט איז באַגאַנגען קינדישע פעלערן; די אַרבעט איז געטון מיט דער מייסטערשאַפט

פון א גאון און מיט דער אומדערפארנקייט פון א לערן-אינגל.
עס איז נאָר אַ וואונדער, ווי אזוי זי האַלט זיך.

דער אַלטימסקער איז אַנשווינגן געוואָרן און זיך אַ נעם געטון
אויסצופילן אַ שפּאַלט אין דער וואַנט.

— ווי קלאַסיש, — האָט גאַעטאַן געזאָגט, — און ווי טראַ-
דיציאָנעל עס איז די דאָזיקע קאָמפּאָזיציע! אַמאָל האָט מען אין
דעם געזען אַ וואונדערלעכע נייקייט, איצט זעען מיר דאָ ניט מער,
ווי אַ מאַסע אַלטע איטאַליענישע פּאַרמעלן.

— איך קאָן זיך פאַרגינען דעם לוקסוס צו זיין יושרדיק, —
האָט דער אַלטער אַרויסגעזאָגט פון דער הייד פון זיין לייטער, —
איך האָב דערצו אַלע נויטיקע מיטלען. דעלאַקרואַ האָט געלעבט
אין אַ גאַטעסטערנדיקער און צעלאָזענער צייט. אַ מאָלער פון
דעקאָדעני, איז ער געווען ניט אָן שטאַלץ און ניט אָן פאַרנעם.
ער איז געווען גרעסער פון זיין עפּאָכע. עס האָט אים אָבער
געפעלט גלויבן, די תּמימות פון האַרצן, ריינקייט. כדי צו זען און
צו מאַלן מלאכים, האָט אים אויסגעפעלט צניעות, אַטדי שיינע
מידה פון די מלאכים און פון די פּרימיטיווע, די מידה, וואָס איך
האָב זי, מיט גאָטס הילף, דערהאַלטן אויף ווי ווייט איך האָב נאָר
געקענט.

— האַלט כאָטש ס'מויל, מישעל, ביסט פונקט אזא שוויין,
ווי אַלע אַנדערע!

אזוי האָט זעפּירין, אויפגעפרעסן פון אייפערזוכט, אויס-
געשרינגן: גראַד יענעם פּרימאָרגן האָט זי געזען, ווי איר געליבטער
האָט אויף די שטיגן געקושט דער ברויטפאַרקויפּערניס טאַכטער, די
יונגע אַקטאָוויע, וואָס איז פונקט אזא אומזויבערע און פונקט אזא
ליכטיקע, ווי איינע פון דעמבראַנדטס כלות. פאַרליבט אין מישעלן
בזו משוגעת אין די גליקלעכע טעג, וואָס זענען שוין לאַנג פאַרביי,
האָט זעפּירין נאָך אויך איצט אויפּגעהיט אין איר האַרץ דעם פּיער
פון ליבע.

פאַטער גינאַרדאָן האָט מיט אַ באַהאַלטענעם שמייכל אויפ-
גענומען די דאָזיקע שמייכלהאַפּטיקע באַליידיקונג, פאַררייסנדיק די
אויגן צום הימל, וואו דער מלאך מיכאל, אַ שרעקלעכער אין זיין

הימלבלויען פאנצער און שארלאך־רויטן העלם, האָט אַרומגעפלאַטערט אין דער גאַנצער שטראַליקייט פון זיין גלאַריע.

אין דערזעלביקער צייט האָט דער גייסטלעכער פּאַטוי געמאַכט מיט זיין הוט אַ דעכל איבער די אויגן קעגן דעם שאַרפן ליכט פון פענצטער און באַטראַכט נאָכאַנאַנד העליאָדאָרוס, וואָס ווערט גע־בייטשט פון די מלאכים, דעם הייליקן מיכאל, וואָס איז מנצח די ביזע גייסטער, און יעקבס ראַנגלען זיך מיטן מלאך.

— דאָס אַלץ איז זייער שיין, — האָט ער, ענדלעך, אַרויס־געמורמלט, — אָבער פאַרוואָס האָט דער מאַלער פאַרגעשטעלט אויף די דאָזיקע ווענט דווקא דערצערנטע מלאכים? וואו איך זאָל ניט וואַרפן מיין בליק אין דער דאָזיקער קאַפּליצע, זע איך נאָך העראַלדן פון הימלשן צאָרן, שלוחים פון געטלעכער נקמה. גאָט וויל, מ'זאָל פאַר אים מורא האָבן; ער וויל אָבער אויך, מ'זאָל אים ליב האָבן. איך וואָלט אַ בעלן געווען צו געפינען אויף אַט־די ווענט שלוחים פון שלום און גענאָד. איך וואָלט דאָ וועלן זען דעם ברענענדיקן מלאך, וואָס האָט געלייטערט דעם נביאס לעפּצן; דעם הייליקן רפאל, וואָס האָט זעענדיק געמאַכט דעם אַלטן טביה; גבריאל, וואָס האָט אַנטפּלעקט פאַר מרימן דעם סוד פון יעזוסעס פאַרמענטש־לעכונג; דעם מלאך, וואָס האָט פרייגעלאָזט דעם הייליקן פעטרוס פון זיינע קייטן; די כּרובים, וואָס האָבן די הייליקע קאַטערינע אַרויפגעטראָגן נאָך איר פּטירה אויפן שפיץ פון באַרג סיני. עס וואָלט געווען באַזונדערס כּראַי צו קאָנען דאָ באַטראַכטן די הימלשע שומרים, וואָס גאָט גיט אַלע מענטשן, געטויפטע אין זיין נאָמען. יעדערער פון אונז האָט זיין שומר, וואָס גייט אונז נאָך, טראַט נאָך טראַט, טרייסט אונז און האַלט אונז אונטער. ווי אַנגענעם וואָלט געווען צו באַוואונדערן דאָ, אין דער קאַפּליצע, אַט־די גייסטער, פּוֹל מיט חן, אַט־די צויבערדיקע געשטאַלטן!

— אַ, גייסטלעכער פּאַטוי, מען דאַרף קוקן דערויף פון אַ באַשטימטן שטאַנדפּונקט, — האָט גאַעטאַן געענטפּערט, — דעלאַ־קרואַ האָט ניט געהאַט קיין צאַרטקייט. דער אַלטער ענגר איז גאָרנישט געווען אזוי אומגערעכט, ווען ער האָט געזאָגט, אַז פון אַט־דעם גרויסן מענטשנס מאַלערייען הערט זיך דער ריח פון שוועבל.

זעט די מלאכים, וואָס זייער שיינקייט איז אזוי גלענצענדיק און אזוי טריב, די שטאַלצע און ביזע אנדרינגנסן, די גרויזאמע יונגען, וואָס הויבן אויף העליאָדאָרוסן נקמהדיקע ריטער, דעם יונגן מיסד טעריעזן ראַנגלער, וואָס רירט אָן יעקבס היפט...

— ששש! — האָט געזאָגט דער גייסטלעכער פּאַטוי, — לויט דער ביבל איז דאָס ניט קיין מלאך, אזוי ווי אנדערע מלאכים; און איז ער אפילו יאָ אַ מלאך, איז דאָס דער מלאך פון באַשאַף, דער אייביקער זון פון גאָט. עס איז מיר אַ חידוש, וואָס דער חשובער וויקאר פון סען־סולפּיס, וואָס האָט אָנגעטרויט מאָסיע אייזשען דעלאַקרואַ צו דעקאָרירן די קאַפּליצע, האָט אים ניט אויפּמערקזאַם געמאַכט, אַז יעקבס סימבאָלישער קאַמף מיט דעם, וואָס האָט ניט אויסגעזאָגט זיין נאָמען, איז פּאַרגעקומען אין אַ שטאַק־פינצטערער נאַכט און אַז דאָס גאַנצע בילד איז דאָ גאַרנישט אויפן פּלאַץ, ווייל עס שטעלט פּאַר יעזוסעס פּאַרמענטשליכונג. די בעסטע קינסטלער בלאַנדזען, ווען זיי קריגן ניט פון אַ פּולמאַכטיקן גייסטלעכן די אידייען פון דער קריסטלעכער איקאָנאָגראַפיע. די אינסטיטוציעס פון דער קריסטלעכער קונסט ווערן באַהאַנדלט אין אַ גרויסער צאָל ווערק, מיט וועלכע איר, מאָסיע סאַריעט, מוזט אורדאי זיין באַקענט. מאָסיע סאַריעט האָט אויפּגעהויבן די אויגן, ער האָט אָבער גאַרנישט ניט געזען. עס איז געווען דער דריטער פּרימאַרגן נאָך דער ביינאַכטיקער אַוואַנטורע אין דער ביבליאָטעק. אזוי ווי אָבער דער חשובער גייסטלעכער האָט זיך צו אים געווענדט, האָט ער זיך אָנגעטון אַ כּוח און געענטפּערט:

— וועגן דעם דאָזיקן ענין קאָן מען מיט ערפּאָלג נאָכזען *De Historia Sacrarum Imaginū et Picturarum* אין דער אויסגאַבע פון נאָעל פּאַקאָ, לואווען, 1771; קאַרדינאַל פּרעדעריקאָ באַראַמעאָס *De Pictura Sacra* און דיראַנאָס איקאָנאָגראַפיע; דאָס לעצטע ווערק אָבער דאַרף געלייענט ווערן מיט פּאַרזיכט.

אָפּגערעדט, איז מאָסיע סאַריעט ווידער געבליבן שטיל. ער האָט זיך פּאַרטראַכט וועגן דעם חורבן פון זיין ביבליאָטעק. — און צוריקגערעדט, — האָט דער גייסטלעכער פּאַטוי

ווי דער גענומען דאָס וואָרט, — אזוי ווי מען האָט אין אָט-דער קאָפּליצע באַדאַרפט האָבן אַ מוסטער פון דעם הייליקן צאָרן פון די מלאכים, קומט דעם מאָלער אַ יישר-כוח, וואָס ער האָט נאָכגעטון דאָפּאַלן און אונז פאָרגעשטעלט די מלאכים, געשיקט פון הימל צו באַשטראַפּן העליאָדאַרוסן. באַפּוילן פון סעליקוסן, סיניג פון סיריע, אוועקצונעמען די אוצרות פון טעמפל, איז העליאָדאַרוס געטראַפּן געוואָרן פון אַ מלאך אין אַ גאָלדענעם פּאַנצער, אויף אַ פּראַכטיק אויסגעשטייערטן פּערד. צוויי אנדערע מלאכים האָבן אים געשלאָגן מיט ריטער. ער איז אנדערגעפּאַלן אויף דער ערד, ווי מאָסיע דעלאַקראַ ווייזט אים אונז דאָ, און געוואָרן איינגעוויקלט אין פינצטערניש. עס וואָלט געווען אַ גלייכע און נוציקע זאַך, ווען מען זאָל אָט-די אוואַנטורע געבן פאר אַ מוסר-השכל די רעפּובליקאַ-נישע פּאָליציי-קאָמיסאַרן און די גאָטלעסטערניקע אַגענטן פון דער רעגירונג. עס וועלן שטענדיק זיין העליאָדאַרוסן, אָבער זייט וויסן: יעדן מאָל, ווען זיי וועלן לייגן אַ האַנט אויף דעם פּאַרמעג פון דער קירך, וואָס איז דאָס פּאַרמעג פון די אָרעמע, וועלן זיי דורך די מלאכים געשלאָגן ווערן מיט ריטער און געטראַפּן ווערן מיט בלינדעניש. איך וואָלט וועלן, אַז אָט-דאָס בילד, אָדער נאָך בעסער, ראַפּאַעלס מער דערהויבענע קאָמפּאָזיציע אויף דער אייגענער טעמע, זאָל אויסגראַווירט ווערן אין מיניאַטור, מיט אַלע פּאַרבן, און אויסגעטיילט פאר אַן אויסצייכענונג אין די שולן.

— פּעטער, — האָט דער יונגער מאָרים אַרויסגעזאָגט מיט אַ געניץ, — איך האַלט, אַז דאָס זענען נודנע שמירערייען. איך האָב בעסער ליב מאַטיסן און מעצינגערן.

די ווערטער זענען געפּאַלן ניט-געהערטע. פּאָטער גינאַרדאָן האָט פון דער הייך פון לייטער ווידער געלאָזט הערן זיין שטים: — נאָר די פּרימיטיווע האָבן דערזען דעם הימל. שיינקייט געפינט מען נאָר צווישן דעם 13-טן און דעם 15-טן יאָרהונדערטער. די אַנטיקע צייט, די זינדיקע אַנטיקע צייט, וואָס האָט געהאַט איר פּאַרדערבלעכע השפּעה אויף די מוחות פון 16-טן יאָרהונדערט, האָט אינספּירירט פּאָעטן און מאָלער מיט פּאַרברעכערישע אידיען און אויסגעלאָזענע פּאַרשטעלונגען, מיט שרעקלעכער אומזויבערקייט

און שוויינעריי. אלע קינסטלער פון רענעסאנס זענען שוויינען,
 ניט אויסצושליסן אפילו מיקעל־אַנדזשעלאָ.

ווען פאָטער גינאַרדאָן האָט דערזען, אז גאַעטאַן קלייבט זיך
 שוין אַוועקצוגיין, האָט ער אָנגענומען אַ מינע פון גוטמוטיקייט
 און אים איינגערומט מיט אַ סודותדיקן טאָן:

— מאָסיע גאַעטאַן, אויב איר האָט ניט קיין מורא אַרויפצו־
 שטייגן מינע פינף גאַרן, קומט אַמאָל אַריין צו מיר, אין מין
 אויבער־שטיבל. איך האָב אַ צוויי־דריי קליינע לייזענטן, וואָס איך
 וואָלט זיי וועלן אַוועקגעבן. זיי וועלן איך פאַראינטערעסירן.
 אַלץ גוטע, אויפריכטיקע, ערלעכע בילדער. צווישן אַנדערע זאַכן
 וועל איך איך אויך ווייזן אַ קליינעם באָדען, אַזוי פריש און
 צאַפֿליק, אז עס וועט איך פאַרכאַפן דער אָטעם.

ביי אָט־דער רעדע איז גאַעטאַן אַרויס אין דרויסן. און בעת
 ער איז אַרנטער פון די שטייגן און האָט זיך אַריינגעדרייט אין
 דו פרענסעס, האָט ער, מיטן אַלטן סאַריעט לעבן זיך, אים פאַרטרויט,
 ווי ער וואָלט עס פאַרטרויט יעדן אַנדערן בן־אדם, אָדער אפילו אַ
 בוים, אַ גאַסן־לאָמפ, אַ הונט, זיין אייגענעם שאָטן, דאָס פאַר־
 דראָסיקע געפיל, וואָס דער אַלטער מאָלער האָט אין אים אַרויס־
 גערופן מיט זיינע עסטעטישע טעאָריעס:

— דער אַלטער גינאַרדאָן כאַפט אַריבער יעדער מאָס מיט
 זיין קריסטלעכער קונסט און מיט זיינע פרימיטיווע! אַלץ, וואָס
 דער מאָלער זעט אויפן הימל, איז גענומען פון דער ערד. גאָט, די
 יונגפרוי, די מלאכים, די הייליקע, סיי מענער, סיי פרויען, דאָס
 ליכט, די וואָלקנס. ווען דער אַלטער ענגר האָט געצייכנט פיגורן
 פאַר די פענצטער פון דער קאַפּליצע אין דרעי, האָט ער מיט
 גראַפֿיט געמאַכט, נאָך אַ מאָדעל נאָך, אַ פיינע קלאָרע סקיצע פון
 אַ פרוי. מען קאָן די סקיצע זען, צווישן אַ סך אַנדערע, אין דעם
 מוזעי באַנאַ, אין בעיאָן. און אונטן, אויפן בלעטל, האָט דער
 אַלטער ענגר, מורא האָבנדיק, ער זאָל ניט פאַרנעסן, פאַרצייכנט:
 „מ א ד מ ו א ז ע ל ס ע ס י ל, ו ו א ו נ ד ע ר ל ע כ ע פ י ס
 א ו נ ה י פ ט ן“. און כדי צו מאַכן פון מאַדמואַזעל סעסיל אַ
 הייליקע אין גן־עדן, האָט ער איר אָנגעטון אַ קלייד, אַ מאַנטל, אַ

שלייער, און אזוי ארום גורם געווען אויף איר אַ שענדלעכע ירידה, ווייל די געוועבן פון לעאָנאָס און גענואַ זענען ווערטלאָז אַקעגן דעם לעבעדיקן און יונגן געוועב, ראָזיק פון ריינעם בלוט. די שענסטע טוכן זענען מיאוס, ווען פאַרגליבן מיט די ליניעס פון אַ שיינעם קערפער, און קליידער פאר אַ לייב, וואָס ווערט באַגערט און איז צייטיק באַמאַנט צו ווערן, זענען כאַמת אַן אומפאַרדינטע שאַנד און די ערנסטע דערנידערונג.

און גאַעטאַן, אריינטרעטנדיק אומפאַרויכטיק אין דעם פאַר-פרוירענעם רינשטאַק פון רו גאַנסיער, האָט גערעדט ווייטער:
— פּאָטער גינאַרדאָן איז אַ ביוזווייליקער אידיאָט. ער לעסטערט די אַנטיקע צייט, די הייליקע אַנטיקע צייט, ווען די געטער זענען געווען גוט. ער פרייזט אַן עפּאָכע, ווען דער מאָלער און דער סקולפּטאָר האָבן באַדאַרפט אַלץ לערנען פון דאָס ניי. די קריסט-לעכקייט איז אין דער אמתן געווען קעגן דער קונסט דערמיט, וואָס זי האָט ניט דערמוטיקט דאָס שטודירן דעם נאַקעטן קערפער. קונסט הייסט פאַרשטעלן די נאַטור, און נאַטור איז קודם כל דער מענטשלעכער קערפער, די נאַקעטקייט.

— ערלויבט, ערלויבט, — האָט אַרויסגעשטאַמלט דער אַלטער סאַריעט, — עס איז דאָ אַ גייסטיקע שיינקייט, אזוי צו זאָגן, אַן אינעווייניקסטע שיינקייט, וואָס פון פראַ אַנדזשעליקאָ ביז היפּאָליט פּלאַנדרין האָט די קריסטלעכע קונסט —

אַבער גאַעטאַן, ניט צו הערן קיין וואָרט, האָט געשליידערט זיינע שטורעמדיקע ווערטער אויף די שטיינער פון דער אַלטער גאַס און אויף די שנייבאַלאָרענע וואַלקסנס, וואָס האָבן זיך געטראָגן איבער זיין קאַפּ:

— די פרימיטיווע קאָן מען ניט באַטראַכטן, ווי אַ גאַנצקייט, ווייל זיי זענען גאַרנישט ענלעך איינער צום אַנדערן. דער דאָזיקער אַלטער משונענער מישט אַלץ צוזאַמען. סימאַכע איז אַ פאַר-דאָרבענער ביזאַנטינער. דושיאַמאָ ווייזט אַרויס סימנים פון מעכ-טיקער געניאַליטעט, ער קאָן אָבער ניט מאַדעלירן און אַלע זיינע פערזאָנען ניט ער צו, אזוי ווי עס טוען קינדער, איין-און-דאָסעלביקע געזיכט. די פאַרצייטיקע איטאַליענער האָבן גראַציע און פרייד, ווייל

זיי זענען אימאָליענער. די ווענעציאַנער האָבן דעם אינסטינקט פון שיינע קאָלירן. אָבער נאָך אַלעמען זענען די דאָזיקע אויסגעצייכנטע מייסטער געווען ניכער עמאָלירער און גילדערער, איידער מאָלער. אייער בעאַמאָ אַנדזשעליקאס הארץ און פאלעמע זענען אַבסאָלוט צו צאָרט פאַר מיין גוסט. וואָס איז שייך די פלאַמאַנדער, איז דאָס גאָר אַ באַזונדער געשיכטע. זיי קענען די מלאכה און זייער גלענצנדיקע פאַכמאַנשאַפט שטעלט זיי אויף איין הייך מיט די בינעזישע לאַקיר-מייסטער. די טעכניק פון די ברידער וואָן עיס איז וואונדערלעך. דאָך קאָן איך ניט געפינען אין דער „פאַרנע-טערונג פון קאַלב“ דעם צויבער און די מיסטעריע, וואָס ווערן אזוי גערימט. אַלץ ווערט דאָרט באַהאַנדעלט מיט אומדערבאַרעמדיקער השלמה, אַלץ איז דאָרט וואולגאַר אין געפיל און גרויליק מיאום. מעמלינג קאָן אפשר רירן, ער שאפט אָבער קיין זאך ניט, ווי נאָר קאַליקעס און לאָמע בעמלער, און אונטער די רייכע, שווערע און ניט-גראַציעזע קליידער פון זיינע יונגפרויען און הייליקע לאָזט זיך פילן אַ קלענלעכע נאַקעמקייט. איך האָב ניט ערוואַרט, אַז ראָזשיער וואָן דער ווירדן זאָל זיך אַ נאָמען געבן „ראָזשע דע לאַ פאַסטיוור“ און ווערן אַ פראַנצויז, כדי ער זאָל מיר בעסער געפֿעלן, ווי מעמלינג. דער דאָזיקער ראָזשיער אָדער ראָזשע איז ווייניקער נאַאיוו, דערפאַר אָבער איז ער שווערמוטיקער און די האַרטקייט פון זיין ליניע דערקלערט אויפן בעסטן אופן די אַרעמקייט פון זיינע פאַרמען. עס איז אַ מאָדנע פאַרדאַרבנקייט פון געשמאַק הנאה צו האָבן פון די דאָזיקע קאַרניוואַלישע פיגורן, ווען עס זענען פאַראַן בילדער פון לענאַאַרדאָ, טיציאַן, קאָרעדזשיאַ, וועלאַסקעז, רובענס, רעמבראַנדט, פוסען און פּרוד'האַן. עס איז אין דעם באמת פאַראַן אַ מין סאַדיום!...

אין דערזעלביקער צייט האָבן הינטער דעם עסטעט און דעם ביבליאָטעקאַר געשפּאַנט לאַנגזאַם דער נייסטלעכער פאַטוי און מאַ-רים ד'עספּאַרוויעי. דער נייסטלעכער פאַטוי, במבע ניט זייער געניגט צו פאַרפירן אַ שמועס וועגן טעאָלאָגיע מיט וועלט-לעכע מענטשן און אַפילו ניט מיט קלעריקאַלן, איז אָבער דאָסמאָל אַריינגעצויגן געוואָרן אין דעם אינטערעסאַנטן ענין און האָט דער-

ציילט דעם יונגן מאָרים וועגן דער הייליקער שליחות פון די שוין-מלאכים, וואָס מאָסיע דעלאַקרואַ האָט זיי, צום באַדויערן, אויסגע-שלאָסן פון זיינע קאָמפּאָזיציעס. און כּדי בעסער אויסצודריקן זיינע געדאַנקען וועגן אַזוינע דערהויבענע ענינים, האָט דער נייסטלעכער פּאַטוי אויסגעליען פון באַסיווע גאַנצע ווענדונגען, אויסדריקן און פּראָזן, וואָס ער האָט זיי געהאַט אויסגעלערנט אויף אויסנווייניק, כּדי זיי אַריינצושטעלן דערנאָך אין זיינע דרשות, מחמת ער איז געווען שטאַרק צוגעבונדן צו דער טראַדיציע.

— יאָ, מיין קינד, — האָט ער געזאָגט, — גאָט האָט אַוועק-געשטעלט לַעבן אונז גייסטער, וואָס זאָלן אונז שיצן. זיי קומען צו אונז, באַלאַדענע מיט זיינע מתנות; זיי קערן זיך אום צוריק, באַ-לאַדענע מיט אונזערע תּפילות. אָט-דאָס איז זייער עוברא. אין יע-דער שעה, אין יעדער רגע זענען זיי גרייט אונז צו העלפן, גע-טרייע, ניט-מיד-זווערנדיקע שומרים, וואַכלייט, וואָס שלאָפן קיינמאַל ניט איין.

— ריכטיק, גייסטלעכער, — האָט מאָרים אַרויסגעמורמלט, טראַכטנדיק דערביי, וואָס פאַר אַ תּירוץ ער קאָן געפינען צו רירן דאָס האַרץ פון זיין מוטער און אַרויסקריגן פון איר אַ געוויסע סומע געלט, וואָס ער האָט דעמאָלט זייער נויטיק באַדאַרפט האָבן.

קאפיטל זעקס

וואו פאָטער סאַריעט געפינט צוריק זיינע אוצרות.

אויפן צווייטן טאָג, אין פרימאָרגן, איז מאָסיע סאַריעט אַרײַן, ניט אָנצוקלאַפּן, אין קאַבינעט פון מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויעי. ער האָט אויפגעהויבן די הענט צום הימל, די שיטערע האָר אויפן קאָפּ האָבן זיך אים אויפגעשטעלט. זיינע אויגן זענען געווען גרויס פון שרעק. ער האָט, שטאַמלענדיק, דערציילט וועגן דעם אומגליק: א זייער אַלטער כתב־יד פון יאָזעפּוס פּלאַוויוס; זעכציק בענד פון פאַרשיידענעם פּאַרמאַט; אַן אַנטיקל ניט אָפּצושעצן, אַ לוקרע-ציוס, מיט דעם הערב פון פיליפּ דע וואַנדאָם, גרויס־פּריאָר פון פּראַנקרייך, און מיט נאָטיצן אין וואַלטערס האַנטשריפט; אַ כתב־יד פון ריכאַרד סימאָן און גאַסענדיס בריוו צו גאַבריעל נאָדע, צוויי הונדערט אַכט־און־דרייסיק ניט־פּובליקירטע בריוו, האָבן ניט געדויעט. דאָסמאָל איז דער אייגנטימער פון דער ביבליאָטעק געדויעט. שטאַרק באַאומרואַיקט.

ער איז שנעל אַרויף אין זאַל פון די פּילאָזאָפּן און גלאָבוסן און האָט דאָרט מיט זיינע אייגענע אויגן דערזען די גרויס פון דעם היזק.

אויף אַ סך פּאָליצעס האָבן זיך אַרויסגעזען ליידיקע ערטער. ער האָט געזוכט אומעטום, געעפנט די שראַנקן, אַרויסגעשלעפט די בעזימער, די שטויב־באַרשטן, די פייער־אויסלעשער, האָט מיטן שאַפּל פונאַנדערגעשארט די קוילן אין קאַמין, אויסגעטרייסלט מאָסיע סאַריעטס פיינעם פּראַק, וואָס איז געהאַנגען איבערן וואַשטיש, און מיט אַ באַשווערט האַרץ באַטראַכט דערנאָך די ליידיקייט, וואָס גאַסענדיס פּאַרטפּעלן האָבן איבערגעלאָזט. די גאַנצע וויסנשאַפּט־לעבע וועלט האָט אין לויף פון אַ האַלבן יאָרהונדערט הויך געדויעט, אַז די קאָרעספּאַנדענץ זאָל פאַרענפּטלעכט ווערן. מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויעי האָט ניט נאָכגעגעבן אַט־דעם אַלגעמיינעם פאַרלאַנג. ער האָט ניט געוואָלט נעמען אויף זיך אַזאַ שווערע אויפ־

גאָב, אָדער אפילו זי אַרויפלייגן אויף אַנדערע. ער האָט געהאַט געפונען אין די בריוו אַ סך דרייסקייט פון געדאַנק און אַ צאָל שטעלן, וואָס זענען פיל פרייהייטלעכער, ווי די פיעטעט פון צוואַנ-ציקסטן יאָרהונדערט קאָן עס פארטראָגן, האָט ער, דעריבער, גע-רעכנט, אַז עס איז גלייכער, די בלעטער זאָלן פארבלייבן ניט-פאַר-עפנטלעכט. ער האָט אָבער געפילט, אַז ער טראָגט אויף זיך די אחריות פאַרן אוצר צו זיין לאַנד און צו דער גאַנצער ציוויליזיר-טער וועלט.

— ווי אזוי האָט איר געקאָנט זיך לאָזן באַרויבן פון אזא אוצר? — האָט ער שטרענג געפרעגט מאָסיע סאַריעטן.

— ווי אזוי האָב איר געקאָנט זיך לאָזן באַרויבן פון אזא אוצר! — האָט דער אומגליקלעכער ביבליאָטעקאַר געענטפערט — מאָסיע, ווען מען וואָלט מיר געעפנט מיין ברוסט, וואָלט מען גע-פונען די דאָזיקע פראַגע אויסגעקריצט אויף מיין האַרצן.

ניט-גערירט פון די שטאַרקע ווערטער, האָט מאָסיע ד'עספאַר-וועי גערעדט ווייטער מיט איינגעהאַלטענעם כעס:

— און איר קאָנט גאָר ניט אַנטדעקן קיין איין סימן, וואָס זאָל אייך אַרויפפירן אויפן גנבס שפור, מאָסיע סאַריעט? איר האָט גאָר ניט קיין שום חשד, די מינדסטע השגה, ווי אזוי דאָס איז געשען? איר האָט גאָרנישט געזען, גאָרנישט געהערט, גאָר-נישט באַמערקט, גאָרנישט אויסגעפונען? איר מוזט צוגעבן, אַז דאָס איז אומגלויבליך. טראַכט זיך אַריין, מאָסיע סאַריעט, טראַכט זיך אַריין אין די מעגלעכע רעזולטאַטן פון דער אומגעהערטער גנבה, וואָס איז באַגאַנגען געוואָרן אונטער אייערע אויגן. אַ דאָקומענט פון ניט-אַפּשעצלעכן ווערט פאַר דער געשיכטע פון מענטשלעכן גייסט איז ניט געוואָרן. ווער האָט אים צוגעגנבעט? פאַרוואָס האָט מען אים צוגעגנבעט? פון וועמעס נוצן וועגן? די, וואָס האָבן אים איצט אין זייערע הענט, מוזן אוודאי וויסן, אַז אין פראַנקרײך קאָנען זיי אים ניט באַשטאַטן. זיי וועלן אַוועק מיט אים קיין אַמעריקע, אָדער קיין דייטשלאַנד, און אים דאָרט פאַרקויפן. דייטשנ-לאַנד קוקט אַרויס אויף אזוינע ליטעראַרישע מאָנומענטן. אויב גאָר סענדים קאָרעספּאַנדענץ מיט גאַבריעל נאָדע וועט אַריבער קיין

בערלין, אויב די דייטשישע געלערנטע וועלן זי דאָרט פארעפנט-
לעכן, וואָס פאר אַן אומגליק, וואָס פאר אַ סקאַנדאַל, וואָלט איך
אפילו געזאָגט! מאָסיע סאַריעט, האָט איר גאָר וועגן דעם ניט אַ
טראַכט געטון?

אונטער די קלעפּ פון דער באַשולדיקונג, וואָס איז געווען אַלץ
גרויזאַמער, ווייל ער אַליין האָט זי געמאַכט קעגן זיך, איז מאָסיע
סאַריעט געבליבן שטיין אַ ממושטשער און האָט ניט אויסגערעדט
קיין וואָרט.

און מאָסיע ד'עספאַרווייע האָט ווייטער געשליידערט אויף
אים די ביטערסטע פאַרוואָרפן:

— און איר מאַכט גאָר ניט קיין פאַרנוך, איר זוכט גאָר ניט
קיין מיטלען צוריקצוגעפינען די דאָזיקע ניט-אַפּשעצלעכע אוצרות?
מאַכט אונטערזוכונגען, טוט זיך אַ ריר, מאָסיע סאַריעט, ווענדט אָן
איער שכל. עס איז כדאי יעדער אָנשטרענגונג.

און מאָסיע ד'עספאַרווייע איז אַרויס, וואָרפנדיק אַן אייז
קאַלטן בליק אויף זיין ביבליאָטעקאַר.

מאָסיע סאַריעט האָט געזוכט די פאַרלויבנע ביכער און מאַ-
נוסקריפטן אומעטום, וואו ער האָט זיי שוין געהאַט געזוכט אַ
הונדערט מאָל און וואו זיי האָבן גאָר אויף קיין אופן ניט געקאָנט
זיין. ער האָט זיי אפילו געזוכט אין דעם עמער פון קוילן און אונ-
טער דעם לעדערנעם זיץ פון זיין ווייכער שטול. ווען דער זייגער
האַט געשלאָגן צוועלף, איז ער אויטאָמאַטיש אַרונטערגעגאַנגען. צו-
פוסנס פון די שטיגן האָט ער באַגעגנט זיין אַמאָליקן תלמיד, מאָריסן,
און זיך מיט אים באַגריסט. ער האָט אָבער געזען מענטשן און
זאַכן גאָר אזוי ווי דורך אַ נעפיל.

דער נידערגעשלאָגענער ביבליאָטעקאַר איז שוין געווען אין פיר-
הויז, ווען מאָריס האָט אים צוריקגערופן:

— מאָסיע סאַריעט, נוט, וואָס כ'האַב זיך דערמאָנט, הייסט
אָוועקנעמען די ביכער, וואָס מ'האַט פאַרשלאַפט צו מיר אין פאַ-
ויליאָן.

— וואָסערע ביכער, מאָריס?

— כ'קאָן איך גענוי ניט זאָגן, מאָסיע סאַריעט, גאָר כ'האַב

דאָרט געזען פון ווערים צעפרעסענע ביכער אין העברייאישן און אַ גאַנצן פּאַק אַלמע פּאַפּירן. זיי מאַכן מיר ענג. מען קאָן זיך שוין מער ניט אַ קער טון אין פּאָדערשטן צימער.

— ווער האָט זיי אַהין פּאַרטראָגן ?

— פּרעגט מיך עפעס גרינגערס.

און דער יונגערמאַן האָט זיך געלאָזט שנעל גיין צום עסזאַל,

וואו דער מיטיק איז שוין אַ היבשע וויילע געווען געמאַלדן.

מאָסיע סאַריעט איז אַוועקגעלאָפּן צום פּאַוויליאָן. מאָריס האָט געזאָגט דעם אמת. אַן ערך אַ הונדערט בענד זענען דאָרט געווען אויף די טישן, אויף די בענקלעך, אויפן די. אַ געמישט געפיל פון פּרייד און שרעק האָט באַהערשט דעם אַלטן, ווען ער האָט דאָס דער-זען. פּול מיט איבעראַשונג און אַנגסט, אַ גליקלעכער צוריקצוגע-פינען זיין פּאַרלירענעם אוצר און מורא האָבנדיק אים ווידער צו פּאַרלירן, ניט קאַנענדיק גאָר קומען צו זיך פון דערשטוינונג, האָט דער ביכער-מענטש אָט געפלאַפּלט, ווי אַ קליין קינד, אָט געמאַכט ווילדע קולות פון אַ משוגענעם. ער האָט דערקענט די העברייאישע ביכלס, דעם אַלטן תּלמוד, דעם זייער אַלטן כתב-יד פון יאַזעפּוס פּלאַוויוס, גאַסענדיס בריוו צו גאַבריעל נאָדע און דאָס טייערסטע אַנטיקל, לוקסע ציוס, מיטן הערב פון גרויס-פּריאָר פון פּראַנק-רייך און מיט די נאָטיצן אין וואַלטערס האַנטשריפט. ער האָט געלאַכט, געוויינט, געקושט דעם מאַראַקאָ, דעם קאַלבלעדער, דעם פּאַרמעט, דעם וועלין, אפילו די היצערנע מיט נעגל באַשלאָגענע ברעטלעך. אזוי שנעל ווי דער משרת היפּאָליט האָט אַריינגעבראַכט אין ביבליאָטעק אַריין אַ הויפּן ביכער, האָט מאָסיע סאַריעט מיט אַ ציטערדיקער האַנט זיי פּרום צוריקגעשטעלט אויף זייערע פּלעצער.

קאפיטל זיבן

וואָס איז פון גאנץ לעבעדיקן אינזערעס און וואָס דער מוסר השכל דערפון וועט, האָף איך, שטארק אויסנעמען ביי אַלע לוינענער, מתמת ער קאָן פאַרמולירט ווערן אין אַטדעם פּוינלעכן אויסרוף: „געדאַנק, וואוהין מוסר מיך פירן?“ — און עס איז דאָך, ביזנע, אַן אַלגעמיינ־אַנגענומענער אמת, אַז טראַכטן איז אומגעזונט און אַז די אמתדיקע חכמת איז גאַרנישט צו טראַכטן.

אַלע ביכער זענען ווידער געווען צוזאַמענגענומען אונטער מאַך־סיע סאַריעטס געטרייע הענט. עס איז אָבער ניט באַשערט געווען, אַז דער דאָזיקער גליקלעכער בונד זאָל האָבן אַריכט ימים. אויף דער צווייטער נאַכט האָבן צוזאַנציק בענד פאַרלאָזן זייערע פלעצער, צווישן זיי אויך לוקרעציוס פון פיליפּ דע וואַנדראָם. אין איין וואָך צייט האָבן די אַלטע העברייאישע און גריכישע טעקסטן פון אַלטן און נייעם טעסטאַמענט זיך אַלע אומגעקערט צוריק אין פאַר־ווייליאָן, און אין לויף פון גאַנצן קומענדיקן חודש האָבן זיי נאַכט נאָך נאַכט פאַרלאָזן זייערע פּאַליצעס און אוועק אין געהיים איבערן זעלבדיקן וועג. אַנדערע ביכער האָבן זיך פאַרקליבן ווער וויים וואוהין.

אויסגעהערט פון זיין ביבליאָטעקאַר די דאָזיקע מיסטעריעזע פאַקטן, האָט מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויעי, אַן אומצופרידענער, בלוין באַמערקט:

— מיין אַרעמער מאָסיע סאַריעט, דאָס אַלץ איז זייער מאַדנע, באַמת זייער מאַדנע.

און ווען מאָסיע סאַריעט האָט געפרוואווט אים עצהנען אַרייַן צוברענגען אַ קלאַנג אַדער מעלדן דעם קאָמיסאַר פון דער פּאַליציי, האָט מאָסיע ד'עספּאַרוויעי זיך צעשריגן אויף אים:

— וואָס הייסט איר מיר טון, מאָסיע סאַריעט? אויפדעקן פאַמיליע־סודות, מאַכן אַ סקאַנדאַל!... איר מיינט עס אַוודאי ניט!... איך האָב שונאים, און איך בין שטאַלץ דערויף: איך

רעכט, אז איך בין זיי ווערט. איך קאָן זיך טאַקע יאָ באַקלאַנגן, אז אין מיין אייגענער פאַרטיי בין איך מיט אומגעהערטער רציחה אַטאַקירט געוואָרן פון פאַנאַטישע ראַיאַליסטן, וואָס זענען זיך אַפּשר גאַנץ גוטע קאַמאַליקן, אָבער זייער שלעכטע קריסטן... מ'האַלט אויף מיר אן אויג, מ'שפּיאַנירט מיך נאָך, מ'היט מיין יעדן טראָט, — שלאַנט איר, מאַסיע סאַריעט, מיר פאַר, אז איך זאָל צוואוואַרפן דער בייזוויליקייט פון די זשורנאַליסטן אַ קאַמישע מיסטעריע, אַן אַוואַנטורע אויף שפּאַס, אַ געשיכטע, אין וועלכער מיר ביידע שפּילן אַ גאַנץ קלענגלעכע ראָלע? איר ווילט, הייסט עס, מיך מאַכן צום נאַר?

צום סוף פון אַטדעם שמועס האָבן די צוויי מענער באַשלאַסן צו בייטן אַלע שלעסער פון דער ביבליאָטעק. מ'האַט זיך באַדונגען מיט די באַלמעלאַכעס און זיי געהייסן קומען צו דער אַרבעט. זעקס וואָכן נאָכאַנאַנד האָט דאָס הויז פון די ד'עספּאַרוויעס, פון פּריי-מאַרגן אָן ביזן אַוונט, אַפּגעקלונגען מיט אַ קלאַפּעריי פון האַמערס, אַ הוושעריי פון עגבערס און אַ קריצעריי פון פּיילן. פּייערן זענען אָנגעצונדן געוואָרן אין דעם זאַל פון די פּילאָזאָפּן און גלאַבוסן און דער ריח פון הייסן אויל האָט אַרויסגערופן ביי די איינוואוינער אַ נישט-נוטקייט. די אַלטע, לייכטע, שטילע שלעסער אויף די טירן פון די זאַלן און אויף די שראַנקן זענען פאַרביטן געוואָרן אויף שלעסער מיט קאַפּריון און המצאות. עס זענען אַלץ געווען שלעסער מיט קאַמבינאַציעס, בלאַטשלעסער מיט בוכשטאַבן, זיכערקייט-רינג-לען, שטאַנגען, קייטן און עלעקטרישע ליאַרעם-אַפּאַראַטן.

דאָס דאָזיקע גאַנצע אייזנוואַרג האָט אָנגעוואָרפן אַ פּחד. די פּלאַטן האָבן געבליאַסקעט, די רייגלען האָבן געקלימפּערט. צו עפענען וואַסער עס איז זאַל, שראַנק אָדער שופּלאָך, האָט מען געמוזט וויסן עפעס אַ ציפּער, וואָס נאָר מאַסיע סאַריעט אַליין האָט געהאַט אין דעם אַ ידיעה. זיין קאַפּ איז געווארן פול מיט אויסטערליי-שע ווערטער און געוואַלטיקע צאָלן, און ער האָט זיך געפּלאַנטערט אין אַטדי אַלע געהיימשריפטן, אין אַטדי פּירעקיקע, קובישע און דרייעקיקע צאָלן. ער אַליין האָט ניט געקאַנט עפענען די טירן און די שראַנקן, דאָך האָט ער זיי יעדן פּרימאַרגן געפונען פּונאַנדער-

געפראלט און די ביכער צעוואָרפן, צעשלעפט, ארויסגעגנבעט. איין נאכט האָט אַ פּאָליציסט אויפגעהויבן פון רינשטאָק אויף רו סער-וואַנדאָני אַ בראַשורע פון סאָלאָמאָן ריינאָך וועגן דער אידענטישקייט פון באַראַבאָס און יעזוסן. אזוי ווי זי האָט געהאַט אויף זיך דעם שטעמפל פון ד'עספּאַרוויעים ביבליאָטעק, האָט ער זי אומגעקערט צוריק צום אייגנטימער.

מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויעי האָט אָן מאָסיע סאַריעטס וויסן באַשלאָסן צו קאָנסולטירן זיינעם אַ פּריינט אַ יוריסט, אַ מענטשן, וואָס מ'האָט אים געקאָנט געטרויען, מאָסיע דעזאָבעל, געריכט-אַד-וואָקאַט, וואָס האָט געהאַט דורכגעפירט אייניקע וויכטיקע פּראַ-צעסן. דאָס איז געווען אַ קליין, קיילעכדיק מענטשל, זייער רויט, זייער פליכעוואַטע, מיט אַ שאַרבן, וואָס האָט געשיינט, ווי אַ בר-ליאַרד-קויל. איינמאָל, אין אַ פּרימאָרגן, איז ער אַרײַנגעקומען אין דער ביבליאָטעק, מאַכנדיק דעם אָנשטעל, אז ער איז געקומען ווי אַ ליבהאַבער פון ביכער. ער האָט אָבער באַלד געוויון, אז ער הויבט גאַרנישט אָן צו וויסן אין ביכער. בעת די ביזסטן פון די אַנטיקע פּילאָזאָפּן האָבן זיך געשפּיגלט אין דעם קרייז פון זיין שאַרבן, האָט ער געשטעלט מאָסיע סאַריעטן איבערגעשפיצטע פּראַגעס. דער ביבליאָטעקאַר איז מכולכל געוואָרן און האָט זיך פאַררויטלט: די אומשולד דערפילט זיך באַלד געטראָפּן. דאָ האָט מאָסיע דער-זאַבעל באַקומען אַ שטאַרקן חשד, אז מאָסיע סאַריעט איז אַליין באַנאַנען די נגבות, וואָס ער האָט זיי מיט שרעק פאַרדאַמט. און עס איז אים גלייך איינגעפאַלן צו זוכן די מיטשולדיקע פון דעם פאַרבּרעכן. וואָס איז שייך די מאָטיוון, האָט ער וועגן זיי זיך ניט געקומערט: מאָטיוון קאָן מען שטענדיק געפינען. מאָסיע דעזאָבעל האָט פאַרגעשלאָגן מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויעי, ער זאָל אַוועקשטעלן אַן אַגענט פון דער פּרעפּעקטור צו באַוואַכן שטילערהייט דאָס הויז. — איך וועל זען, אז מ'זאָל אייך געבן מיניאָנען, — האָט ער געזאָגט, — ער איז אַן אויסגעצייכנטער דינער, אויפּמערקזאַם און קלוג.

אויפן צווייטן טאָג, פון זעקס אַזייגער אינדערפרי, האָט מיניאָן שוין אַרומגעשפּאַצירט אַרום דעם הויז פון די ד'עספּאַרוויעים. מיטן

קאפ פארזונקען אין די אסל, טראגנדיק חן-לאקן, וואס האבן זיך ארויסגעזען פון אונטער די שמאלע ראנדן פון זיין הארטן קאפע-ליוש, מיט די אויגן אויף א זייט, מיט ריזנדיקע מאט-שווארצע וואג-צעס, מיט גיגאנטישע הענט און פיס, — קורץ, פון אן אויסזען, וואס האט זיך איינגעקריצט אין זכרון, האט ער געשפאנט רעגלמעסיק פון דעם נעענטסטן פון די גרויסע זיילן מיט די קעפ פון ווידערס, וואס האבן באצירט דעם האטעל דע לא סאָרדיער, ביזן סוף רו גארזאנסיער, צו דער אלטאר-וואנט פון דער קירך סען-סולפיס און דער קאפליצע פון דער יונגפרוי.

פון דעמאלט אן האט מען ניט געקאנט פארלאָזן דאָס הויז פון די ד'עספאָרוויעס, אָדער אַריינקומען אַהין, אַז מ'זאָל ניט פילן, ווי אַלע באַוועגונגען און אַפילו געדאַנקען ווערן נאַכגעשפּיאַנירט. מינאַן איז געווען אַ וואונדער-מענטש, באַשענקט מיט פייאַקייטן, וואָס די נאַטור האָט אָפּגעזאַגט אַלע אַנדערע מענטשן: ער האָט ניט געגעסן און איז ניט געשלאָפּן. אין יעדער שעה פון טאָג און נאַכט, אין ווינט און אין רעגן, האָט מען אים געטראָפּן אַרום דעם הויז און קיינער האָט ניט אויסגעמיטן די ראַדיוס-שטראַלן פון זיין בליק. מען האָט זיך דערפילט דורכגעשטאַכן דורך און דורך, דורכגענומען ביזן ביין, ערגער ווי נאַקעט, — אַ סקעלעט. און אַליץ איז געטון געוואָרן אין איין כּהרף עין. דער אַגענט האָט זיך אַפילו ניט אָפּגע-שטעלט, נאָר איז זיך געגאַנגען זיין אייביקן גאַנג. עס איז געוואָרן ניט צום אַריבערטראָגן. דער יונגער מאָריס האָט געסטראַשעט, אַז ער וועט ניט קומען מער אונטערן פּאַטערס דאַך, אויב ער וועט דאָרט ווייטער ווערן אזוי ראַדיאָגראַפּירט. זיין מוטער און זיין שוועסטער האָבן זיך באַקלאַגט אויף דעם דאָזיקן דורכגעמענדיקן בליק, וואָס האָט באַליידיקט די צניעות און די באַשיידנקייט פון זייערע נשמות. מאַדמואַזעל קאַפּאַראַל, דעם יונגן לעאָן ד'עספאָרוויעס באַגע, האָט זיך געפילט שרעקלעך זשענירט. מאַסיע רענע ד'עספאָרוויע, מיד פון גאַנצן עסק, האָט יעדן מאָל, ביים אַריבערטעטן זיין אייגענע שוועל, אַפּריער אָנגערוקט דעם הוט אַריבער די אויגן, כדי אויס-צומיידן דעם פּאַרשנדיקן שטראַל, און געשיקט צו אַלרי רוחות דעם אַלטן סאַריעט, די הויפט-סיבה פון אַט-די אַלע צרות. די בני-בית,

ווי דער גייסטלעכער פאטוי און דער פעטער נאעטאָן, האָבן זיך זעלטן באַוווּזן אויף די אויגן, די געסט האָבן אויפגעגעבן זייערע ווי-זיטן, די קרעמער האָבן געהאַט אַ ישוב הדעת, צי זאָלן זיי צושטעלן זייערע סחורות, די וועגענער פון די גרויסע קראַמען האָבן קוים גע-וואַנט אַפּצושטעלן זיך. אָבער די גרעסטע אומאַרדענונג האָט די דאָזיקע שפּיאַנעריי אַרויסגערופן צווישן דער דינערשאַפט.

דער לאַקעי, אין מורא צו באַזוכן אָנטער דעם אויג פון דער פּאָליציי דעם שוסטערס ווייב, בעת זי האָט נאָך מיטיק איינע אליין געארבעט ביי זיך אין דער היים, איז געווען מיט דער דעה, אז דאָס הויז איז אומדערטרעגלעך, און האָט געמאָלדן דעם באַלעבאָס וועגן זיין אוועקגיין. אַדילי, מאַדאָם ד'עספּאַרוויעים שטובמייַדל, האָט זיך מער ניט דערוועגט אַרייַנצופירן, ווי איר שטייגער פּלעג זיין, צו זיך אין אויבערשטיבל, נאָכדעם ווי די באַלעבאָסטע האָט זיך געהאַט געלייגט שלאָפן, אָטמאָון, דעם שענסטן יונג פון דער שכנהשער בוכ-האַנדלונג, און איז געוואָרן מעלאַנכאָליש, אויפגערעגט, נערוועז, האָט געריסן ביים קעמען דער באַלעבאָסטעם האָר, האָט גערעדט צו איר מיט חוצפה און גענומען זיך שאַרן צו מאַריסן. די עקבין, מאַדאָם מאַלגואַר, אַן ערנסטע פרוי פון אַן ערך פּופציק יאָר, האָט מער ניט געקראַגן קיין וויזיטן פון אוונוסטן, דעם וויינהענדלערס א מענטשן פון רו סערוואַנדאַני, און ניט צו קאָנען מער אַריבערטראַגן די אייני-געהאַלטנקייט, וואָס איז געווען ניט פאַר איר טעמפּעראַמענט, איז זי אַרונטער פון זינען, האָט דערלאַנגט די באַלעבאָסטיס צום טיש אַ רוי קראַליקל און געמאָלדן, אז דער פּויפּסט האָט איר אָנגעבאָטן חתונה צו האָבן.

צולעצט, נאָך צוויי חדשים פון איבערמענטשלעכן אויסדויער, לחיפּוך צו אלע באַוואוסטע געזעצן פון אַרגאַנישן לעבן און די הויפּט-תנאים פון אַנימאַלישער עקאָנאָמיע, האָט דער אנענט מיניאָן, ניט צו געפינען קיין זאך, וואָס זאָל זיין אויסער אַרדענונג, אויפגעהערט שפּיאַנירן, זיך צוריקגעצויגן, ניט אויסצורירן קיין וואַרט, און זיך אָפּגעזאָגט פון יעדער באַלוינונג. דער טאַנץ פון די ביכער אין דער ביבליאָטעק איז זיך אלץ אָנגעגאַנגען אויפן שענסטן שטייגער.

— דאָס איז זייער גוט, — האָט געזאָגט מאַסיע דעזאָבעל, —

אזוי ווי קיינער קומט ניט אריין און גייט ניט ארויס, מוז דער פאר-
ברעכער זיך געפינען אין הויז.

דער ארוואקאט האט גערעכנט, אז ער וועט קאנען אויפדעקן דעם
פארברעכער און א פארהער און אן אויספארשונג. אין א באשטימטן
טאג, ארום האלבער נאכט, האט ער געהייסן באשיטן מיט טאלק-
פודער דעם דיל פון דער ביבליאטעק, די שטיגן, דאס פיררהויז, די
גארטן-אלייע, וואס פירט צו מאריסעס פאוויליאן, און דאס פאדער-
שמע צימער פון פאוויליאן. אין פרימארגן איז מאסיע דעזאבעל
געקומען מיט א פאטאגראפער פון דער פרעפעקטור ארונטערצונעמען
די אפדרוקן. מאסיע רענע ד'עספארוויעי און מאסיע סאריעט זענען
מיטגעגאנגען. אין גארטן האט מען גארנישט ניט געפונען, דער ווינט
האט אוועקגעבלאזן דעם טאלק-שטויב. אויך אין פאוויליאן איז גאר-
נישט ניט געווען. דער יונגער מאריס האט געמיינט, — אזוי האט ער
געזאגט, — אז אימיצער האט געמאכט א שלעכטן שפאס, האט ער
מיט דעם קאמין-בעזימל אויסגעקערט אטדעם ווייסן שטויב. דער
אמת אבער איז געווען, אז ער האט פארווישט די שפורן, וואס אדיל,
דאס שטובמיידל, האט דארט איבערגעלאזט מיט אירע שיד. אויף די
שטיגן און אין דער ביבליאטעק האט מען דא און דארט געזען דעם
זייער לייכטן אפדרוק פון א בארוועסן פוס, גלייך ווי ער וואלט זיך
געשלייכט אין דער לופט און נאך זעלטן וואו סוים בארירט דעם
באדן. בסך הכל האט מען אנטדעקט פינף אזוינע שפורן. דער דייט-
לעכסטער שפור האט זיך געפונען אין דעם זאל פון די ביוסטן און
גלאבוסן, אויפן ברעג טיש, וואו עס זענען געלעגן אָנגעווארפן די
ביכער. דער פאטאגראפער פון דער פרעפעקטור האט ארונטערגענומען
עטלעכע נעגאטיוון פון אטדעם אפדרוק.

— דאס איז שרעקלעכער פון אלץ, — האט געמורמלט מאסיע
סאריעט.

מאסיע דעזאבעל האט ניט געקאנט באהאלטן זיין איבעראשונג.
אין דריי טעג ארום האט מען פון דעם אנטראפאמעטרישן אפטייל
פון דער פאליציי צוריקגעשיקט די קארעקטורן, וואס מ'האט זיי אהין
געהאט איבערגעגעבן צום עקזאמענירן, מיט דער מעלדונג, אז זיי
זענען ניטא אין די ארכיוון. מאסיע רענע האט נאך מיטיק געוויזן

די דאָזיקע פּאָטאָגראַפֿיעס זיין ברודער גאַעטאַן. יענער האָט זיי עקזאַמענירט מיט טיפּער אויפּמערקזאַמקייט און נאָך אַ לאַנגען שטיק־שווייגן אויסגערופן:

— איך בין זיכער, אַז זיי האָבן דאָס ניט אין דער פּרעפּעקטור. עס איז דער פּוס פּון אַ גאָט אָדער פּון אַן אַנטיקן אַטלעט. דער פּוס, וואָס האָט געמאַכט דעם אָפּדרוק, האָט די פּולקומקייט, וואָס איז ניט באַוואוסט צווישן אונזערע ראַסן און אונזערע קלימאַטן. ער ווייזט אַרויס פינגער פּון זעלטענער גראַציע און אַ געטלעכן קנאַפּל.

רענע ד'עספּאַרוועי האָט אויסגערופן, אַז זיין ברודער איז אַ משונגענער.

— ער איז אַ פּאָעט, — האָט מאַדאַם ד'עספּאַרוועי אַרויס־געויפּצט.

— פּעטער, — האָט מאָריס געזאָגט, — איר וועט זיך נאָך פּאַרליבן אין אָטדעם פּוס, ווען איר וועט אים אַמאָל באַגעגענען.

— דאָס איז געווען דער גורל פּון וויוויאַן דענאָן, וואָס האָט באַלייט באַנאַפּאַרטן קיין מצרים, — האָט גאַעטאַן געענטפּערט, — אין טעבעס, אין אַ קבר, וואָס די אַראַבער האָבן געהאַט פּאַרשוועכט, האָט ער געפונען אַ וואונדערלעך־שיין, קליין פּיסל פּון אַ מומיע. ער האָט עס באַטראַכט מיט אויסערגעוויינטלעכער באַגייסטערונג. „דאָס איז דער פּוס פּון אַ יונגער פּרוי, — האָט ער געזאָגט צו זיך אליין, — פּון אַ פּרינצעסין, פּון אַ צויבערדיק וועזן. קיין שוך האָט קיינמאָל ניט פּאַרדאָרבן זיין פּערפּעקטע פּאַרם.“ דענאָן האָט דעם פּוס פּאַרערט, פּאַרנעטערט, ליב געהאַט. מ'קאָן זען אַ צייכענונג פּון אָטדעם קליינעם פּוס פּון דער מומיע אין דענאָנס אַטלאַס און זיין נסיעה קיין מצרים, וואָס מען וואָלט, ניט צו גיין ווייט, אים געקאָנט דורכבלעטערן דאָ אויבן, ווען פּאָטער סאַריעט זאָל נאָר קאָזן אַמאָל אַנקוקן אַ באַנד פּון זיין ביבליאָטעק.

אַמאָל, אין מיטן דער נאַכט, פּלעגט מאָריסן זיך אָפּטראַכטן, אַז ער הערט פּון צווייטן צימער אַ גערויש פּון איבערגעמישטע כלעטער און דאָס פּאַלן פּון געבונדענע ביכער אויפּן דיל.

איינמאַל, אַרום פינף אַזייגער פּאַרטאַנ, ווען ער איז געקומען
 אַהיים פון קלוב, נאָך אַ נאַכט פּאַרלירן אין קאַרטן, און האָט,
 שטייענדיק ביי דער טיר פון פּאַוויליאָן, געזוכט אין די קעשענעס
 די שליסל, האָבן זיינע אויערן דייטלעך געהערט אַ שטים, וואָס
 האָט אַרויסגעזאָגט מיט אַ זיפּע:

— וויסן, וואוהין טוסטו מיך פירן? געדאַנק, וואוהין טוסטו
 ריכטן מיין וועג?

ווען ער איז אָבער אַריינגעקומען אין די צוויי צימערן, האָט ער
 דאָרט קיינעם ניט געזען און זיך געזאָגט, אַז די אויערן האָבן אים
 אַוורדאָי אָפּגעאַרט.

קאפיטל אַכט

וואו עס רעדט זיך פון ליבע; דאָס דאַרף אויסנעמען ביים ליווענער, ווייל אַ מעשה אָן ליבע איז ווי לעבערוואורשט אָן זענעפּמ, — אַ ביט־געשמאַקער מאכל.

מאָרים האָט זיך אויף קיין זאַך ניט געוואונדערט. ער האָט קיינמאָל ניט געזוכט צו וויסן די סיבות פון זאַכן און געלעבט רואיק אין דער וועלט פון ממשותדיקייטן. ניט צו לייקענען אין דעם אייביקן אמת, האָט ער דאָך נאָכגעגעבן זיין לוסט צו פוסטע זאַכן.

ווייניקער פארטון אין ספאָרט און אין ברוטאַלע איבונגען, ווי דאָס רוב יונגעלייט פון זיין דור, האָט ער אינסטינקטיוו אָפּגעהיט די עראָטישע טראַדיציע פון זיין ראַסע. די פראַנצויזן זענען שטענדיק געווען די גאלאָנטסטע מענער, און עס וואָלט געווען אַ שאָד, זיי זאָלן אָט־די מעלה זייערע אָנווערן. מאָרים האָט זי אויפּגעהיט. ער איז ניט געווען פארליבט אין קיין באַשטימטער פרוי, ער האָט אָבער ליב געהאט צו ליבן, ווי עס האָט געזאגט דער הייליקער אַווגוסטין. באַצאָלט דעם געהעריקן צינז דער אומצעשטערלעכער שיינקייט און דער געהיימער קונסט פון מאַדאַם דע לאַ ווערדעליער, האָט ער דערנאָך פאַרוזוכט די האַסטיקע צערטלעכקייטן פון אַ יונגער זינגערין, מיטן נאָמען לוסיאָל. איצט האָט ער אָן פרייד צופרידנעשטעלט די פשוטע פאַרדאָרבנקייט פון זיין מוטערס שטובמיידל, אָדיל, און די טרערנדיקע פאַרליבסקייט פון דער שיינער מאַדאַם בואַטיע. און ער האָט געפילט אין זיין האַרץ אַ גרויסע ליידיקייט.

איינמאָל, אין אַ מיטוואָך, אַריינקומענדיק אין זאַל, וואו זיין מוטער האָט אויפגענומען געסט, דאָס רוב שטייפּע, נודנע דאַמען, אינאיינעם מיט עטלעכע זקנים און זייער יונגע לייט, האָט ער אין אָט־דעם אינטימן קרייז באַמערקט מאַדאַם דעזאָבעל, די פרוי פון דעם אַדוואָקאַט, וואָס מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויע האָט געהאט אומזיסט געזוכט זיין הילף אין דער מיסטעדיגעזער אויספלינדערונג

פון דער ביבליאָטעק. זי איז געווען יונג. זי איז אים געפעלן פאר איר שיינקייט, — און מיט רעכט. זשילבערט איז מאָדעלירט געוואָרן דורך דעם גייסט פון דער ראַסע און קיין שום אַנדער גייסט האָט אין אַט־דעם ווערק ניט געהאט קיין חלק. אַזוי אַרום האָט אַלצדינג אין איר געוועקט פאַרלאַנג און קיין זאך אין איר פיגור אָדער אין איר וועזן האָט ניט אינספּירירט קיין אַנדערע מינים געפילן. דער געדאַנק, וואָס ציט צו וועלטן, האָט אויך באַוועגט דעם יונגן מאָריסן צוצוקומען נענטער צו אַט־דעם שיינעם באַשעפעניש. ער האָט איר אָנגעבאַטן זיין אָרעם, כדי צוצופירן זי צום טיש, וואו מ'האָט דערלאַנגט טיי. ווען זשילבערט איז סערווירט געוואָרן, האָט ער געזאָגט:

— מיר וואָלטן געקאָנט ביידע אינאיינעם זייער פּיין פאַרברעני-
גען, וואָס זאָגט איר?

ער האָט אַזוי גערעדט, ווי דאָס איז דער שטייגער היינטיקע צייטן, כדי צו פאַרמירן די נאַרישע קאָמפּלימענטן און כדי צו פאַרשפּאַרן דער פּרוי די מי אויסצוהערן איינע פון יענע אַלטע דערקלערונגען אין ליבע, וואָס זייער אינהאַלט איז אַזוי ניט דייטלעך און אַזוי ניט באַשטימט, אַז זיי פּאָדערן נאָרנישט קיין קלאַרן, גענויען ענטפּער. ער האָט זיך באַנוצט מיט דער געלעגנהייט צו קאָנען עטלעכע מינוט ריידן אין דער שטיל מיט מאַדאַם דעזאָבעל און זיך אַרויסגעזאָגט קורץ און צו דער זאך. זשילבערט איז, אויף ווי ווייט מען האָט עס געקאָנט אַרויסזען, באַשאַפן געוואָרן מער אויף צו דערוועקן פאַרלאַנגען אין יענעם, ווי זיי אַליין צו פילן. דאָך האָט זי גוט געוואוסט, אַז איר מיסיע אין לעבן איז ליבע, און זי האָט זי דורכגעפירט גערן און מיט הנאה. מאָריס איז פאַר איר ניט געווען באַזונדערס אומאַנגענעם. זי וואָלט אָבער בעסער געוואָלט, ער זאָל זיין אַ יתום, ווייל די דערפאַרונג האָט זי געלערנט, ווי שלעכט עס איז אַמאָל ליב צו האָבן אַ טאַטנס אַ זון.

— איר ווילט עס? — האָט ער געפרעגט צום שלום.

זי האָט זיך געמאַכט, ווי זי וואָלט ניט פאַרשטאַנען, האָט פאַרהאַלטן אַ וויילע מיט דער האַנט דעם קליינעם סענדוויטש ביי אירע ליפּן און געקוקט אויף אים מיט פאַרחידושטע אויגן.

— וואָס? — האָט זי איבערגעפרעגט.

— איר ווייסט עס גאנץ גוט.

מאָדאָס דעזאָבעל האָט אַרונטערגעלאָזן די אויגן, געטון אַ זופּ טיי און נאָרנישט ניט געענטפערט, ווייל איר שעמעוודיקייט איז נאָך ניט געווען אינגאנצן באַזיגט.

ביים אַוועקנעמען פון איר דאָס לידיקע טעשל, האָט איר מאָרים דאָך איינגערוימט:

— שבת, פינף אַזייגער, 126, רױ דערדאָס, אויפן ערשטן גאָרן,

די טיר רעכטס, אונטערן געוועלכ. קלאַפט אָן דריי מאָל.

מאָדאָס דעזאָבעל האָט אויפגעהויבן אויפן תכשיט אַ פּאָר שטרענגע און רואיקע אויגן און איז מיט אַ זיכערן טראָט צוגעגאנגען צו דער גרופע בכבודיקע פרויען, וואָס מאָסיע לע פּאָל, דער סענאטאָד, האָט זיי געהאַלטן אין דערקלערן, ווי אַזוי עס ווערן באַנוצט קינסטלעכע אויסכריער אין דער אַגריקולטורעלער קאָלאָניע פון סענט־זשוליען.

דעם קומענדיקן שבת האָט מאָרים, אין זיין וואוינונג אויף רױ דערדאָס, געוואַרט אויף מאָדאָס דעזאָבעל. ער האָט געוואַרט אויף איר אומזיסט. דאָס קליינע הענטל האָט ניט באַוויזן אָנצוקלאַפן דריי מאָל אין טיר, וואָס אונטערן געוועלכ. מאָרים האָט אין האַרצן אויסגעזירלט מאָדאָס דעזאָבעל פאר איר פארפעלן צו קומען, זי אָנגערופן קליאַטשע און קעמל. זיין אומזיסטיק וואַרטן, זיינע אָפגענאַרטע פאַרלאַנגען האָבן אים געמאַכט אומנערעכט: פאַר ניט קומען אהין, וואו זי האָט גארנישט צוגעזאגט צו קומען, האָט מאָדאָס דעזאָבעל ניט פאַרדינט די דאָזיקע נעמען. מיר משפטן אָבער די מענטשלעכע האַנדלונגען לױט דעם פאַרגעניגן אָדער לױט דעם עגמת נפש, וואָס זיי פאַרשאַפן אונז.

מאָרים האָט זיך ווידער באַוויזן אין זיין מוטערס סאַלאָן ניט פריער ווי ערשט אין צוויי וואָכן אַרום נאָך דעם שמועס ביים טיי־מישל. ער איז אַריינגעקומען שפעט, נאָכדעם ווי מאָדאָס דעזאָבעל איז שוין דאָרט געווען אַ האַלבע שעה. ער האָט זי קאַלט

באגריסט, האָט זיך אוועקגעזעצט פון דערווייטנס און געמאכט א מינע, ווי ער וואָלט זיך איינגעהערט אין געשפרעך.

— ... זיי זענען ווערט געווען איינס ס'אָנדרע, — האָט זיך געהערט אן אַנגענעמע מענערישע שטים, — די צוויי קעגנער זענען געווען גוט צוגעפאַסט צו מאַכן דעם קאַמף שרעקלעך און אומזיכער. גענעראַל באָל, א מענטש פון אומגעהערטער כאַראַקטער־פעסטקייט, האָט זיך געהאַלטן, גלייך ווי ער וואָלט געווען אַרייַנגעוואַקסן מיט די פיס אין דער ערד. גענעראַל מילפערטווי, אין זיין איבערמענטשלעכער פלינקייט, האָט געמאכט שווינדלדיק־שנעלע צוגן ארום זיין פעסט־אויסהאַלטנדיקן קעגנער. די שלאַכט איז אָנגעגאנגען מיט אַ געוואַלטיקער עקשנות. אַ פאַנישער שרעק האָט אונז אַלעמען אַרומגעכאַפט.

דאָס איז געווען גענעראַל ד'עספאַרוויע, וואָס האָט דערציילט וועגן די גרויסע האַרבסט־מאַגעוורען. ער האָט גערעדט שוין און האָט אויסגענומען ביי די דאַמען, וואָס האָבן אים אויסגעהערט מיט אַ פאַרכאַפטן אָטעם. דורכגעפירט דערנאָך אַ פאַראַלעל צווישן דער פראַנצויזישער און דער דייטשישער מעטאָדן, האָט ער דעפינירט זייערע כאַראַקטער־שטריכן, האָט מיט גרויס אומפאַרמיליעכקייט אַרויסגעבראַכט בולט די פאַרדינסטן פון ביידע מעטאָדן, האָט זיך ניט אָפגעשראַקן צו באַהויפטן, אַז סיי די, סיי די אַנדערע האָבן זייערע מעלות, און אויפגעוויזן צוערשט, אַז דייטשלאַנד באַלאַנסירט אין מאַכט מיט פראַנקרייך. די דאַמען זענען געוואָרן איבעראַשט, אַנטוישט, צעטומעלט, זייערע געזיכטער האָבן זיך אויסגעצויגן. ווי אָבער דער קריגסמאַן האָט גענומען אַליץ גענויער כאַראַקטעריזירן די צוויי מעטאָדן, אַזוי האָט די פראַנצויזישע מעטאָדע ביסלעכווייז אָנגעהויבן ווערן בויגיק, עלעגאַנט, פול מיט קראַפט, גראַציע, שאַרפזין און לוסטיקייט, בעת די דייטשישע איז געוואָרן שווער, אומגעשיקט און וואַקלדיק. די געזיכטער פון די דאַמען האָבן ביסלעכווייז זיך אויסגעוואַנדיקט און אויפגעלויבטן אין אַ פריידיקן שמייכל. צו פאַרזיכערן נאָך ווייטער אַט־די מוטערס, פרויען, שוועסטער און געליבטע, האָט דער גענעראַל זיי געגעבן צו פאַרשטיין, אַז מיר זענען אין דער לאַגע צו קאָנען, ווען דאָס לוינט זיך פאַר אונז,

אויסנוצן די דייטשישע מעטאָדע, בעת די פראַנצויזישע מעטאָדע קאָן פון די דייטשן ניט אָנגעווענדט ווערן.

ביי די דאָזיקע ווערטער איז צום גענעראַל צוגעשטאַנען מאָסיע לע טריוק דערדיופעק, וועלכער האָט געהאט געגרינדעט א פאטריאָטישע געזעלשאַפט אונטערן נאָמען „געפעכט פאַר אַלעמען“, וואָס דער ציל אירער איז געווען דאָס אויפלעבן פון פראַנקרייך און דאָס פאַרזיכערן איר אויבערהערשאַפט איבער אַלע אירע שונאים. קינדער אין די וויגן האָבן געזאָלט אָנגענומען ווערן אין אָטדער געזעלשאַפט, און מאָסיע לע טריוק דערדיופעק האָט אָנגעבאָטן דעם גענעראַל ד'עספאַרוועי די ערן־פרעזידענטשאַפט

מאָרים האָט די גאַנצע צייט אויסגעזען, ווי ער וואָלט זיך אויפּמערקזאַם צוגעהערט צום געשפרעך צווישן אַן אַלטער, זייער ליבער דאַמע און דעם גייסטלעכן לאַפעטיט, קאַפּלאַן פון דער קירך „די דאַמען פון הייליקן בלוט“. שווער געטראָפן די לעצטע צייט פון אַבלות און קראַנקהייט, האָט די אַלטע דאַמע געוואָלט וויסן, פאַרוואָס מענטשן זענען אַזוי אומגליקלעך אויף דער וועלט, און זי האָט דעם גייסטלעכן לאַפעטיט געשטעלט די פראַגע:

— ווי אַזוי דערקלערט איר די אַלע צרות, וואָס דער מענטש האָט אויסצושטיין? צו וואָס די מגפות, דער הונגער, די פאַר־פלייצונגען, די ערדציטערנישן?

— עס איז נויטיק, אַז נאָט זאָל פון צייט צו צייט זיך דערמאָנען אָן אונז, — האָט דער גייסטלעכער לאַפעטיט געענטפערט מיט אַ הימלשן שמייכל.

מאָרים האָט אויסגעזען צו זיין שטאַרק פאַראינטערעסירט אין אָטדעם געשפרעך. אַביסל שפעטער האָט ער געוווּן, אַז ער איז באַצויבערט פון מאַדאַם פילאָ־גראַנדען, אַ יונגע, נאָך גאַנץ בליענדיקע פרוי, וואָס איר נאַאיווע אומשולד האָט אָבער אַוועקגענומען יעדן חן פון איר שיינקייט, יעדן רייז פון אירע גלידער.

אַ זייער אַלטע דאַמע, וואָס האָט, אַ זייערע און אַ טומלדיקע, אין איר טריבער הלבשה פון אַרעמקייט ארויסגעפראַלט די גאווה פון אַ גראַנד־דאַמע פון דער קריסטלעכער פינאַנץ־וועלט, האָט מיט אַ גרילציקער שמייכל אויסגערופן:

— נו, מיין גוטע מאדאם ד'עספארוויעי, איר האָט עס געהאט אַביסל אומאַנגעמלעכקייט. די צייטונגען האָבן געגעבן אַנצור־הערענישן וועגן גנבות, וואָס זענען באַגאַנגען געוואָרן אין דער רייכער ביבליאָטעק פון מאָסיע ד'עספארוויעי, וועגן פאַרשוואַנדענע בריוו.

— אַ, — האָט מאדאָם ד'עספארוויעי געענטפערט, — ווען מ'זאָל וועלן גלויבן אַלץ, וואָס די צייטונגען שרייבן!...

— מיילא, טייערע מאדאָם, אַבי איר האָט צוריקגעפונען אייערע אוצרות. אַלץ איז גוט, וואָס ענדיקט זיך גוט.

— די ביבליאָטעק איז אין דער בעסטער אָרדענונג, — האָט מאדאָם ד'עספארוויעי פאַרזיכערט, — עס פעלט דאָרט קיין זאך ניט. — די ביבליאָטעק געפינט זיך דאָך מיט אַ גאָרן העכער, ניט אַזוי? — האָט די יונגע מאדאָם דעזאָבעל געפרעגט, אַרויסווייזנדיק גאָר אומגעריכט אָן אינטערעס פאַר ביכער.

מאדאָם ד'עספארוויעי האָט איר געענטפערט, אַז די ביבליאָטעק פאַרנעמט דעם גאַנצן צווייטן גאָרן און די ביכער, וואָס האָבן ניט קיין גרויסן ווערט, זענען אָפגעלייגט אין אויבערשטיבל.

— קאָן איך איצט אַרויפגיין זען די ביבליאָטעק?

די באַלעבאָסטע פון הויז האָט זי פאַרזיכערט, אַז דאָס איז פון די גרינגסטע זאַכן. זי האָט צוגערופן איר זון:

— מאָריס, גיי ווייז מאדאָם דעזאָבעל די ביבליאָטעק.

מאָריס האָט זיך אויפגעהויבן און, ניט אויסצורידן קיין וואָרט, באַלייט מאדאָם דעזאָבעל אַרויף, צום צווייטן גאָרן. ער האָט אויסגעזען צו זיין גלייכגילטיק, אָבער אין האַרצן האָט ער זיך געפרייט, ווייל ער האָט ניט געצווייפלט, אַז זשילבערט האָט מיט אַ כיוון זיך געמאַכט, אַז זי וויל זען די ביבליאָטעק, כדי צו קאָנען פאַרבלייבן מיט אים אונטער פיר אויגן. און כאַטש ער האָט נאָך אַלץ ניט אַפירגענומען די מינע פון גלייכגילטיקייט, האָט ער זיך אָבער געגעבן דאָס וואָרט צו מאַכן אויפסניי דעם אָנבאַט, וואָס וועט אים דאָסמאָל ניט אָפגעזאָגט ווערן.

אונטער דעם דאָמאַנטישן ביוסט פון אַלעקסאַנדער ד'עספארוויעי האָט זיי שטיל באַגעגנט דער שאָטן פון אַ קליינעם אַלטימשקן מיט

א וואקס-געלן געזיכט, טיף-אריינגעזעצטע אויגן און אן אויסדרוק פון פארגליווערטן שרעק.

— שטערט זיך ניט, מאָסיע סאַריעט, — האָט מאָרים געזאָגט, — איך ווייז מאַדאַם דעזאַבעל די ביבליאָטעק.

מאָרים און מאַדאַם דעזאַבעל זענען אַריבער אין גרויסן זאַל, וואו די פיר ווענט זענען געווען אַרומגעשטעלט מיט שראַנקן, פול מיט ביכער, וואָס זייערע קאַרניזן האָבן געטראָגן אויף זיך די בראַנד-געפאַרבטע ביוסטן פון פּאַעטן, פּילאָזאָפּן און אַראַטאַרן פון דער אַנטיקער צייט. אַלץ איז דאָרט געווען אין דער בעסטער אָרדענונג, וואָס איז, דאַכט זיך, פון אייביק אָן קיינמאַל ניט צעשטערט געוואָרן. נאָר אויפן פּלאַץ, וואָס איז ערשט נעכטן געווען פאַרנומען מיט דעם ניט-פּובליקירטן כתב-יד פון ריכאַרד סימאָן, האָט זיך אַרויסגעזען אַ שוואַרצע ליידיקייט. מאָסיע סאַריעט, אַ בלאַסער, אַ ניט-אַנזעעוודי-קער, אַ שטילער, איז נאָכגעגאַנגען ווי אַ שאָטן ביי דער זייט פון דעם יונגן פּאַרל.

מאָרים האָט מיט אַ בליק פון פּאַרוואָרף זיך געווענדט צו מאַדאַם דעזאַבעל:

— איר זענט כאַמת גאָרנישט געווען העפלעך!

זי האָט אים געמאַכט אַ צייכן, אַז דער ביבליאָטעקאַר קאָן נאָך דערהערן. אָבער ער האָט זי פאַרוזיכערט:

— נעמט אים ניט אין אַכט. דאָס איז דער אַלטער סאַריעט. ער איז געוואָרן אַ פּולשטענדיקער אידיאָט.

און ער האָט ווידער אַרויסגעזאָגט:

— ניין, איר זענט ניט געווען העפלעך. איך האָב אויף אייך געוואַרט. איר זענט ניט געקומען. איך האָב זיך געפּילט אומ-גליקלעך.

נאָך אַ וויילע שטילשווייגעניש, וואָס האָט געלאָזט הערן דאָס שטילע, טרויעריקע געזאַנג פון אַסטמאַ אין די לונגען פון דעם אַרעמען סאַריעטן, האָט דער יונגער מאָרים ווידער אָנגעהויבן מיט אַן ענערגישן טאָן:

— איר זענט אומגערעכט.

זי :

— מיט וואָס ?

— מיט דעם, וואָס איר זענט זיך ניט צוזאַמענגעקומען מיט מיר.

— איר טראַכט נאָך אַליץ וועגן דעם ?

— זיכער.

— זענט איר, הייסט עס, טאַקע געווען ערנסט ?

— אזוי ערנסט, ווי מען קאָן נאָר זיין.

גערירט פון דער פאַרויכערונג אין דער ערנסטקייט און פעסט-

קייט פון זיין געפיל, איז זשילבערט איצט געווען מיט דער דעה,

אַז זי האָט שוין געהאַט גענוג געקעמפט, און זי האָט אים איצט

נאָכגעגעבן, וואָס זי האָט אים מיט אַ פאַר וואָכן צוריק געהאַט

אַפגעזאָגט.

זיי האָבן זיך אַריינגעשלייכט אין אַ פאַרטיפונג פון פענצטער,

הינטער אַ ריזנדיקן הילמשן גלאַבוס, אויף וועלכן עס זענען געווען

אויסגעקריצט די מולות און די פיגורן פון די שטערן, און דאָרט,

מיטן בליק אָנגעשטעלט אויפן לייב, אויף דער בתולה און אויף

דער וואַגשאַל, אין אָנגעזיכט פון אַ גרויסער צאָל ביבלס, פאר די

ווערק פון די גריכישע און לאַטיינישע פאטערס, אונטער די געשטאַלטן

פון האַמער, עסכיל, סאַפאָקל, אייריפידעס, העראָדאָט, טוצידידעס,

סאָקראַט, פלאַטאָ, אַריסטאָטל, דעמאָסטען, ציצעראָ, ווירגיל, האַראַ-

ציוס, סענעקא און עפיקטעט, האָבן זיי זיך צוגעזאָגט צו ליבן זיך

און זיך געגעבן אַ לאַנגן קוש אויף די ליפן.

גלייך נאָך דעם האָט מאַראַם דעזאָבעל זיך דערמאָנט, אַז זי

האָט נאָך צו מאַכן עטלעכע וויזיטן און אַז זי מוז שנעל לויפן :

די ליבע האָט ניט אוועקגענומען פון איר אינגאנצן די זאָרג פאַר

איר נאָמען אין דער געזעלשאַפט. ווי נאָר זי איז מיט מאַריסן צו

צו די טרעפּ, אזוי האָבן זיי דערהערט אַ שאַרפן אויסגעשריי און

דערזען, ווי מאַסיע סאַריעט לאָזט זיך אָן אַן אַטעם אַרונטער מיט

אַ געוואַלט פון די שטיגן :

— האַלט אים! האַלט אים! איך האָב אים געזען אוועק

פליען! ... ער איז אַרונטער פון דער פּאָליצע... ער איז אַרויך דאָס

צימער... אַט איז ער! אַט איז ער! ער לאָזט זיך אַרָאָפּ פון די

שטיגן... האלט אים... ער איז אריין אין דער טיר פון ערשטן גארן!
 — ווער? — האט מאָרים געפרעגט.

מאָסיע סאַריעט האָט אַרויסגעקוקט דורכן פענצטער און אין
 טויט־שרעק אַרויסגעמורמלט:

— ער גייט אַדורך דעם גאַרטן!... ער קומט אַריין אין
 פּאַויליאָן!... האַלט אים!... האַלט אים!

— אָבער ווער איז דאָס? — האָט מאָרים ווידער געפרעגט —
 אין גאַטס ווילן, ווער איז דאָס?

— מיין פּלאַווים יאָזעפּוס! — האָט מאָסיע סאַריעט אויס־
 גערופן — האַלט אים!...

און ער איז שווער אנידערנעפאלן אויפן רוקן.

— זעט איר שוין, אז ער איז ניט ביים זינען? — האָט
 מאָרים געזאָגט צו מאַדאַם דעזאַבעל, אויפהויבנדיק דעם אומגליקלעכן
 ביבליאָטעקאַר.

זשילבערט, אַ ביסל בלייך־געוואָרן, האָט געזאָגט, אז זי האָט,
 דאַכט זיך, אויך געזען עפעס פליען אין דער ריכטונג, וואָס דער
 ארעמער אלטער האָט געהאט אנגעוויזן. מאָרים האָט גארנישט ניט
 געזען, ער האָט אָבער געפילט אזוי ווי אַ הויך פון אַ ווינט.

ער האָט געלאָזט מאָסיע סאַריעטן אין די אַרעמס פון דעם
 משרת היפּאָליט און פון דער אויפפאַסערין פון הויז, וואָס זענען
 געקומען צו לויפן אויף זיינע געוואַלטן.

דער אלטער האָט געהאַט אַ לאַך אין קאַפּ.

— עס איז בעסער אזוי, — האָט די אויפפאַסערין געזאָגט, —
 ווען ניט די דאָזיקע וואונד וואַלט ער אפשר געקראָגן אַ מאַרד־שטורם.
 מאַדאַם דעזאַבעל האָט געגעבן איר טיכעלע אויף אָפּצושטעלן
 דאָס בלוט און רעקאַמענדירט אַ קאַמפּרעס פון אַרניקאַ.

קאַפיטל ניין

וואו עס ווייזט זיך ארויס, אז (ווי עס האָט געזאָגט אָן אלטער גריכישער פּאָעט) „קיין זאך איז נישט אָנגענומען פון דער גילדערנער אפראדיטאָ“.

כאָטש ער האָט גאַנצע זעקס חדשים געהאַט מאַדאַם דעזאַבעל פאר זיך, האָט מאָריס זי נאָך אַלץ ליב געהאַט. אמת, די שיינע זומער־מעג האָבן זיי געהאַט צעשיידט. נישט האָבנדיק קיין געלט, האָט ער געמוזט פריער באַלייטן זיין מוטער אין דער שווייץ, דערנאָך וואוינען מיט דער פּאַמיליע אין „שאַטאָ ד'עספּאַרוויעי“. זי האָט פאַרבראַכט דעם זומער ביי איר מוטער אין ניאָר און דעם האַרבסט אויף אַ קליינעם נאָרמאַנדישן פּלאַזש מיט איר מאַן, — און זיי האָבן זיך קוים געטראַפן אַ פיר אָדער פינף מאָל. אָבער זינט דער ווינטער, וואָס איז פריינטלעך צו געליבטע, האָט זיי אויפסניי צוזאַמענגעבראַכט אין שטאָט, אונטער זיין פּראָסטיקן מאַנטל, האָט מאָריס זי אויפגענומען צוויי מאָל אַ וואָך, אין זיין קליינער וואוינונג אויף רו דערדאָם, און טאַקע מער קיינעם נישט ווי נאָר זי אַליין. קיין אַנדער פרוי האָט אין אים נישט אַרויסגערופן אַזוינע געפילן פון געטריישאַפט און שטענדיקייט. דאָס, וואָס ער האָט געגלויבט, אז זי האָט אים ליב, האָט געמאַכט זיין פאַרגעניגן נאָך גרעסער. ער האָט אויך געגלויבט, אז זי נאַרט אים נישט, נישט ווייל ער האָט געהאַט אַ גרונד אַזוי צו גלויבן, נאָר עס האָט אים אויסגעזען רעכט און נאַטירלעך, אז זי זאָל זיך צופרידנשטעלן מיט אים אַליין. איין זאך האָט אים אָבער שטאַרק פאַרדראָסן, און דאָס איז, וואָס זי פלעג פאַרשפּעטיקן צו קומען צו די ראַנדעוואַס און אים שטענדיק לאָזן וואַרטן אויף זיך, — אַמאָל ווייניקער, אַמאָל מער, אָבער אָפּטמאָל אַ גאַנץ היבשע צייט.

שבת, דעם 30-טן יאַנואַר, פון פיר אַזייגער בייטאָג, האָט מאָריס, אויסגעפּוצט אין געבלימטע פּידזשאַמאַס, געוואַרט אויף מאַדאַם דעזאַבעל אין דעם קליינעם ראָזיקן צימער, לעבן דעם

ל'וסטיק-ברענענדיקן פייער פון קאמין, רויכערנדיק אָריענטאלישע ציגארעטן. אין אָנהויב האָט ער זיך פּאַרגעשטעלט, אַז ער וועט זי באַגעגענען מיט לאַנגע הייסע קושן און נאָך ניט אויסגעפראוועט צערטלעכקייטן. אין אַ פּערטל שעה ארום האָט ער שוין געהאט אין זינען צו מאַכן איר פּריינטלעך-ערנסטע פּאַרוואָרפן פון אַ פּאַרליבטן. שפעטער, נאָך אַ שעה אומזיסטיק וואַרטעניש, האָט ער זיך געגעבן דאָס וואָרט אויפצונעמען זי מיט קאַלטער פּאַראַכטונג.

ענדלעך, האָט זי זיך באוויזן, אַ פּרישע און אַ דופטיקע.

— עס האָט זיך שוין ניט געלוינט די מי צו קומען, — האָט ער אַרויסגעזאָגט מיט פּאַרביטערטקייט, בעת זי האָט אַוועקגעלייגט אויפן טיש איר מופּע און איר קליינעם האַנטטאַש און אויסגעטאַן איר וואַואַל פּאַרן שפיגל פון קליידערשראַנק.

זי האָט פּאַרזיכערט איר געליבטן, אַז זי האָט נאָך קיינמאַל ניט געהאַט אַזוי פיל שוועריקייט אַרויסצורייסן זיך פון הויז. זי האָט אים אָנגעגעבן אַן אַ שיעור תּירוצים און ער האָט זיי אַלע עקשנותדיק צוריקגעוויזן. ווי אָבער זי האָט נאָר געהאַט שכל צו ווערן אַנשוויגן, אַזוי האָט ער צו איר מער ניט געהאַט קיין טענות און קיין זאָך האָט אים שוין ניט אָפּגעווענדט פון דעם פּאַרלאַנג, וואָס זי האָט אין אים דערוועקט.

באַשאַפן צו געפּעלן און צו באַצויבערן, האָט זי זיך לייכט אויסגעטון, ווי אַ פּרוי, וואָס ווייס, אַז עס פּאַסט איר צו זיין נאַקעט און אויפצודעקן איר שיינקייט. אין אָנהויב האָט ער זי ליב געהאַט מיט דער שווערמוטיקער ל'וסט פון איינעם, וואָס די נויטיקייט, די הערשערין איבער מענטשן און געטער, האַלט אים אין איר געפאַנגענשאַפט. אונטער דעם צאַרטן אָנבליק האָט זי שילבערט דאָך געהאַט דעם כּוח אריבערצוטראַגן די קלעפּ פון דער אומפּאַרמיידלעכער געטין. דערנאָך האָט ער זי ליב געהאַט אויף אַ ווייניקער פּאַטאַלן אופּן, לויט דעם שטייגער פון דער פּיל-דערפּאַרענער וועגס און לויט דעם גאַנג פון דעם איינפּאַל-דייכן עראָס. צו זיין נאַטירלעכן כּוח זענען דעמאָלט נאָך צוגעקומען די המצאות פון אַן איבערגעשפּיצטן מוח, ווי עס וויקלט זיך דער ווייניג אַרום די שלייידערשפיזן פון די באַקוס-פּריסטערניס. און צוזעענדיק, אַז

זי האָט הנאה געהאַט פון די דאָזיקע שפּיל־ערוייען, האָט ער זיי פּאַרלענגערט, ווייל עס איז אין דער טבע פון ליבהאָבער צו זוכן די באַפּרידיקונג פון זייערע געליבטע. דערנאָך זענען זיי ביידע אַריינגעפאַלן אין אַ שטילער, זיסער פאַרשמאַכטקייט.

די פּאַרהאַנגען זענען געווען אַרונטערגעצויגן. דאָס צימער האָט זיך געטוקט אין וואַרעמע שאָטנס, וואו עס האָבן געטאַנצט די ליכט־פּלעקן פון דעם קאַמין־פּייער. לייב און וועש האָבן אויסגעזען צו לייכטן מיט אַ פּאַספּאַרישער ליכטיקייט. די שפּיגלען פון קלײדער־שאַנק און פון קאַמין האָבן אפּגעשוינט מיט מיסטר־ריעזער העלקייט. זשילבערט, מיטן עלנבייגן אויפן קישן און דעם קאָפּ אָנגעשפּאַרט אויף דער האַנט, האָט זיך פּאַרטראַכט. אַ קלײנער גאָלד־הענדלער, אַ ראַיעלער און מיושב־דיקער מענטש, האָט איר געהאַט געוויזן אַ וואונדערלעך־שיינעם בראַצלעט, באַזעצט מיט פּערל און סאַפּירן, וואָס איז ווערט געווען אַ סך געלט און וואָס מ'וואָלט אים געקאָנט באַקומען פאַר גאר אַ קלײניקייט. ער האָט אים געקראָגן פון עפעס אַ נויטבאַדערפטיקער קאַסעטין, וואָס איז געווען געצוואונגען פון אים לויז צו ווערן. עס איז געווען אַ געלעגנהייט, וואָס טרעפט ניט יעדן טאָג, און עס וואָלט געווען אַ גרויסער שאַד זי אַדורכצולאָזן.

— וויססטו, מיין טייערער, אים אָנקוקן? איך וועל בעטן דעם גאָלד־הענדלער, ער זאָל מיר אים אויסבאַרגן. מאַריס האָט ניט אינגאַנצן צוריקגעוויזן דעם פּאַרשלאַג, מען האָט אָבער געקאָנט זען, אַז ער איז גאַרנישט געווען פאַרכאַפט פון דעם וואונדערלעכן בראַצלעט.

— ווען קלײנע גאָלד־הענדלער, — האָט ער געזאָגט, — טרעפן אָן אַ מציאה, האַלטן זיי זי פאַר זיך און לאָזן ניט זייערע קונים פּראָפּיטירן דערפון. און ווידער האָט היינט דאָס צירונג קיין שום ווערט ניט. פרויען מיט פיינעם געשמאַק טראָגן ניט מער קיין צירונג. יעדער פרוי פאַרנעמט זיך היינט מיט ספּאַרט, און צירונג מיט ספּאַרט פּאַרט זיך ניט.

מאַריס האָט אַזוי גערעדט, להיפּוך צום אמת, ווייל אַזוי ווי ער האָט זיין געליבטער שוין געהאַט געשענקט אַ פּומערנעם מאַנטל,

האָט ער זיך ניט געיאָגט צו געבן איר אַ נייע מתנה. כאָטש ניט קיין קאַרגער, האָט ער זיך גערעכנט מיט זיינע הוצאות. זיינע עלטערן האָבן אים ניט באשטימט קיין זייער גרויסע סומען געלט און זיינע חובות זענען געוואקסן מיט יעדן טאָג. ער האָט מורא געהאַט, אַז מיט זיין איילן זיך צופרידנצושטעלן די פאַרלאַנגען פון זיין געליבטער, וועט ער ארויסרופן נייע, נאָך גרעסערע פאַרלאַנגען. די מציאה האָט אין זיינע אויגן אויסגעזען צו זיין ניט אַזוי אויסערגעוויינטלעך, ווי זי האָט אויסגעזען פאַר זשילבערט. אַחוץ דעם האָט ער געוואָלט האָבן די אייגענע איניציאַטיוו אין געבן מתנות. ער האָט אויך אַ טראַכט געטאָן, אַז ווען ער זאָל איר שענקען צופיל מתנות, וועט ער ניט קאָנען זיין זיכער, צי האָט זי אים ליב נאָר צוליב אים אַליין.

מאַדאַם דעזאַבעל איז פון אַט-דער האַלטונג פון איר געליבטן ניט געווען איבעראשט און עס האָט איר אויך ניט פאַרדראָסן אויף אים: זי האָט געהאַט אין זיך איידלקייט און איינגעהאַלטנקייט; זי האָט געקענט די מענער, האָט פאַרשטאַנען, אַז מען דאַרף זיי קאָנעמען אַזוי ווי זיי זענען, אַז מערסטנטייל גיבן זיי ניט זייער גערן און אַז אַ פרוי דאַרף קאָנען נעמען.

אַ גאַדלעך איז מיטאַמאָל קאָנגעצונדן געוואָרן אויף דער גאַס. דאָס ליכט האָט זיך דורכגעבראַכן דורך די שפּאַלטן פון די פּאַרהאַנגען. — האַלב זיבן, — האָט זי געזאָגט, — מען דאַרף זיך קאָנטון. קאָנגערירט מיט אַט-דעם פּליגל-פּאַך פון דער שווינדנדיקער צייט, האָט מאָריס דערפילט, ווי עס וואַכן אין אים ווידער אויף די פאַרלאַנגען און ווי זיינע כוחות קריגן ניי לעבן. זשילבערט, אַ ווייסע און אַ שטראַליקע האַסטיע, דער קאַפּ פאַרוואָרפן, די אויגן פאַרצויגן מיט בענקעניש, די ליפּן האַלב-אַפן, אַ שמאַכטיק-פאַרחלומטע, האָט געאַטעמט טיף, ווען פּלוצלינג האָט זי זיך האַלב אויפגעהויבן און אַרויסגעלאָזן אַ געשריי פון שרעק.

— וואָס איז דאָס אַזוינס?

— זיי שטייל! — האָט מאָריס געזאָגט, איינהאַלטנדיק זי אין

זיינע אַרעמס.

אין דעם צושטאַנד, אין וועלכן ער האָט זיך איצט געפונען,

וואָלט ער פאַרבליבן גלייכגילטיק, ווען אפילו דער הימל זאָל האָבן געפאלן צו דער ערד. אָבער מיט איין שפּרונג האָט זי זיך ארויסגעריסן פון אים. איינגעבויגן אין דרייען אויפן ראַנד פון בעט, די אויגן פול מיט שרעק, האָט זי מיטן פינגער אָנגעוויזן אויף א געשטאַלט, וואָס האָט זיך באַוויזן אין ווינקל פון צימער, צווישן דעם קאַמין און דעם קליידערשאַנק מיטן שפיגל. ניט צו קאָנען מער אַריבער-טראָגן אַט-דאָס שרעק-בילד און נאָענט צום חלשן, האָט זי איינגע-גראָבן דאָס געזיכט אין די הענט.

קאפיטל צען

וואָס שטייגט מיט זיין געוואגטקייט אַריבער די פאַנטאַזיע פון
דאַמע און פון מילטאַן.

מאַרים האָט, צולעצט, אויסגעדרייט דעם קאָפּ און דערזען די
געשטאַלט. ער האָט באַמערקט, אַז זי באַוועגט זיך, האָט ער אויך
באַקומען מוראַ. זשילבערט איז דערווייל געקומען צו זיך. זי האָט
זיך פאַרנעשטעלט, אַז דאָס, וואָס זי האָט נאָרוואָס געהאַט געזען,
איז געווען אַ מעטרעסע, וואָס איר געליבטער האָט זי געהאַט
באַהאַלטן אין צימער. ביים געדאַנק פון אַזאַ פאַראַט, האָט זי, אַן
אויפגעפלאַמטע פון כעס און ווייטיק, אַן אויפגעקאַכטע פון צאַרן,
קונדריק איר אָנגענומענער קאָנקורענטיין גלייך אין פנים אַריין,
אויסגעשריגן:

— אַ פרוי... און נאָך אַ נאַקעטע פרוי דערצו! ... דו נעמסט
מיך אויף אין אַ צימער, וואו דו לאָרסט איין דינע פרויען, און ווען
איך קום אָן, האָבן זיי אפילו קיין צייט ניט זיך אָנצוטון. און
דו האָסט נאָך צו מיר טענות, פאַרוואָס איך האָב פאַרשפּעטיקט!
האַסט עס אַביסל חוצפּה! שנעלער, הייס דיין געליבטער זיך
אַפּטראַגן פון דאַנען... אויב דו האָסט אונז געוואלט בידן צוזאַמען,
האַסטו, ווייניקסטנס, מיך באַדאַרפט פרעגן, צי איז דאָס פאַר מיר
באַוועס...

די אויגן אויסגעשטאַרצט, זוכנדיק מיט די הענט אויפן נאַכט-
טיש אַ רעוואָלווער, וואָס איז דאָרט גאָר קיינמאַל ניט געווען, האָט
מאַרים איינגעדרימט זיין געליבטער אויפן אויער:

— זיי שטייל! עס איז ניט קיין פרוי... מען קאָן קוים עפעס
אַרויסזען... אָבער עס זעט מיר אויס צו זיין גיכער אַ מאַן.

זי האָט ווידער אַרויפגעלייגט די הענט אויף די אויגן און
גענומען ליאַרעמען נאָך מער ווי פריער:

— אַ מאַן! פון וואַנען קומט ער? אַ גנב! אַ מערדער! ...

ראטעוועט! ראטעוועט! מאַריס, הרגע אים! הרגע אים! ... מאַך ליכטיק... ניו, מאַך ניט ליכטיק!

זי האָט אין דער מחשבה זיך געגעבען אַ נדר, אַז אויב זי וועט ניצול ווערן פון אַט־דער סכנה, וועט זי אָנצינדן אַ ליכט פאַר דער הייליקער יונגפרוי. עס האָט איר געקלאַפט אַ צאָן אָן אַ צאָן. די געשטאַלט האָט געמאַכט אַ באַוועגונג.

— קומט ניט צו! — האָט זשילבערט געשריגן — קומט ניט צו!

זי האָט אָנגעבאַטן דעם גנב צוצואוואַרפן אים דאָס גאַנצע געלט און צירונג, וואָס זי האָט געהאַט אויפן נאַכט־טיש, אויב ער וועט איינשטימען ניט צו רירן זיך פון אָרט.

אינמיטן פון איר איבעראַשונג און שרעק איז איר געקומען אויפן געדאַנק, אַז איר מאַן, האָבנדיק אַ פאַרבאָרגענעם שרד, האָט זי געלאָזט נאָכשפירן, האָט אָנגעשטעלט עדות און זיך געווענדט צו דער הילף פון דעם פּאָליציי־קאָמיסאַר. אין איין אויגנבליק האָט זי קלאָר דערזען פאַר זיך אַ לאַנגע, פיינלעכע צוקונפט, דעם אויסברוך פון אַ סקאַנדאַל אין איר אַריסטאָקראַטישן קרייז, די געמאַכטע פאַראַכטונג, דאָס געמיינע אָפּפאַלן פון אירע פריינט, דאָס באַרעכטיקטע געלעכטער פון דער געזעלשאַפט: עס איז דאָך באַמת לעכערלעך צו ווערן געכאַפט ביי דער האַנט. זי האָט געזען פאַר זיך דעם גט, דאָס אָנווערן איר פּלאַץ און איר ראַנג אין דער געזעלשאַפט. זי האָט געזען איר לעבן אין ענגשאַפט און אין ערגערניש ביי איר מוטער, וואו קיינער וועט מער ניט זוכן איר ליבע: מענער האַלטן זיך פון דערווייטנס פון פרויען, וואָס גיבן זיי ניט די זיכערקייט פון דער הייראַט. און צו וואָס האָט זי דאָס אַלץ באַדאַרפט? צו וואָס אַט־דאָס אומגליק, אַט־דער חורבן? צוליב אַ נאַרישקייט, צוליב גאַרנישט. אַזוי האָט אין מאַמענטאַנעם אויפבלייז גערעדט דאָס געוויסן פון זשילבערט דעזאָבעל.

— האָט קיין מורא ניט, מאַדאַם, — האָט זיך דערהערט אַ זייער אָנגענעמע שטים.

דאָס האָט זי אַביסל אויפגעמונטערט און זי האָט געפונען אין זיך כוח צו פרעגן:

— ווער זענט איר ?
 — איך בין א מלאך, — האָט די שטים געענטפערט.
 — וואָס האָט איר געזאָגט ? ...
 — איך בין אַ מלאך. איך בין מאָריסעס שווימלאך.
 — זאָגט עס נאָכאמאָל ! ... איך גיי אַרונטער פון זינען. איך פאַרשטיי ניט.

מאָריס, וועלכער האָט אויך גאַרנישט ניט פאַרשטאַנען, האָט צורעכט געמאַכט זיינע פּיזשאַמאַס, איז מיט איין שפרונג אַרויס פון בעט און זיך אויפגעשטעלט, אַ באַדעקטער מיט קווייטן. באַ-
 וואָפנט מיט אַ שטעקשוך אין דער רעכטער האַנט, האָט ער געמאַכט אַ דראָענדיקן זשעסט און ביז אַרויסגעברומט :
 — איר זענט אַ ליץ. טוט מיר די טובה און גייט צוריק אין אייער רו אַרײַן !

— מאָריס ד'עספּאַרוויעי, — האָט די אָנגענעמע שטים ווידער גענומען ריידן, — דער, וואָס איר פאַרערט אים ווי אייער באַשעפּער, האָט ביי דער זייט פון יעדן גוטן און פּרומען מענטשן אַוועקגעשטעלט אַ גוטן מלאך, וואָס האָט די שליחות צו פירן אים אין ריכטיקן וועג און אים צו באַשיצן. דאָס איז די פעסטע מיינונג פון די הייליקע פּאַטערס : זי איז באַגרינדעט אויף פיל שטעלן פון דער הייליקער שריפט ; די קירך נעמט עס איינשטימיק אָן, ניט אַרײַנ-
 צואוואַרפן פונדעסטוועגן אין חרם די מענטשן, וואָס האָבן איבער דעם אַ פאַרקערטע מיינונג. איר זעט פאַר זיך איינעם פון אַמדי מלאכים, אייער מלאך, מאָריס. איך בין געשיקט געוואָרן צו וואַכן איבער אייער אומשולד און צו היטן אייער צניעות.

— דאָס איז אפשר מעגלעך, — האָט מאָריס אַרויסגעזאָגט, — איר זענט אָבער זיכער ניט קיין איידלמאַן. אן איידלמאַן וועט זיך ניט דערלויבן אַריינצוקומען אין אַ צימער אין אַ מאָמענט, ווען... קורץ, וואָס פאַר אַ שוואַרץ יאָר האָט אייך אַהער געבראַכט ?
 — איך האָב אָנגענומען די געשטאַלט, וואָס איר זעט פאַר זיך, מאָריס, ווייל איך דאַרף פון איצט אָן ווערן אַקטיוו צווישן מענטשן און מוז, דעריבער, זיין געראָטן אין זיי. די הימלשע גייסטער זענען ביכולת אָנצוקליידן זיך אין אַ ממשותדיקע פּאַרס,

וואָס מאַכט זיי אָנזיכטיק. די דאָזיקע פּאַרם איז רעאַל, ווייל זי איז ממשותדיק, און אין דער וועלט איז ניטאָ קיין אַנדער רעאַלישקייט ווי נאָר דאָס, וואָס איז ממשותדיק. זשילבערט, אַ באַרואיקטע, האָט צורעכט געמאַכט די האָר אויפן שטערן.

דער מלאך האָט גערעדט ווייטער :

— די הימלשע גייסטער נעמען, לויט זייער פרייען ווילן, אָן די פּאַרם פּוֹ; דעם אָדער פּוֹ יענעם געשלעכט, אָדער פּוֹן ביידע געשלעכטער אויפּאַמאָל, זיי קאָנען אָבער ניט צו יעדער צייט זיך פאַרשטעלן, לויט זייער קאפּריוז נאָך און לויט זייער פּאַנטאַזיע. זייערע גלגולים זענען אונטערגעוואָרפן אונטער פעסטע געזעצן, וואָס איר וועט זיי ניט קאָנען פאַרשטיין. אזוי אַרום האָב איך ניט דעם פאַרלאָנג און אויך ניט דעם כוח אָנצונעמען פאַר אייך אין די אויגן, פּוֹן אייער אָדער פּוֹן מיין פאַרגעניגן וועגן, די געשטאַלט פּוֹן אַ לייב, פּוֹן אַ טיגער, פּוֹן אַ פּליג, אָדער פּוֹן אַ סיקאַמאָרן־שפּענדל, לויטן מוסטער פּוֹן דעם יונגן מצרי, וואָס זיין לעבנס־געשיכטע איז געפונען געוואָרן אין אַ קבר, אָדער נאָך מגולגל צו ווערן אין אַן אייזעל, ווי דאָס האָט געטון לוציוס מיט דער פּאַמאַדע פּוֹן דער יונגער פּאַטיס. מיין חכמה האָט פאַראַויסבאַשטימט די שעה פּוֹן מיין אַנטפּלעקן זיך פאַר מענטשן, קיין זאך האָט זי ניט געקאָנט פאַרשנעלערן אָדער צוריקהאַלטן.

אומגעדולדיק צו ווערן קלאָר אין דעם ענין, האָט מאָריס געפרעגט צום צווייטן מאָל :

— אָבער נאָך וואָס, צו אַלדי גוטע יאָר, זענט איר אַהער געקומען ?

מאָדאָם דעזאָבעל איז אַריינגעפאַלן אין די רייד פּוֹן איר געליכטן און האָט אויך געפרעגט :

— טאַקע, זאָגט, וואָס טוט איר דאָ ?

דער מלאך האָט געענטפּערט :

— בן אדם, נייג צו דיין אויער ; פרוי, הער צו מיין שטים ! איך וועל אייך אַנטפּלעקן אַ סוד, וואָס פּוֹן אים הענגט אָפּ דער מוֹל פּוֹן דער וועלט. שטעלנדיק זיך אַקעגן דעם, וואָס איר באַטראַכט

אים פארן באשעפער פון אלע אָנזיכטיקע און ניט־אָנזיכטיקע זאכן, גרייט איך צו די מרידה פון די מלאכים.

— מאכט ניט קיין שפּאַס, — האָט געזאָגט מאָרים, וועלכער איז געווען אַ גלויביקער און האָט ניט געקאָנט דערלאָזן, אַז מען זאָל זיך שפּילן מיט הייליקייטן.

אָבער דער מלאך האָט געענטפערט מיט אַ טאָן פון פאָרוואָרף: — וואָס מאכט אייך צו גלויבן, מאָרים, אַז איך בין לייכטזיניק און רעד גלאַט אין דער וועלט אַריין?

— גייט שוין גייט! — האָט מאָרים געזאָגט, אַ צי טוענדיק מיט די אַקסל — איר וועט דאָך ניט מורד זיין אין...

ער האָט אָנגעוויזן אויפן סופּיט, ניט צו דערוועגן זיך אַרויסצו־זאָגן זיך ביזן סוף.

אָבער דער מלאך האָט זיך אָנגערופן:

— ווייסט איר דען ניט, אַז די זין פון גאָט האָבן שוין איינמאָל רעוואָלטירט און אַז אַ גרויסע שלאַכט איז פאָרגעקומען אין הימל? — דאָס איז געווען לאַנג־לאַנג צוריק, — האָט מאָרים געזאָגט, אַרויפציענדיק די זאָקן.

— דאָס איז געווען, — האָט דער מלאך אָפּגעענטפערט, — פאַר דעם וועלט־באַשאַפּן. אָבער קיין זאך האָט זינט דעמאָלט זיך

ניט געענדערט אין די הימלען. די נאַטור פון די מלאכים איז היינט ניט אנדערש, ווי זי איז געווען לכתחילה. דאָס, וואָס זיי האָבן דעמאָלט געטון, קאָנען זיי עס היינט איבערחזרן.

— ניין! דאָס איז אוממעגלעך: עס איז קעגן דעם גלויבן. וואָלט איר געזען אַ מלאך, אַ גוטער מלאך, ווי איר פרעטענדירט צו זיין, וואָלט איר גאָרנישט געקומען אויפן געדאַנק צו ווידער־שפעניקן אין אייער באַשעפער.

— איר האָט אַ טעות, מאָרים, און די אויטאָריטעט פון די הייליקע פאָטערס איז קעגן אייך. אַריגען זאָגט זיך אַרויס אין

זיינע דרשות, אַז די גוטע מלאכים האָבן חסרונות, אַז זיי זינדיקן יעדן טאָג און פאלן פון הימל ווי די פליגן. עס איז מעגלעך, אַז

איר וועט ניט וועלן אָננעמען די מיינונג פון אַטדעם הייליקן פאָטער (אויב איך מעג אים אזוי אָנרופן), ניט געקומט אויף זיין בקיאות

אין די הייליקע שריפטן, ווייל ער איז ניט קאנאניזירט. אין אזא פאל וועל איך אייך דערמאָנען דאָס צווייטע קאָפיטל פון „אפאָקאליפּס“, וואו די מלאכים פון עפעזוס און פערנאמאס ווערן שאַרף אויסגערעדט פאר האָבן שלעכט געהיט זייער קירך. איר וועט מיר אורדאי אָפּענטפערן, אז די מלאכים, וואָס דער אפאָסטל רעדט דאָ פון זיי, זענען, אייגענטלעך, די ביסקאָפּן פון די דאָזיקע צוויי שטעט, און אז מחמת זייער גייסטלעכער עוברא רופט ער זיי אָן מלאכים. דאָס קאָן זיך זיין, און איך בין אין דעם מסכים מיט אייך. אָבער וואָס וועט איר, מאָריס, זאָגן צו דער מיינונג פון אזוי פיל געלערנטע און פויפסטן, וואָס לערנען אונז אלע, אז די מלאכים זענען געניינט אַריבערצוגיין פון גוטס צו שלעכטס? אַט-דאָס באַשטעטיקט דער הייליקער זשעראָם, אין זיין „בריוו צו דאמאָזוס“... — מאָסיע, — האָט געזאָגט מאַדאם דעזאָבלע, — איך בעט אייך, גייט אַרויס פון דאַנען.

אָבער דער מלאך האָט זי ניט געהערט און גערעדט ווייטער: — דער הייליקער אווגוסטין, אין זיין חיבור „די אמתדיקע רעליגיע“, קאָפיטל 13; דער הייליקער גרעגאָרי, אין זיין „מאָראַל“, קאָפיטל 24; איזידאָר...

— מאָסיע, לאָזט מיך זיך אָנטון. איך האָב קיין צייט ניט... אין זיין חיבור „דאָס העכסטע גוטס“, ערשט בוך, קאָפיטל 22; בער, „וועגן איוב“... — מאָסיע, איך בעט אייך..

— קאָפיטל 8; דאמאסצענוס, „וועגן גלויבן“, בוך 2, קאָפיטל 3. דאָס זענען, גלויב איך, אויטאָריטעטן, וואָס האָבן גענוג וואָג, און עס פאַרבלייבט אייך, מאָריס, מער ניט צו טון ווי נאָר צו מודה זיין זיך אין אייער טעות. אייך האָט פאַרפירט דאָס, וואָס איר האָט מיין פרייע, אַקטיווע און באַוועגלעכע נאַטור ניט באַטראַכט אזוי ווי די נאַטור פון אלע אַנדערע מלאכים, נאָר געזען אין מיר ניט מער ווי די גוטע מידות און די גליקזעליקייט, וואָס איך בין, גלויבט איר, מיט זיי רייך באַשאַנקען. לוציפער האָט געהאַט באַקומען ניט ווייניקער דערפון, און דאָך האָט ער ווידער געשפּעניקט.

— אָבער צו וואָס ווידערשפעניקט איר? — האָט מאָרים געפרעגט, — צו וואָס?

— ישעיה, — האָט דאָס קינד פון ליכט געענטפערט, — ישעיה האָט שוין געהאט געפרעגט פריער פאר אייך: „ווי ביסטו געפאלן פון הימל, לוציפער, זון פון מאָרגנשטערן?“ זאָלט איר טאקע וויסן, מאָרים! פאר אלע צייטן האָבן די מלאכים מורד געווען צוליב דער ממשלה איבער די הימלען. דער שענסטער פון די שרפים האָט מורד געווען פון גוואה וועגן. צו מיר אָבער, צו מיר איז דער גרויסארטיקער פארלאַנג זיך צו באַפרייען געקומען דורך וויסן. געפינענדיק זיך לעבן אייך, אין אַ הויז, וואָס האָט איינע פון די גרעסטע ביבליאָטעקן אין דער וועלט, האָב איך באַקומען אַ גוסט צו לייענען און אַ ליבע צו שטודירן. בעת איר, אַ מידער פון דער מיזאַמיקייט פון אַ גשמיותדיק לעבן, זענט געווען פאַרזונקן אין אַ שווערן שלאָף, האָב איר, אַרומגערינגעלט מיט ביכער, שטודירט, זיך פאַרטיפט אין זייערע טעקסטן, — אַמאָל אין אַ זאַל פון דער ביבליאָטעק, אונטער די געשטאַלטן פון די גרויסע גייסטער פון דער אַנטיקער צייט, אַמאָל אין דער טיפעניש פון גאָרטן, אין דעם צימער פון פאַויליאָן, וואָס קומט פאַר אייערן.

אויסגעהערט די דאָזיקע ווערטער, האָט דער יונגער ד'עספאַרוויעי אויסגעבראַכן אין אַ געלעכטער און גענומען קלאַפן מיט די פויסטן אין קישן אַרײַן, זיכערע סמנים פון אַ לוסטיקייט, וואָס עס איז אוממעגלעך זי איינצוהאַלטן.

— כאַי-כאַ! דאָס האָט איר, הייסט עס, פונאַנדערגעשלעפט מיין טאַטנס ביבליאָטעק און געמאַכט משוגע דעם אָרעמען אַלטן סאַריעט! איר ווייסט, ער איז דאָך געוואָרן אַ פולשטענדיקער אידאָט.

— פאַרטון אין דער אויסבילדונג פון מיין שכל, — האָט דער מלאַך געזאגט, — האָב איר זיך ניט געקומערט וועגן אָט-דער נידע-דיקער בריאה; און האָט ער איינמאָל געוואלט מיר שטערן אין מיינע פאַרשונגען און זיך אריינמישען אין מיין ארבעט, האָט ער פאַר אַט-דער הוצפה זיינער באַקומען פון מיר אַ פסק.

„אין א געוויסער ווינטער-נאכט, אין דעם זאל פון די פילאָזאָפּן און גלאָבוסן, האָב איך אים דערלאנגט איבערן קאָפּ מיט א שווער-געוויכטיקן בוך, וואָס ער האָט עס געפרואווט ארויסרייסן פון מיינע ניט-אַנזיכטיקע הענט. און דאָ אַנמעלסטן, אויפהויבנדיק מיט א שטאַרקן אָרעם, פאָרמירט פון א זייל קאָנדענסירטע לופט, א ווערט-פולן כתב-יד פון יאָזעפּוס פלאַוויוס, האָב איך אָט-דעם טפּוש אַזוי איבערגעשראַקן, אז ער האָט מיט א געשרי זיך געלאָזט לויפן צו די שטייגן און — צו באַנוצן דאנטע אליגיעריס א שטאַרקן אויסדרוק — איז געפאלן, ווי עס טוט פאלן א טויטער קערפער. ער איז אבער דערפאר גוט באַלוינט געווארן, ווייל איר, מאַדאַם, האָט אים געגעבן אייער פערפומירט טיכעלע אויף אַפּצוהאַלטן דאָס בלוט פון זיין וואונד... דאָס איז געווען אין דעם טאָג, ווען איר, אויב איר געדענקט, האָט הינטער א הימלשן גלאָבוס געטוישט מיט מאָריסן א קוש אויף די ליפּן.

— מאַסיע! — האָט מאַדאַם דעזאַבעל, צונויפציענדיק די ברעמען, זיך אָנגערופן, א ברוגע — איך דערלויב אייך ניט... זי האָט זיך אָבער גלייך אָפּגעשטעלט, א טראכט טוענדיק, אז עס איז איצט ניט די צייט צו ווייזן זיך פאר צושטרענגן אין א פונקט פון העפלעכקייט.

דער מלאך, א רואיקער, האָט גערעדט ווייטער:
— איך האָב באשלאָסן צו אונטערזוכן די יסודות פון גלויבן. איך האָב צוערשט זיך ארויפגעווארפן אויף די מאַנומענטן פון יודא-איזם און איבערגעלייענט אלע העברייאישע טעקסטן.
— איר קענט, הייסט עס, העברייאיש! — האָט מאָריס אויס-גערופן.

— העברייאיש איז מיין איינגעבוירן לשון: אין גן-עדן האָבן מיר א לאנגע צייט גאָר קיין אנדער לשון ניט גערעדט.
— אַך, איר זענט א איד! איך האָב עס באַדאַרפט אַליין פאַרשטיין פון אייער טאַקטלאָזיקייט.
דער מלאך, ניט איינצוהערן זיך, האָט גערעדט ווייטער מיט זיין מעלאָדישער שטים:
— איך האָב אריינגעדונגען אין די אַנטיקע אוצרות פון

אָריענט, פון גריכנלאַנד און פון רוים. איך האָב פארשלאָנגען די ווערק פון די טעאָלאָגן, די פילאָזאָפן, די פיזיקער, די געאָלאָגן און די נאטוראליסטן. איך האָב געקראָגן וויסן, איך האָב געדענקט, איך האָב פארלוירן מיין גלויבן.

— וואָס! איר גלויבט ניט אין גאָט?

— איך גלויב אין אים, ווייל מיין עקזיסטענץ הענגט אָפּ פון זיינער, און זאָל ער מער ניט זיין, פאַל איך אַליין אַרײַן אין נאַרנישט. איך גלויב אין אים, ווי די סאַטירן און די מענאַדן האָבן געגלויבט אין דיאָניוסן און צוליב דיזעלביקע טעמים. איך גלויב אין דעם גאָט פון די אירן און פון די קריסטן. איך לייקן אָבער, אז ער האָט באַשאַפן די וועלט. ער האָט העכסטנס אָרנאַנזירט א קליינעם טייל דערפון, און אַלץ, וואָס ער האָט באַדירט, טראַגט אױף זיך דעם צייכן פון זײַן ברױטאַלן, ניט־פּאַרױסזענדיקן גױסט. איך האַלט ניט, אז ער איז אױבײ, אָדער אױמענדלעך, וױל די השגה פון א וועזן, וואָס האָט ניט קײן סוף, ניט אין רוים און ניט אין צײט, איז אן אבסורד. איך גלױב, אז ער איז באַשרענקט און אפילו שטאַרק באַשרענקט. איך גלױב ניט מער, אז ער איז דער אײן־און־אַײנציקער גאָט. א לאַנגע־לאַנגע צײט האָט ער אַלײן אין דעם ניט געגלױבט: ער איז לכתחילה געווען א פּאָליטעאיסט. שפעטער האָט זײַן שטאַלץ און די חניפּה פון זײַנע פּאַרערער אים געמאַכט פאַר א מאַנאַטעאיסט. ער איז ניט זײַער אױסגעהאַלטן אין זײַנע אײדיען; ער איז ניט אזױ מאַכטיק, ווי מען שטעלט זיך עס פאַר. און צו זאָגן ביזן סוף, ער איז ניט אזױ א גאָט, ווי ער איז אן אומױסנדיקער דעמאָרע, פול מיט פוסטער גאוות. די, וואָס קענען אזױ ווי איך זײַן אמתדיקע נאַטור, רופן אים יאַלדאַבאַאַט.

— ווי זאָגט איר?

— יאַלדאַבאַאַט.

— וואָס הייסט עס, יאַלדאַבאַאַט?

— איך האָב אײך שױן געזאָגט: עס איז דער דעמאָרע, וואָס אין אײער בלינדקײט פאַרערט איר אים ווי דעם אײן־און־אַײנציקן גאָט.

— איר זענט ניט ביים זינען. איך ראָט אײך ניט צו דערצײלן

אזױנע באַבע־מעשיות דעם נײַסטלעכן פּאַטוי.

— איך האָב, מיין טייערער מאָריס, נאָר קיין האָפענונג ניט דורכצודרינגען די געדיכטע פינצטערניש פון אייער שכל. איך וויל אָבער, איר זאָלט וויסן, אז איך וועל באַקעמפן יאַלדאָבאָאָטן מיט דער האָפענונג צו זיגן.

— גלויבט מיר, עס וועט אייך ניט געלינגען.

— לוציפער האָט אויפגעטרויסלט זיין טראָן און א וויילע איז ניט געווען זיכער, ווער עס וועט מנצח זיין.

— ווי רופט איר זיך ?

— עבדיאל פאר די מלאכים און די הייליגע, אַרקאַד פאר מענטשן.

— מיין אַרעמער אַרקאַד, איך באַדויער צו זען אייך אָפּקערן אין שלעכטן וועג. אָבער זייט זיך מודה, אז איר לאַכט פון אונז. איך וואָלט געקאָנט זייער גוט פאַרשטיין, ווען איר וואָלט פאַרלאָרן דעם הימל צוליב אַ פרוי. די ליבע לאָזט אונז באַגיין די גרעסטע נאַרישקייטן. איר וועט מיר אָבער קיינמאָל ניט איינריידן, אז איר, וואָס איר האָט געזען גאָט פנים אל פנים, האָט דערנאָך געפונען דעם אמת אין דעם אַלטן סאַריעטס אַלטע ביכער. ניין, אזא זאך וועט זיך מיר קיינמאָל ניט קאָנען לייגן אויפן שכל !

— מיין טייערער מאָריס, לוציפער איז געווען פנים אל פנים מיט גאָט, און דאָך האָט ער זיך אָפּגעזאָגט אים צו דינען. און וואָס איז שייך דעם סאַרט אמת, וואָס מען געפינט אין די ביכער, איז דאָס אַן אמת, וואָס לאָזט אונז נאָך אמאָל זען, וואָס זאָכן זענען ניט, ער לאָזט אונז אָבער קיינמאָל ניט אַנטדעקן, וואָס זיי זענען יא. און אַט דער אַרעמער קליינער אמת איז געווען גענוג מיר אויפצואווייזן, אז דער, וואָס איך האָב בלינד געגלויבט אין אים, איז ניט גלויבאָפטיק, און אַז די מענטשן, אינאיינעם מיט די מלאכים, זענען אַפּגענאַרט געוואָרן דורך יאַלדאָבאָאָטס ליגנס.

— עס איז ניטאָ קיין יאַלדאָבאָאָט. עס איז דאָ א גאָט. נו, אַרקאַד, מאַכט אַ גוטן צוג ! זאָגט זיך אָפּ פון אייערע נאַרישקייטן, פון אייער נאָטלאָזיקייט. טוט זיך אויס פון דער צורת־אָדם, ווערט אַ ריינער גייסט און נעמט זיך ווידער צו אייער אַרבעט פון א שוין־

מלאך. טוט אייער חוב. איך פארגיב אייך, אָבער זאָל מען אייך מער ניט זען.

— איך וואָלט אייך וועלן צוליב טון, מאָרים. איך פיל צו אייך אַ געוויסע צארטקייט, ווייל מיין האַרץ איז שוואַך. מיין גורל רופט מיך אָבער פון איצט אָן צו באשעפענישן, וואָס זענען פייאיק צו דענקען און צו האַנדלען.

— מאָסיע אַרקאד, — האָט מאדאָם דעזאָבעל געזאגט, — איך בעט אייך, גייט ארויס פון דאָנען. איך פיל זיך שרעקלעך זשענירט צו געפינען זיך אין איין העמד צווישן צוויי מענער. איר מעגט מיר גלויבן, אַז איך בין דערצו ניט געוויינט.

קאפיטל עלף

ווי אזוי דער מלאך, אנגעטון אין די קלוידער, וואָס זענען פארבליבן נאָך אַ זעלבסטמערדער, האָט איבערגעלאָזט דעם יונגן מאָריסן אַן אַ הימלשן שומר.

זי איז געזעסן א צוזאמענגענומענע אויפן בעט. אירע גלאַט געטאַקטע קני האָבן אַרויסגעלויכטן פון אונטער איר קורצן, דינעם העמדל. אירע צונויפגעלייגטע אָרעמס האָבן צוגעדעקט אירע ברוסט, איבערלאָזנדיק פארן אויג ניט מער ווי אירע פולע, רונדיקע אַקסל און אירע געלברוינע, צעשויערטע האָר.

— זייט רואיק, מאדאם, — האָט דער מלאך געענטפערט, — אייער לאַגע איז ניט אזא געפערלעכע, ווי איר זאָגט: איר געפינט זיך דאָ ניט צווישן צוויי מאַנסבילן, נאָר צווישן א מאַנסביל און א מלאך.

זי האָט עקזאמענירט דעם פרעמדן מיט אַן אויג, וואָס איז, דורכשניידנדיק די פינצטערניש, געוואָרן באַאומרואיקט פון עפעס אן אומדרייטלעכן, אָבער נאָרנישט קיין מיטלמעסיקן סימן, און גע-ענטפערט:

— מאָסיע, איז עס טאַקע זיכער, אז איר זענט א מלאך? דער מלאך האָט זי געבעטן ניט צו צווייפלען אין דעם און איר געגעבן א גענויע דערקלערונג וועגן זיין אָפּשטאַם:

— עס זענען דאָ דריי יעראַרכיעס הימלשע גייסטער, וואָס יעדערע פון זיי באַשטייט פון ניין כאָרן; דער ערשטער שליסט איין די שרפים, די כרובים און די טראָנען; דער צווייטער — די הער-שאַפטן, די טוגענדן און די מאַכטיקייטן; דער דריטער — די פירשט-לעכטיקייטן, די ערז-מלאכים און, אייגנטלעך, די מלאכים. איך געהער צום ניננטן כאָר פון דער דריטער יעראַרכיע.

מאדאם דעזאָבעל, וואָס האָט געהאט אירע טעמים צו צווייפלען, האָט אויסגעדריקט, ווייניקסנמס, איינעם פון זיי:

— איר האָט ניט קיין פליגל.

— צו וואָס זאָל איך זיי האָבן, מאַדאַם? מוזן איך דען געראַטן
אין די מלאכים, וואָס באַצירן די האַנטפאַסן אין אַייערע קירכן?
ניט אַלעמאָל טוען די שלוחים פון הימל באַלאָדן זייערע אַקסל מיט
אַט-די פּעדערדיקע רודערס, וואָס קלאַפן אויבער די לופטוועלן אין
ריטמישן טאַקט. די כּרובים קאָנען זיין ניט-באַפּליגלטע. די צוויי
זייער שיינע מלאכים, וואָס האָבן פאַרבראַכט אַן אומרויאַקע נאַכט אין
לוטס הויז, באַלאַגערט פון אַן אַריענטאַלישער האַרדע, האָבן גאר-
נישט געהאַט קיין פּלייגל. ניין! זיי האָבן געהאַט אינגאנצן דעם
אַנבליק פון מענטשן און דער שטויב פון וועג האָט באַדעקט זייערע
פּיס, וואָס דער פאַטריאַרץ האָט זיי אָפּגעוואַשן מיט אַ פאַרכטיקער
האַנט. איך וועל אייך, מאַדאַם, מאַכן אויפּמערקזאם דערויף, אז לויט
דער וויסנשאַפּט פון אַרגאַנישע מעטאַמאָרפּאָזן, געשאַפן פון לאַמאַרק
און דאַרווין, זענען די פּלייגל פון פּלייגל נאַכאַנאַנד טראַנספּאָרמירט
געוואָרן אין פּאָדערשטע פּיס ביי די פּירפּיסקע און אין אַרעמס ביי די
פּרימאַטן. און איר וועט זיך אפּשר דערמאָנען, מאָריס, אז צוליב אַ
פאַרדראַסיקן פּאַל פון אַטאַוויום, האָט מײַס קעט, אַייער ענגלישע
גאווערנאַנטין, וועלכע פּלעג האָבן אַזוי פּיל פאַרגעניגן אייך צו
שמיסן, פאַרמאָגט אַרעמס, וואָס זענען געווען שטאַרק געראַטן אין די
פּלייגל פון אַן אָפּגעפּליקטן עוף. מען קאָן אפּילו זאָגן, אז אַ באַשע-
פּעניש, וואָס האָט צוגלייך אי אַרעמס, אי פּלייגל, איז אַ מאָנסטער,
אַן אַביעקט פאַר דער טעראַטאָלאָגיע. מיר האָבן אין גן-עדן כּרובים
אין דער פּאַרם פון באַפּליגלטע אַקסן, אָבער דאָס זענען די האַמעטנע
שאַפּונגען פון אַ גאָט, וואָס איז ניט קיין קינסטלער. עס איז אמת,
אז די פּיגורן פון זיג אין דעם טעמפל פון דער ניקישער אַטענאַ, אויף
דעם אַקראָפּאָליס פון אַטענאַ, זענען שיינ מיט זייערע אַרעמס און
פּלייגל; עס איז אויך אמת, אז דער זיג פון ברעסציע איז שיינ מיט
די אויסגעשטרעקטע אַרעמס און מיט די לאַנגע פּלייגל, וואָס פּאַלן
אויף אירע מאַכטיקע לענדן. דאָס איז איינער פון די וואונדער פון
דער גריכישער גאַננות צו קאָנען באַשאַפן האַרמאָנישע מאָנסטערס.
די נריכן האָבן זיך קיינמאָל ניט אָפּגענאַרט. די מאַדערנע נאַרן זיך
שטענדיק אָפּ.

— יאָ, — האָט מאַדאַם דעזאַבעל געזאָגט, — איר זעט אבער
ניט אויס צו זיין לויטער גייסט.

— און דאָך בין איך עס, מאַדאַם, אויב עס איז אַמאָל אויבנס
געווען. און ניט איר, אַ געטויפטע, דאַרפט אין דעם צווייפלען.
אייניקע הייליקע פּאַטערס, אזוינע ווי דער הייליקער יוסטין, טער-
טוליאַן, אָדיגען און קלעמענט פון אלעקסאַנדריע, האָבן געדענקט, אז
די מלאכים זענען ניט לויטער גייסט, נאָר באַזיצן אַ גוף, געשאַפן פון
אַ דינעם שטאָף. דער הייליקער אַונוסטין איז מיט דער דעה, אז די
מלאכים האָבן לייכטנדיקע קערפער. די קירך האָט די דאָזיקע מיינונג
צוריקגעוויזן; הייסט עס, אז איך בין גייסט. וואָס אזוינס איז אָבער
גייסט און וואָס איז חומר? אַמאָל האָט מען זיי אַקעגנגעשטעלט ווי
צוויי היפּוכים; איצט שטרעבט אייער מענטשלעכע וויסנשאַפט צו
פאַראייניקן זיי ווי צוויי פּאַרמען פון איין־און־דערזעלביקער זאך. זי
לערנט אונז, אז אלצדינג קומט ארויס פון עטער און אלצדינג גייט
צוריק דערצו, אז באוועגונג אליין מאַכט פון די לופט־וועלן שטיינער
און מעטאַלן און אז די אַטאָמען, צעשפרייט אין דעם אומענדלעכן
רוים, שאַפן, דורך דער פאַרשיידענער שנעליקייט פון זייערע לויפ־
קרייזן, אלע סובסטאַנצן פון דער מאַטעריעלער וועלט...

אָבער מאַדאַם דעזאַבעל האָט ניט געהערט; זי האָט געהאט
עפעס אויפן זינען, און צו מאַכן זיך די זאך קלאָר, האָט זי געפרעגט:

— פון ווען אָן זענט איר דאָ?

— איך בין געקומען אַהער אינאיינעם מיט מאָריסן.

זי האָט אַ שאַקל געטון מיטן קאַפּ:

— מ'קאָן נישט זאָגן, עס איז זייער פּיין!

אָבער דער מלאך האָט מיט הימלשער רואיקייט גערעדט ווייטער:
— אלצדינג איז דעם אונזווערז באַשטייט נאָר פון קרייזן,
עליפּסן און היפערבעלן, און דיזעלביקע געזעצן, וואס הערשן איבער
די שטערן, באַהערשן אויך אַטדאָס קערנדל שטויב. דורך דער
אָריגינעלער, איינגעבוירענער באוועגונג פון זיין סובסטאַנץ איז מיין
קערפער גייסט, ער קאָן אָבער, ווי איר זעט, אָננעמען אַטדי
מאַטעריעלע פאַרם דורך ענדערן דעם ריטם פון זיינע עלעמענטן.

אָפגעזאָגט דאָס, האָט ער זיך אַרונטערגעלאָזן אין אַ ווייכער שטול, אויף מאַדאָס דעזאָבעלס שוואַרצע זאָקן.
אַ זיינער האָט ערגעץ געקלונגען.

— מיין גאָט, שוין זיבן אַזייגער! — האָט זשילבערט אויס־ גערופן — וואָס וועל איך זאָגן מיין מאן? ער מיינט, אז איך בין צוגאַסט אויף רו דע ריוואָלי. היינט אָוונט זענען מיר פאַרבעטן צו די לאַזווערדעליערס. גייט שנעל אַרויס פון דאַנען, מאַסיע אַרקאַד. איך מוז זיך שוין אַנטון. איך קאָן נישט פאַרלירן קיין איין סעקונדע.

דער מלאַך האָט געענטפערט, אז ער וואָלט גערן געוואָלט פאַלן מאַדאָס דעזאָבעל, ווען ער וואָלט געווען אין דער לאַגע צו באַווייזן זיך פאַר מענטשן אויף אַן אנשטענדיקן אופן, עס קאָן אָבער גאָר קיין רייד נישט זיין וועגן אַרויסגיין אין דרויסן גאָר אַן קליידער.

— וואָלט איך אַ נאַקעטער גענאַנגען איבער די גאַסן, — האָט ער צוגעגעבן, — וואָלט איך דערמיט באַליידיקט אַ פּאָלק, וואָס האַלט זיך ביי זיינע אַלטע, גאָך קיינמאָל נישט רעווידירטע געוואוינ־ הייטן. דאָס איז דער יסוד פון דער גאַנצער מאָראַל. פאַרצייטנס האָבן די מלאַכים, ווידערשפעניקע אזוי ווי איך, זיך באַווייזן פאַר די קריסטן אין משונהדיקע, לעבערלעכע געשטאַלטן, שוואַרצע, מיט הערנער, שטאַרק באַוואַקסענע, מיט קלויען אויף די פיס, טיילמאָל אויך מיט אַ מענטשלעכן געזיכט אויפן הינטן. ריינע שטות! ... זיי זענען געווען צו שפּאַט פאַר מענטשן פון גוטן געשמאַק, האָבן איבערגע־ שראָקן נישט מער ווי אַלטע פרויען און קליינע קינדער און גאַרנישט נישט מתקן געווען.

— עס איז טאַקע אמת, אז ער קאָן אזוי ווי ער איז נישט אַרויס־ גיין, — האָט מאַדאָס דעזאָבעל יושרדיק באַמערקט.

מאָרים האָט אַ וואַרף געטון דעם הימלשן שליח זיינע פירושא־ מאַס און זיינע שטעקשיך. פאַר קליידער צום אַרויסגיין איז דאָס אַבער נישט געווען גענוג. זשילבערט איז צוגעשטאַנען צו איר געליבטען, ער זאָל גלייך לויפן קריגן פאַר אים וואָס אַנצוטון. ער האָט זיך אָנגעבאַטן צו גיין צום אויפזעער פון הויז. זי האָט ענערגיש גענומען פּראַטעסט־ טירן. עס וואָלט, האָט זי געזאָגט, געווען אַ ריינע משוגעת אַריינצו־ שלעפּן די דינערשאַפט אין אזאַ עסק.

— ווילט איר דען, — האָט זי אויסגערופן — זיי זאָלן וויסן,

... אז

זי האָט אָנגעוווּזן אויפן מלאַך און ניט געענדיקט.

דער יונגער ד'עספארוויעי איז ארויס זוכן א הענדלער פון קליידער.

זשילבערט האָט דאָרט ניט געקאָנט לענגער פארוואמען, ניט ארויסצורופן א שרעקלעכן סקאנראל אין איר אריסמאָקראטישן קרייז, האָט זי דערוויל אָנגעצונדן דאָס ליכט און גענומען זיך אָנטון פאר דעם מלאַכס אויגן. זי האָט עס געטון מיט א גרינגען נעמיט, ווייל זי האָט געוואוסט, ווי צוצופאסן זיך צו די אומשטענדן, און פארשטאַנען, אז ביי אַזאַ אומגעהערטער באַגעגעניש, וואו דער הימל און די ערד האָבן זיך אויסגעמישט אין א געמיש, וואָס איז גאָרנישט איבערצוגעבן מיט ווערטער, מען מען פארקוקן אביסל די שעמעוודיקייט. אַ חוץ דעם האָט זי אויך געוואוסט, אז זי האָט א גרויסארטיקע פיגור און אז איר אונטערוועש שטימט מיט די פאָדערונגען פון דער לעצטער מאָדע. אזוי ווי דער מלאַך האָט מחמת איידלקייט זיך אָפגעזאָגט אָנצוטון מאָריסעס פירזשאמאס, האָט זשילבערט ניט-ווילנדיק געמוזט ביים ליכט פון די לאַמפן באמערקן, אז איר חשד איז ניט געווען אומזיסט און אז די מלאַכים זעען אויף אן אמתן אויס ווי מענטשן. נייגיריק צו וויסן, צי איז אַט-דאָס אויסזען אילוזאָריש, אָדער רעאל, האָט זי געפרעגט דעם זון פון ליכט, צי זענען ניט די מלאַכים אזוי ווי די מאַלפעס, וואָס כדי צו קאָנען זיך ליבן מיט פרויען, פעלט זיי קיין זאך ניט, ווי נאָר געלט.

— יא, זשילבערט, — האָט געענטפערט אַרקאד, — די מלאַכים זענען פייאיק ליב צו האָבן שטערבלעכע פרויען. די הייליקע שריפטן לערנען דאָס אונז. עס ווערט געזאגט אין זעקסטן סאָפיטל פון „בראשית“: „און עס איז געווען, אז די מענטשן האָבן אָנגעהויבן זיך מערן אויפן געזיכט פון דער ערד, און ביי זיי זענען געבוירן געוואָרן טעכטער, האָבן די זין פון גאָט געזען, אז זיי זענען שיין, און זיי האָבן זיך גענומען ווייבער וועמען נאָר זיי האָבן אויסדער-ווילט.“

זשילבערט האָט פּלוצלינג אויסגערופן מיט אַ וויינענדיקער שטים :
— מיין נאָט! איך וועל קיינמאָל נישט קאָנען צוהעקלען מיין
קלייד. עס פארשפּיליעט זיך אויפן רוקן.

ווען מאָרים איז צוריק אַרײַנגעקומען אין צימער, האָט ער
געטראָפּן דעם מלאַך אויף די קני, פאַרשנירענדיק דער אומגעטרייער
פּרוי די שיד.

זשילבערט האָט גענומען פון טיש איר מופּע און איר האנט-טאַש
און געזאגט :

— איך האָב גאָרנישט פאַרנעסן? ניין... אַ גוטע נאַכט, מאָסיע
אַרקאַד. אַ גוטע נאַכט, מאָרים... איך וועל דעם היינטיקן טאָג האָבן
צו געדענקען!

און זי איז פאַרשוואונדן ווי אַ הלום.

— אָט האָט איר עס! — האָט מאָרים געזאגט, צואוואַרפנדיק

דעם מלאַך אַ בינטל קליידער.

דערזען אין שוויפּענצטער פון אַ טאַנדעט-הענדלער קלענגלעכע
טראַנטעס, אויסגעמישט מיט קלאַרנעטן און קליסטירשפּריצער, האָט
מאָרים פאַר ניינצן פּראַנק אָפּגעקויפט די שוואַרצע קליידער, וואָס
זענען פאַרבליבן נאָך עפּעס אַן אַרעמען, עלגנדן זעלבסטמערדער. דער
מלאַך, אין זיין איינגעבוירענער מאַיעסטעטישקייט, האָט צוגענומען
די קליידער און זיי אַרויפגעצויגן אויף זיך. אויף אים האָבן זיי
באַקומען אַן אומגעריכטע עלעגאַנץ.

ער האָט געמאַכט אַ שריט צו דער טיר.

— הייסט עס, אז איר פאַרלאָזט מיך, — האָט מאָרים

געזאגט, — איז דאָס פעסט באַשלאָסן? איך האָב זייער מורא,
איר זאָלט נישט אמאָל שטאַרק חרטה האָבן אויף אַט-דער אומ-
באַרעכנטער האַנדלונג אייערער.

— איך טאָר זיך נישט אומקוקן אויף צוריק. אַדיע, מאָרים.

מאָרים האָט נישט דרייסט אים אַרײַנגעשטעקט אין האַנט

אַרײַן פינגל לואידאַרן.

— אַדיע, אַרקאַד.

ווי אָבער דער מלאַך איז אַריבערגעטראָטן די שוועל, פּונקט

אין דעם מאָמענט, ווען מען האָט דורך דער אָפּענער טיר מער נישט

ארויסגעזען ווי נאָר זיין אויפגעהוויבענעם קנאפּל, האָט מאָריס אים צוריקגערופן:

— אַרסאַד! ... איך האָב גאר ביו איצט ניט געטראַכט פון דעם! ... איך האָב, הייסט עס, מער ניט קיין שווימלאַך!
— עס איז אמת, מאָריס, איר האָט אים מער ניט.
— וואָס־זשע וועט פון מיר איצט ווערן? ... מ'מוז דאָך האָבן א שווימלאַך. זאָגט מיר, איז אין דעם ניטאָ קיין גרויסע אומבאקוועמלעכקייט, שטעקט ניט קיין סכּנה אין ניט האָבן קיין מלאַך?

— איידער איך וועל אַייך דערויף ענטפערן, מאָריס, וועל איך אַייך פריער פרעגן, צי ווילט איר, אז איך זאָל ריידן צו אַייך, לויט אַייער גלויבן נאָך, וואָס איז אמאל אויך געווען מיינער, לויט דער לערע פון דער קירך און פון דעם קאַטאָליציזם, אָדער לויט דער נאַטור־פּילאָזאָפּיע?

— איך לאָך זיך אויס פון אַייער נאַטור־פּילאָזאָפּיע. ענטפערט מיר, לויט דער רעליגיע, וואָס איך נעם זי אָן און גלויב אין איר און וואָס אין איר אליין וויל איך לעבן און שטאַרבן.

— נו, נוט, מיינ טייערער מאָריס. דורך דעם פאַרלוסט פון אַייער שווימלאַך וועט מסתמא אוועקגענומען ווערן פון אַייך א געוויסע גייסטיקע הילף, א געוויסע הימלשע גענאָד. דערמיט דריק איך אויס די אומפאַרענדערלעכע מיינונג פון דער קירך איבער דעם דאָזיקן ענין. עס וועט אַייך אויספעלן די מיטהילף, דער אָנהאַלט, די טרייסט, וואָס וואָלטן אַייך געפירט און געשטאַרקט אויף דעם וועג פון דערליוונג. איר וועט האָבן ווייניקער כח אויסצומיידן זינד. איר האָט שוין ביו איצט אויך ניט געהאט זייער פיל דערפון. קורץ, איר וועט אין גייסטיקן לעבן פאַרבלייבן אָן שטאַרקונג און אָן פרייד. אריע, מאָריס. ווען איר וועט זען מצדאָם דעזאָבעל, לאָזט איר פון מיינעט וועגן גריסן.

— איר גייט אַוועק?

— אַדיע.

אַרסאַד איז פאַרשוואונדן און מאָריס, פאַרוונקען אין א טיפער שטול, איז נאָך לאנג געבליבן זיצן מיטן קאַפּ אין די הענט.

קאפיטל צוועלף

וואו עס ווערט דערציילט, ווי אזוי דער מלאך מיראר, ברענגענדיק גענאד און טרויסט אין דעם קווארטל פון די עליזויער פעלדער, אין פאריז, האט דאָרט דערזען אַ זינגעריץ פון אַ קאָפּעשאַנטאָן, מיטן נאָמען בושפּאַמי און האָט זיך אין איר פּאַרליבט.

דער מלאך האָט זיך געלאָזט אין וועג אריין, — דורך גאסן, פול מיט אַ ברוינלעכן נעפיל, דורכגעשפּיזלט פון ווייסע און געלע ליכטער, וואו פּערד האָבן ארויסגעהויכט זייער רויכערדיקן אָטעם און וואָס די שווינדנדיקע ליכטווארפּער פון די אויטאָמאָבילן האָבן אים דורכגעאַקערט אין דער לענג און אין דער ברייט. אויסגעמישט מיט די שווארצע פּאַליעס פּוסגייער, וואָס האָבן געשטראָמט אָן אויפהער, האָט דער מלאך דורכגעשניטן די שטאָט פון צפון צו דרום, ביז צו די וויסטע בולווארן פון דעם לינקן ברעג טייך. ניט ווייט פון די אַלטע ווענט פון פּאַר-רואַיאַל איז דאָ אַ קליינער רעסטאָראַן, וואָס יעדן אָונט וואַרפט ער איבערן וועג דאָס טריבע ליכט פון זיינע שויבן, אויסגעשמירטע מיט קרייד. דאָרט איז אַרקאָד געבליבן שטיין. ער איז אריינגעקומען אין דעם זאל, וואו אין דער לופט האָבן ארומגעשוועבט פעטע, וואַרעמע ריחות, א דערקוויקונג פאר די אומגליקלעכע, וואָס שמאַכטן פון הונגער און קעלט. מיט איין אויגנבליק האָט ער דאָרט דערזען רוסישע גיהליסטן, איטאַליענישע אַנאַרכיסטן, פּאַליטישע אימיגראַנטן, פארשווערער, רעוואָלוציאָנערן פון אלע לענדער, אלטע מאָלערישע קעפּ, וואָס די האָר און די בערד לויפן פון זיי אַרונטער, ווי עס לויפן שטראָמען און קאסקאדן פון פעלזיקע בערג, יונגע פּנימער פון מענערישער הארטקייט, כּמורע, בייזע בליקן, מידע אויגן מיט אַן אויסדרוק פון אומענדלעכער צארטקייט, פיינלעך-אויסגעקרימטע געזיכטער, און אין אַ ווינקל צוויי רוסישע פרויען, איינע זייער אַ שינע, די אנדערע אַ מיאוסע, אבער ביידע גלייך אין זייער אַלץ-איינער גלייכגילטיקייט, סיי צו מיאוסקייט, סיי צו שיינקייט. ניט

צו געפינען די פיגור, וואָס ער האָט געזוכט, וול עס זענען אין זאל
ניט געווען קיין מלאכים, האָט ער זיך אוועקגעזעצט ביי אַ קליינעם
מירמלשטיינערנעם טישל, וואָס איז פארבליבן פריי.

די מלאכים, געטריבן פון הונגער, עסן פונקט אזוי ווי די
ערדישע חיות און זייער שפיז, איבערגעאנדערשט פון דער פאר-
דיאונגהייז, ווערט איינס מיט זייער הימלשער סובסטאנץ. ווען
אברהם האָט דערזען דריי מלאכים אונטער די דעמבן פון ממרא,
האָט ער זיי מכבד געווען מיט קוכנס, וואָס שרה האָט אויסגעקנאָטן,
מיט אַ גאנצן קעלבל, מיט פוטער און מילך, — און זיי האָבן
געגעסן. ווען לוט האָט אויפגענומען אין זיין הויז צוויי מלאכים,
האָט ער געהייסן באַקן פאר זיי מצות, — און זיי האָבן געגעסן.
אַרקאד האָט באַקומען פון אַ ניט-זויבערן קעלנער אַ האַרטן ביפסטייט
— און ער האָט געגעסן. ער האָט אָבער בעת מעשה געטראַכט
פון דער ליבער פרייער צייט, פון זיין אָפרו, פון די אַנגענעמע
שטודיעס, וואָס ער האָט געהאַט פארלאָזן, פון דער שווערער עובדא,
וואָס ער האָט געהאַט גענומען אויף זיך, פון דער פראַצע, פון
דער גרויסער אָנשטרענגונג און פון די געפאַרן, וואָס ער האָט
זיך געגרייט צו זיי, און זיין נשמה איז געווען טרויעריק און זיין
האַרץ איז געווען באַטריבט.

ווי ער האָט געהאַלטן ביים ענדיקן זיין באַשיידענעם מאַלצייט,
איז אין זאל אַרײַנגעקומען אַ יונגערמאַן פון אַרעמען אויסזען און
אין דינע קליידער. איבערגעלאָפן מיטן בליק די טישן, איז ער צו
צום מלאך און האָט אים באַגריסט מיטן נאָמען עבדיאל, מחמת
ער אַליין איז אויך געווען אַ הימלשער גייסט.

— איך האָב געוואוסט, מיראַר, אַז דו וועסט קומען אויף
מיין רוף, — האָט געענטפערט אַרקאד, אַנרופנדיק פונקט אזוי זיין
מלאכישן ברודער מיטן נאָמען, וואָס יענער האָט געהאַט אַמאָל
געטראָגן אין הימל.

אָבער פון נאָמען מיראַר איז דאָרט מער קיין זכר ניט געבליבן,
זינט אַטדער ערץ-מלאך האָט אויפגעהערט דינען צו גאָט. ער
האָט זיך גערופן אויף דער ערד טעאָפּיל בעלע, און כדי צו פאַרדינען

זיין ברויט, האָט ער בייטאָג געלערנט מוזיק מיט קליינע קינדער און ביינאַכט געשפּילט אין די שענקען פּידל.

— דאָס ביסטו, טייערער עבדיאַל, — האָט טעאָפּיל זיך אָנגערופן, — זענען מיר, הייסט עס, צוריק פאַראייניקט אין אַט־דער טרויעריקער וועלט! ... איך בין גליקלעך צו טרעפּן דיך ווידער, כאַטש איך האָב אויף דיר רחמנות, ווייל מיר פירן דאָ אַ שווער לעבן.

אָבער אַרקאד האָט געענטפּערט:

— פּריינט, עס וועט באַלד נעמען אַ סוף צו דיין גלות. איך האָב גרויסע פּלענער. איך וויל, דו זאָלסט זיך באַקענען מיט זיי און צושטיין צו מיר.

דעם יונגן מאָריסעס שווי־מלאך האָט באַשטעלט צוויי טעשעך קאווע און אַנטפּלעקט פאַר זיין חבר זיינע אידויען און זיינע פּלענער. ער האָט דערציילט, ווי אזוי ער האָט, זינט ער וואוינט אויף דער ערד, זיך אַריינגעלאָזט אין פּאַרשונגען, וואָס זענען ווייניק וואָס אין דער טבע פון די הימלשע גייסטער, און זיך פאַרטיפּט אין טעאָלאָגיעס, אין קאָסמאָגאָניעס, אין וועל־סיסטעמען, אין טעאָריעס פון מאטעריע, אין מאָדערנע עסייען וועגן טראַנס־פּאַרמאָציע און וועגן פאַרלוסט פון ענערגיע. האָבנדיק, האָט ער געזאָגט, שטודירט די נאַטור, האָט ער זי געפונען אין שטענדיקער סתירה מיט די לערעס פון דעם האַר, וואָס ער האָט געדינט צו אים. דער דאָזיקער האַר, וואָס איז להוט נאָך לויבגעזאָגען און וואָס ער האָט אים אַ לאַנגע צייט פאַרערט, האָט איצט געהאט אין זיינע אויגן אַ פנים פון אַן אומוויסנדיקן, נאַרישן און גרויזאָמן טיראַן. ער האָט געלייקנט אין אים, אים געלעסטערט און געברענט מיט לוסט אים צו באַקעמפּן. זיין פּלאַן איז געווען אָנצוהויבן דעם אויפשטאַנד פון די מלאכים. ער האָט געוואָלט מלחמה און געהאַפט אויף נצחון.

— אָבער קודם כל, — האָט ער צוגעגעבן, — איז וויכטיק

צו וויסן אונזערע כוחות און די כוחות פון דעם שונא.

און ער האָט זיך נאָכגעפרעגט, צי די שונאים פון יאַדאַבאַטאָזע זענען געווען גרויס אין צאָל און מאַכטיק אויף דער ערד.

טעאפיל האָט אויפגעהויבן אויף זיין ברודער אַ פאַרחידושטן בליק. ער האָט אויסגעזען ניט צו פאַרשטיין דעם גאַנצן ענין. — טייערער לאַנדסמאַן, — האָט ער געזאָגט, — איך האָב זיך אָפגערופן אויף דיין איינלאַדונג, ווייל זי איז געקומען פון אַן אַלטן חבר. איך ווייס אָבער ניט, וואָס דו ערוואַרטסט פון מיר, און איך האָב מורא, אז איך וועל דיר מיט קיין זאך ניט קאָנען באַהילפיק זיין. איך פאַרנעם זיך ניט מיט קיין פּאָליטיק, איך פּרעטענדיר אויך ניט צו זיין אַ רעפּאַרמאַטאָר. איך בין ניט, אַזוי ווי דו, אַ ווידערשפעניקער גייסט, אַ פּריידענקער, אַ רעוואָלוציאָנאַר. איך פאַרבלייב געטריי, אין דער טיפעניש פון מיין נשמה, מיין הימלשן באַשעפער. איך פאַרער נאָך אַלץ דעם האַר, וואָס איך דין ניט מער צו אים, און איך וויין נאָך די טעג, ווען איינגעהילט אין מייער פליגל, האָב איך, אינאיינעם מיט דער מאַסע זין פון ליכט, פאַרמירט אַ ראָד פון פּלאַם אַרום זיין כּסא הכבוד. די ליבע, די פּראָפּאַנישע ליבע אַליין האָט מיך אָפגעשיירט פון גאָט. איך האָב פאַרלאָזן דעם הימל, כדי נאָכצופאַלגן אַ טאַכטער פון מענטשן. זי איז געווען שיין און האָט געזונגען אין קאַפּעשאַנטאַנען. זיי האָבן זיך אויפגעהויבן. אַרקאַד האָט באַלייט טעאָפּילן, וועלכער האָט געוואוינט אויפן צווייטן עק שטאָט, אויפן ראָג פון בולוואַר ראָשוואַר און רו דע סטיינקערק. גייענדיק איבער די וויסטע גאַסן, האָט דער מלאך, וואָס איז געווען פאַרליכט אין דער זינגערין, דערציילט זיין ברודער פון זיין ליבע און פון זיין פּיין.

זיין ירידה, וואָס איז געשען מיט צוויי יאָר צוריק, איז געקומען אומגעריכט. געהערנדיק צום אַכטן כאָר פון דער דריטער יעראַרכיע, איז זיין ארבעט געווען צו ברענגען גענאָד די גלויביקע, וואָס זייער צאָל איז נאָך זייער גרויס אין פּראַנקרייך, דערעיקרשט צווישן די הויכגעשטעלטע אָפיצירן פון די ארמיען אויף דער יבשה און אויפן ים.

— איינמאַל, אין אַ זומער-נאַכט, — האָט ער דערציילט, — ווען איך האָב אַראָפגענידערט פון הימל, כדי צו פאַרטיילן טרייסט, געדולדיקייט און מיתות קלות צווישן אַלעליי גאַטספאַרכטיקע לייט אין דעם קוואַרטל פון עטוואַיי, זענען מיינע אויגן, הנם צוגעוויינטע

צו דער אומשטערבלעכער ליכטיקייט, פארבלענדט געוואָרן פון די פייערדיקע בלומען, מיט וועלכע די עליוויער פעלדער זענען געווען פארזייט. גרויסע קאנדעלאַברען, וואָס האָבן אונטער די ביימער, אָנגעוויזן דעם אריינגאנג פון די קאפע־היווער און די רעסטאָראַנען, האָבן צוגעגעבן די בלעטער דעם טייערן שימער פון אַ שמאַראַגד. לאנגע גירלאַנדן העל־לייכטנדיקע פערל האָבן זיך געוויקלט ארום שטאַכעטן, אונטערן פרויען הימל, וואו אַ מאַסע מענער און פרויען האָט זיך צוזאַמענגעדערענגט אַסענן אַ לוסטיקן אַרקעסטער, וואָס זיין שפילן איז גיט־קלאָר דערגאנגען צו מיינע אויערן. די נאכט איז געווען אַ הייסע, מיינע פליגל האָבן אנגעהויבן ווערן מיד, האָב איך זיך אַרונטערגעלאָזט אויף איינעם פון די קאַנצערטן און זיך אַוועקגעזעצט, אַ גיט־אָנויכטיקער, צווישן די צוהערער. אין דעם מאַמענט האָט אויף דער בינע זיך באַוויזן אַ פרוי, אָנגעטון אין אַ קורצן קלייד, באַזעצט מיט גאָלד־פליטערלעך. דער אָפּשיין פון די בינע־לעמפלעך און די פאַרב, וואָס האָט צוגעדעקט איר געזיכט, האָבן גיט געלאָזט מער אַרויסזען, ווי נאָר דעם בליק און דעם שמייכל. איר קערפער איז געווען בויגיק און פול מיט לוסט. זי האָט געזונגען און געטאַנצט... אַרקאַד, איך האָב פון שטענדיק אָן ליב געהאַט מוזיק און טעניז, אָבער די קלינגעוודיקע שטים און די פארפירערישע באַוועגונגען פון אַט־דעם באַשעפעניש האָבן מיך אריינגעוואָרפֿען אין אַ מין צעמישונג, וואָס איז מיר ביז דעמאָלט געווען פרעמד. אָט בין איך געוואָרן בלייך און אָט איז דאָס בלוט מיר אַריין אין פנים; מיינע אויגן האָבן זיך פאַרצויגן מיט אַ נעפיל, די צונג איז מיד געוואָרן טרוקן אין מויל; איך האָב גיט געקאָנט זיך רירן פון אָרט.

און טעאָפיל האָט, זיפצנדיק, דערציילט, ווי דער באַגער צו אַט־דער פרוי האָט אים אינגאנצן באַהערשט און ער איז מער גיט אַרויף אויפן הימל, נייערט ער האָט אָנגענומען אַ מענטשלעכע געשטאַלט און איז געבליבן לעבן אַן ערדיש לעבן, וואָרען עס שטייט געשריבן: „אין יענע טעג האָבן די זין פון נאָט געזען, אַז די מעכטער פון מענטשן זענען שיין“.

אַ געפאַלענער מלאַך, וואָס האָט פאַרלוירן זיין אומשולד,

אינאיינעם מיט דעם אָנגעזיכט פון גאָט, האָט טעאָפּיל, ווייניקסטנס, נאָך אויפגעהיט די תּמימות פון דער נשמה. אָנגעטון אין טראַנטעס, וואָס ער האָט געהאַט אַרונטערגעשלעפט פון דעם געשטעל פון אַ אידישן טאַנדעמ־קרעמער, איז ער אַוועק זוכן די פּרוי, וואָס ער האָט ליב געהאַט. זי האָט געהייסן כּושאַט און געוואוינט אין אַ קליינער דירה אין מאַנמארטר. ער האָט זיך געוואָרפן צו אירע פּיס און איר געזאָגט, אַז זי איז וואונדערלעך־שיין, אַז זי זינגט זייער זיס, אַז ער האָט זי ליב ביז משוגעת, אַז צוליב איר האָט ער זיך אָפּגעזאָגט פון זיין משפּחה און פון זיין פאָטערלאַנד, אַז ער איז אַ מוזיקער און האָט ניט וואָס צו עסן. געריט פון אַזויפּיל יונגשאַפט, אָפּנהאַרציקייט, אָרעמקייט און ליבע, האָט זי אים געשפּייזט, געקליידט און ליב געהאַט.

נאָך לאַנגע און פּיינלעכע זוכענישן האָט ער דאָך געקראָגן געזאָנגלעקציעס און פּאַרדינט אַביסל געלט, וואָס ער האָט עס געבראַכט זיין געליבטער, ניט איבערצולאָזן גאָרנישט פאַר זיך. פון דעמאָלט אָן האָט זי אויפגעהערט אים ליב צו האָבן. זי האָט דערפּילט צו אים פאַראַכטונג פאַר זיין פּאַרדינען אַזוי ווייניק און אים קלאָר געוויזן איר גלייכנילטיקייט, איר מידיקייט און איר אָפּקערונג. זי האָט אים פאַרוואָרפן מיט טענות, שטעכווערטלעך און באַליידיקונגען. דאָך האָט זי אים נאָך אַלץ געהאַלטן, ווייל מיט אנדערע האָט זי נאָך ווייניקער געקאָנט זיך צוזאַמענלעבן און ווייל זי האָט זיך שוין געהאַט צוגעוויינט צו אַטְרִי היימישע קריגערייען; דערצו נאָך האָט זי, אַן אַרטיסטין און אַ פּרוי, געפּירט אויסער דער היים אַ זייער אַקטיוו, אַ זייער ערנסט און אַ זייער שווער לעבן. טעאָפּיל האָט זי ליב געהאַט, פונקט ווי אין דער ערשטער נאַכט, און ער האָט געליטן.

— זי אַרבעט איבער די כּחות, — האָט ער געזאָגט צו זיין הימלשן ברודער, — און דאָס מאַכט איר כאַראַקטער אַזוי שווער. איך בין אָבער זיכער, אַז זי האָט מיך ליב. איך האָף צו קאָנען אינניכן שאַפן פאַר איר אַ בעסער לעבן.

און ער האָט לאַנג גערעדט וועגן אַן אָפּערעמע, אויף וועלכער ער האָט געהאַלטן אין אַרבעטן, און וואָס ער האָט גערעכנט זי

אויפצופירן אין אַ פֿאַרזער טעאַטער. אַ יונגער פּאָעט האָט אים געגעבן די ליברעטאָ. עס איז געווען די געשיכטע פֿון אַלינע, דער קיניגין פֿון גאַלקאַנדאַ, לויט אַ לעגענדע פֿון 18-טן יאָרהונדערט. — מיט אַ פֿרייער האַנט, — האָט טעאַפּיל געזאָגט, — פֿאַרזיי איך אין איר מעלאָדיעס, איך שאַף די מוזיק מיט מיין האַרץ. מיין האַרץ איז אַ ניט־אויסשעפלעכער קוואַל פֿון מעלאָדיעס. צום באַדויערן האָט מען אָבער היינט ליב געשולטע אַראַנזשירונגען, שווערע פֿאַרטיטורן. זיי וואַרפֿן מיר פֿאַר, אַז איך בין צו פֿליסיק, צו דורכזיכטיק, אַז מיין סטיל האָט ניט גענוג קאָלאָראַטור, אַז איך זוך ניט אַרויסצוקריגן פֿון דער האַרמאָניע גענוג שטאַרקע עפעקטן און איינדרוקפֿולע קאָנטראַסטן. האַרמאָניע, האַרמאָניע! ... זי האָט אוודאי אירע פֿאַרדינסטן, זי רעדט אָבער גאַרנישט צום האַרצן, בעת די מעלאָדיע פֿירט אונז אַוועק אין אַנדערע וועלטן, פֿאַרכיטשונג אונז, רופֿט אַרויס אַ שמייכל אויף אונזערע ליפֿן, פֿילט אָן אונזערע אויגן מיט טרערן.

ביי די דאָזיקע ווערטער האָט ער אי געשמייכלט, אי געוויינט אין זיך. דערנאָך האָט ער אַרויסגעזאָגט מיט געפּיל:
— איך בין אַ פּאָנטאַן פֿון מעלאָדיעס. אָבער די אַרקעסט־רירונג — אַט דאָ ליגט די גאַנצע צרה! אין גן־עדן, ווייסטו דאָך, אַרקאַד, האָבן מיר ניט געהאַט קיין אַנדערע אינסטרומענטן, ווי נאָר די האַרף, דעם פּסאַלטער און דעם אָרגל.
אַרקאַד האָט אים געהערט מיט אַ האַלבן אויער. ער האָט געטראַכט פֿון די פֿלענער, וואָס האָבן אָנגעפֿילט זיין נשמה און איבערגעלאָדן זיין האַרץ.

— קענסטו עפעס ווידערשפעניקע מלאכים? — האָט ער געפרעגט זיין חבר — איך קען נאָר איינעם, פֿרינץ איסטאַר. איך האָב זיך מיט אים דורכגעשריבן און ער האָט מיר אָנגעבאָטן צו טיילן מיט אים זיין אויבערשטיבל, ביו וואַנען איך וועל געפינען אַ וואוינונג אין דער דאָזיקער שטאָט, וואו דאָס דיר־העלעט, גלויב איך, איז זייער טייער.

טעאַפּיל האָט ניט געקענט קיינעם פֿון די ווידערשפעניקע מלאכים. ווען ער האָט באַגעגנט אַ געפּאַלענעם גייסט, וואָס איז

אמאל געווען זיין חבר, האָט ער אים געדריקט די האַנט, ווייל ער איז געווען געטריי דער פריינטשאפט. פון צייט-צו-צייט האָט ער אויך באַגעגנט פרינץ איסטאַר. ער האָט אָבער געווייכט פון אָטריי שלעכטע מלאכים, וואָס האָבן אים שאַקירט מיט דער ווילדקייט פון זייערע מיינונגען און וואָס זייערע שמועסן האָבן אים געשניטן ביים האַרצן.

— שטימסטו, הייסט עס, מיט מיר ניט איין? — האָט געפרעגט דער היציקער אַרקאַד.

— פריינט, ניט איך שטים איין מיט דיר, ניט איך האָב צו דיר אַ טענה. איך פאַרשטיי אינגאַנצן ניט די אידיען, וואָס רעגן דיין געמיט. איך גלויב אויך ניט, אַז עס זאָל זיין גוט פאַר אַ קינסטלער צו פאַרנעמען זיך מיט פּאָליטיק. עס איז גאַנץ גענוג פאַר אים, ווען ער באַשעפטיקט זיך מיט זיין קונסט.

ער האָט ליב געהאַט זיין פאך און געהאַפט דורכצוברעכן זיך אמאל אַ וועג, אָבער די טעאַטער-זיטן האָבן אים אָפגעשטויסן. ער האָט ניט געזען פאַר זיך קיין אַנדער מעגלעכקייט אויפצופירן זיין פיעסע, סידן ער זאָל צונעמען איינעם, צוויי און אפשר גאָר דריי מיטאַרבעטער, וואָס זאָלן גאַרנישט ניט בייטראַגן צו דער פיעסע, גאָר אונטערשרייבן זיך אינאיינעם מיט אים און טיילן די פאַר-דינסטן. אָט-באַלד וועט בושאַט אויך פאַרבלייבן ניט-אַנגאַזשירט. ווען זי האָט זיך פאַרגעשטעלט אין עפעס אַ קליין טעאַטער, האָט דער דירעקטאָר קודם כל זי אַ פרעג געטון, וויפיל אַקציעס זי וועט נעמען אין געשעפט. זייער מיאוסע זיטן, האָט טעאַפיל געטראַכט.

קאפיטל דרייצען

וואו מען הערט ווי דער שוינער ערץ־מלאך זיפּאָ אַנטפלעקט אירע הויכע כוונות און וואו מען זעט מירארס פליגל, צעגעסן פון מילבן אין אַ שאַפּע.

ריידנדיק אזוי, האָבן די צוויי ערץ־מלאכים דערגרייכט דעם כולוואר ראָשוואַר. ביים אָנבליק פון אַ שענקל, וואָס האָט אין נעפיל געוואָרפן איבערן וועג אַ גאָלדיקן שייך, האָט טעאָפּיל מיטאַמאָל זיך דערמאָנט אָן דעם ערץ־מלאך יתריאל, וועלכער האָט אין דער געשטאַלט פון אַ שיינער, אָרעמער פרוי געוואוינט אין מאָנמארט, אין אַ מיזערנעם מעבלירטן צימער, און איז יעדן אָונט געקומען אין אָט־דעם שענקל אַרײַן לייענען די צייטונגען. דער מוזיקער האָט זי דאָרט אָפּט באַגעגנט. זי האָט זיך גערופן זיטא. ער איז קיינמאָל נישט געווען נייגיריק צו וויסן די מיינונגען פון אָט־דעם ערץ־מלאך, מען האָט זי אָבער געהאַלטן פאר אַ רוסישע ניהיליסטין, האָט ער געגלויבט, אַז אויך זי, פונקט ווי אַרקאַד, איז אַטעאיסטיש און רעוואָלוציאָנער. ער האָט געהערט דעהצײלן וועגן איר מאָדנע מעשיות: מען האָט געזאָגט אויף איר, אַז זי איז געווען אַן אַנדריגונס, אַז ביידע געשלעכטלעכע עלעמענטן — דער אַקטיווער און דער פאַסיווער — זענען געווען אין איר פאַראייניקט אין אַ פעסטן גלייכגעוויכט און זי האָט, דעריבער, פאַרגעשמעלט אַ מוסטערהאַפטיק וועזן, וואָס האָט אין זיך אַליין געפונען אַ שמענדיקע און פולשמענדיקע באַפרידיקונג, כאָטש אומגליקלעך אין זיין גליק נישט צו וויסן פון פאַרלאַנג.

— אָבער, — האָט טעאָפּיל צוגעגעבן, — איך בין אין דעם שטאַרק מסופּק. איך גלויב, אַז זי איז אַ פרוי און איז אונטער־געוואָרפן דער ליבע אזוי ווי אַלצדינג, וואָס אָטעמט אין דעם אַנווירערז. אַנב, האָט מען זי איינמאָל געכאַפּט, שיקנדיק לופט־קושן אַ געזונטן פּויער־יונג.

ער האָט אָנגעכאַטן זיין חבר, ער זאָל אים פאַר איר פאַרשמעלן.

די צוויי מלאכים האָבן זי געטראָפֿן איינע אַליין, ליענענדיק צייטונגען. ווען זיי זיינען צוגעקומען נאָענט, האָט זי אויפֿגעהויבן אויף זיי אַ פּאָר גרויסע אויגן, וואָס דאָס פּליסקע גאָלד אין זיי האָט געשפּריצט מיט פּונקען ליכט. אירע ברעמען האָבן פּאָר-מירט יענעם שטרענגען איינקארב, וואָס מען זעט אים אויפֿן שטערן פּון דעם פיטיאַנישן אַפּאָלאָ, איר פּולקומע נאָז איז געגאנגען אַראָפּ אין אַ גלייכער ליניע; אירע צוזאַמענגעדריקטע ליפּן האָבן צוגע-געבן איר גאַנצן געזיכט דעם אויסדרוק פּון חוצפהדיקער פּאַררייס-קייט. אירע געלברוינע האָר, מיט אַ שימערדיקן אָפּגלאַנץ, זענען געווען צונויפֿגענומען אונטער אַ שוואַרצן הוט, וואָס האָט נאָכ-לאָזיק געטראָגן אויף זיך די צעלומפטע רעשטלעך פּון אַ גרויסן רויבפּויגל; אירע קליידער, טונקעלע און פּאַרמלאָזע, זענען אויף איר לויז אַרונטערגעהאַנגען. זי האָט געהאַלטן איר סין אָנגעשפּאַרט אויף אַ קליינער פּאַרנאַכלעסיקטער האַנט.

אַרקאַד, וועלכער האָט אַנומעלטן געהאַט געהערט ריידן פּון אַט-דעם מעכטיקן ערץ-מלאַך, האָט איר אַרויסגעוויזן גרויס אַכטונג און פּולשטענדיקן צוטרוי, און גלייך אויפֿן אָרט איר דערציילט וועגן דעם פּאַרטשריט פּון זיין שכל צו וויסן און פּרייהייט, וועגן זיינע אשמורות אין דער ביבליאָטעק פּון די ד'עספּאַרוויעים, וועגן זיין ליענען פּילאָזאָפּישע ווערק, וועגן זיין שטודירן די נאַטור, וועגן זיין אַרבעטן אויף עקזענטיקע, וועגן זיין צאָרן און פּאַר-אַכטונג, ווען ער האָט דערקענט די ליגנס פּון דעם הימלשן דע-מיאָרג, וועגן זיין פּרייוויליגן גלות צווישן מענטשן און וועגן זיין פּלאַן אויפֿצוהויבן דעם אויפֿשטאַנד אין די הימלען. גרייט צו וואַגן אויף אַלץ קעגן אַ גרויזאַמען הערשער, וואָס ער האָט אים פּאַרפּאָלגט מיט אַ ניט-געשטילטן האַס, האָט ער אויסגעדריקט זיין טיפע פּרייד צו באַגעגענען אין יתריאַלן אַ גייסט, וואָס איז פייאַיק אים צו ראָטן און צו שטיצן אין דער גרויסער אונטערנעמונג.

— איר זענט נאָך ניט זייער אַלט אין דער רעוואָלוציע, —

האָט אים זיטא געזאָגט מיט אַ שמייכל.

זי האָט פּונדעסטוועגן ניט געצווייפֿלט ניט אין דער אויפֿריכ-טיקייט, אַזוי אויך ניט אין דער פעסטקייט פּון דעם באַשלוס, וואָס

ער האָט איר דערקלערט, און זי האָט אים באַגריסט מיט זיין אינג-
טעלעקטועלן מוט.

— אַט-דאָס טאַקע פעלט צום מערסטן אונזער פּאָלק, — האָט
זי געזאָגט, — עס דענקט ניט.

און כמעט גלייך נאָך דעם האָט זי צוגעגעבן :

— אָבער אויף וואָס זאָל זיך שאַרפן דער שכל אין אַ לאַנד,
וואו דער קלימאַט איז אזוי מילד און דאָס לעבן אזוי גרינג ? אפילו
דאָ, וואו די נויט טרייבט דעם שכל צו זיין אַקטיוו, איז ניט צו
טרעפן קיין זעלטענערע זאַך ווי אַ מענטש, וואָס דענקט.

— פונדעסטוועגן, — האָט מאָריסעס שוין-מלאַך געענטפערט, —
האָבן די מענטשן געשאַפן די וויסנשאַפט. עס איז זייער וויכטיק
אַריינצוברענגען זי אין הימל. ווען די מלאכים וועלן באַקומען אַ
ידיעה אין פיזיקע, כעמיע, אַסטראָנאָמיע און פיזיאָלאָגיע, ווען דאָס
שטודירן די מאַטעריע וועט זיי ווייזן וועלטן גאַנצע אין אַן אַטאָם
און אַן אַטאָם אין מיריאַדן זונען, ווען זיי וועלן זיך דערזען, פאַר-
לירענע צווישן אַטדי צוויי אומענדלעכקייטן, ווען זיי וועלן וועגן
און מעסטן די שטערן, אַנאַליזירן זייער סובסטאַנץ און אויסרע-
כענען זייערע לויף-קרייזן, דעמאָלט וועלן זיי אָנהויבן גלויבן, אַז די
דאָזיקע מאַנסטערס זענען אונטערגעוואָרפן אונטער כוחות, וואָס קיין
שכל קאָן זיי ניט דעפינירן, אָדער אַז יעדערער פון זיי האָט זיין
אַרטיקן דעמאָן, זיין היימישן גאָט, און זיי וועלן באַגרייפן, אַז די
געטער פון אַלדעבאראַן, פון בעטלגייז און פון סיריוס זענען גרע-
סער פון יאַלדעבאָאָט. און וועלן זיי דערנאָך וואַרפן אַ דורכדרינג-
לעכען בליק אויף דעם קליינעם וועלטל, צו וועלכן זיי פאַרבלייבן
צוגעבונדן, און פונאַנדערשפּאַלטן די קאָרע פון דער ערד, וועלן זיי
איינזען די לאַנגזאַמע עוואָלוציע פון איר חיהשער און פון איר
פלאַנצן-וועלט, דעם פרימיטיוון צושטאַנד פון דעם מענטשן, וואָס
האָט אין זיין מקום מקלט אונטער אַ פעלז און אין זיינע ישובים
אויפן וואַסער ניט געהאַט קיין אַנדער גאָט, אַחוץ זיך אליין ; און
וועלן זיי ווייטער האָבן אַנטדעקט, אַז דער בונד פון אַלוועלטלעכער
קרובהשאַפט האָט זיי פאַראייניקט מיט פלאַנצן, חיות און מענטשן.
וואָס מחמת דעם האָבן זיי נאָכאַנאַנד אָנגענומען אַלע פאַרמען פון

אָרנאַנישן לעבן, אָנגעהויבן פון די סאַמע פשוטע און סאַמע פריי-
מיטיווע, כדי סוף-כל-סוף צו ווערן די שענסטע קינדער פון דער
זון, וועלן זיי אָנערקענען, אז יאַלדאַבאַאָט, אָן אומבאַדייטלעכער
דעמאָן פון אַ קליינער וועלט, וואָס איז פאַרלוירן אין רוים, פאַר-
פירט זיי, ווען ער פּרעטענדירט, אז זיי זענען דורך זיין וואָרט
אַרויסגעקומען פון גאַרנישט, אז ער זאָגט ליגן, אָנרופנדיק זיך דער
אומענדלעכער, דער אייביקער, דער אַלמעכטיקער, און אז ניט נאָר
האָט ער ניט באַשאַפן די וועלטן, נאָר ער ווייס אַפילו ניט זייער
צאָל און זייערע געזעצן; זיי וועלן זיך אַרומזען, אז ער איז גע-
נליכן צו איינעם פון זיי, זיי וועלן אים פאַראַכטן, זיי וועלן פונאַני-
דערטרייסלען זיין טיראַניי און אים אַראָפּשליידערן אין שואַל תּחתיָה
אַרײַן, ווי ער אַליין האָט עס געטון מיט אַזוינע, וואָס זענען אַ סך
ווערדיקער פאַר אים.

— גלויבט איר טאַקע אויף אַן אמתן אין דעם? — האָט זיטאַ
געפּרעגט, בלאָזנדיק דעם רויך פון איר ציגאַרעט — אָבער דיזעלביקע
וויסנשאַפטן, וואָס מיט זייער הילף רעכנט איר צו באַפרייען די
הימלען, האָבן דאָך ניט אויסגעראַטן דאָס רעליגיעזע געפיל אויף
דער ערד. אין די לענדער, וואו זיי זענען אויפגעקומען און וואו
מען לערנט פיזיקע, כעמיע, אַסטראָנאָמיע און געאָלאָגיע, וואָס
איר גלויבט, אז זיי זענען פיזיק צו דערלייזן די וועלט, האָט די
קריסטלעכקייט דערהאַלטן כמעט איר גאַנצע הערשאַפט. אויב די
פּאָזיטיווע וויסנשאַפטן האָבן אַזאַ שוואַכע השפּעה אויף דעם
מענטשנס גלויבענישן, לייגט זיך ניט אויפן שכל, אז אַט-די השפּעה
זאָל זיין גרעסער אויף די מיינונגען פון די מלאכים, און קיין זאך
איז ניט אַזוי אומזיכער, ווי די ווירקזאַמקייט פון וויסנשאַפטלעכער
פּראָפּאַגאַנדע.

— וואָס! — האָט אַקראַד אויסגערופן — איר לייקנט, אז די
וויסנשאַפט האָט געגעבן דער קירך אַ טויט-קלאַפּ? איז דאָס מעג-
לעך? די קירך האָט וועגן דעם נאָר אַן אַנדער מיינונג. די וויסנ-
שאַפט, וואָס האָט, ווי איר גלויבט, קיין שום מאַכט ניט איבער איר,
שרעקט זי אָפּ, — אַ סימן, אז זי איז זי מחרים. זי פאַרראַמט אַלע
אירע אויפּקלערונגען, פון גאַלילייס דיאַלאָגן ביז צו די קליינע האַנט-

ביכלעך פון מאַסיע אַלאַר. און זי טוט עס ניט אומזיסט. אַמאָל, ווען די קירך איז באַשטאַנען פון אַלץ, וואָס עס איז געווען גרויס אין דעם מענטשלעכן געדאַנק, האָט זי געהערשט סיי איבער דעם מענטשנס גוף, סיי איבער זיין נשמה, און דורך אייזן און פייער אַרויפגעצוואונגען די אהדות פון געהאַרטיקייט. היינט איז איר מאַכט ניט מער ווי אַ שאַטן און די אויסדערוויילטסטע גייסטער האָבן זיך אָפגעקערט פון איר. אַט-דאָס איז דער צושטאַנד, צו וועלכן די וויסנשאַפט האָט זי געבראַכט.

— עם קאָן אפשר זיין, — האָט דער שיינער ערץ-מלאַך געענט-פערט, — אָבער ווי לאַנגזאַם דאָס איז געשען! וויפיל גלגולים מען האָט געמוזט אַדורכגיין! וויפיל אָנשטרענגונג און וויפיל קרבנות דאָס אַלץ האָט אָפגעקאָסט!

זיטא האָט ניט פאַרלייקנט אינגאַנצן די וויסנשאַפטלעכע פּראָ-פּאַנאַנדע, זי האָט אָבער ניט ערוואַרט פון איר קיין שנעלע און זיכערע רעזולטאַטן. פאַר איר איז דאָ ניט געווען קיין פראנע וועגן אויפסקלערן די מלאכים; עם האָט זיך געהאַנדלט אין זייער באַ-פרייאונג. לויט איר מיינונג, האָט מען אַנדערש ניט געקאָנט אויס-איבן קיין שטאַרקן איינפלוס אויף יחידים, ווער זיי זאָלן ניט זיין, ווי נאָר דורך אויפרייצן אין זיי די ליידנשאַפטן און דורך ווענדן זיך צו זייערע אינטערעסן.

— איינצוריידן די מלאכים, אַז זיי וועלן זיך באַדעקן מיט גלאַריע, ווען זיי וועלן אַרונטערוואַרפן דעם טיראַן, און וועלן זיין גליקלעך, ווען זיי וועלן ווערן פריי, אַט-דאָס איז די פּראַקטישסטע זאַך, וואָס מען דאַרף אונטערנעמען. איך, פון מיינ זייט, טו אין דעם פרט אַלץ, וואָס איך בין נאָר בכוח. עם איז אוודאי ניט פון די גרינגע זאַכן, ווייל דאָס קיניגרייך פון די הימלען איז אַ מילי-טערישע אויטאָקראַטיע און עם איז דאָרט ניטאָ קיין עפנטלעכע מיינונג. ניט געקוקט אָבער אויף דעם אַלעם, גיב איך ניט אויף די האַפּענונג אָנצוהויבן דאָרט אַ באַוועגונג פון אידייען. איך קאָן זאָגן אָן באַרימעריי, אַז קיינער קען ניט אַזוי גוט ווי איך די פאַר-שיידענע קלאַסן פון דער מלאכישער געזעלשאַפט.

זיטא האָט אַוועקגעוואַרפן איר צינאַרעט און זיך פאַרטראַכט

א וויילע; דערנאך, אינמיטן דער קלאפעריי פון די ביינערנע קוילן, וואָס האָבן זיך געקויקלט איבער דעם ביליאַרד־טיש, אינמיטן דער קלינגעריי פון די גלעזער, אינמיטן די אָפּגעהאַקטע אויסרופן פון די שפּילער און די מאָנאָטאָנע ענטפּערס פון די קעלנער צו די געסט, האָט דער ערד־מלאַך אויסגערעכנט די גאַנצע באַפעלקערונג פון די גלאָרריכע נייסטער:

— מען דאַרף ניט רעכענען אויף די הערשאַפטן, די טוגענדן און די מאַכטיקייטן, וואָס שטעלן פאַר די הימלשע קליין־בורזשן אַזיע. עס איז איבעריק דאָס אייך צו זאָגן, ווייל אייך איז ניט ווייניקער ווי מיר באַוואוסט דער ענגאַיזם, די נידעריקייט און די שרעקעדיקייט פון דעם מיטעלן שטאַנד. וואָס איז שייך די פּני, די מיניסטאַרן, די גענעראַלן — די טראַנען, די כּרובים און די שרפים — קענט איר זיי דאָך: זיי וועלן פאַרבלייבן זיצן מיט פאַרלייגטע הענט. זאָלן מיר אָבער ווערן די שטאַרקערע, וועלן מיר זיי האָבן אויף אונזער זייט: אויב די אויטאָקראַטן לאָזן זיך ניט אַזוי גרינג אומוואַרפן, זענען זיי אָבער איינמאַל געפאַלן, אַזוי קערן זיך אַלע זייערע קרעפטן אום קעגן זיי. עס וועט זיין אַ גוטע זאַך צו אַרבעטן אויף דער אַרמיי. ווי געטריי זי זאָל ניט זיין, וועט זי זיך לאָזן נעמען פון אַ געשיקטער אַנאַרכיסטישער פּראָפּאגאַנדע. אָבער אונזער גרעסטע און אונאַויפהערלעכסטע אַנשטרענגונג דאַרפן מיר אָנווענדן אויף די מלאכים פון אייער קאַטעגאָריע, אַרקאַד, אויף די שוץ־מלאכים, וואָס אַזאַ גרויסע צאָל זייערע וואוינט אויף דער ערד. זיי פאַרנעמען די נידעריקסטע ראַנגן פון דער יעראַרכיע, זען נען דאָס רוב אומצופרידן מיט זייער גורל און מער אָדער ווייניקער דורכגעדרונגען מיט די אידייען פון דער היינטיקער צייט.

זי האָט זיך שוין געהאַט צונויפגערעדט מיט די שוץ־מלאכים פון מאַנמאַרטער, פון גליינאַנקור און פון לע־פּיל־דיו־קאַלווער. זי האָט פאַרטראכט דעם פּלאַן צו שאַפן אַ גרויסן פאַרבאַנד פון גייס־טער אויף דער ערד מיטן ציל צו באַזיגן דעם הימל.

— כּדי דאָס דורכצופירן, — האָט זי געזאָגט, — האָב אייך זיך איינגעסטאַלירט אין פּראַנקרייך. ניט דערפאַר האָב אייך עס געטון, ווייל אייך האָב געהאַט די נאַרישקייט צו גלויבן, אַז אין אַ רעפּוב־

ליק וועל איך זיך פילן פרייער ווי אין א מאָנאַרכיע. אדרבה, עס איז גאָר ניטאָ קיין לאַנד, וואו די פּערזענלעכע פּרייקייט ווערט ווייך ניקער רעספעקטירט ווי אין פּראַנקרייך. אָבער דאָס פּאָלק איז דאָ גלייכנילטיק צו דעם ענין רעליגיע, און דעריבער וואָלט איך אין ערגעץ ניט געקאָנט זיין אזוי רואיק ווי דאָ.

זי האָט פּאָרגעשלאָגן אַרקאַדן, ער זאָל פּאַראייניקן זיינע כוחות מיט אירע, און זיי האָבן זיך געשיידט אין דרויסן, ווען דער בלעכענער לאָרן האָט שוין, קראַכנדיק, זיך אַרונטערגעלאָזן איבער דער טיר פון שענק.

— קודם כל, — האָט זיטאָ געזאָגט, — איז נויטיק, אַז איר זאָלט זיך באַקענען מיט דעם גערטנער נעקטאַר. איך וועל אייך אַמאָל געמען צו אים, אין זיין דאָרפיש שטיבל.

טעאָפּיל, וואָס איז אָפּגעשלאָפּן די גאַנצע צייט פון שמועס, האָט געבעטן זיין פּריינט, ער זאָל מיטגיין צו אים אַהיים רויכערן אַ ציגאַרעט. ער האָט געוואוינט גאָר נאָענט, אויפן ראָג פון דעם קליינעם געסל, רו דע־סטיינקערק, וואָס מען האָט עס פון בלוואַר אַרויסגעזען.

אַרקאַד וועט זען בושאָט ; זי וועט אים געפעלן.

זיי האָבן זיך אויפגעהויבן אויפן פינפטן גאָרן. בושאָט איז נאָך ניט געווען געקומען אַהיים. אַ געעפנט בלעכל סאַרדינען איז געלעגן אויף דער פּיאַנע. רויטע זאָקן האָבן זיך געוואַלנערט אויף די געבעטע שטולן.

— עס איז דאָ קליין, אָבער אַנגענעם, — האָט טעאָפּיל געזאָגט. און אַרויסקונדיק דורכן פענצטער, וואָס איז אַרויס צו דער ברוינלעכער נאַכט, פול מיט ליכט־פּליאַמעס, האָט ער צוגעגעבן :

— מען זעט פון דאַנען די קירך פון „הייליקן האַרץ“.

מיט דער האַנט אויף אַרקאַרס אַקסל, האָט ער עטלעכע מאָל

איבערגעחזרט :

— איך בין צופרידן דיך צו זען.

דערנאָך האָט ער אַריינגעשלאַפּט זיין חבר פון אמאָליקער

גלאָריע אין קאָרידאָר, לעבן דער קירך, האָט דאָרט אַוועקגעשטעלט

דעם לייכטער, ארויסגענומען פון קעשענע א שליסל, אויפגעעפנט די וואנט-שאפע און, אויפהויבנדיק א ליוונט, אָפּגעדעקט צוויי גרויסע פליגל.

— זעסטו, — האָט ער געזאָגט, — איך האָב זיי באַהאַלטן. פון צייט-צו-צייט, ווען איך בין אַליין, נעם איך קוקן אויף זיי. עס פאַרשאַפט מיר פאַרגעניגן.

און ער האָט אויסגעווישט זיינע רויט-געוואָרענע אויגן. נאָך עטלעכע רגעס פון רירנדיקן שטילשווייגן האָט ער צוגע-טראָגן דאָס ליכט נענטער צו די לאַנגע פעדערן, וואָס דער פּוך איז פון זיי ערטערווייז אָפּגעקראַכן.

— זיי ווערן אויסגעגעסן, — האָט ער אַרויסגעשטאַמלט.
— מען דאַרף זיי באַשיטן מיט פעפער, — האָט אַרקאַד גע-זאָגט.

— איך האָב עס שוין געטון, — האָט דער מלאַך דער מוזיקער געענטפערט מיט אַ זיפּץ, — איך האָב זיי שוין באַשאַטן מיט פעפער, מיט קאַמפּאָר, מיט פאַרשיידענע זאַלצן, אָבער קיין זאָך העלפט ניט.

קאפיטל פערצען

וואָס ווייזט אונז דער כּרוב, ווי ער ארבעט אויפן גליק פון דער מענטשהייט, און ענדיקט זיך העכסט־משונהדיק מיט דעם וואונדער פון דער פּלייט.

די ערשטע נאכט פון זיין אָננעמען אַ מענטשלעכע געשטאַלט איז אַרקאַד געשלאָפן ביים מלאך איסטאַר, אין אַ בוידעם־שטיבל אויף דער שמאַלער און פינצטערער רו מאַזאַרין, וואָס הויערט אין שאָטן פון דעם אַלטן „אינסטיטוט פון פּראַנקרייך“. איסטאַר, וואָס האָט געהאַט געוואַרט אויף אים, האָט צוגעשאַרט צו דער וואַנט די מטלטלין פון זיין וואוינונג: די צעבראַכענע רעטאַרטן, די געפלאַצטע טעפּ, די שטיקלעך פלעשער, דאָס ברוכוואַרג פון אייזערנע אויוונס, — און אויסגעשפּרייט אויפן דיל זיינע קליידער פאַר אַ געלעגער, אָפּטרעטנדיק דעם גאַסע דאָס הימלבעטל מיטן שטריוואַסק. די הימלשע גייסטער אונטערשיידן זיך איינס פון צווייטן אין אויסזען, לויט דער יעדאַרכיע און לויטן כאָר, צו וועלכע זיי געהערן, און לויט זייער אייגענער נאַטור. זיי זענען אַלע שייך, אָבער ניט מיט איין־און־דעמזעלביקן מין שיינקייט, און ניט אַלע אַנטפּלעקן זיי פאַרן אויג די ווייכע רונדיקייט און די שמיכלדיקע חן־גריבעלעך פון קינדערשער ראָזיקער גאַקעטקייט, וואָס שפּילט און מינעט זיך מיט פּערלמוטערנעם אפּגלאַנץ. ניט אַלע באַצירן זיי זיך אויך, אין זייער אייביקער יוגנט, מיט דער סוגעסטיווער שיינקייט, וואָס די גריכישע קונסט, ביי איר פאַרגיין, האָט זי אריינגעגעבן אין די געלאַבטסטע פון אירע מירמלשטיינערנע סטאַטוען און וואָס די קריסטלעכע מאָלעריי האָט אזוי פיל מאָל געפרוואוּט מיט אַ ניט־זיכערער האַנט אויסדרוקן אין אירע פאַרצערטלעטע און פאַרשלייערטע בילדער. עס זענען פאַראַן צווישן זיי אַזוינע, וואָס זייערע גאַמבעס בליען מיט קאָלטענעוואַטע בערד און זייערע גלידער זענען אויס־געשטאַט מיט אַזוינע מוסקעלן, אַז עס דאַכט זיך, ווי שלענג וואָלטן זיך געקנוילט אונטער זייער הויט. אייניקע האָבן אינגאַנצען ניט

קיין פליגל, אנדערע האָבן צו צוויי, צו פיר, אָדער צו זעקס; נאָך אנדערע, ווידער, זענען ניט מער ווי נאָר אַ קאָמבינאציע פון פליגל; אַ סך פון זיי, וואָס געהערן דווקא ניט צו די ווייניקער באַרימטע, שמעלן פאָר גרויסאַרטיקע מאַנסטערס, אַזוינע ווי די צענטאַוורען פון דער לענגערע; מען טרעפט אויך צווישן זיי אפילו אַזוינע, וואס זענען לעבעדיקע רייטוואָגנס מיט רעדער פון פייער. אַ מיטגליד פון דער העכסטער הימלשער יעראַרכיע, האָט איסטאַר געהערט צום כאָר פון די כרוכים, וואָס זעען איבער זיך ניט מער ווי נאָר די שרפים. ווי אלע גייסטער פון דעם דאָזיקן ראנג, האָט ער פריער, אין די הימלען, באַקליידט דעם גוף פון אַ באַפליגלטן אָקס, וואָס האָט געהאַט אויף זיך אַ מענטשלעכן קאָפּ מיט אַ באָרד און מיט הערנער, טראָגנדיק אויף זיינע לענדן די אַטריבוטן פון שפעדיקער פרוכטבאַרקייט. גרעסער און שטאַרקער פון יעדער ערדישער חיה, האָט ער מיטן שאָטן פון זיינע פונאַנדערגעשפרייטע פליגל צוגעדעקט זעכציק ערץ־מלאכים. אזא אין געווען איסטאַר אין זיין פאָטערלאַנד; ער האָט דאָרט אַרויסגעשיינט מיט שטאַר־קייט און אנגענעמלעכקייט. זיין האַרץ איז געווען אומדערשראָקן און זיין נשמה פול מיט גוטן ווילן. אין יענער צייט האָט ער ליב געהאַט זיין האַר, גלויבנדיק אין זיין גוטסקייט, און ער האָט געדינט צו אים מיט טריישאַפט. אָבער שוין היטנדיק די שוועל פון זיין האַר, פלעג ער שטענדיק טראַכטן וועגן דער שטראָף פון די זוידערשפעניקע מלאכים און וועגן הוהם קללה. זיין געדאַנק איז געווען פאַמעלעכדיק, אָבער טיף. ווען נאָך אַ לאַנגער ריי יאָר־הונדערטער האָט ער זיך איבערגעצייגט, אַז אינאיינעם מיט דער וועלט האָט יאָלדאַבאַאָט אויך באַשאַפן דאָס בייז און דעם טויט, האָט ער אויפגעהערט אים צו פאַרערן און אים צו דינען. זיין ליבע איז פאַרביטן געוואָרן אויף שנאה, זיין פאַרערונג אויף פאַר־אַכטונג. ער האָט אויסגעשריגן זיין אָפּשיילעכקייט אים אין פנים אַרױן און איז אַנטלאָפן אויף דער ערד.

אַנגענומען אַ מענטשלעכע געשטאַלט און אַראָפּגעזעצט צו דער גרייס פון די בני־אָדם, האָט ער נאָך אַלץ אויפגעהיט די כאַראַקטער־שטריכן פון זיין ערשטער נאַטור. זיינע גרויסע בולמע אויגן, זיין

שנאבלדיקע נאָז, זיינע דיקע לייפן, איינגעראַמט אין אַ שוואַרצער באַרד, וואָס האָט אין לאַקנס זיך אַרונטערגעלאָזן אויף זיין ברוסט, האָבן דערמאָנט אָן די כרובים פון יעהוואָס משכן, וואָס די אַקסן פון נינווה גיבן אונז פון זיי אַ גאַנץ געטרייע פאַרשטעלונג. אויף דער ערד, ווי אויפן הימל, האָט ער געטראָגן דעם נאָמען איסטאַד, און כאַטש ער האָט ניט פאַרמאָנט קיין פוסטע גאווה און איז געווען פריי פון אלע געזעלשאפטלעכע פאַראורטיילן, דאָך האָט ער אָפּן דערקלערט זיין הויכן ראַנג אין דער הימלשער יעראַרכיע, אין וועלכן זיין יחוס האָט אים געהאַט אוועקגעשטעלט: ער האָט דעם טיטל כרוב איבערגעזעצט דורך אַ גלייכבאַדייטנדיקן טיטל אין פראַנצויזישן, אַנרופנדיק זיך פרינץ איסטאַד, — און געטון האָט ער עס מחמת זיין שטאַרקן באַגער אַרויסצואווייזן אויפריכטיקייט און וואַרהאַפטיקייט אין יעדער זאך.

אויסגעקליבן זיין וואוינאָרט צווישן מענטשן, האָט אין אים דערוואַכט אַ הייסע ליבע צו זיי. און בעת ער האָט געוואַרט אויף דער שעה צו באַפרייען די הימלען, האָט ער דערווייל נאָכגעקלערט, ווי אזוי צו דערלייזן די באַנייטע מענטשהייט, און איז געווען להוט חרוב צו מאַכן אָט די זינדיקע וועלט, כדי אויף איר אַש, אונטער די קלאַנגען פון דער לירע, דערהויבן די שטאָט, וואָס שטראַלט מיט פרייד און ליבע. אַ כעמיקער אויף געהאַלט ביי אַ דראַגן־הענדלער, האָט ער געלעבט אַרעמלעך. ער האָט מיטגעאַרבעט אין ליבעראַלע צייטונגען, האָט גערעדט אויף עפנטלעכע פאַרזאַמלונגען און איז ווי אַן אַנטימיליטאַריסט ניט איינמאָל פאַרמשפּט געוואָרן צו עטלעכע חרשים געפּענקעניש.

איסטאַד האָט אויפגענומען זיין ברודער אַרקאַד גאַנץ פריינטלעך, האָט אים געלויבט פאַר זיין אוועקרייסן זיך פון דער פאַרברעך־כערישער פאַרטיי און אים דערציילט וועגן די פּופציק קינדער פון הימל, וואָס האָבן אַראָפּגענידערט אויף דער ערד און געשאַפן לעבן וואַלד־ע־גראַס אַ קאָלאָניע, וואָס איז דורכגענומען מיט גרויס באַגייסטערונג.

— עס רעגנט איצט מיט מלאכים אויף פאַריז, — האָט ער געזאָגט, לאַכנדיק, — יעדן טאָג פאַלט עפּעס. אַ הויכווערדיקער פון

הייליקן פאלאץ אונז אַרונטער אויפן קאָפּ, און אינניכן וועט דער סולטאַן פון די הימלשע חיילות מער ניט האָבן קיין אַנדערע וויזירן און וועכטער, ווי נאָר דאָס קלייננוואַרג מיט די נאַקעטע הינטנס, וואָס וועלן נאָך פארבלייבן אין זיינע טויבנשלאַקן.

פאַרווייגט פון אָט די גליקלעכע ניים, איז אַרקאַד אייננע-שלאָפן, פול מיט פרייד און האָפּענונג.

ער האָט זיך אויפגעכאַפט מיטן טאָג און דערזען פרינץ איסטאַרן, אָנגעבוין איבער זיינע אויוונס, זיינע רעטאַרטן און זיינע באַלונען. פרינץ איסטאַר האָט געאַרבעט אויפן גליק פון דער מענשהייט.

יעדן פרימאַרגן האָט אַרקאַד, אויפכאַפּנדיק זיך פון שלאָפּ, געזען, ווי פרינץ איסטאַר טוט זיין אַרבעט פון צערטלעכקייט און ליבע. אַמאָל האָט דער כּרוב, איינגראַכנדיק דעם קאָפּ אין די הענט, געמורמלט שטילערהייט פאר זיך כעמישע פאָרמעלן; אַן אַנדערט מאָל איז ער געשטאַנען אויסגעצויגן אין זיין גאַנצער הייך, ווי אַ פינצטערע וואַלקנוייל, דער קאָפּ, די אַרעמס, דער גאַנצער ביזסט אַרויסגעשטעקט דורך דעם פענצטערל אין סופּיט, און האָט אַרויס-געשטעלט אויפן דאַך זיין שמעלצטאָפּ, ווייל ער האָט געהאַט געלעבט אונטער דער שטענדיקער געפאַר און מורא פון אַ רעוויזיע. געדירט פון גרויס רחמנות אויף דעם עלנד פון דער וועלט, וואו ער האָט אָפּגעריכט גלות, באַוואוסטזיניק אפשר אויף די קלאַנגען, וואָס זיין נאָמען האָט אַרויסגערופּן, און באַרוישט פון זיינע אייגענע גוטע מידות, איז ער געוואָרן דער אַפּאָסטל פון דער מענטשהייט, האָט פאַרנאַכלעסיקט די צילן, וואָס ער האָט זיך געהאַט געשטעלט ביים אַרונטערפאַלן אויף דער ערד, און ניט געטראַכט מער וועגן דער באַפרייאונג פון די מלאכים. אַסעגן-אַבער אַרקאַד, וואָס האָט נאָר פון קיין אַנדער זאַך ניט געטראַכט, ווי נאָר פון זיין טריאומפּירנדיקן אַריינטריט אין דעם באַזיגטן הימל, האָט פאָרגעוואָרפן דעם כּרוב, וואָס ער האָט פאַרגעסן אָן הימלשן פּאָטערלאַנד. פרינץ איסטאַר האָט זיך הויך פונאַנדערגעלאַכט מיט זיין אומהימלעכן און נאַאיוון

געלעכטער און זיך מודה געווען, אז די מלאכים זענען ביי אים ניט בילכער פון די מענטשן.

— אויב איך מי זיך, — האָט ער געענטפערט זיין הימלשן פריינט, — ארויסצורופן אן אויפשטאנד אין פראנקרייך און אין אייר-ראָפּע, איז עס נאָר דערפאַר, ווייל דער מאָג גייט אויף, וואָס וועט זען דעם טריאומף פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. עס איז אַ פאַר-געניגן צו זייען אויף אַט־דעם אזוי טיף־צעאָקערטן באַדן. די פראַנץ-צויזן, וואָס זענען איבערגעגאנגען פון פעאַדאַליזם צו דער מאָנאַר-כיע און פון דער מאָנאַרכיע צו דער פינאַנציעלער אָליגאַרכיע, וועלן לייכט איבערגיין פון דער פינאַנציעלער אָליגאַרכיע צו אַנאַרכיע.

— סאַראַ טעות עס איז, — האָט אַרקאַד אָפּגעענטפערט, — צו גלויבן אין דער מעגלעכקייט פון גרויסע און פּלוצלינגדיקע ענדע-רונגען אין דער געזעלשאַפּטלעכער אָרדענונג פון אייראָפּע! די אַלטע געזעלשאַפּט איז נאָך יונג אין מאַכט און אין כוהות. די מיטלען אויף צו פאַרטיידיקן זיך, וואָס זי האָט אין איר רשות, זענען מאַוימדיקע. אַקעגן־אַבער דער פּראָלעטאַריאַט פּלאַנט ערשט צו שאַפן אַ שויד־אַרגאַניזאַציע און ברענגט מיט אין קאַמף ניט מער ווי שוואַכקייט און בהלה. אין אונזער הימלשן פּאַטערלעך איז גייט עס צו גאַנץ אַנדערש: אונטער דעם דרויסנדיקן שיין פון אומ-פאַרענדערלעכקייט איז דאָרט אַלץ דורכגעפּוילט, און איין שטויס מיטן אַקסל איז גענוג אויף אומצוואַוואַרפן אַט־דעם בנין, וואָס איז זינט מילי-מיליאָסן יאָרן ניט באַרירט געוואָרן. אן אַלטע אַדמיניס-טראַציע, אן אַלטע אַרמיי, אַלטע פינאַנצן, — אַלצדינג איז דאָרט דורכגעווערימט נאָך מער ווי די רוכישע אָדער די פּערזישע אויטאָ-קראַטיע.

און דער ליבלעכער אַרקאַד האָט באַשוואַוירן דעם כּרוב צו קומען פריער צופליען צוהילף זיינע ברידער, וואָס אין די ווייכע וואָלקנס, אונטערן קלאַנג פון די ציטערן, צווישן די בעכערס געדנישער וויין איז זייער עלנד אַ סך גרעסער ווי פון די מענטשן, וואָס זענען גע-בויגן איבער דער קאַרגער ערד: די לעצטע האַבן, ווייניקסטנס, אַ השגה פון גערעכטיקייט, בעת די מלאכים פרייען זיך אין אומרעכט. ער האָט אים צווערערט צו באַפרייען דעם פריינץ פון ליכטיקייט, אינ-

איינעם מיט זיינע שווער־געשטרעפמע חברים, און זיי איינשמעלן צוריק אין זייער אמאליקער גלאָריע.

איסטאר האָט זיך געלאָזט איבערריידן. ער האָט צוגעזאָגט צו שמעלן די איבערצייגנדיקע מתיקות פון זיינע ווערטער און די אויס־געצויכנטע פאַרמעלן פון זיינע אויפרייס־שטאָפן אין דינסט פון דער הימלשער רעוואָלוציע. ער האָט צוגעזאָגט.

— מאָרגן, — האָט ער געזאָגט.

און אויפן צווייטן טאָג האָט ער ווייטער אָנגעפירט זיין אַנטי־מיליטאַריסטישע פּראָפּאָגאַנדע אין איסל־ע־מוליאָ. באַגלייך מיטן טיטאָן פּראָמעטעאוס, האָט אויך איסטאר ליב געהאַט די מענטשן. אונטערגעוואָרפן אונטער אַלע בעדערפענישן פון די בני־אדם, האָט אַרקאד זיך געפונען אָן מיטלען זיי צו באַפרידיקן. איסטאר האָט אים אַריינגעגעבן אין אַ דרוקעריי אויף רו דעוואָזשיראַר, וואו ער האָט זיך געקענט מיטן הויפט־מייסטער. צו פאַרדאַנקען זיין הימלשער פאַרשטאַנדיקייט, האָט אַרקאד זיך שנעל אויסגעלערנט די מלאכה פון שריפטזעצעררי און אין אַ קורצער צייט איז ער געוואָרן אַ גוטער זעצער.

נאָכדעם ווי ער פלעג אַ גאַנצן טאָג אָפּשטיין אין דעם רוישיקן וואַרשטאַט, מיטן ווינקלהאַקן אין דער לינקער האַנט, און פלינק ארויס־ציען פון קאַסטן די קלייניקע בליי־צייכנס, לויטן סדר, וואָס די קאַפּיע האָט געפאַדערט, פלעג ער זיך וואַשן די הענט ביי דער וואַסער־פאַמפע און עסן מיטיק אין אַ קליינעם רעסטאָראַן, האַלטנדיק פאַר זיך אויפן מירמלשטיינערנעם טישל אַן אָפענע צייטונג.

אויפגעהערט צו זיין אַן אינ־נראַה, האָט ער מער ניט געקאָנט אַריינדינגען אין דער ביבליאָטעק פון די ד'עספּאַרוויעים צו שטילן ביי אַט־דעם אומאויסשעפּלעכן קוואַל זיין ברענענדיקן דאַרשט נאָך וויסן. אין די אַוונטן איז ער געגאַנגען לייענען אין דער ביבליאָטעק סענט־זשענעוויעוו, אויף אַט־דעם באַרימטן באַרג פון לומדות, ער האָט אָבער דאַרט באַקומען ניט מער ווי גאַנץ געוויינטלעכע ביכער, וואָס זענען נאָך דערצו געווען פאַרפּלעקט, באַדעקט מיט קאַמישע אַנמער־פּונגען, און וואָס אַ סך בלעטער אין זיי זענען געווען אויסגערויסן.

דער אַנבליק פון פרויען פלעג אים צעמישן. ער פלעג זיך דער־

מאָנען אָן מאַדאָם דעזאָבעל און ווי אירע גלאַט־געמאַקטע קני האָבן אַרויסגעשיינט פון צעוואָרפענעם בעט. כאַטש ער איז געווען אַ שיינער יונג, האָט אָבער קיין איין פרוי זיך ניט פאַרליבט אין אים : ער איז געווען אַרעם און האָט געטראָגן אַרבעט־קליידער. ער פלעג אָפט באַזוכן זיטאָן און עפעס האָבן הנאה צו שפּאַצירן מיט איר יעדן זונטיק איבער די שטויביקע וועגן, וואָס ציען זיך פאַזע די גראַז־באַַ וואַסקענע גראַבנס פון די פעסטונגען. גייענדיק זאָלבענאַנד פאַרביי דאָרפישע שענקלעך, באַשטאַנעם, גראַז־ביידלעך, פלעגן זיי פאַרלייגן און אַרומריידן די געוואַלטיקסטע פלענער, וואָס זענען נאָך קיינמאָל ניט געווען אויפגעבראַכט געוואָרן אויף דער דאָזיקער ערד ; אַמאָל, ווען זיי האָבן געהאַט אָנגעטראָפן אויפן וועג אַ וואַנדער־צירק, האָט די קאַרוסעל־מוזיק אַקאַמפּאַנירט זייערע ווערטער, וואָס האָבן געדראַט די הימלען.

זיטא פלעג אָפטמאָל זאָגן :

— איסטאַר איז ערלעך, אָבער נאַאיוו. ער גלויבט אין דער גוטסקייט פון מענטשן און זאַכן. ער נעמט זיך אונטער חרוב צו מאַכן די אלטע וועלט און לָאָזט איבער פאר דער אַנאַרכיע, וואָס וועט דערפון אויסברעכען, די ארבעט צו שאפן אַרדענונג און האַרמאָניע. איר, אַרקאַד, איר גלויבט אין דער וויסנשאַפט. איר שטעלט זיך פאַר, אַז די מענטשן און די מלאכים זענען פייאיק צו פאַרשטיין, בעת אין דער אמת זענען זיי באַשאַפן נאָר צו פילן. איר דאַרפט גוט אינזינען האָבן, אַז מען קאָן פון זיי קיין זאַך ניט אַרויסקריגן, ווען מען ווענדט זיך צו זייער שכל. מען דאַרף ריידן צו זייערע אינ־טערעסן און צו זייערע ליידנשאַפטן.

אַרקאַד, איסטאַר, זיטא און נאָך אַ דריי־פיר מלאכים־פאַרשווער דער פלעגן פון צייט צו צייט זיך צוזאַמענקומען אין טעאָפּיל בעלעם קליינער וואוינונג, וואו בושאָט האָט זיי מכבד געווען מיט טיי. ניט צו וויסן, אַז דאָס זענען ווידערשפעניקע מלאכים, האָט זי זיי אינ־סטינקטיוו פיינט געהאַט און מורא געהאַט פאַר זיי, מחמת דער קריסטלעכער, כאַטש היבשלעך פאַרנאַכלעסיקטער דערציאונג, וואס זי האָט געהאַט געקראָגן. פרינץ איסטאַר אליין איז איר געווען

געפעלן; זי האָט געפונען אין אים אַ גוטמוטיקייט און אַ נאַטיר־
לעכע איידלקייט. דער פרינץ האָט דאָרט איינגעבראַכן דעם דיוואַן,
אַ תל געמאַכט פון די געבעטע שטולן און אָפּגעריסן די ווינקלען פון
די נאָטן־בלעטער צו מאַכן פאַר זיך נאָטיצן, וואָס ער פלעג זיי אַרייַן־
שפאַרן אין די קעשענעס, שטענדיק איבערגעשטאַפטע מיט בראַשורן
און פלעשער. דער מוזיקער האָט מיט טרויער צוגעזען, ווי דער
כתב־יד פון זיין אָפּערעטע, אַ לִי נֵע, קִי נִי גִי | פּו |
גאַלֶסֶקאַנדאַ, האָט אזוי ארום פאַרלוירן אלע זיינע ווינקלען.
דער פרינץ האָט אויך געהאַט די טבע איבערצוגעבן טעאָפּילן בעלע
אויף צו באַהאַלטן אַלערליי מעכאַנישע קלאַפּערגעצייגן, כעמישע
שטאַפּן, אייזנוואַרג, שרויט, פּולווער און פליסיקייטן, וואָס האָבן
מיט זייער ריח פאַרסמט די לופט. טעאָפּיל בעלע האָט דאָס אַלץ
פאַרויכטיק פאַרשלאָסן אין דער שאַפּע, וואו ער האָט געהאַלטן
זיינע פליגל, און די אַחריות פאַר אָט־די זאַכן, וואָס זענען אים
פאַרטרויט געוואָרן, האָט אים באַאומראַיקט.

אויף אַרקאַדן האָט די פאַראַכטונג פון זיינע חברים, וואָס זענען
פאַרבליבן געטריי, זיך אָפּגערופּן זייער פּיינלעך. ווען זיי פלעגן
אים באַגעגענען אין זייערע הייליקע שליחותן, פלעגן זיי, פאַרבײַר
גייענדיק, אים אַרויסווייזן זייער גרויזאַמע שנאה, אָדער זייער
רחמנות, וואָס איז געווען נאָך גרויזאַמער פון דער שנאה.

ער פלעג באַזוכן די ווידערשפּעניקע מלאכים, וואָס פרינץ איס־
טאַר האָט אים אויף זיי אָנגעוויזן, און זיי פלעגן אים דאָס רוב
נאַנץ גוט אויפנעמען. ווען אָבער ער האָט צו זיי אָנגעהויבן ריידן
וועגן באַזיגן דעם הימל, האָבן זיי ניט געמאַכט קיין סדר פון זייער
פאַרלענגקייט און פון דעם עגמת נפש, וואָס ער האָט זיי דערמיט
פאַרשאַפט. אַרקאַד האָט זיך אַרומגעזען, אַז זיי ווילן ניט זיין
געשטערט אין זייער גוסט, אין זייערע געשעפטן, אין זייערע גע־
וואוינהייטן. די פאַלשקייט פון זייערע מיינונגען, זייער שמאַל־
קעפּיקייט האָבן אים שאַקירט, און די קעגנערשיקייט, די קנאַה־שנאה,
וואָס זיי האָבן אַרויסגעוויזן איינס צו אַנאַנדער, האָבן אַוועקגענומען
פון אים יעדער האַפּענונג צו קאָנען זיי גאָר פאַראַייניקן אין אַ
געמיינשאַפּטלעכער אַרבעט. ווען ער האָט זיך אַרומגעזען, אויף

ווי ווייט דער גלות, פארדארבט דעם כאראקטער און מאכט שטומפיק דעם שכל, האָט ער דערפילט, אז זיין מוט פארלאָזט אים.

איינמאָל, אין אַן אָונט, ווען ער האָט זיך מודה געווען פאַר זיטאָן אין זיין פארלירן דעם מוט האָט דער שיינער ערץ-מלאך געזאָגט:

— לאָמיר גיין זען נעקטארן. נעקטאר ווייס דעם סוד צו היילן טרויער און מירדיקייט.

זי האָט אים אוועקגעפירט אין די וועלדער פון מאַנמאָרענסי און זיך אָפגעשטעלט אויף דער שוועל פון אַ קליין, ווייס שטיבל, הארט לעבן אַן אויבס-גאַרטן, וואָס דער ווינטער האָט אים געהאט פארוויסט און וואו עס האָבן אין דער פינצטער אָפגעשיינט די ספעקט-שויבן און די געפלאצטע גלעקער פון די קירבעסן.

נעקטאר האָט געעפנט די טיר פאַר זיינע געסט, האָט איינגע-שטילט דאָס בילד פון אַ גרויסן הונט, וואָס האָט געהיט דעם גאַרטן, און זיי אַריינגעפירט אין אַ נירעריקן צימער, באהייצט פון אַ קאַכל-נעם אווון. ביי דער ווייס-געקאלכטער וואנט, אויף אַ ברעט פון סאַנסע-האַלץ, צווישן ציבעלעם און קערנער, איז געלעגן אַ פלייט, גרייט צוגעלייגט צו ווערן צו די ליפן. אַ קייכעדיקער טיש פון וואַלנוס-האַלץ האָט געהאט אויף זיך אַ שטיינערן קריגל מיט טאַ-באַס, אַ ליולקע, אַ פלאַש וויין און גלעזער. דער גערטנער האָט אַנגעבאַטן יעדערן פון זיינע געסט אַ געפלאַכטן בענקל צום זיצן און אַליין האָט ער זיך אוועקגעזעצט אויף אַ טאַבורעט, ביים טיש.

ער איז געווען אַ קרעפטיקער אַלטער מאַן; די געדיכטע, גרויע האָר אויפן קאָפּ זענען ביי אים געשטאַנען קאַפּויר; ער האָט געהאַט אַ גערונצלטן שטערן, אַ שטומפיקע נאָז, אַ רויט געזיכט און אַ צע-נאָפלטע באָרד. זיין גרויסער הונט האָט זיך אויסגעצויגן ביי די פיס פון זיין באַלעבאַס, האָט אוועקגעלייגט אויף די לאַפעס זיין שוואַרצע, קורצע מאָרדע און צוגעמאַכט די אויגן. דער גערטנער האָט אָנגעגאָסן זיינע געסט וויין און ווען זיי האָבן געהאַט געטרונ-קען און זיך אַביסל דורכגעשמועסט, האָט זיטאָ געזאָגט:

— שפילט פאַר אונז, כ'בעט אייך, אויף דער פלייט. איר

וועט פארשאפן פארגעניגן דעם פריינט, וואָס איך האָב אייך אַהער געבראַכט.

דער אַלטער האָט באַלד איינגעשטימט. ער האָט צוגעלייגט צו די ליפן דאָס רערל פון בוקסן־האַלי, וואָס איז געווען אזוי האַר מעטנע, אז עס האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט עס אַליין געמאַכט, און אַ שפּיל געטון צום אָנהויב עטלעכע מאָדנע טענער. דערנאָך האָט ער אַרויסגעוויקלט רייכע מעלאָדיעס, וואָס די טרעלן האָבן אין זיי געפינקלט ווי עס פינקלען פּערל און דימעטן אויף סאַמעט. באַהאַנדלט מיט געשיקטע פינגער, באַלעכט מיט אַ שאַפּעדישן אָטעם, האָט דאָס דאָרפישע פּיפּל אָפּגעקלונגען, ווי אַ זילבערנע פּלייט. עס האָט ניט אַרויסגעגעבן קיין צושאַרפע קלאַנגען און דער טאָן איז דאָרט אַליץ געווען אַ גלייכער און אַ ריינער. עס האָט זיך געדאַכט, אז מען הערט באַגלייך די נאַכטיגאַל און די מוזן, די גאַנצע נאַטור און דעם גאַנצן מענטשן. און דער אַלטער האָט אַרויס־געגעבן און אויפגעוויקלט זיינע געדאַנקען אין אַ מוזיקאַלישער רעדע, פּול מיט גראַציע און געוואַגטקייט. ער האָט דערציילט פון ליבע, פון שרעק, פון אומזיסטע קריגענישן, פון דעם זיגערנישן געלעכטער, פון דעם רואיקן ליכט פון פאַרשטאַנד, פון די גייסטקע פּיילן, וואָס שטעבן דורך מיט זייערע גילדערנע שפיצן די מאַנסטערס פון אומד וויסן און האַס. ער האָט אויך דערציילט פון דער פּרייד און פון דעם פּיין, וואָס בייגן איבער דער ערד זייערע צוויילינגקעפּ, און פון דעם פאַרלאַנג, וואָס באַשאַפט וועלטן.

די נאַכט אַליין האָט זיך צוגעהערט צו נעקטאַרס פּלייט. דער מאָרגנשטערן איז שוין געווען אויפגעגאַנגען אויפן אויסגעבלייכטן האַריוואַנט. אומבאוועגלעכע, האָבן זיי ביידע געהערט: זיטא — מיט די הענט צונויפגענומען אַרום די סני; אַרקאַד — מיטן שטערן אויף דער האַנט און דאָס מויל האַלב־אַפּן. אַ לאַרד, וואָס האָט זיך אויפגעכאַפט גאָר נאָענט אין אַ זאַמדיקן פעלד, צוגעצויגן פון אַטדי נייע קלאַנגען, האָט זיך שנעל געגעבן אַ הויב אין דער לופט, האָט זיך דאָרט געהאַלטן עטלעכע רגעס, דערנאָך האָט זי מיט איין פּליי זיך אַ לאָז געטון אין שפּילערס גאָרטן אַריין. די שפּאַרבעס פון דער געגנט האָבן פאַרלאָזן די שפּאַלטן פון די אַלטע ווענט, זענען געקומען

א נאנצע טשאטע און האָבן זיך אויסגעזעצט אויף דעם געזימס פון פענצטער, פון וואנען עס האָבן אַרויסגעקוועלט די טענער, וואָס זענען זיי נאָך מער געפעלן, ווי די קערנדלעך ווייז און גערשטן. א סאַיע איז צום ערשטן מאָל אַרויסגעקומען פון וואַלד און האָט פונאַנדער-געשפּרייט אירע סאַפּירענע פּליגל איבער אַ הויילן קאַרשנבוים אין גאַרטן. אַ גרויסער שוואַרצער שטשור, אינגאַנצן אויסגעוויקט אין פעטן ברוד-וואַסער, איז געשטאַנען אויף די הינטערשטע לאַפקעס פאַר דער רינשטאַקע-פענונג, אויפהויבנדיק פון פאַרוואַנדערונג זיינע פאַדערשטע קורצע לאַפקעס מיט די קלייניקע פינגער. אַ פעלדמויז, וואָס האָט געוואוינט אין גאַרטן, האָט זיך געהאַלטן ניט ווייט פון אים. דער שטוב-קאַטער, וואָס האָט פון זיינע ווילדע אורעלטערן דערהאַלטן די גרויע פעל, דעם גערינגלטן עק, די מאַכטיקע לענדל, דעם קוראַזש און דעם שטאַלץ, איז אַרונטער פון דער וואַסער-ריינע, וואו ער האָט זיך געהאַט אויפגעהאַלטן, האָט מיט דער מאַרדע אַ שטופּ געטון די האַלב-אַפענע טיר, איז מיט שטילע טריט צו צום פלייטנשפּילער און זיך אַוועקגעזעצט מיט אַן ערנסטער מינע, אָנ-שפּיצנדיק זיינע אויערן, צעריסענע פון ביינאַכטיקע געשלענגן. דעם באַקאַלייערס ווייסע קאַץ איז אים נאַכגעגאַנגען, האָט געצויגן מיט דער נאָז די קלינגעוודיקע לופט, דערנאָך האָט זי אויסגעוועלכט דעם רוקן, צוגעמאַכט די בלויע אויגן און זיך איינגעהערט אַ פאַרצווי-בערטע. די מייז זענען געקומען מאַסנווייז צולויפן פון אונטער דעם דיל, האָבן זי אַרומגערינגלט, און גאַרנישט מורא צו האָבן פאַר אירע קעצישע ציין און קלויען, זענען זיי געזעסן אומבאַוועגלעכע, האַלטנדיק גלוסטיק די ראָזע לאַפקעס אויף דער ברוסט. די שפינען, ווייט פון זייערע געוועבן, האָבן, אַ פאַרכישופט געזעמל, זיך פאַר-קליבן אויפן סופּיט, באַוועגנדיק ציטערדיק מיט די פיס. אַ קליינער, גרויער עקדיש האָט זיך צוגעגליטשט צו דער שוועל און איז דאָרט פאַרבליבן, אַ פאַרבאַפטער. און אין שפּייכלער האָט מען געקאַנט זען די פלעדערמויז, ווי זי הענגט אויף די נעגל מיטן קאַפּ אַראָפּ, איצט האַלב-וואַך פון איר ווינטער-שלאָף, און ווינט זיך צום ריטם פון דער אומגעהערטער פלייט.

קאפיטל פופצען

וואו מען זעט, ווי דער יונגער מאָריס, אפילו אין די אַרעמס פון זיין געליבטער, באַדויערט זיין פאַרלוירענעם מלאך, און וואו מען הערט, ווי דער גויסלעכער פאַטער ווייזט צוריק יעדן געדאַנק וועגן אַ ניוער מרידה פון די מלאכים, ווי אַ פאַרפירונג און אַ פאַרבלענדעניש.

עס איז געווען אין צוויי וואָכן אַרום נאָך דעם מלאַכס באַווייזן זיך אין מאָריסעס וואוינונג. צום ערשטן מאל איז זשילבערט געקומען צו דער ראַנדעוואו פריער פון מאָריסן. מאָריס איז געווען מרה־שחורהדיק, זשילבערט אָנגעברוגזט. די נאַטור האָט געהאַט אָנגענומען אין זייער צוזאַמענוויין איר אומעטיק־מאָנאָטאַנעס נאַנג. זיי האָבן זיך פאַרבענקט איבערגעקוקט און אָן אויפהער געווענדט זייערע בליקן צום ווינקל צווישן דער גלעזערנער שאַפּע און דעם פענצטער, וואו אַרקאַדס בלייבע געשטאַלט האָט זיך אַנומעלטן געהאַט באַווייזן און וואו עס האָט איצט זיך געזען ניט מער ווי דער בלויער קרעטאַן פון פאַרהאַנג.

ניט אָנצורופן אים ביים נאָמען (עס איז ניט געווען נויטיק), האָט מאַדאַם דעזאַבעל געפרעגט:

— האָסט אים מער ניט געזען?

לאַנגזאַם, טרויעריק האָט מאָריס אויסגעדרייט דעם קאַפּ פון רעכטס צו לינקס און פון לינקס צו רעכטס.

— עס זעט אים, ווי דו וואָלסט אים באַדויערט, — האָט מאַדאַם דעזאַבעל געזאָגט, — זיי זיך אָבער מודה: ער האָט דיך געהאַט איבערגעשראַקן אויף טויט און זיין ניט־איידעלע אויפפירונג האָט דיך געהאַט שאַקירט.

— דאָס איז אמת, ער האָט זיך ניט אויפגעפירט ווי עס באַדאַרף צו זיין, — האָט מאָריס אַרויסגעזאָגט, אָבער אָן פאַרדראָס. זיצנדיק אין מיטן בעט, אַ האַלב־נאַקעטע, דער קין אויף די קני און די הענט צונויפגענומען אַרום די פיס, האָט זי מיט שאַרפּער נייגיד אַ קוק געטאן אויף איר געליבטן.

— זאג מיר, מאָרים, מאַכט עס דיר טאַקע מער גאָרנישט ניט אויס צו זען מיך איינע אַליין ... מוזט אַפנים האָבן אַ מלאך, וואָס זאָל דורך באַנייטערן. אין דיינע יאָרן איז עס גאַנץ טרויעריק! ... מאָרים האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט ניט געהערט, און געפרעגט מיט אַן ערנסטער מינע:

— זשילבערט, פילסטו ניט אויף זיך דאָס וואַכן פון דייַן שווי-מלאך?

— איך? עס הויבט זיך ניט אָן. איך האָב פון אים קיינמאָל ניט געטראַכט. און דאָך בין איך אַ גלויביקע. די, וואָס גלויבן ניט, זענען קודם כל אַזוי ווי די חיות. און ווידער קאָן מען אָן גלויבן ניט פאַרבלייבן ערלעך. עס איז אוממעגלעך.

— נו, יאָ, ריכטיק, — האָט מאָרים געזאָגט, האַלטנדיק די אויגן אויף די וויאָלעט-פאַסן פון זיינע פּירזשאַמאַס, — ווען איינער האָט זיין שווי-מלאך, טראַכט ער ניט פון אים. פאַרלירט ער אים אָבער, דערפילט ער זיך זייער איינזאַם.

— הייסט עס, אַז דו באַדויערסט אַטדעם...

— דאָס הייסט, איך...

— יאָ, יאָ, דו באַדויערסט אים... נו, טייערער, אַזאַ מלאך ווי אַטדער איז ניט קיין גרויסער הינט. אָ, ניין, ער איז פון די קליינע מציאות, דיין אַרקאַד. אין דעם באַרימטן טאַג, ווען דו ביסט אַוועק קריגן פאַר אים וואָס אָנצוטון, האָט ער גאָרנישט אויפגעהערט צו פאַרשפּילען מיר דאָס קלייד, און איך האָב גאַנץ גוט געפילט, ווי זיין האַנט האָט מיך... יעדענפאַלס, דו דאַרפסט זיך אים ניט פאַרטרויען.

מאָרים האָט פאַררויכערט אַ ציגאַרעט און איז געבליבן זיצן אַ פאַרטראַכטער. זיי האָבן גערעדט וועגן דעם זעקס-טאַגיקן וועט-לויף פון וועלאַסיפּערן אין דעם ווינטער-וועלאַדראָם און וועגן דעם אַוויאַציע-אַלאָן אויף דער ברוסעלער אויסשטעלונג, ניט צו געפינען אין דעם קיין צעשטרייאונג. דערנאָך האָבן זיי געפראוּווט זיך נעמען צו ליבע, ווי צו אַ לייכטן צייטפאַרטרייב, און עס איז זיי געלונגען היבשלעך צו פאַרטון זיך אין דעם, אָבער גראָד אין דעם מאַמענט, ווען זי האָט געזאָלט זיין מער אַסטיוו און אַרויסווייזן

מער קעגנזייטיקייט פון געפיל, איז זי פלוצלינג אויפגעשפרונגען מיט אַ געשריי:

— מיין גאָט! ווי נאַריש, מאָרים, עס איז געווען פון דין זייט מיר צו זאָגן, אז מיין מלאך זעט מיך. קאָנסט זיך גאַרנישט פאַרשטעלן, ווי אָטדער געדאַנק זשענירט מיך.

מאָרים איז אַרויס פון די כלים און האָט אויף אַביסל אַ גרעבלעכן שטייגער גערופן זיין געליבטע זיך צו באַדוואַיקן. זי האָט אים דערקלערט, אז אירע פּרינציפּן דערלאָזן ניט דעם געדאַנק פון צו זיין אין אינטימער געזעלשאַפט מיט מלאכים.

מאָרים האָט געזוכט ווידער צו טרעפן אַרקאַדן; עס איז געוואָרן זיין איינציקע זאָרג. ער האָט געהאַט טענות צו זיך, פארוואָס ער האָט אים געהאַט פאַרלאָזן, ניט איבערצולאָזן פון אים גאָר קיין שפּור. טאָג און נאַכט האָט ער נאָר געטראכט, ווי אזוי ער קאָן אים צוריקגעפינען.

ער האָט אויף יעדן פאַל אַריינגעשטעלט אין דעם אָפּטייל „פּערזענלעכס“ פון אַ גרויסער טאָג-צייטונג אַן אַנאַנס, וואָס האָט זיך געלייענט אזוי: „פון מאָרים צו אַרקאַדן. קומט צוריק.“ די טעג זענען געגאַנגען און אַרקאַד איז ניט צוריקגעקומען.

איין פּרימאַרגן, זיבן אזויגער, איז מאָרים געגאַנגען אין דער קירך סענדסולפּיס הערן די מעסע פון גייסטלעכן פּאַטוי. ווען דער גלח איז אַרויסגעקומען פון דער סאַקריסטוי, איז ער צו אים צוגעגאַנגען און האָט געבעטן, ער זאָל אים אַ וויילע אויסהערן. זיי זענען צוזאַמען אַרונטער די טרעפּ פון דער קירך און אַוועק אויף אַ שפּאַציר אונטער דעם קלאָרן הימל, אַרום דעם פּאַנטאָן פון די פיר ביסקאָפּן. ניט געקוקט אויף זיין אומרואַיקן געוויסן און אויף דער שוועריקייט צו מאַכן גלויבלעך אזאַ אויסער-געוויינטלעכן פאַל, האָט מאָרים דאָך דערציילט, ווי אזוי זיין שווימלאך האָט זיך צו אים געהאַט באַוויזן און אים מודיע געווען זיין אומגליקלעכן באַשלוס אָפּצוטיילן זיך פון אים, כדי אויפצוהעצן די גלאָררייכע גייסטער צו אַ נייער מרידה. און דער יונגער

ד'עספארוועי האָט געפרעגט דעם חשובן גייסטלעכן, ווי אזוי ער קאָן צוריקגעפינען דעם הימלשן באַשיצער, וואָס ער קאָן זיך אָן אים גאָרנישט באַניין, און ווי ער קאָן ברענגען זיין מלאַך צוריק צום קריסטלעכן גלויבן. דער גייסטלעכער פאטוי האָט מיט אַ טאָן פון האַרציקן טרויער געענטפערט, אז זיין ליבן קינד האָט זיך געחלומט אַ חלום, אז ער האָט אַ קראַנקהאַפטיקע האַלוצינאַציע אָנגענומען פאַר דער וואָר און אז מען טאָר ניט גלויבן, אז די גוטע מלאכים קאָנען ווידערשפעניקן.

— מען רעדט זיך איין, — האָט ער צוגעגעבן, — אז מען קאָן אומבאַשטראָפּט פירן אַ צעלאָזן לעבן. עס איז אַ טעות. דאָס אַריינטון זיך צופיל אין פאַרגעניגנס צעדרייט און צעמישט דעם שכל. דער טייוול באַהערשט די חושים פון דעם זינדער, כדי צו קאָנען דערנאָך זיך פאַרקלייבן צו אים אין דער נשמה. ער האָט אייך, מאָדים, פאַרפירט מיט זיין גראַבקייט און ליסטקייט. מאָרים איז באַשטאַנען דערויף, אז ער איז אויף קיין אופן ניט געווען קיין קרבן פון אַ האַלוצינאַציע, אז עס האָט זיך אים ניט געחלומט קיין חלום, אז מיט זיינע אייגענע אויגן האָט ער געזען און מיט זיינע אייגענע אויערן האָט ער געהערט זיין שווי-מלאַך. ער האָט געטענהט:

— גייסטלעכער פאטוי, אַ דאַמע, וואָס איז גראַד דעמאָלט געווען מיט מיר און וואָס עס איז איבעריק זי אָנצורופן ביים נאָמען, האָט אים אויך פונקט אזוי געזען און געהערט. נאָכמער: זי האָט געפילט דעם מלאַכס פינגער, וואָס האָבן... וואָס האָבן געבלאָנדזעט אונטער... מיט איינעם וואָרט, זי האָט זיי געפילט... גלויבט מיר, גייסטלעכער, קיין זאך איז ניט אמתדיקער, קיין זאך איז ניט רעאלער, קיין זאך איז ניט זיכערער פון אַטידער אַנטפּלעקונג. דער מלאַך איז געווען בלאַנד, יונג, זייער שיין. זיין קלאַרע הויט האָט אין שאַטן אויסגעזען, ווי זי וואָלט געווען אויסגעבאָרן אין אַ מילך-ווייסער ליכטיקייט. ער האָט גערעדט מיט אַן אָנגענעמער, קלאַרער שטים.

דער גייסטלעכער האָט אים שנעל איבערגעשלאָגן:
— דאָס אַליין, מיין קינד, באַווייזט, אז עס האָט זיך אייך

געחלומט. לויט דער מיינונג פון אלע דעמאָנאָלאָגן, האָבן די שלעכטע מלאכים אַ הייזעריקע שטים, וואָס גרילעט ווי אַ פּאַר-זשאַווערטער שלאָס; און גיט זיך זיי אַפילו איין צוצוגעבן זייער געזיכט עפעס אַן אָנבליק פון שיינקייט, געראָט זיי אָבער גיט נאָך צומאָכן די קלאָרע שטים פון די גוטע גייסטער. דער דאָזיקער פּאַסט, באַשטעטיקט פון אַ גרויסער צאָל עדות, דערלאָזט גיט קיין שום ספק.

— אָבער, גייסטלעכער, איך האָב אים דאָך געזען. אינגאנצן אַ נאַעטער, איז ער געזעסן אין אַ געבעטער שטוב, אויף אַ פּאַר שוואַרצע זאַקן. דאַרף איך אייך דען נאָך מער זאָגן?
דער גייסטלעכער האָט גאַרנישט אויסגעזען צו ווערן שטאַרק איבעראַשט פון אַט־דער פאַרזיכערונג:

— איך זאָג אייך נאָכאַמאָל, מיין קינד, אַז אַט־די אומגליקלעכע אילוזיעס, אַט־די חלומות פון אַ טיף־פאַרווירטער נשמה דאַרפן צוגערעכנט ווערען צו דעם קלענלעכן צושטאַנד פון אייער געוויסן. און איך גלויב, אַז איך קאָן אויפדעקן די באַזונדערע סיבה, וואָס האָט געבראַכט צו אַ שטרויכלונג אייער וואַקלדיקן גייסט. דעם ווינטער זענט איר, אַ שלעכט־געשטימטער, געקומען מיט מאַסיע סאַריעט און מיט אייער פעטער גאַעטאַן באַזוכן אין אַט־דער קירך די קאַפליצע פון די הייליקע מלאכים, וואָס מען האָט זי אין יענער צייט געהאַלטן אין פאַרריכטן. מען קאָן גיט, ווי איך האָב דעמאָלט געזאָגט, צווינגען די אַרטיסטן צו האַלטן זיך נאָענט אָן די כללים. פון דער קריסטלעכער קונסט; מען קאָן גיט אַרויפ־דינגען אויף זיי קיין רעספעקט צו דער הייליקער שריפט און צו אירע אָנגענומענע אויסטייטשער. מאַסיע אייזשען דעלאַקרואַ האָט זיין פייערדיקע גאונות גיט אונטערגעוואָרפן דער טראַדיציע. ער האָט זיך פאַרלאָזן אויף זיין אייגענעם קאַפ און האָט אין אַט־דער קאַפליצע אויסגעמאָלט שוועבליקע בילדער, צו באַנוצן זיך מיט אַ באַוואוסטן אויסדרוק, האָט געמאַכט שרעקלעך־שרייאיקע קאַמפּאָזיציעס, וואָס גיט נאָר אינספירירן זיי גיט די נשמה מיט געפילן פון רו און פריד, נאָר זיי שליידערן זי אַריין אין אַ מין אָנגסטלעכער צערודערטקייט. די מלאכים ווייזן דאָרט אַרויס אויפגערגענטע

געזיכטער; זייערע שמריכן זענען אָנגעכמורעטע, מרה־שחורהדיקע. מען וואָלט געקענט זאָגן, אז דאָס איז לוציפער מיט זיינע חברים, וואָס קלערן נאָך וועגן זייער מרידה. נו, מיין קינד, אָט־אָדי מאַלערייען האָבן דאָס געהאַט זייער השפעה אויף אייער נשמה, וואָס איז שוין אזוי אויך געווען אָפגעשוואַכט און צעשמערט דורך כלערליי צעלאָזנסקייטן, און זי אַרײַנגעבראַכט אין דער פאַרווירונג, פון וועלכער איר זענט איצט אַ קרבן.

מאָרים האָט אויסגערופֿן:

— אָ, ניין, גייסטלעכער פאַטוי, ניין, ניין! טראַכט נאָך ניט, אז דאָס האָבן אייזשען דעלאַקרואַס בילדער מיך אזוי צעמישט. איך האָב נאָר אויף זיי אפילו ניט אַ קוק געטון. צו דעם דאָזיקן מין קונסט בין איך אינגאַנצן גלייכגילטיק.

— יאָ, מיין קינד, איר דאַרפט מיר גלויבן: אין אַלץ, וואָס איר האָט מיר נאָרוואָס דערציילט, איז ניטאָ קיין סימן פון אמת, פון רעאלישקייט. אייער שוין־מלאך האָט ניט אָנגעהויבן זיך באַ־ווײַן צו אייך.

— אָבער, גייסטלעכער, — האָט זיך אָנגערופֿן מאָרים, וואָס האָט געהאַט דעם פולסטן צוטרוי צו דער עדות־זאָגעריי פון זיינע חושים, — איך האָב אַליין געזען, ווי ער האָט פאַרשנירט די שיד פון אַ דאַמע און אַרויפגעצויגן אויף זיך די הויזן פון אַ זעלבסט־מערדער!...

און קלאַפנדיק מיטן פוס אָן אַספּאַלט, האָט מאָרים געשטעלט פאַר־עדות אויף דער אמתדיקייט פון זיינע ווערטער דעם הימל, די ערד, די גאַנצע נאַטור, די טורעמס פון דער קירך סען־סולפּיס, די ווענט פון דעם גרויען סעמינאַר, דעם פּאַנטאַן פון די פיר ביסקופֿן, דעם קהלשן קלאָזעט, דעם קיאָסק פון די פיאַקערס און טאַקסיס, דעם קיאָסק פון די אָמניבוסן, די ביימער, די פאַרבייגייער, די הינט, די שפּאַרבערס, די בלומען־פאַרקויפערין און אירע בלומען.

דער גייסטלעכער האָט זיך געאיילט צו ענדיקן דעם שמועס:

— דאָס אַלץ, מיין קינד, איז אַ טעות, אַ פאַרפירונג, אַן אילוזיע. איר זענט אַ קריסט; דענקט־זשע טאַקע ווי אַ קריסט. אַ קריסט לאָזט זיך ניט פאַרפירן פון פוסטע אָפּדוכענישן. דער גלויבן היט

אים אויס ניט פארפירט צו ווערן פון נסים; ער לאָזט די לייכט-גלויביקייט איבער פאר די פריידענקער. עס איז ניטאָ גאָר אזא באַבע-מעשה, וואָס מען זאָל זיי ניט קאָנען איינריידן. דער קריסט אָבער טראָגט מיט זיך אַ געווער, וואָס ווייט פונאַנדער די טייוולישע פאַרבלענדונג, — דעם צלם. זייט רואיק, מאָרים, איר האָט ניט פאַרלוירן אייער שוין-מלאַך. ער וואַכט שטענדיק איבער אייך. און אָן אייך ווענדט זיך עס, אַז זיין ארבעט זאָל ניט זיין צו שווער אָדער צו פיינלעך. אַ גוטן טאָג, מאָרים. דאָס וועטער וועט זיך באַלד בייטן, איך פיל אַ ברענענדיקן ווייטיק אין דעם גרויסן פוס-פינגער. און דער נייסטלעכער פאַטוי איז אוועקגעגאַנגען, מיט זיין געבעטבוך אונטערן אָרעם, אונטערהינקענדיק מיט אַ ווערדיקייט, וואָס האָט פאַראויסגעזאָגט אין אים דעם צוקונפטיקן ביסקופ.

אין דעמזעלביקן טאָג האָבן אַרקאד און זיטאַ, אָנגעשפאַרט מיט די עלנביינגס אָן דעם געלענדער פון די טרעפּ אויפן מאַנמאַרט, באַטראַכט דעם רויך און דעם נעפיל, וואָס האָבן געשוועבט איבער דער ריזנדיקער שטאָט.

— קאָן דען דער שכל משיג זיין, — האָט אַרקאד געזאָגט, — וויפיל לייד און וויפיל פיינ עס האַלט אויף אין זיך אַ גרויסע שטאָט? איך גלויב, אַז ווען אַ מענטשן וואַלט זיך איינגעגעבן דאָס אלץ זיך פאַרצושטעלן, וואַלט די זעאונג געווען אזא שרעקלעכע, אַז ער וואַלט אוועקגעפאַלן, ווי געטראָפן פון אַ דונער. — און דאָך, — האָט זיטאַ געענטפערט, — האָט אַלץ, וואָס אַטעמט אין אַט-דעם יאָמערטאָל, ליב דאָס לעבן. דאָס איז אַ גרויסער סוד!

— אומגליקלעכע ביים לעבן, וואָרפט דאָס אויפהערן צו זיין אַז אויף זיי אַ פחד; זיי זוכן ניט אין דעם אונטערניין קיין טרייסט; זיי זעען אין דעם ניט אַפילו קיין אָפּרו. זייער משוגעת לאָזט זיי קוקן מיט שרעק אַפילו אויף דעם גאַרנישט גופא: זיי האָבן אים איבערגעפילט מיט שרעקבילדער. קוקט אָן אַט-די גיבלען, אַט-די גלאַקטורעמס, אַט-די קופאַלן, אַט-די טורעם-שפיצן, וואָס שפּיילען דורך דעם נעפיל, טראָגנדיק אויף זיך שימערדיקע

צלמים! ... די מענטשן פארנעטערן דעם דעמיאורג, וואָס האָט זיי צוגעטיילט אַ לעבן, ערגער פון טויט, און אַ טויט, ערגער פון לעבן.

זיט אַז לאַנג געשטאַנען אַ פאַרטראַכטע. דערנאָך האָט זי געזאָגט:

— איך מוז, אַרקאַד, אין עפעס פאַר אייך זיך מודה זיין. ניט דער פאַרלאַנג פון אַ מער גערעכטער גערעכטיקייט, אָדער פון אַ מער קלוגן געזעץ האָט עס געיאָגט יתריאל'ן אַרונטער אויף דער ערד. אַמביציע, דער גוסט צו אינטריגעס, די ליבע צו רייכקייט און כבוד האָבן מיר געמאַכט די פרידלעכקייט פון הימל ניט צום פאַרטראַגן און איך האָב געברענגט פון חשק אויסצומישן זיך מיט דעם אומרויאַקן מענטשלעכן מין. איך בין אָנגעקומען און דורך אַ קונסט, וואָס כמעט קיינער פון די מלאכים ווייס פון איר ניט, האָב איך געקענט זיך שאַפן אַ קערפער, וואָס לויט מיין ווילן ענדערט ער זיך סיי אין עלטער, סיי אין געשלעכט, לאַזנדיק מיך אַזוי אַרום דערקענען די פאַרשיידנסטע און אויסטערלישסטע מזלות. אַ מאָל הונדערט האָב איך געשמט צווישן די הערשער פון טאָג, צווישן די גאָלד-מאַנאַטן און די פרינצן פון פעלקער. איך וועל פאַר אייך, אַרקאַד, ניט אויפדעקן די באַרימטע נעמען, וואָס איך האָב געהאַט געטראַגן; ווייסט נאָר, אַז איך האָב געוועלטיקט דורך וויסנשאַפט, דורך קונסט, דורך מאַכט, עשירות און שיינקייט, ביי אַלע פעלקער פון דער וועלט. ביז איינמאָל, ערשט מיט עטלעכע יאָר צוריק, אַרומפאַרנדיק איבער פראַנקרייך אין דער געשטאַלט פון אַ באַרימטער אויסלענדערין, האָב איך אין אַן אָונט געבלאָנדזעט אין דעם וואַלד פון מאַנמאַרענסקי און מיטאַמאָל דערהערט אַ פלייט, וואָס האָט דערציילט וועגן דעם טרויער פון הימל. איר קלאָדער און פיינלעכער טאָן האָט מיר צעריסן דאָס האַרץ. נאָך קיינמאָל האָב איך ניט געהערט אַזאַ שוין שפילן. די אויגן נאָס פון טרערן, דאָס האַרץ איבערגעפילט מיט געוויין, בין איך צוגעקומען נענטער און דערזען אויפן ראַנד פון אַ וואַלד-לאַנגע אַן אַלטן מאַן, געראַטן אין אַ פאַזון, וואָס האָט געשפילט אויף אַ דאָרפיש פייפל. דאָס איז געווען נעקסטאַר. איך

האָב זיך געוואָרפֿן צו זיינע פֿיס, האָב געקושט זיינע הענט, זיינע געמלעכע ליפֿן, און בין אוועקגעלאָפֿן...
 „דערפֿילט פֿון דעמאָלט אָן די קליינקייט פֿון מענטשלעכע גרויסקייטן, מיר פֿון דער נישטיקער טומלדיקייט פֿון ערדישע ענינים, פֿארשעמט פֿון מיין געוואַלטיקער, אָבער אומנוציקער ארבעט, האָב איך באַשלאָסן צו זוכן פֿון היינט אָן אַ העכערן ציל פֿאר מיין אַמביציע. איך האָב אויפֿגעהויבן מיינע אויגן צו מיין דערר הויבענעם פֿאָטערלאַנד און זיך געגעבן דאָס וואָרט צוריקצוקומען אַהין ווי אַ באַפֿרייער. איך האָב פֿאַרלאָזן מיינע טיטלען, מיין נאָמען, מיינע גיטער, מיינע פֿריינט, די מאַסע שמייכלער, בין געוואָרן די אומבאַוואוסטע זיטאַ און אין דחקות און איינזאַמקייט האָב איך געארבעט אויף דער באַפֿרייאונג פֿון די הימלען.
 — איך, — האָט אַרקאַד געזאָגט, — איך האָב אויך געהערט נעקטאַרס פֿלייט. ווער אָבער איז ער, אָט־דער אַלטער גערטנער, וואָס קאָן פֿון אַ פֿראַסטן הילצערנעם פֿיפֿל אַרויסציען אַזוינע רירנדיקע און אַזוינע שיינע טענער?
 — איר וועט עס באַלד וויסן, — האָט זיטאַ געענטפֿערט.

קאפיטל זעכצען

וואָס פירט נאָכאַנאָנד אַרויף אויף דער בינע מורצ' די זעערין, זעפירין און דעם פאטאלן אסעדעי, און וואו דורך מאַסיע סאַריעטס שרעקלעכן ביישפיל ווערט אילוסטרירט אייריפידעס' געדאַנק, אז יופיטער נעמט אַוועק דעם שכל פון דעם, וואָס ער וויל אים אומברענגען.

אַנטווישט פון ניט צו קאָנען אויפקלערן אַ גייסטלעכן, וואָס האָט געהאַט אַ נאָמען פאַר זיין קלאָרן פאַרשטאַנד, און אפגענארט אין דער האָפּענונג צו קאָנען צוריקגעפינען זיין מלאך אויף די וועגן פון רעכטנליכייט, איז מאַריסן איינגעפאלן צו ווענדן זיך צו די געהיימע וויסנשאפטן און ער האָט באשלאָסן גיין צו אַ העלזעעריין. ער וואָלט זיך אַוודאי געווענדט צו מאַדאַם דע-טהעב, ער האָט אָבער זיך שוין געהאַט אָנגעפרעגט ביי איר אין דער צייט פון זיינע ערשטע ליבעס-ווייען, און זי האָט אים געהאַט געענטפערט מיט אזוי פיל חכמה, אז ער האָט אויפגעהערט צו גלויבן אין איר צויבער-קראַפט. ער איז, דעריבער, אַוועק צו אַ וואַרזאָגעריין, וואָס איז דעמאָלט געווען אין דער מאַדע, צו מאַדאַם מיראַ.

מען האָט אים געהאַט דערציילט אַ סך ביישפילן זענען מאַדאַם מיראַס אויסערגעוויינטלעכער העלזעערישקייט; דאָך האָט מען איר געמוזט ברענגען אַ זאך, וואָס עס האָט געהאַט געטראָגן אָדער באַדירט דער נסתר, וואָס אירע דורכלייכטנדיקע בליקן זענען צו אים צוגע-צויגן געוואָרן. איבערגעקליבן אין געדאַנק די זאכן, וואָס דער מלאך האָט געהאַט אָנגערירט זינט זיין שלימוזלדיקער פאַרמענטשלעכונג, האָט מאַריסן זיך דערמאָנט, אז אין זיין גן-עדנישער נאַקעטקייט האָט ער זיך געהאַט אַריינגעזעצט אין אַ געבעטער שטול, אויף מאַדאַם דעזאָבעלס שוואַרצע זאַקן, און אז דערנאָך האָט ער דער דאָזיקער דאַמע געהאַלפן זיך אָנטון. מאַריסן האָט געבעטן זשילבערט, זי זאָל אים געבן איינעם פון אַט-די טאַליסמאַנען, וואָס די זעעריין האָט פאַרלאַנגט. זשילבערט האָט מער ניט געהאַט ביי זיך קיין איינעם פון זיי, סײַדן זי אליין וואָלט געקאָנט דינען פאַר אַ טאַליסמאַן:

דער מלאך האָט צו איר ארויסגעוויזן די גרעסטע טאקטלאָזיקייט, ער איז אָבער געווען צו פלינק, אז מ'זאָל קאָנען אלעמאָל אָפהאַלטן זיין צודרינגלעכקייט. אויסגעהערט די דאָזיקע רייד, וואָס האָבן אים, אַנב, ניט דערציילט קיין ניים, איז מאָרים אויפגעבראכט געוואָרן קעגן דעם מלאך, האָט אים אָנגערופן מיט די נעמען פון נידעריקסטע חיות און זיך געשוואוירן צו דערלאנגען אים מיטן פוס אין הינטן, ווי נאָר ער וועט קומען אין זיינע דלד אמות. אָבער באַלד האָט זיך זיין צאָרן אָפגע- קערט אויף מאַדראם דעזאָבעל: ער האָט זי באשולדיקט, אַז זי האָט פראָוואָצירט דעם מלאַכס חוצפה, וואָס זי האָט זי איצט פארדאמט, און אין זיין כעס האָט ער זי באַצייכנט מיט אלע זאָלאָגישע צייכנס פון אומפארשעמטקייט און פארדאָרבנקייט. זיין ליבע צו אַרקאָרן האָט איצט אויפגעלויבטן אין זיין האַרץ נאָך הייסער און קלערער, ווי ווען עס איז פריער, און מיט אויסגעשטרעקטע אַרעמס און געבויגענע קני האָט דער עלנדער יונג, זיפצנדיק און פארגיסנדיק טרערן, גערופן צו זיך זיין מלאַך.

אין זיינע נעכט אָן שלאָף איז מאָריסן איינגעפאלן, אז די ביכער, וואָס דער מלאַך האָט געהאַט געבלעטערט, איידער ער האָט זיך צו אים באַוווּזן, וואָלטן אפשר געקאָנט דינען פאר א טאָליסמאָן. ער איז, דעריבער, אין א פרימאָרגן אַרויף אין ביבליאָטעק און האָט אָפגעגעבן זיין גוט-מאָרגן מאָסיע סאַריעטן, וואָס האָט געהאט קאטאַלאָגירט אונטער אלעקסאנדער ד'עספארוויעים ראַמאַנטישן בליק. מאָסיע סאַריעט, א טויט-בלאַסער, האָט געשמיכלט. איצט, ווען די ניט-אָנזיכטיקע האנט האָט מער ניט פונאַנדערגעוואָרפן די ביכער אונטער זיין השגחה, איצט, ווען אַלץ אין דער ביבליאָטעק האָט צוריקגעפונען דו און אָרדענונג, איז מאָסיע סאַריעט געווען גליקלעך, כאַטש זיינע כוחות זענען געמינערט געווארן מיט יעדן טאָג. עס איז מער ניט פארבליבן פון אים ווי אַ לייכטער, צופרידענער שאַטן.

— מאָסיע סאַריעט, — האָט מאָריס געזאגט, — איר געדענקט די צייט, ווען אייערע ביכער, אוועקגענומען נאכט נאָך נאכט פון זייערע פלעצער, פונאַנדערגעטראָגן, פונאַנדערגעשליידערט, צונויפ- געהורבעט, צונויפגעקנוילט, זענען פארפלוין אוש ביו צום רינשטאַק פון רו פאלאַטין? שוין איינמאָל געווען א צייט! ווייזט מיר, מאָסיע

סאריעט, אן די ביכער, וואָס זענען צום מערסטן אַרומגעשלאָפֿט געוואָרן.

די דאָזיקע ווערטער האָבן מאַסיע סאריעטן אַריינגעוואָרפֿן אין אַ מרה־שחורהדיקע פֿאַרנגליווערטקייט, און מאַרים האָט גאַנצע דריי מאַל באַדאַרפט זיך איבערהוּרן, ביז דער אַלטער ביבליאָטעקאַר האָט זיך געכאַפֿט, וואָס ער פֿאַרלאַנגט פֿון אים. ער האָט אים, ענדלעך, אָנגעוויזן אויף זייער אַן אַלטן תּלמוד ירושלמי, וואָס איז זייער אָפט באַרירט געוואָרן פֿון די ניט־אָנויכטיקע הענט. אַן אַפּאַקריפישע עוואַנגעליע פֿון דריטן יאָרהונדערט האָט אויך פֿיל מאַל פֿאַרלאָזן איר פּלאַץ; גאַסענדיס קאָרעספּאָנדענץ האָט אויסגעזען צו ווערן פֿיל מאַל געבלעטערט.

— אָבער, — האָט מאַסיע סאריעט צוגעגעבן, — דאָס בוך, וואָס דער מיסטעריעזער באַזוכער האָט צו דעם אָן צווייפֿל מער פֿון אַלץ גוסטירט, איז אַ קליינער באַנד „לוקרעציוס“, אין רויטן מאַראַקאָד לעדער, מיטן הערב פֿון פֿיליפּ דע וואַנדאָס, גרויס־פּריאָר פֿון פּראַנק־רייך, מיט אויטאָגראַפישע נאָטיצן פֿון וואָלטערן, וועלכער האָט, ווי מען זאָגט, אין זיין יוגנט אָפט באַזוכט דעם טעמפל. דער שרעק־לעכער לייענער, וואָס האָט מיר פֿאַרשאַפט אזוי פֿיל ערגערניש, איז גאַרנישט מיר געוואָרן פֿון דעם דאָזיקן „לוקרעציוס“ און האָט אים, אזוי צו זאָגן, געמאַכט פֿאַר זיין בוך צום איינשלאָפֿן. ער האָט געהאַט גוטן געשמאַק, ווייל דאָס איז באַמת אַן אוצר. ווירוווי! דער מאַנסטער האָט דאָרט, אויף זייט 137, געמאַכט אַ פֿלעק פֿון טינט, וואָס די כעמיקער מיט זייער נאַנצער וויסנשאַפט וועלן אַפּשר ניט זיין בכוח אים אַרויסצונעמען.

מאַסיע סאריעט האָט אַרויסגעלאָזן אַ טיפֿן זיפֿן. ער האָט באַדויערט, וואָס ער האָט געהאַט אזוי פֿיל אָנגערעדט, ווען דער יונגער ד'עספּאַרוויעי האָט פֿאַרלאַנגט פֿון אים אַט־דעם ווערטפֿולן „לוקרעציוס“. אומזיסט האָט דער אייפערזיכטיקער ביבליאָטעקאַר געטענהט, אַז דאָס בוך געפינט זיך ביים איינבינדער און איז ניט צום קריגן. מאַרים האָט אים געלאָזט וויסן, אז ער וועט זיך ניט לאָזן נאַרן. מיט פּעסטער אַנטשלאָסנקייט איז ער אַריין אין זאָל פֿון די פֿילאָזאָפֿן און

בלאָבוס, האָט זיך אַרײַנגעזעצט אין אַ װײַכער שטול און געזאָגט :
— איך װאָרט.

מאָסיע סאַריעט האָט אים פּאַרנעשלאַגן אַן אנדער אױפּלאַג פון דעם לאַטיינישן פּאַעט. עס זענען פּאַראַן, האָט ער געזאָגט, אזױנע, װאָס זענען קאַרעקטער אין טעקסט, ממילא זענען זיי אױך בעסער צום שטודירן. ער האָט אים פּאַרנעשלאַגן באַרבוס „לוקרעציום“, קוסטעליעים „לוקרעציום“, אָדער נאָך בעסער, א פּראַנצױזישע איבער-זעצונג. ער האָט אים געלאָזט האָבן דעם אױסװאַל צױשן באַראָן דע־קוטױרס איבערזעצונג, װאָס איז שױן אפשר אביסל פּאַרעלטערט, אָדער לאַגראַנזשעס, אָדער די איבערזעצונגען פון נױזאַר־אױן־פּאַנקוס זאַמלונגען, אָדער די צװײ באַזונדער עלעגאַנטע װערסיעס, אײנע און פּערזן, די אנדערע אין פּראָזע, װאָס בײדע געהערן זיי מאָסיע דע־פּאַנזשערווילן פון דער פּראַנצױזישער אַקאַדעמיע.

— איך דאַרף ניט האָבן קײן איבערזעצונג, — האָט מאָריס מיט שטאַלץ אױסגערופּן, — ניט מיר פּיליפּ דע־װאַנדראַמס „לוק־רעציום“.

מאָסיע סאַריעט איז לאַנגזאַם צוגעגאַנגען צו דער שאַפּע, װאָס אָט־דאָס אַנטיקל איז געװען פּאַרשלאָסן. די שליסל האָבן געקלימפּערט אין זײנע צײטערדיקע הענט ; ער האָט זיי צוגעלייגט צום שלאַס און גלייך אװעקגענומען, און פּאַרנעשלאַגן מאָריסן דעם ביליקן „לוקרע-ציום“ פון גאַרניעס זאַמלונג.

— עס איז זײער אַ באַקװעמע אױסגאַבע, — האָט ער געזאָגט מיט אַן אונטערקױפּנדיקן שמײכל.

אַבער נאָך דער שטילקײט, װאָס האָט אפּגעענטפּערט אָט־דעם פּאַרשלאָג, האָט ער דערקענט, אז יעדער װידערשטאַנד איז געװען אומזיסט. ער האָט לאַנגזאַם אַרױסגענומען דאָס בוך פון שאַפּע און נאָכדעם װי ער האָט זיך געהאַט פּאַרזיכערט, אז עס איז ניט געװען קײן שטױבעלע אױפּן געװאַנט פון טיש, האָט ער מיט צײטערדיקע הענט אים אװעקגעלייגט פאַר אלעקסאַנדער דעספּאַרױעיס אַר-אַײניקל.

מאָריס האָט גענומען מישן די בלעטער, און װען ער איז צוגע-

קומען צו זייט 137, האָט ער דאָרט דערזען אַ פֿלעק, געמאַכט פֿון וויאָלעטן-טינט, די גרייס פֿון אַ בעבל.

— יאָ, דאָס איז עס, — האָט געזאָגט פֿאַטער סאַריעט, וואָס האָט ניט אָפּגעלאָזן דעם „לוקרעציום“ פֿון די אויגן, — אָט-דאָס איז דער צייכן, וואָס די ניט-אַנזיכטיקע מאָנסטערס האָבן איבערגעלאָזט אויף אָט-דעם בוך...

— וואָס? עס זענען, הייסט עס, געווען עטלעכע, מאַסיע סאַריעט? — האָט מאָריס אויסגערופֿן.

— דאָס קאָן איך אייך ניט זאָגן. איך ווייס אָבער ניט, צי האָב איך דאָס רעכט אַרויסצונעמען דעם דאָזיקן פֿלעק, וואָס פֿונקט ווי דער טינטן-פֿלעק, וואָס פֿאַל-לאַוי קוריעי האָט געמאַכט אויף דעם פֿלאַרענטישן מאָנסקריפט, שטעלט ער פֿאַר, אזוי צו זאָגן, אַ ליטעראַרישן דאָקומענט.

ווי נאָר דער אלטער האָט געהאַט אַרויסגעזאָגט די דאָזיקע ווערטער, ערשט דאָס גלעקל פֿון דער אַריינגאנג-טיר האָט זיך צע-קלונגען און אַ גרויס געטומל פֿון טריט און פֿון שטימען האָט אויס-געבראַכן אין צווייטן זאַל. סאַריעט האָט זיך געלאָזט לויפֿן אַקעגן דעם גערויש און זיך צוזאַמענגעשטויסן מיט פֿאַטער גינאַרדאַנס געליכטער, מיט דער אלטער זעפּירין, וואָס האָט זיך געשטיקט פֿון ווייטיק און צאָרן. די האָר ביי איר זענען געווען אויפגעשטעלט, ווי אַ נעסט פֿון נאָטערס, דאָס געזיכט צעפלאַמט, די ברוסט אויפגעוויר-כערט, דער בויך, ווי אַ פּערענע, אויפגעבלאָזן פֿון אַ שרעקלעכן שטורעמווינט. דורך זיפּצן, יללות, שלוכצעריי און אָן אַ שיעור אַנדערע קלאַנגען, וואָס זי האָט פֿון זיך אַרויסגעגעבן און וואָס זענען באַשטאַנען פֿון יענע אלע גערוישן, מיט וועלכע עס ווערן אויף דער ערד אויסגעדריקט די עמאָציעס פֿון לעבעדיקע וועזנס און די אויפ-רודערונג אין דער נאַטור, האָט זי אויסגערופֿן:

— ער איז אוועק, דער מאָנסטער! ער איז אוועק מיט איר! ער האָט אויסגעליידיקט די גאַנצע שטוב און מיך געלאָזט איינע אַליין מיט אַ פּראַנק און זיבעציק סאַנטים אין טייסטערל! ...

און זי האָט לאַנג און אָן אַ סדר איבערגעגעבן, אז מישעל גינאַרדאַן האָט זי פאַרלאָזן, צו גיין וואוינען מיט אַקטאַוויע, דער

ברויט־פארקויפערנים טאַכטער.

און זי האָט אויסגעבראַכן פון זיך אַ שטראַם זידל־ווערטער קעגן דעם פאַררעטער :

— אַ מענטש, וואָס איך האָב אַריבער פּופּציק יאָר אויסגעהאַלטן מיט מיין געלט. איך בין געווען פאַרמעגלעך, האָט געהאַט פיינע באַקענטשאַפטן און אלץ מיט אַנאנדער. איך האָב אים אַרויסגעשלאַפּט פון דער אַרעמקייט און אַט אַזוי באַדאַנקט ער עס מיר דערפאַר. ער איז אַ ריכטיקער פאַרשוין, אייער פּריינט! אַ פּויליאַק! מען דאַרף דאָך אים אָנטון ווי אַ קינד, אַט־דעם שיכור... אַט־דעם מיאוסן נפש. איר קענט אים נאָך ניט, מאָסיע סאַריעט... ער איז אַ פעלשער. ער מאכט נאָך פון דער האַנט דזשיאַטאַס, יאָ, מאָסיע סאַריעט, דזשיאַט טאַס און פּראַ אנדזשעליקאַס, און גרעקאַס, און פאַרקויפט זיי צו קונסט־הענדלער, — אויך פּראַגאַנאַרן און באַדוּענס! ... ער איז אַ הולטיי, וואָס גלויבט ניט אין גאָט! ... דאָס איז דאָס ערגסטע, מאָסיע סאַריעט, ווייל אָן דער מוראַ פאַר גאָט...

נאָך לאַנג האָט זעפּירין געשאַטן מיט שימפּעריי. און ווען עס האָט איר אויסגעפעלט אָטעם, האָט מאָסיע סאַריעט זיך באַנוצט מיט דער געלעגנהייט זי צו באַרואיקן און צו געבן איר האַפּענונג. גינאַר־דאָן וועט צוריקקומען: מען פאַרגעסט ניט קיין פּופּציק יאָר צוזאַמגעלעבן אין שלום און אין אייניקייט...

די דאָזיקע זיסע רייד האָבן אויפגעהויבן אַ נייעם שטורעם און זעפּירין האָט זיך געשוואוירן, אז זי וועט קיינמאָל ניט פאַרגעסן די באַליידיקונג, אז זי וועט מער קיינמאָל ניט צוריקנעמען צו זיך דעם דאָזיקן מאָנסטער, און וועט ער קומען בעטן מחילה אויף די קני, וועט זי אים לאָזן זיך וואַלגערן ביי אירע פיס.

— איר פאַרשטייט גאָרנישט, מאָסיע סאַריעט, אויף ווי ווייט ער איז מיר געוואָרן פאַרהאַסט און ווי פאַרמיאוסט ער האָט זיך עס אין מינע אויגן!

אפּשר אַ מאָל זעכציק האָט זי אַרויסגעזאגט די דאָזיקע שטאַלצע געפילן, אפּשר אַ מאָל זעכציק האָט זי זיך געשוואוירן, אז זי וועט מער קיינמאָל ניט צוריקנעמען צו זיך גינאַרדאָנען, אז זי קאָן אים מער ניט אָנסוקן, אפילו ניט אויף קיין בילד.

מאָסיע סאַריעט האָט גארנישט געוואלט באקעמפן קיין באַשלוס, וואָס ער האָט אים נאָך אוועלכע טענות באטראכט פאר פעלזן־פעסט. ער האָט זעפירן ניט באשולדיקט, ער האָט איר געגעבן רעכט. ער האָט געעפנט פאר איר ליכטיקערע האַריוואָנטן, האָט איר פארגע־שטעלט די ניט־ממשותדיקייט פון מענטשלעכע געפילן, האָט זי אויפ־געמוטיקט ניט נאָכצוגעבן און געעצהט צו פארלאָזן זיך מיט פארכ־טיקייט אויף גאָטס באַראָט.

— ווייל אַיער פריינט, — האָט ער איר געזאגט, — איז אין דער אמתן אזוי ווייניק ווערט אימיצנס ליבע...

מער האָט ער ניט געקאָנט ריידן. זעפירן האָט זיך אַ לאָז געטון אויף אים און גענומען אים ווילד טרייסלען פאר דעם קאָלנער פון זיין פראַק.

— איז ווייניק ווערט אימיצנס ליבע, — האָט זי אויסגעשריגן, שטיקנדיק זיך פון צאָרן, — מישעל איז ווייניק ווערט אימיצנס ליבע! ... אַך, מיין אינגל! געפינט איר דען נאָך איינעם, וואָס זאָל זיין ליבלעכער, לוסטיקער, גייסטרייכער פון אים, נאָך איינעם ווי ער, וואָס זאָל זיין שטענדיק יונג, שטענדיק ... ? ווייניק ווערט אימיצנס ליבע! מען זעט גלייך, אז איר הויבט גארנישט אָן צו וויסן פון ליבע, איר אַלטער נאר! ...

דער יונגער דעספאָרוועי האָט דערווייל זיך באַנוצט דערמיט, וואָס פאָטער סאַריעט איז אזוי ארום געווען שטאַרק פארגומען, האָט אַריינגעשאַרט דעם קליינעם „לוקרעציום“ צו זיך אין קעשענע און איז בכיוון פאַרבייגעגאַנגען פאַרביי דעם אויפגעטרייסלטן ביבליאָטעקאַר, אַ מאַך טוענדיק אים פון ווייטנס מיט דער האַנט.

באַזאָרגט מיט אַט־דעם טאַליסמאַן, איז ער אַוועקגעלאָפן אויף פלאַס־דע־טערן, צו מאַדאַם מיראַ, וועלכע האָט אים אויפגענומען אין אַ רויט־גאָלדיקן זאַל, וואו עס איז ניט געווען צו זען ניט קיין סאַווע, ניט קיין קראָט, ניט קיין שום אנדער קלאַפּערגעצייג פון דער פאַר־צייטיקער שוואַרצקינצלעריי. מאַדאַם מיראַ, אין אַ קלייד פֿון פלוימען־קאָליר און מיט געפודערטע האָר, האָט, כאַטש שוין באַדני־אַראַפּ, נאָך אויסגעזען זייער שיין. זי האָט גערעדט מיט עלעגאַנץ און זיך גערימט, אַז זי קאָן אויפדעקן פאַרבאָרגענע זאַכן מיט דער

בלויזער הי"ח פון וויסנשאפט, פילאָזאָפיע און רעליגיע. זי האָט געטאפט דעם מאַראַקאָ-אַיינבאנד און מיט צוגעמאכטע אויגן כאַ טראכט דורך די שפּעלטלעך צווישן די וויעס דעם לאַטיינישן טיטל און די הערבן, וואָס זי האָט אין זיי גארנישט ניט פארשטאַנען. געד וויינט צו באַקומען פאר צייכנס רינגעלעך, טיכעלעך, בריוו, האָר, האָט זי ניט געקאָנט באַגרייפן, וואָסער א סאָרט מענטשן דאָס דאָזיקע מאַדנע בוך האָט געקאָנט געהערן. דורך מעכאנישער געשיקטקייט האָט זי איר אמתדיקע איבעראַשונג פארשטעלט אונטער א כלומרשט-דיקער.

— עס איז מאַדנע, — האָט זי געמורמלט, — מאַדנע! ... איך זע ניט אינגאַנצן קלאָר ... איך זע א פרוי...

אַרויסגערעדט דאָס דאָזיקע צויבער-וואָרט, האָט זי געכאפט בגנבה אַ קוק צו זען דעם עפעקט, וואָס עס האָט געמאכט, און האָט אויף איר אנפרעגערס געזיכט איבערגעלייענט אן אומגעריכטע אנטווישונג. זי האָט פארשטאַנען, אז זי האָט זיך פארנומען אויף א פאלשן וועג און גלייך געביטן איר וואָרזאָגעריי.

— זי ווערט אָבער באַלד ניט ... עס איז מאַדנע ... מאַדנע ... איך זע ניט-קלאָר עפעס אן אומבאַשטימטע געשטאַלט, א וועזן, וואָס לאַזט זיך ניט אויפכאַפן ...

און פאַרויכערט זיך מיט איין אויגנבליק, אז דאָסמאָל זענען אירע ווערטער ממש פאַרשלונגען געוואָרן, האָט זי זיך אָפגעשטעלט בריי-טער אויף דער ניט-קלאָרקייט פון דער פערזאָן, אויף דעם געפיל, וואָס וויקלט אים ארום.

די זעאונג איז אומבאַמערקט דאָך געווארן קלערער פאר מאַדאם מיראַם בליקן און שריט נאָך שריט איז זי נאָכגעגאַנגען דעם שפור.

— אַ גרויסער בולוואַר ... אַ פלאַץ מיט אַ סטאַטוע אין מיטן ... אן אויסגעליידיקטע גאַס, טרעפּ. ער איז דאָרט, אין אַ בלוילעכן צימער ... ער איז אַ יונגעראַן, זיין געזיכט איז בלייבן און פאַרוואַרנט. עס זענען פאַראַן זאַכן, וואס ער האָט, קאַנטיק, אויף זיי הרטה און וואס ער וואַלט זיי מער ניט געמוזן, ווען עס זאָל האַלטן דערביי, אז ער זאָל זיי באַדאַרפן איבערהוּרן ...

אָבער די אַנשטרענגונג פון דער וואָרזאָגעריי איז געווען צור-

גרויס. די מירדיקייט האָט ניט געלאָזט דער העלזערין פירן ווייטער איר טראנסצענדענטאַלע אויספֿאַרשונג. זי האָט אויסגעשעפֿט אירע לעצטע כוחות, רעקאָמענדירנדיק דרינגלעך דעם עצה־פרעגער צו פֿאַר־בלייבן אין אינטימער אייניקייט מיט נאָט, אויב ער וויל צוריקגעפינען, וואָס ער האָט פֿאַרלוירן, און מצליח זיין אין זיינע זוכענישן.

מאָרים האָט ביים אוועקגיין איבערגעלאָזט אַ לאַידאַר אויפֿן קאַמינגעזימס און איז אַרויס אַ גערירטער, אַ צערודערטער, אַן איבער־געצייגטער אין מאַראַם מיראַם איבערנאַטירלעכע פֿיאיסיטן, וואָס זענען אָבער באַדויערלעך געווען ניט־גענוג.

אַרונטער פֿון די טרעפֿ, האָט ער זיך געכאַפֿט, אַז ער האָט איבערגעלאָזן דעם קליינעם „לוקרעציוס“ אויף דער וואָרזאָגערינס טיש. ער האָט אַ טראַכט געטון, אַז דער אַלטער עובר כּטל וועט ניט אַריבערלעבן דעם פֿאַרלוסט פֿון בוך, און איז אַרויף עס אָפֿצונעמען. ווען ער האָט זיך אומגעקערט אין זיין פֿאַטערס הויז, האָט ער דאָרט דערזען שטיין פֿאַר זיך אַן עלנדין שאָטן. דאָס איז געווען פֿאַטער סאַריעט, וואָס האָט מיט אַ שטים, קלאָגנדיק ווי דער ווינט אין נאָוועמבער, געמאַנט זיין „לוקרעציוס“. מאָרים האָט אים נאָכ־לאָזיק אַרויסגעשלעפֿט פֿון דער קעשענע פֿון זיין אויבערראַק :

— נעמט זיך ניט אזוי צום האַרצן, מאָסיע סאַריעט. אָט איז זי, די מציאה אייערע!

דער ביבליאָטעקאַר האָט צוגעדריקט צו דער ברוסט דאָס צוריק־געפונענע אַנטיקל, דערנאָך האָט ער עס פֿאַרזיכטיק אוועקגעלייגט אויפֿן בלויען געוואַנט פֿון טיש און גענומען נאָכקלערן וועגן אַ זיכער־דער באַהעלטעניש פֿאַר דעם אוצר, איבער וועלכן ער האָט געהאַט אזוי געציטערט, און ווי אַ געטרייער־אויפֿזעער איבערקלייבן אין געדאַנק בלערליי מעגלעכע פֿלענער. אָבער ווער פֿון אונז קאָן זיך באַרימען צו זיין אַ חכם ? דעם מענטשנס פֿאַראַויסזעאונג איז קורץ און זיין קלוגשאַפֿט ווערט צעשטערט אָן אויפהער. ניט אָפֿצואַווענדן זענען די קלעפֿ פֿון שיקזאַל, ניט צו פֿאַרמיידן, וואָס עס איז באַשערט. קיין עצה, קיין תּרופּה גילט ניט קעגן מזל. דערזעלביקער בלינדער כּוח, וואָס רעגולירט די שטערן און די אַטאָמען, שאַפֿט פֿון אונזער אומגליקלעכן, סיבותפֿולן לעבן דעם סדר פֿון אַוניווערזן. אַונזער

אומגליק איז וויכטיק פאר דער האַרמאָניע פון די וועלטן. דער דאָך זיכער טאָג איז געווען דער טאָג פון איינבינדער, וואָס די צייטן פון יאָר האָבן אין זייער גאנג אים אהינגעבראכט צוויימאָל אַ יאָר, אונטער מזל טלה און אונטער מזל מאזנים. אין יענעם טאָג פון פרימאָרגן אָן, האָט מאָסיע סאַריעט אַלץ צוגעגרייט פארן איינבינדער. ער האָט געהאַט אויסגעלייגט אויפן טיש די בראָ-שירטע, אַקאַרשט געקראָגענע ביכער, וואָס ער האָט געהאַלטן, אז זיי זענען ווערט אן איינבאנד אָדער קארטאָגענע טאַוולען, אזוי אויך די ביכער, וואָס זייערע איינבאנדן האָבן געזאַלט פאַרריכט ווערן, און געמאַכט פון זיי אַ גענויע, אויספירלעכע רשימה. פונקט פינג אַזוינער האָט דער אַלטער אַמעדעי, אָנגעשטעלטער ביי לעזשע-מאַסיע, איינבינדער פון רו דע-לאַבעי, זיך באוויזן אין דער ביבליאָטעק פון די ד'עספאַרווייעים. נאָכדעם ווי מאָסיע סאַריעט האָט געהאַט צוויימאָל אַדורכגעקוקט די רשימה, האָט אַמעדעי פאַרנומען די ביכער, באַד שטימט פאַר זיין באַלעבאָס, אין אַ שטיק לייזונט, האָט פאַרבונדן אין אַ קנופּ די פיר עקן און אַרויפגעשלעפט דעם פאַק אויפן אַקסל. דערנאָך האָט ער זיך געשיידט פון ביבליאָטעקאַר מיט אַט-די ווערטער:

— אַ גוטע נאַכט, אַלטער פריינט! —

און זיך אַרונטערגעלאָזט פון די שטיבן.

אַלץ איז דאָסמאָל פאַרגעקומען, אזוי ווי עס קומט אַלעמאָל פאַר. אָבער אַמעדעי, געפינענדיק דעם „לוקרעציוס“ אויפן טיש, האָט אים אומשולדיקערהייט אַריינגעלייגט אין זיין לייזונט און אַוועקגעטראָגן, אינאיינעם מיט די איבעריקע ביכער, אומבאַמערקט פון מאָסיע סאַריעט. דער ביבליאָטעקאַר האָט פאַרלאָזן דעם זאַל פון די פילאָזאָפּן און גלאָבוסן, האָבנדיק אינגאַנצן פאַרגעסן אָן דעם בוך, וואָס זיין אויספעלן האָט אים בייטאָג אזוי אַכזורתדיק געטוועלט. די, וואָס וועלן אים וועלן שטרענג משפטן, וועלן אין דעם איינזען אַ שוואַכ-קייט פון זיין ביבליאָטעקאַרישער גאַונות. וואָלט אָבער ניט געווען בעסער צו זאָגן, אז דאָס מוזל האָט באַשלאָסן, אז אזוי זאָל עס זיין, און אז דאָס, וואָס מען רופט אָן צופאַל און וואָס אין דער אמתן איז עס דער סדר פון דער נאַטור, האָט עס אויסגעפירט דעם דאָזיקן אומ-

באדייטלעכן פאקט, וואָס די רעזולטאַטן דערפון האָבן, לויט דער מענטשלעכער השגה, געמוזט זיין אזוינע שרעקלעכע? מאָסיע סאַריעט איז אוועק עסן אין דעם מילכיגן רעסטאָראַן פון די פיר ביסקאָפּן און האָט דאָרט געלייענט די צייטונג „לאַ קרואַ“. ער איז געווען רואיק און אויפגעלייגט. ערשט אויפן אנדערן טאָג, אריינקומענדיק אין זאל פון די פּילאָזאָפּן און גלאָבוסן, האָט ער זיך דערמאַנט אָן דעם „לוקרעציוס“. ניט צו זען אים אויפן טיש, האָט ער אים געזוכט אומעטום און אין ערגעץ ניט געפונען. עס איז אים גארנישט געווען געקומען אויפן זינען, אַז אמעדעי האָט אים דורך אַ פאַרזען געקאָנט פאַרטראָגן. עס איז אים אבער יאָ ציינגעפאלן, אַז דער ניט-אַנזיכט-טיקער באַזוכער האָט זיך צוריק אומגעקערט און ער איז דערפון געוואָרן שטאַרק צעמישט.

דערהערט עפעס אַ גערויש אויף די טרעפּ, האָט דער אומגליק-לעכער ביבליאָטעקאַר געעפנט די טיר און דערזען דעם קליינעם לעאָן, וואָס האָט געטראָגן אויפן קאָפּ אַ גאָלד-געשמוקלערט מיליטעריש דיטל און מיט אַן אויסגעשריי: „זאָל לעבן פראַנקרייך!“ געוואָרפן אויף אָפּגעדוכטע שונאים די שטויב-באַרשטן, די פלעדערווישן און היפּאָליטס פאַרקעט-וואַקס. דאָס קינד האָט בעסער ליב געהאַט צו שפּילן זיך אין סאָלדאַטן אויף אַט-די טרעפּ, ווי אין אַן אַנדער טייל פון הויז, און פלעג אַמאָל זיך אַריינכאַפּן אין ביבליאָטעק אַריין. מאָסיע האָט אים פּלוצלינג חושד געווען, אַז דאָס האָט ער געהאַט גענומען דעם „לוקרעציוס“ צו מאַכן דערפון אַ שייס-געווער, און מיט אַ דראַ-ענדיקער שטים געפאַדערט, ער זאָל עס אים צוריקגעבן. דאָס קינד האָט געטענהט, אַז ער ווייס פון גארנישט ניט צו זאָגן, און מאָסיע סאַריעט האָט זיך געפרואווט אים צו נעמען מיט גוטן.

— לעאָן, אויב דו וועסט מיר ברענגען דאָס קליינע רויטע ביכל, וועסטו ביי מיר קריגן שאַקאַלאַד.

דאָס קינד איז געבליבן שטיין אַ פאַרטראַכטער. און אין אַוונט, ווען מאָסיע סאַריעט האָט זיך אַרונטערגעלאָזט פון די שטיגן, איז אים לעאָן געקומען אַקעגן.

— אַט איז דאָס בוך! — האָט לעאָן געזאגט,

ער האָט אים דערלאָנגט אַ צעפֿליקטן בילדער־אַלבוּם, „די מעשה פֿון גריבוי“, און נעמאָנט שאַקאַלאַד.

אין עטלעכע טעג ארום האָט מאָרים באַקומען דורך דער פּאָסט דעם פּראָספּעקט פֿון אַן אונטערזוכונג־אַגענטור, געפירט פֿון אַ געוועז־זענעם פּאָליציי־באַאַמטן, וואָס האָט צוגעזאָגט שנעלקייט און געהיי־מיקייט. ער האָט געפונען אויפֿן אָנגעגעבענעם אַדרעס אַ מאַן מיט וואַנצעס, אַ פּאַרזאָרגטן און אַ שווערמוטיקן, וואָס האָט פּאַרלאַנגט פֿון אים געלט און צוגעזאָגט אויסצוגעפינען די פּערזאָן.

דער געוועזענער פּאָליציי־באַאַמטער האָט אים אינגיכן מודיע געווען דורך אַ בריוו, אז אַ זייער פּאַרוויסקלעטע אונטערזוכונג איז אָנגעהויבן געוואָרן, און פּאַרלאַנגט פֿון אים אויפּסניי געלט. מאָרים האָט קיין געלט ניט געגעבן און באַשלאָסן צו נעמען זיך אליין צו דער אַרבעט. פּאַרשטעלנדיק זיך, און אפּשר טאַקע מיט רעכט, — אז דער מלאַך האָט באַדארפֿט זיך קאַמפּאַנירן מיט דער אָרעמקייט, ווייל ער האָט ניט געהאַט קיין געלט, און מיט די גלות־אַפּריכטער פֿון אלע פּעלקער, רעוואָלוציאָנערן באַגלייך מיט אים, האָט ער זיך אוועק־געלאָזט איבער די מעבלירטע קוואַרטירן פֿון סענט־אווען, פֿון לאַ שאַפּעל, פֿון מאַנמאַרט, פֿון באַריער ד'איטאַלי, איבער די נאַכט־לעגערס, וואו מען שלאָפט אויף אַ שטריק, איבער די גאַרטיכן, וואו מען סערווירט אייך אַ טעלער דרויב, אויך דאָרט, וואו מען גיט אייך אַ וואַרשטל פּאַר דרוי סו, אין די מאַרק־קעלערס און צו פּאַטער מאַמי.

מאָרים האָט באַזוכט די רעסטאָראַנען, וואו עס עסן די ניהיליסטן און די אַנאַרכיסטן. ער האָט דאָרט באַגענט פּרויען, אָנגעטון ווי מענער, מענער, אָנגעטון ווי פּרויען, מרה־שחורהדיקע, ווילד־אויסזע־ענדיקע יונגעלייט און אכציקיעריקע זקנים מיט בלויע אויגן, וואָס האָבן געלאַכט ווי קליינע קינדער. ער האָט אבסערווירט, זיך נאָך־געפּרענט, איז אָנגענומען געוואָרן פּאַר אַ שפּיאָן, האָט באַקומען פֿון אַ זייער שיינער פּרוי אַ מעסער־שטאָך, און אויפֿן אנדערן טאָג האָט ער ווייטער זיך אוועקגעלאָזט זוכן איבער די שענקען, די מעבלירטע קוואַרטירן, די באַרדעלן, די שפּיל־הייזער, איבער די ביר־שענקלעך

און טייהייזער ארום די פעסטונגען, ביי די טאנדעט־הענדלער און צווישן די אפאשעס.

צווענדיק, ווי ער גייט ארום אן אויסגעבלייכטער, א מידער, א שווייגנדיקער, האָט זיין מוטער זיך גענומען שטארק צום הארצן. — מען דארף אים חתונה מאכן, — האָט זי געזאגט, — עס איז א שאָד, וואָס מאדמואזעל דע־לאָווערדעליער האָט ניט קיין פיינערן נדן.

דער נייטלעכער פאטוי האָט אויך ניט פארבאָרן זיין אומ־רואיקייט:

— דאָס קינד, — האָט ער געזאגט, — גייט דורך א מאָראלישן קריזיס.

— איך גלויב גיכער, — האָט מאָסיע רענע ד'עספארוויעי זיך אָנגערופן, — אז ער איז אונטערן איינפלוס פון עפעס א שלעכטער פרוי. מען וואָלט באַדארפט געפינען פאר אים א באַשעפטיקונג, וואָס זאָל אים האַלטן פאראינטערעסירט און באַפרידיקן זיין אמביציע. איך וועל אפּשר זען, אז מען זאָל אים נאָמינירן פאר סעקרעטאר פון קאָמיטעט אויף צו דערהאַלטן די דאָרפישע קלויסטערס, אָדער פאר באַראַטונג־אדוואָקאט פון דעם סינדיקאט פון קאָטוילישע בליוויגיסער.

קאפיטל זיבעצען

וואו מען דערוויסט זיך, אז סופר, וואָס איז פונקט אזוי להוט נאָך גאָלד, ווי מאַמאָן, האָט זיין הימלש פאַטערלאַנד ליב געהאַט אַ סך וויניקער, ווי ער האָט ליב געהאַט פראַנקרייך, דאָס געבענטשמע לאַנד פון שפּאַרעוודיקייט און קרעדיט, און וואָס ווייזט נאָך אַן איבעריק מאָל, אַז דער, וואָס באַזימט פאַרמעגן, שרעקט זיך פאַר ענדערונגען.

אין דערזעלביקער צייט האָט אַרקאַד געפירט אַ ווינקלדיק, האַרע-פּאַשנע לעבן. ער האָט געאַרבעט אין אַ דרוקעריי אויף רו סען-בענואַ און געוואוינט אין אַן אויבערשטיבל אויף רו מופּטאַר. ווען זיינע חברים זענען אַרויס אין שטרייק, האָט ער פאַרלאָזן דעם וואַרשטאַט און אוועקגעגעבן גאַנצע טעג אויף פּראָפּאַגאַנדע, וואָס איז אים אזוי געלונגען, אז ער האָט געהאַט געוואונען אויף דער זייט פון דער מרידה אַריבער פּופּציק טויזנט שווי-מלאַכים, וואָס זענען, לויט זיטאַס השערה, געווען אומצופרידן מיט זייער לעבנס-שטייגער און דורכגע-נומען מיט די אידייען פון דער צייט. עס האָט אים אָבער אויסגע-פעלט געלט, און ממילא אויך פרייקייט, האָט ער ניט געקאָנט באַנוצן זיין צייט אזוי ווי ער וואָלט עס וועלן צו לערנען די זין פון הימל. פונקט אזוי האָט אויך פריניץ איסטאַר, ניט צו האָבן גענוג געלט, פאַבריצירט וויניקער באַמבעס, ווי עס איז געווען נויטיק, דערצו נאָך ניט קיין גאָר שיינע. דערפאַר אָבער האָט ער געהאַט אויסגע-אַרבעט אַ סך קליינע קעשענע-באַמבעס. ער האָט אָנגעפילט מיט זיי טעאָפּילס וואוינונג און זיי פאַרגעסן יעדן טאָג אויף די דיוואנען פון די קאַפּע-הייזער. אַן עלעגאַנטע באַמבע, וואָס זאָל זיין באַקוועם, לייכט צום אָפּערירן, און זאָל קאָנען פאַרניכטן עטלעכע גרויסע הייזער מיטאַמאָל, קאָסט אָפּ פון צוואַנציק ביז פינף-און-צוואַנציק טויזנט פראַנק; אַזווינע באַמבעס האָט פריניץ איסטאַר געהאַט ניט מער ווי צוויי. סיי אַרקאַד, אזוי אויך איסטאַר האָבן באַגלייך געזוכט צו שאַפן פּאַנדן, זענען זיי ביידע אוועק צום באַרימטן פינאַנצלער, מאַקס עווערדינגען, וואָס איז, ווי יעדער איינער ווייס דאָס, דער אָנפירער

פון דער גרעסטער קרעדיט-אינסטיטוציע פון פראנקרייך און פון דער גאנצער וועלט. ניט יעדערער ווייס אָבער, אז מאַסס עווערדינגען איז ניט קיין ילִיד־אישה, נאָר א געפאלענער מלאך. און דאָס איז דער אמת. ער האָט זיך גערופֿן אויפֿן הימל סופֿר און געהיט די אוצרות פון יאָלדאָבאָאָט, א גרויסן ליבהאָבער פון גאָלד און פון איידל־שטיינער. ביי דער אויספירונג פון זיינע פונקציעס האָט סופֿר באַקומען א ליבע צו רייכקייט, וואָס מען קאָן זי אָבער ניט צופֿרידן־שמעלֿן אין א געזעלשאַפט, וואָס ווייס ניט פון קיין בערזע און פון קיין באַנק. זיין האַרץ האָט געברענגט מיט הייסער ליבע צום גאָט פון די אידן, וואָס ער איז אים פארבליבן געטריי אין לויף פון א לאַנגער ריי יאָרהונדערטער. אָבער אין אָנהייב פון 20טן יאָרהונדערט פון דער קריסטלעכער צייטרעכענונג האָט ער פון דער הימלשער הייך געהאט געוואָרפֿן זיינע בליקן אויף פראַנקרייך און דערזען, אז אונטערן נאָמען פון א רעפובליק האָט דאָס דאָזיקע לאַנד זיך אויספאַרמירט אין א פֿלוטאָקראַטיע און אז די גרויס־פינאַנץ האָט, אונטערן שייַן פון א דעמאָקראַטישער רעגירונג, דאָרט געהאַט די אויבערמאַכט, אומד באַשרענקט און ניט קאָנטראָלירט פון קיינעם. פון דעמאָלט אָן האָט ער ניט געקאָנט מער פארטראָגן צו וואוינען אין די הויכע הימלשע ספֿערן. ער האָט זיך געצויגן צו פראַנקרייך, ווי צו זיין אויסדער־וויילטן פּאָטערלאַנד, און אין א געוויסן טאָג האָט ער פארנומען אַלע שטיינער, וואָס ער האָט נאָר געקאָנט פארטראָגן, האָט אראַפגענידערט אויף דער ערד און זיך אַיינגעסטאַלירט אין פאריז. דער דאָזיקער גייעקער מלאך האָט דאָרט געמאַכט גוטע געשעפטן. זינט ער האָט אָנגענומען א גשמיותדיקע געשטאַלט, האָט זיין געזיכט אינגאַנצן אָנגעוואוירען זיין הימלשע מראה; עס האָט דעפּראָדוצירט דעם סע־מיטישן טיפֿ אין זיין גאַנצער ריינקייט און מען האָט דערויף געקאָנט באַוואונדערן די גערונצלטיקייט און די לאַבערדיקייט פון די באַנקירישע געזיכטער, וואָס מען קאָן דאָס שוין געפינען ביי די חלפֿנים פון סווענטען מאַציעס. דער אָנהייב זיינער איז געווען זייער קליין, זיין מזל געוואלטיק גרויס. ער האָט חתונה געהאַט מיט אַ מיאוסער פרוי און ביידע האָבן זיי זיך געקאָנט זען אין זייערע קינדער אזוי ווי אין אַ שפיגל. באַראָן מאַסס עווערדינגענס פּאַלאַץ, וואָס הויבט זיך אַרויס

אויף די הויכקייטען פון טראַקאָדעראַ, איז געווען איבערגעפילט מיט אָנגערויבטן גוטס פון דער קריסטלעכער אייראָפּע.

דער באַראָן האָט אויפגענומען אַרקאָדן און פּרינץ איסטאַרן אין זיין אַרבעט־קאַבינעט, וואָס איז געווען איינס פון די באַשיידנסטע צימערן פון זיין פּאַלאַץ. דער סופּיט איז דאָרט געווען באַצירט מיט טיעפּאַלאַס אַ פּרעססאָ, אוועקגענומען פון אַ ווענעציאַן פּאַלאַץ. עס איז געווען צו זען אין דעם דאָזיקן קאַבינעט דער טיש פון דעם רעגענט, פּיליפּ פון אַרלעאַ. עס האָבן זיך דאָרט געפונען אַלמערס, גלעזערנע שאַפּעס, בילדער, סטאַטוען.

אַרקאָד האָט געוואָרפן אַ בליק אויף די ווענט :

— ווי שיקט זיך עס, אָ, ברודער סופּר, אַז איר, וואָס איר האָט נאָך אין זיך דאָס אידישע האַרץ, זאָלט אזוי ניט אָפהיטן דאָס געבאָט פון אייער גאָט, וועלכער האָט פּאַרזאָנט : „איר זאָלט ניט האָבן קיין געשניצטע געמעלדן“? איר זע דאָ הוּדאָנס אַן אַפּאַלאָ, לעמואַנס אַ העבע און קאַפּיעריס עטלעכע ביוסטן. און ווי שלמה המלך אויף דער עלטער, אָ, זון פון גאָט, אזוי שמעלט איר אַריין אין אייער וואוינונג די אָפּגאַטן פון פּרעמדע פּעלקער : אזוינע זענען דאָך אין דער אַמתן אָטדי ווענוס בושעים, אָטדער יופּיטער רובענטעס און אָטדי נימפּן, וואָס האָבן צו פּאַרדאַנקען פּראַנאַנדרס פינזל דעם איינגעמאַכטס פון טריסקאווקעס, וואָס טריפט צווישן זייערע שמיכל־דיקע הינטערחלקס. און דאָ, אין אָטדער איינציקער גלעזערנער שאַפּע, האָלט איר דעם סצעפּטער פון דעם קרוש לואי, זעקס הונדערט פּערל פון דער קיניגין מאַרי־אַנטואַנעטס צעשטאָטענעס האַלזבאַנד, דעם קייזערלעכן מאַנטל פון שאַרל דעם פינפטן, די טיאָרע, וואָס גיבערטי האָט אויסגעמיסטערט פאַר דעם פּויפּסט מאַרטין V, קאָלאָנאַ, באַנאַפּאַרטעס שווערד... און ווער ווייס וואָס נאָך ? ...

— דאָס זענען אַלץ קלייניקייטן ! — האָט געענטפּערט מאַקס עווערדינגען.

— מיין טייערער באַראָן, — האָט געזאָגט פּרינץ איסטאַר, — איר האָט דאָ אַפילו דעם רינג, וואָס שאַרל דער גרויסער האָט אים אָנגעטון אויפן פינגער פון אַ פעע און וואָס מען האָט גערעכנט, אַז ער איז פּאַרלויירן געגאַנגען... אָבער לאָמיר צוטערעטן צו אונזער

געשעפט. מיין פריינט און איך זענען געקומען בעטן ביי אייך געלט.
— איך צווייפל ניט אין דעם, — האָט מאַסן עווערדינגען
געענטפערט, — יעדער איינער פארלאנגט היינט געלט אויף פאר-
שיידענערליי זאכן. אויף וואָס ברויכט איר עס צו האָבן?

פריינט איסטאר האָט נאָאָיו געענטפערט:

— צו מאַכן די רעוואָלוציע אין פראנקרייך.

— אין פראנקרייך? — האָט דער באַראָן איבערגעחזרט, —
אין פראנקרייך? נורו, איר מענט זיין זיכער, אז איך וועל אייך
קיין געלט דערויף ניט געבן.

אַדקאר האָט זיך אָפן ארויסגעזאגט, אז פון א הימלשן ברודער
האָט ער ערווארטט מער פרייגעביקייט און א מער גרויסמוטיקע ביי-
שטייערונג.

— אונזער פלאַן, — האָט ער געזאָגט, — איז אַ ברייטער. ער
נעמט אַרום דעם הימל און די ערד. ער איז אויסגעארבעט אין אַלע
פּאַרטיס. לכתחילה וועלן מיר מאַכן די סאָציאַלע רעוואָלוציע אין פראַנק-
רייך, אין אייראָפּע, אויף דער גאַנצער פּלאַנעטע; דערנאָך וועלן מיר
אריבערפירן די מלחמה אין הימל אריין און דאָרט אַיינשטעלן אַ
פּאַציפּיסטישע דעמאָקראַטיע. כדי אָבער אַרונטערצוזעצן די ציטאָ-
דעלן פון הימל, כדי איבערצוקערן דעם באַרג פון נאָט, כדי צו שטור-
רעמען דאָס הימלשע ירושלים, באַדאַרף מען האָבן אַ גרויסע אַרמיי,
ריוונדיקע רעזערוון, געוואַלטיקע מאַשינען און עלעקטראָפּאַרן פון נאָך
ניט באַוואוסטער קראַפּט. מיר האָבן ניט די מיטלען צו שאַפן אַזעלכע
מלחמה-מאַטעריאַלן. די רעוואָלוציע אין אייראָפּע קאָן געמאַכט ווערן
מיט ווייניקער געלט. אונזער כּוונת איז אָנצוהויבן פון פראנקרייך.
— איר זענט משוגעים, — האָט באַראָן עווערדינגען אויסגע-
רופן, — משוגעים און שוטים! הערט מיך אויס: עס איז ניטאָ
קיין איין-איינציקע רעפּאָרם, וואָס מען זאָל זי באַדאַרפן דורכפירן
אין פראנקרייך. אלץ איז דאָ פּולקום, ענדגילטיק, אומפאַרענדער-
לעך. איר הערט: אומפאַרענדערלעך!

און כדי צוזוגעבן זיין פאַרזיכערונג מער קראַפּט, האָט באַראָן
עווערדינגען דריי מאָל אַ קלאַפּ געטון מיטן פּויסט איבער דעם
רעגענטס טיש.

— אונזערע שטאנדפונקטן זענען פארשיידן, — האָט אַרקאד אַרויסגעזאָגט מיט זיין זיסער שטים, — איך גלויב אזוי ווי פרינץ איסטאר, אז אלץ דארף אין דעם דאָזיקן לאַנד געענדערט ווערן. אָבער צו וואָס טויג דאָס קריגן זיך? עס איז שוין סיי־ווי צו שפעט. מיר זענען געקומען ריידן צו אייך, אָ, מיין ברודער סופר, אין דעם נאָמען פון פינף הונדערט טויזנט הימלשע גייסטער, וואָס זענען ביי זיך פעסט באַשלאָסן אָנצוהויבן מאַרשן די אוניווערסאלע רעוואָלוציע.

באַראָן עווערדינגען האָט זיך צעשריגן, אז זיי זענען חסר־דעה, אז ער וועט ניט געבן קיין סו, אז עס איז אַ פארברעכן און אַ משוגעת צו אטאַסקירן די וואונדערבארסטע זאך אין דער וועלט, די זאך, וואָס מאַכט די ערד נאָך שענער פון הימל: פינאַנץ.

ער איז געווען אַ פאָעט און אַ נביא; זיין האַרץ האָט געציטערט פון הייליקער התלהבות; ער האָט אפגעשילדערט די פראנצויזישע שפאָרעוודיקייט, די טוגנדלעכע שפאָרעוודיקייט, די ריינע, צניעותדיקע שפאָרעוודיקייט, ווי די יונגפרוי פון ליד, וואָס קומט פון דער טיפעניש פון די דערפער, אין אַ דאָרפיש קליידל, אַקעגנטראַגנדיק איר חתן, וואָס וואַרט אויף איר, — דעם קרעפטיקן און גלענצענדיקן קרעדיט, — דעם אוצר פון איר ליבע. און ער האָט געוויזן ווייטער דעם קרעדיט, רייך פון זיין באַשערטערס מתנות, גיסנדיק אויף אלע פעלקער פון דער וועלט שטראָמען גאָלד, וואָס פון זיך אליין, דורך אַ טויזנט ניט־אָנויכטיקע קאַנאַלן, קערן זיי זיך אום צוריק, נאָך שפעדיקער ווי פריער, צום געבענטשטן באַדן, פון וואנען זיי האָבן געהאט אַרויס־געקוועלט.

— דורך שפאָרעוודיקייט און קרעדיט איז פראַנקרייך געוואָרן דאָס נייע ירושלים, וואָס וואַרפט איר שיין אויף אלע פעלקער פון אייראָפּע, און די מלכים פון דער ערד קומען קושן אירע ראַזיקע פיס. און דאָס ווילט איר תרוב מאַכן! איר זענט כּופרים און לעסטערער. אזוי האָט גערעדט דער מלאך פון פינאַנץ. אַ ניט־אָנויכטיקע האַרף האָט אַקאַמפּאַנירט זיין שטים און זיינע אויגן האָבן געוואָרפן פון זיך בליצן.

אין דערזעלביקער צייט האָט אַרקאד, אנגעשפּאַרט זאָרגלאָז מיט די עלנבייגנס אָן דעם רענענטס טיש, געהאַט צעלייגט פאַר

דעם בארעאנס אויגן די פלענער פון פארזער באָדן, אונטערבאָדן און הימל: רויטע צלמלעך האָבן דאָרט באַצייכנט די פונקטן, וואו די באַמבעס האָבן געזאָלט גלייכצייטיק אונטערגעלייגט ווערן אין די קעלערס און אין די קאטאקאמבן, געווארפן אויף די עפנטלעכע וועגן און ארונטערגעשליידערט דורך א פלאַטיליע עראפלאנען. אלע פינאנץ-אינסטיטוציעס, דערעיקרשט די עווערדינגען-באנק מיט אלע אירע בראנזשעס, זענען אָנגעצייכנט געוואָרן מיט רויטע צלמלעך.

דער פינאנצלער האָט געצויגן מיט די אקסל.

— גייט שוין, גייט! איר זענט ניט מער ווי קבצנים און שלעפער, וואָס די פּאָליציי פון דער גאָרער וועלט שפּירט אייך נאָך. איר האָט ניט קיין סו. ווי אזוי וועט איר קאָנען פאַבריצירן אָט-די אלע מאַשינען?

אָנשטאַט אַן ענטפער, האָט פּרינץ איסטאר אַרויסגענומען פון קעשענע אַ קליינעם קופּערנעם צילינדער און אים גראַציעז דערלאנגט דעם באַראָן.

— איר קוקט אָן, — האָט ער געזאגט, — אָט-דאָס פשוטע קעסטלע? מען דארף ניט מער ווי נאָך עס ארונטערווארפן אָט-דאָ-אָ אויפן די, אז פון דעם גרויסן פאלאץ מיט אלע זיינע באַוואוינער זאָל גלייך ווערן אַ באַרג רויכיקער אַש און עס זאָל אויסברעכן אַ שרפה, וואָס זאָל חרוב מאַכן דעם גאַנצן קוואַרטל פון טראַקאָדעראָ. איך האָב צען טויזנט אַזוינע קעסטלעך און מאַך זיי צו דריי טוצן אַ טאָג. דער פינאנצלער האָט געבעטן דעם כּרוב, ער זאָל אַרײַנלייגן דאָס מאַשינדל צוריק אין קעשענע, און געזאָגט מיט אַ ווייכערן טאָן: — הערט מיך אויס, מיינע פּריינט. גייט גלייך אוועק מאַכן די רעוואָלוציע אין הימל און לאָזט געמאך דאָס דאָזיקע לאַנד. איך וועל אייך אונטערשרייבן אַ טשעק. איר קאָנט זיך אַיינשאַפן דעם גאַנצן מאַטעריאַל, וואָס איר דארפט נויטיק אויף צו אַטאַקירן דאָס הימלשע ירושלים.

און באַראָן עווערדינגען האָט שוין קאָמבינירט אין געדאַנק אַ גלענצנדיק געשעפט פון עלעקטראָפּאַרן און אנדערע מלחמה מאַטעריאַלן.

קאָפּיטל אַכטצען

וואו עס הויבט זיך אָן דעם גערטנערס דערצוילונג, וואָס וויקלט נאָכאַנאַנד אויף די מזלות פון דער וועלט און וואָס אירע אַנבליקן זענען אַזוי ברויט און פּראַכטיק, ווי באַסיוועס אַנבליקן אין זיין „פּאַרטראַג איבער דער אונטער-סאַלער געשיכטע“ זענען שמאַל און טריב.

דער גערטנער האט באַזעצט אַרקאָדן אין זיטאַן אין הינטערגרונד פון זיין באַשטאַן, אין אַ בייזל, דראַפּירט מיט ווילדן וויינריב. — אַרקאָד, — האָט געזאָגט דער שיינער ערץ-מלאך, — נעקטאַר וועט דיר אפּשר היינט אנטפּלעקן, וואָס דו ברענסט אַזוי צו וויסן. בעט אים, ער זאָל ריידן.

אַרקאָד האָט אים דאָס געבעטן און דער אַלטער נעקטאַר האָט אַוועקגעלייגט זיין ליולקע און אָנגעהויבן מיט אָט-די ווערטער: — איך האָב אים געקענט: ער איז געווען דער שענסטער פון די שרפּים. ער האָט געגלאַנצט מיט פאַרשטאַנדיקייט און געוואַגט קייט. זיין גרויס האַרץ איז געווען איבערגעפּילט מיט אלע גוטע מידות, וואָס ווערן געבוירן פון שטאַלץ: אויפריכטיקייט, מוט, פעסט-קייט אין נסיון, פאַרעקשנטער בטחון. דעמאָלט, פאַר אלע צייטן, האָט ער געוואוינט אויף דעם צפונדיקן הימל, וואו עס שיינען די זיבן מאַגנעטישע שטערן, אין אַ פאַלאַץ פון דימענטן און נאָלד, וואו דאָס גערויש פון פליגל און דאָס געזאַנג פון טריאומף האָבן קיינמאַל ניט אויפגעהערט. יעהאָווא, אויף זיין באַרג, איז געווען אייפערזיכטיק אויף לוציפּערן.

„איר בייזע ווייסט עס: די מלאַכים, באַגלייך מיט די מענטשן, פילן ווי עס גייט אויף אין זיי דאָס געפיל פון ליבע און דאָס געפיל פון האַס. פּיאיס צייטנווייז אויף גרויסמוט, פאַלגן זיי אָבער צו אַפּט זייערע אייגענע אינטערעסן און גיבן נאָך דער מוראַ. דעמאָלט, אַזוי ווי היינט, האָבן זיי דאָס רוב זיך ארויסגעוויזן צו זיין ניט פּיאיס אויף הויכע געדאַנקען און אין דער מוראַ פאַר זייער האַר אין באַד-שטאַנען זייער גאַנצע טונגד. לוציפּער האָט געפּילט גרויס פאַר-

אכטונג צו אלץ, וואָס עס איז נידעריק, האָט ער ניט פארטרעגן אָט-די כאליאסטערע היימישע גייסטער, וואָס האָבן פון קיין אנדער זאך ניט געוואָלט וויסן ווי נאָר פון שפּילן און פון פייערן יום-טובים. די אָבער, וואָס האָבן פארמאָגט א וואַגעדיקן גייסט, אן אומרויאקע נשמה, די, וואס זענען געווען פארכאפט פון א ברויזיקער ליבע צו פרייקייט, האָט ער געשענקט זיין פריינטשאפט, פאר וועלכער זיי האָבן אים צוריקגעצאָלט מיט פארערונג. אָט-די האָבן אין מאַסן פארלאָזן דעם כארג פון גאָט און אָפּגעגעבן דעם שרף דעם כבוד, וואָס יענער האָט אים געוואָלט האָבן נאָר פאר זיך."

"מיין ראנג איז געווען צווישן די הערשאפטן און מיין נאָמען אלתיאַל איז ניט געווען פרעמד פון גלאָריע. כדי צו באפרידיקן מיין נשמה, א געפייניקטע פון ניט-געשמילטן דאָרשט צו וויסן און צו פארשטיין, האָב איך אבסערווירט די טבע פון זאכן, האָב שטודירט די אייגנשאפטן פון מינעראלן, פון לופט און פון וואסער, האָב גע-פאָרשט די געזעצן, וואס באהערשן די מאַסיווע אָדער די סובטילע מאַטעריע, און נאָך לאנגער נאָכטראכטעניש האָב איך פארשטאַנען, אַז דער אוניווערז איז ניט באשאפן געווארן אזוי ווי זיין כלומרשט-דיקער באשאפער האָט זיך געמיט צו מאַכן אונז גלויבן; איך האָב געוואוסט, אַז אלץ, וואָס עקזיסטירט, עקזיסטירט עס פאר זיך אַליין, ניט דורך יעהאָוואס קאפּריז, אַז די וועלט איז איר אייגענער באשאפער און דער גייסט זיין אייגענער גאָט. פון דעמאָלט אָן האָב איך דערפילט א פאראכטונג צו יעהאָוואַן פאר זיין גענארעריי און אים פיינט געקראגן, ווייל ער האָט זיך ארויסגעוויזן צו זיין קעגן אלץ, וואָס מיר האָט עס אויסגעזען צו זיין ווינטשנסווערט און גוט: פריי-קייט, נייגיר, צווייפּל. די דאָזיקע געפילן האָבן מיך געבראכט נאָענט צום שרף. איך האָב אים באַוואונדערט, איך האָב אים ליב געהאַט. איך האָב געלעבט אין זיין ליכט. ווען עס איז צולעצט אויסגעקומען צו דאַרפן אויסקלייבן צווישן אים און דעם אַנדערן, האָב איך זיך געשמעלט אויף לוציפּערס צד און מיין איינציקע אַמביציע איז געוואָרן אים צו דינען, מיין איינציקער פאַרלאַנג צו טיילן מיט אים זיין גורל."

"אזוי ווי די מלחמה איז געוואָרן אומפארמיידלעך, האָט ער

גענומען זיך גרייטן צו איר מיט א גארנישט-מיד-ווערנדיקער וואכ-
זאמקייט און מיט אלע מיטלען פון א מיושבדיקן קאפ. געמאכט פון
די טראגען און די הערשאפטן כאלירן און ציקלאפן, האָט ער פון די
בערג, וואָס גרעניצן מיט זיין קיניגרייך, ארויסגעצויגן אייזן, וואָס ער
האָט עס געשעצט מער פון גאָלד, און אויסגעשמידט געווער אין די
היילן פון הימל. דערנאָך האָט ער צונויפגענומען אין די וויסטע
פליינען פון צפון מיריאדן גייסטער, האָט זיי באוואָפנט, געלערנט,
מושטירט. כאָטש צוגעגרייט אין געהיים, איז אָבער די אונטערנעמונג
געווען א צו גרויסע, אז דער שונא זאָל זיך פון איר באַלד ניט דער-
וויסן. מען קאָן זאָגן, אז ער האָט זיך דערויף שטענדיק געריכט און
זיך פאר דעם געשראָקן, ווייל ער האָט פון זיין וואוינונג געמאכט א
ציטאדעל, פון זיינע מלאכים א מיליציע, און זיך אליין האָט ער א
נאָמען געגעבן דער גאָט פון די היילות. ער האָט אָנגעברייט זיינע
דונערן. העכער א העלפט קינדער פון די הימלען זענען אים פארבליבן
געטרוי; ער האָט געזען, ווי עס דרענגען זיך ארום אים א מאַסע
געהאָרכיקע נשמות און געדולדיקע הערצער. דער ערץ-מלאך מיכאל,
וואָס האָט ניט געוואוסט פון קיין מורא, האָט איבערגענומען די
קאָמאנדע איבער די דאָזיקע שוואכמוטיקע טרופן.

„ווי נאָר לוציפער האָט דערזען, אז זיין ארמיי האָט דערגרריכט
דעם פונקט פון ניט קאָנען מער שטייגן אין צאָל אָדער אין קרייז
פייאיקייט, האָט ער זי שנעל א קאָז געטון אויפן שונא; צוגעזאָגט די
מלאכים עשירות און כבוד, האָט ער בראש פון זיין ארמיי מארשירט
צום באַרג, וואָס טראָגט אויף זיין שפיץ דעם טראָן פון דעם אוניווערס.
דריי טעג האָבן מיר מיט אונזער פליען געברענגט די עטערישע פליינען.
איבער אונזערע קעפּ האָבן געפלאטערט די שווארצע פאָנען פון
רעוואָלט. שוין האָט דער באַרג פון גאָט זיך באוויזן, א ראָזיקער,
אין מזרח-הימל, און אונזער פירער האָט אָפגעמאָסטן מיט די אויגן
זיינע פינקלדיקע וואָלן. אונטער די סאָפירשטיינערנע ווענט האָבן זיך
אויסגעצויגען דעם שונאס רייען, און בעת מיר האָבן מאַרשירט,
באָדעקט מיט בראָנז און מיט אייזן, האָבן זיי געגלאַנצט מיט גאָלד
און איידלשטיינער. זייערע פאָנען פון רויט און בלוי האָבן געפלאַ-
טערט אויפן ווינט און בליצן האָבן זיך געצונדן אויף די שפיצן פון

זייערע שפיון. באלד זענען ביידע ארמיען געווען אפגעטיילט איינס פון אנדערן ניט מער ווי דורך א שמאָלער מחיצה, א פאס פלאכע און וויסטע ערד, און א ציטער האָט דורכגענומען אפילו די בראווסטע ביים געדאנק, אז דאָ, אין א בלוטיקער שלאכט, דארף באלד באשטימט ווערן זייער גורל."

"די מלאכים, ווי איר ווייסט, שטארבן ניט. ווען אָבער בראָנו, אייזן, דער שפיץ פון אַ דימענט, אָדער אַ בלאַנקעדיקע שווערד רייסט זיך אַרײַן אין זייער איידעלן גוף, אין זייער ווייטיק אַ סך שאַרפער, ווי דער, וואָס דער מענטש קאָן פילן, ווייל זייער לײב אין לעבהאפטיקער; און ווערט אַ וויכטיקער אבר אָפגעטויט ביי זיי, אזוי פאָלן זיי אַוועק פאַרשטאַרטע, ווערן לאַנגזאַם צעפּוּלמט, לײזן זיך אױף אין וואַלקן-מאַסן, און אָן לעבן, צעזײטע און צעשפּרייטע, שוועבן זיי אין לױף פון לאַנגע צײטן אַרום איבער דעם קאַלטן עטער. און באַקומען זיי צולעצט ווידער אַ גוף און אַ נשמה, האָבן זיי ניט די פּולע געדעכעניש פון זייער פּריערדיקן לעבן. עס איז, דעריבער, בדרך הטבע, אז די מלאכים זאָלן מורא האָבן צו לײזן און אַז אפילו די בראווסטע פון צווישן זיי זאָלן ווערן צעמישט ביים געדאַנק צו פאַרלירן דאָס ליכט פון די אויגן און די זיסע ערד-נערונגען. וואָלט דאָס ניט געווען אַזוי, וואָלטן די מלאכים ניט גע-וואוסט ניט פון דער שיינקייט פון קאַמף, ניט פון דער דערהויבנ-קייט פון מסירת-נפש, און די, וואָס האָבן פאַרן אָנהויב פון אַלע צײטן מלחמה געהאַלטן אין די הימלשע ספּערן, פאַר אָדער קעגן דעם גאָט פון היילות, וואָלטן אָן כבוד געקעמפט אין כלומרשט-דיקע שלאכטן, און איך וואָלט אייך, קינדער, איצט ניט געקאָנט זאָגן מיט באַרעכטיקטן שטאַלץ: „איך בין דאָרט געווען!"

"לוציפער האָט געגעבן דעם סיגנאַל אָנצוהויבן די שלאַכט און האָט זיך דער ערשטער אַ לאָז געטון אין פּאַראַדיס. מיר האָבן זיך אָפגעריסן אויפן שונא, גלויבנדיק, אז מיר וועלן אים באַלד פאַרטיליקן און מיטן ערשטן אָנגריף צעשמעטערן די הייליקע צי-טאָדעל. די סאָלדאַטן פון דעם אייפערזיכטיקן גאָט, ניט אַזוינע היציקע, אָבער ניט ווייניקער אַנטשלאָסענע ווי אונזערע, זענען פאַרבליבן ניט געירט. דער ערץ-מלאך מיכאל האָט זיי קאַמאַנד-

דירט מיט דער רואיקייט און פעסטקייט פון א גרויסן גייסט. דריי מאָל האָבן מיר געפרואוּט דורכברעכן זייערע רייען און דריי מאָל האָבן זיי אונזערע בריסט פון אייזן אַקעגנגעשטעלט די בליציקע שפיצן פון זייערע שפיזן, גרייט דורכצושטעכן דעם שטאַרקסטן פּאַנצער. די גלאָררייכע קערפּער זענען געפאלן אין די מיליאָנען. צולעצט האָט אונזער רעכטער פליגל אָפּגעשאָסן דעם שונאָם לינקן פליגל און מיר האָבן דערזען די רוקנס פון די פירשטלעכקייטן, די מאַכטיקייטן, די טוגענדן, די הערשאַפטן און די טראַגען, וואָס זענען געלאָפּן, אָפּקלאַפּנדיק איינס ס'אַנדערע די פיס, בעת די מלאכים פון דריטן כאָר, פליענדיק צעשראַקענע איבער זייערע קעפּ, האָבן זיי באַדעקט מיט אַ שניי פון פעדערן, אויסגעמישט מיט אַ רעגן פון בלוט. מיר האָבן זיי נאָכגעיאָגט, פּלאַנטערנדיק זיך צווישן ברוכוואַרג פון רייטוואָגנס און בערג מיט געווער, און פאַרשנע־לערט זייער פלינקן לויף... אַ שטורעם פון אויסגעשרייען האָט מיטאַמאָל איבעראַשט אונזערע אויערן; ער איז געוואָרן אַליץ גרע־סער, נעענטער, פול מיט פאַרצווייפּלטע געוואַלטן און טריאומפּירנ־דיקע אויסרוּפּן: דעם שונאָם רעכטער פליגל, די ריזנדיקע ערד־מלאכים פון דעם אַלערהעכסטן, האָבן זיך אַ וואָרף געטון אויף אונ־זער לינקן פליגל און האָבן אים צעבראַכן. מיר האָבן געמוזט איבערלאָזן די לויפנדיקע מלאכים און גיין שנעל צוהילף אונזערע פּונאַנדערנעיסענע טרופּן. אונזער פּרינץ איז געקומען צופליען און האָט כאַנייט די שלאַכט. אָבער דעם שונאָם לינקער פליגל, וואָס מיר האָבן אים נאָך ניט אינגאַנצן געהאַט אויסגעראַטן, ניט צו פילן מער אויף זיך דעם דרוק פון פיילן און שפיזן, האָט צו־דיקגעקראָגן מוט, זיך אומגעקערט און זיך געשטעלט אַקעגן אונז."

„די נאַכט האָט אָפּגעשטעלט די ניט־זיכערע שלאַכט. בעת דער לאַגער האָט גערוט אין שאַטן פון דער נאַכט, איז דער שטילקייט, וואָס איז פון צייט צו צייט איבערגעריסן געוואָרן דורך די קרעכצן פון די פאַרוואַנדעטע, האָט לוציפּער זיך געמאַכט פאַרטיק צום צווייטן טאָג. פאַר באַגינען האָבן די טרומיטן געשאַלט צום אויפ־וואַכן. אונזערע קריגער האָבן איבעראַשט דעם שונאָ בעת דעם פּרימאַרג־געבעט, האָבן אים געיאָגט און געשלאָגן עד חרמה. ווען

אלע זענען געפאלן אין שלאכט אָדער אַנטלאָפן, האָט מלאך מיכאל, אַליין מיט עטלעכע חברים, וואָס האָבן געהאַט צו פיר פייערדיקע פליגל, נאָך אַלץ זיך אַקעגנגעשטעלט דעם אָנגריף פון אַן אומציייליקער אַרמיי. זיי זענען אָפגעטראַטן, ניט אויפצוהערן אַרויסשטעלן אונז די בריסט, און מיכאל האָט נאָך אַלץ געוויון אַ רואיק געזיכט. די זון איז געווען אָפגעגאַנגען אַ דריטחלק פון איר גאַנג, ווען מיר האָבן גענומען קלעטערן אויף דעם באַרג פון נאָט. עס איז געווען אַ שווערער אויפשטייג; דער שווייס האָט גערונען פון אונזערע שטערנס; אַ בלענדיק ליכט האָט אונז בלינד געמאַכט. באַלאַך-דענע מיט איין, האָבן אונזערע פליגל פון פּעדערן אונז ניט געקאָנט פאַרטראָגן; אָבער די האָפּענונג האָט אונז געגעבן פליגל, וואָס האָט אונז געהויבן אַרויף. דער שיינער שרף האָט מיט זיין שטראַך-ליקער האַנט, וואָס האָט זיך געהויבן אַלץ העכער און העכער, אונז געוויון דעם וועג. דעם גאַנצן טאָג האָבן מיר אַלץ געקלעטערט אַרויף, איבער דעם הויכן באַרג, וואָס האָט צו אָוונט צו זיך באַקליידט מיט אַזור, מיט ראָז און מיט אָפּאַל. די אַרמיי שטערן, וואָס האָט זיך באַוויון אויפן הימל, האָט אויסגעזען צו זיין דער אָפּשפיגל פון אונז זער געווער. אַן אומענדלעכע שטילקייט האָט געשוועבט איבער אונז זערע קעפּ. מיר זענען געגאַנגען, באַרוישטע פון האָפּענונג. מיט אַמאָל האָבן בליצן פונאַנדערגעריסן דעם פינצטערן הימל. דער דונער האָט אַ קנאַל געטון און פון דער הייד פון דעם פאַרוואַקאָנטן באַרג איז אַרונטערגעפאלן אַ פייער פון הימל. די פלאַמען האָבן געריזלט פון אונזערע העלמס און פאַנצערס, און אונזערע שילדן האָבן זיך געבראַכן אונטער די פיילן, געשליידערטע פון ניט-אַנזיכטיקע הענט. לוציפּער, אין דעם אוראַגאַן פון פייער, האָט דערהאַלטן זיין שטאַלץ. אומזיסט האָבן די בליצן זיך געשטאַרקט אים צו טרעפן: ער איז געבליבן שטיון אין זיין גאַנצער גרייס, מיט אַרויספאַדערונג אַקעגן דעם שונא. צולעצט האָט דער דונער, אויפּטרייסלענדיק דעם באַרג, אונז אַרונטערגעשליידערט אין אַ צונויפגעהורבעטע מאַסע, אינאיינעם מיט ריזנדיקע שטיקער סאַפּירשטיין און רובין, און שוועד-רע, אָנמאַכטיקע, האָבן מיר זיך געקייקלט אַרונטער אין לויף פון אַ צייט, וואָס קיינער וואָלט זי נאָך ניט געקאָנט אויסמעסטן."

„איך האָב זיך אויפגעכאפט אין אַ יאָמערדיקער פינצטערניש. און ווען מיינע אויגן האָבן זיך געהאַט צוגעוויינט צו די געדיכטע שאַטנס, האָב איך דערזען אַרום זיך מיינע חברים פון קריג, אויסגע- לייגט אין די טויזנטער איבער דעם שוועבלדיקן באָדן, וואָס האָט דאָ און דאָרט אויפגעשיינט מיט אַ בלאַסער ליכטיקייט. איך האָב גאַרנישט ניט געזען אַרום ווי נאָר שוועבל-ברונימער, רויכערדיקע קראַטערן און גיפטיקע זומפן. בערג פון אייז און ימען פינצטער- ניש האָבן פאַרשלאָסן דעם האַריזאָנט. אַ בראַנזענער הימל איז שווער געהאנגען איבער אונזערע שטערנס. און דער שרעק פון אָט דעם פלאַץ איז געווען אזוי גרויס, אַז מיר האָבן געוויינט, זיצנדיק צונויפגעקארטשטעט, מיט די עלנבייגנס אויף די קני און די פּוּסען אין די באַקן.“

„אַבער באַלד האָב איך אויפגעהויבן די אויגן און דערזען דעם שרף, וואָס איז געשטאַנען פאַר מיר אזוי ווי אַ זייל. אויף זיין פּוּסעדיקן גלאַנץ האָט די פּוּסעדיקייט אַרויפגעוואָרפן איר טונ- קעלן און פּראַכטיקן מאַנטל.“

„— חברים, — האָט ער געזאָגט, — מיר דאַרפן זיך גראַטולירן און זיך פּרייען, ווייל אָט זענען מיר אויסגעלייזט געוואָרן פון דער הימלשער שקלאַפּעריי. דאָ זענען מיר פּריי, און עס איז ליבערשט די פּרייקייט אין גיהנום, ווי די שקלאַפּעריי אין די הימלען*.) מיר זענען ניט באַזיגט, ווייל עס פאַרבלייבט אונז נאָך דער ווילן צו זיגן. מיר האָבן דאָס אויפגעטרייסלט דעם טראַן פון דעם אייפערזיכ- טיכן גאָט און דורך אונז וועט ער פאַלן. שטייט אויף, חברים, און זייט מוטיק!“

„באַלד האָבן מיר, אויף זיין באַפעל, אָנגעהויפט בערג אויף בערג און אַרויפגעשטעלט אויפן העכסטן שפיץ מאַשינען, וואָס האָבן גע- שללידערט פלאַמענדיקע פעלזן אויף די געמלעכע וואוינונגען. די הימלשע חיילות האָבן זיך גאָר דערויף ניט געריכט און פון דעם וואוינאָרט פון גלאַריע האָבן זיך אַרויסגעריסן קרעכצן און געשרייען

(* „בעסער צו הערשן אין גיהנום, איידער צו שקלאַפן אין הימל“ (מילטאָנס „פאַרלוירענער גן-עדן“, בוך 1, פּערז 254). — א. פ.)

פון שרעק. מיר האָבן שוין געהאַט גערעכנט, אז אָט קומען מיר זיגרייכע אַרײַן אין אונזער דערהויבענעם פּאַטערלאַנד, אָבער דער באַרג פון גאָט איז ווידער געקרוינט געוואָרן מיט בליצן און דונערן, וואָס זענען געפאַלן אויף אונזער פעסטונג און זי געמאַכט צו שטויב.“

„נאָך דעם דאָזיקן נייעם אומגליק איז דער שרף פאַרבליבן אַ וויילע פאַרקלערט, דער קאַפּ איינגעגראָבן אין די הענט. דערנאָך האָט ער געוויזן זײַן שוואַרץ־געוואָרן געזיכט. איצט איז ער גע־ווען דער שטן, גרעסער פון לוציפערן. די מלאכים האָבן זיך צוזאַ־מענגעדערענט אַרום אים:“

„פריינט, — האָט ער אונז געזאָגט, — אויב מיר האָבן נאָך ניט געזיגט, איז עס דערפאַר, ווייל מיר זענען ניט ווערט און ניט פייאיק צו זיגן. לאָמיר דערגיין, וואָס עס האָט אונז אויסגע־פעלט. מען קאָן אַנדערש ניט באַהערשן די נאַטור, מען קאָן אַזי דערש ניט קריגן די ממשלה איבער דעם אוניווערו און ווערן אַ גאָט, סײַדן נאָר דורך וויסן. מיר מוזן בייקומען דעם דונער; אָט דערצי דארפן מיר אוועקגעבן, גאַרנישט מיר צו ווערן, אלע אונזערע כוהות. ניט דער בלינדער מוט (קיינער האָט היינט ניט אַרויסגעוויזן אַזוי־פיל מוט ווי איר) וועט אונז איבערענטפערן דעם געטלעכן באַדן; דאָס וועט טון פאַר אונז דאָס שטודירן און דאָס נאָכדענקען. לאָמיר דאָ, אין אַט־דעם שטילן וואוינאָרט, וואו מיר זענען אַריינגעפאַלן, נאָכקלערן, זוכן די פאַרבאָרגענע סיבות פון זאַכן. לאָמיר אָבסערווירן די נאַטור; לאָמיר זי נאָכפאַלגן מיט דער גרעסטער התמדה און מיט איבערוועלטיקן חשק; לאָמיר זיך אָנשטרענגען דורכצודרינגען איר אומענדלעכע גרויסקייט און איר אומענדלעכע קליינקייט. לאָ־מיר דערגיין, ווען זי איז עקרוטדיק און ווען פרוכטבאַר; ווי זי מאַכט הייז און קעלט, פרייד און ליידי, לעבן און טויט; ווי זי זאַמלט צונויף און טיילט פונאַנדער אירע עלעמענטן, ווי זי שאַפט סיי די דינע לופט, וואָס מיר אַטעמען אײַן, סיי די פעלזן פון דײַ מענטזן און סאַפירשטיין, פון וואָנען מיר זענען אַרונטערגעשליידערט געוואָרן, סיי דעם געטלעכן פייער, וואָס האָט אונז שוואַרץ געמאַכט, סיי דעם דערהויבענעם געדאַנק, וואָס רעגט אָן אונזער גייסט. צע־ריסן פון שווערע וואונדן, פאַרברענט פון פלאַם און פון אײַז, לאָמיר

דאַנקען אונזער גורל, וואָס האָט געזאָרגט צו עפענען אונז די אויגן, לאָמיר זיך פֿרייען מיט אונזער מזל. איבערגעטראַגן אויף זיך די ערשטע פֿיינלעכע דערפֿאַרונג פֿון דער נאַטור, זענען מיר אָנגעד־שטויסן זי צו דערקענען און זי בייצוקומען. וועט זי אונז גע־האַרכן, וועלן מיר זיין געטער. זאָל זי אָבער אַפֿילו האַלטן אויף אייביק פֿאַרבאָרגן פֿון אונז אירע סודות, זאָל זי זיך אַפֿילו אָפּזאָגן צו געבן אונז אין די הענט אַרײַן כֿל־זײַן, זאָל זי אַפֿילו היטן פֿון אונז דעם סוד פֿון דעם דונער, דאַרפֿן מיר זיך נאָך אַלץ גראַטור־לירן, וואָס מיר האָבן דערקענט די פֿיינלעכקייט, ווייל די נייע גע־פֿילן, וואָס דאָס אַנטפֿלעקט פֿאַר אונז, זענען פֿיל טײַערער און ליר־בער פֿון דעם, וואָס מען פֿילט אין דער אייביקער גליקעליקייט: זיי אינספּירירן אונז מיט ליבע און רחמנות, אומבאַוואוסטע אין די הימלען."

"די דאָזיקע ווערטער פֿון שרף האָבן געביטן אונזערע הערצער און געעפענט פֿאַר אונז נייע האָפענונגען. אַ גאַרן נאָך וויסן און ליבע האָט איבערגעפֿילט אונזערע נשמות."

"אין דערזעלביקער צײַט איז די ערד געבוירן געוואָרן. איר רײַזנדיקע נעפֿילהאפטע קויל איז פֿון שעה צו שעה געוואָרן אַלץ מער צונויפֿגענומען און פֿאַרפעסטיקט. די וואַסערן, וואָס האָבן געהאַט גענערט וואַסער־גראָזן, שטערנקאַראַלן, פֿאַנצערפֿיש און גע־טראָגן אויף זיך די לײַכטע פֿלאַמליע שיפֿמושעלן, האָבן זי מער ניט באַדעקט אינגאַנצן; זיי האָבן זיך אײַנגעזאַמלט אין פֿלוס־בעטן און עס האָבן זיך שוין באַווײַזן קאָנטינענטן, וואו אין וואַרעמען שליים האָבן אַרומגעפֿויעט אַמפֿיביעס. דערנאָך האָבן די בערג זיך באַ־דעקט מיט וועלדער, און פֿאַרשײדענע מינים חיות האָבן אָנגעהויבן זיך פֿיטערן מיט גראַז, מיט מאַך, מיט יאַנדעס און מיט חויר־ניסלעך."

"שפעטער זענען די היילן און די שוין־פֿלעצער אונטער די פעלן פֿאַרכאַפט געוואָרן פֿון דעם נפש, וואָס האָט געוואוסט ווי אזוי דורכצושטעכן מיט אַ שאַרפֿן שטיין די ווילדע חיות און בײַ־צוקומען מיט לײַסטיקייט די פֿאַרצײטיקע באַוואוינער פֿון די וועלדער, פֿלײַנען און בערג. דער מענטש האָט אָנגעהויבן מיט פֿיינלעכקייט

זיין הערשאפט. ער איז געווען שוואך און נאכעט. זיינע שיטערע האָר אויפן לייב האָבן אים שלעכט באַשיצט פון קעלט. זיינע הענט האָבן זיך פאַרענדיקט מיט נעגל, וואָס זענען געווען צו דעליר קאט צו קאָנען קעמפן קעגן די קלוען פון די ווילדע חיות; אָבער די פּאָזיציע פון זיינע גראָבע האַנט־פינגער, געשטעלט אַקעגן די אַר־בעריקע פינגער, האָט אים געגעבן די מעגלעכקייט לייכט אָנצונעמען מיט זיי די פאַרשיידנסטע זאַכן און אַזוי אַרום אים פאַרויכערט מיט פלינקייט, אַנשטאָט כוח. ניט אונטערצושיידן זיך אין תוך פון די איבעריקע חיות, איז ער אָבער געווען פּיאַיקער פון יעדער אַנדערער צו אָבעסרווירן און צו פאַרגלייכן. אַזוי ווי ער פלעג אַרויסציען פון זיין קעל פאַרשיידענע קלאַנגען, איז אים איינגעפאַלן צו באַ צייכענען מיט אַ באַזונדער ענדערונג פון דער שטים יעדער זאַך, אויף וועלכער זיין געראַנט האָט זיך אָנגעשטויסן, און די דאָזיקע ריי קלאַנגען האָט אים געהאַלפן פעסטצושטעלן און איבערצוגעבן זיי נע באַגריפן. זיין שווער מזל און זיין אומרויאיקער נייסט האָבן אין אים דערוועקט סימפּאַטיע צו די באַזיגטע מלאכים, וואָס האָבן פון זייער זייט, איינגעזען אין אים אַ מוטיקייט, ענלעך צו זייערער, און סימנים פון גאווה, וואָס איז געווען די סיבה פון זייער ליידן און פון זייער גלאָריע. אין גרויסע צאָלן זענען זיי געקומען צו וואוינען לעבן אים, אויף אַט־דער יונגער ערד, וואָס זייערע פליגל האָבן זיי אַהין לייכט געטראָגן. עס איז זיי וואוילגעפעלן אָנצורעגן זיין שכל און צו וועקן זיינע פּיאַיקייטן. זיי האָבן אים געלערנט צו קליידן זיך אין די פעלן פון ווילדע חיות און צו קייסלען שטיי־נער צו די עפענגונגען פון די היילן, כדי צו פאַרמאָכן דעם אַריינגאַנג פאַר טיגערס און בערן. זיי האָבן אים אויסגעלערנט אַרויסצו־שלאָגן דעם פלאַם דורך דרייען אַ שטעקן אין טרוקענע בלעטער און אָפּצוהיטן אויף דעם פּיערשטיין דעם הייליקן פּיער. אָנגערעגט פון שאַרפּזיניקע דעמאָנס, האָט ער זיך איינגעשטעלט אַריבערצוגיין די טייכן אויף פונאַנדערגעשאַפּאַלטענע און אויסגעהיילטע שטאַמען פון בוימער, האָט ער אויסגעפונען די ראָר, דעם מילשטיין און דעם אַקעראַייזן; די סאַכע האָט אויפגעריסן די ערד אין אַ פּרוכטבאַרער וואונד און די תבואה האָט געגעבן די, וואָס האָבן זי צעמאַלן, אַ געט־

לעבע שפייז. ער האָט געקנאָטן כלים פון ליים און אויסגעהאַקט פון קיזלשטיין פאַרשיידענע געווערקצייג.

„פאַרבליבן וואוינען צווישן די מענטשן-קינדער, האָבן מיר זיי געטרייסט און זיי געלערנט. ניט אַלעמאַל האָבן זיי אונז געקאָנט זען, אָבער אין אַוונט, ביים שוידן זיך פון די וועגן, פלעגן מיר זיך באַווייזן פאַר זיי אין געשטאַלטן, אָפטמאַל מאָדנע און אויסטערלישע, אַמאַל צויבערדיק-הערלעכע; מיר פלעגן, לויט אונזער ווילן, זיך פאַרשטעלן פאַר אַ מאָנסטער פון די וועלדער אָדער פון די וואַסערן, פאַר אַ שוין קינד, אָדער פאַר אַ פרוי מיט ברייטע היפטן. אַמאַל פלעגן מיר זיך מאַכן איבער זיי לוסטיק אין אונזערע לידער אָדער אויספראַוון זייער פאַרשטאַנדיקייט דורך עפעס אַ שאַרפער הלצה. אייניקע צווישן אונז, אַביסל פאַרשייט-שיטפעריש, האָבן ליב געהאַט צו רייצן זיך מיט זייערע פרויען און קינדער, אָבער שטענדיק זענען מיר געווען גרייט צו קומען צוהילף אונזערע קלענערע ברידער.“

„דורך אונזער מי האָט זייער שכל זיך געהאַט גענוג אויסגע- ברייט אויף צו קאָנען זיך טועה זיין און אויף צו באַקומען פאַלשע השגות וועגן דער שייכות פון זאַכן. אזוי ווי זיי האָבן אָנגענומען, אַ צווישן דעם אָפּמעל און דעם רעאַלן אָביעקט איז פאַראַן אַ מאַנישע פאַרבינדונג, האָבן זיי די ווענט פון זייערע היילן באַדעקט מיט פיגורן פון חיות און אויסגעקריצט אויף עלפאַנביין בילדער פון הירשן און פון מאַמאַטן, כדי צו פאַרזיכערן זיך מיטן רויב, וואָס יענע האָבן פאַרגעשטעלט. יאָרהונדערטער זענען פאַרביי מיט אַן אומענדלעכער לאַנגזאַמקייט און זייערע פיאיאקייטן האָבן קוים אָנ- געהויבן זיך אַנטוויקלען. מיר האָבן זיי צוגעשיקט אין חלום גליק- לעכע געדאַנקען, האָבן זיי אָנגערעגט צו צוימען די פערד, מסרס זיין די אָקסן, לערנען די הינט היטן די שאָף. זיי האָבן באַשאַפן די פאַ- מיליע, דעם שבט. איינמאַל איז איינער פון זייערע וואַנדערנדיקע שבטים באַפאַלן געוואָרן פון ווילדע יעגער. באַלד האָבן די יונגע- לייט פון שבט פאַרמירט מיט די רייטוואָנגס אַן אָפּזאַם, אין וועלכן זיי האָבן איינגעשלאָסן די פרויען, די קינדער, די זקנים, די הערדן, די אוצרות, און פון דער הייך פון די רייטוואָנגס טויטגעשלאָגן מיט שטיינער זייערע אָנגרייפער. אזוי איז געגרינדעט געוואָרן די

ערשטע שטאָט. געבוירן אין עלנד און פארמשפט דורך יעהאָ-
וואָס געזעץ צו באַניין רציחות, האָט דער מענטש האָרט געמאַכט
זיין האַרץ אין שלאַכט, און דורך מלחמה איז ער עס געקומען צו
זיינע בעסטע מידות. ער האָט געהייליקט מיט זיין בלוט די היי-
ליקע ליבע צום פּאָטערלאַנד, וואָס וועט דארפן (אויב דער מענטש
וועט ביז צום סוף דערפילן זיין מזל) איינוויקלען אין שלום די גאַנצע
ערד. איינער פון אונז, דעדאַלוס, האָט אים געבראַכט די אַקס, דעם
הובעל און דעם זעגל. אזוי אַרום האָבן מיר דאָס לעבן פון די
שטערבלעכע געמאַכט ניט אזוי שווער און האַרט. זיי האָבן אויפגע-
בויט אויף די אַזיערעס דערפער פון ראָרן, וואו זיי האָבן געקאָנט
הנאה האָבן פון פאַרחלומטער רואיקייט, וואָס די אַנדערע איינ-
וואוינער פון דער ערד האָבן פון איר ניט געוואוסט, און ווען זיי
האָבן זיך אויסגעלערנט צו שטיילן זייער הונגער אָן צופיל פיינלעכער
מי, האָבן מיר אַריינגעהויכט אין זייערע הערצער די ליבע צו
שיינקייט."

"זיי האָבן אויפגעשטעלט פיראַמידן, אַבעליסקן, טורעמס, קאָ-
לאַסאַלע סטאַטוען, וואָס האָבן געשמיכלט, שטייפע און אומהיימ-
לעכע, און סימבאָלן פון באַשאַף. זיך אויסגעלערנט אונז צו קענען,
אַדער, ווייניקסטנס, צו דערפילן בחוש אונזער זיין, האָבן זיי בא-
קומען פאַר אונז מורא און זענען אין דער אייגענער צייט אויך גע-
וואָרן אונזערע פריינט. די קלינסטע פון זיי האָבן אין הייליקער
פאַרכטיקייט אונז נאָכגעשפירט און נאָכגעקלערט איבער דעם, וואָס
מיר האָבן זיי געלערנט. די פעלקער פון גריכנלאַנד און פון אַזיע
האָבן אין זייער דאַנקבאַרקייט אונז געווידמעט שטיינער, ביימער,
שאַטנדיקע וועלדער, האָבן אונז געבראַכט קרבנות, אונז געזונגען
הימנען; קורץ, מיר זענען געווען פאַר זיי געטער און זיי האָבן
אונז אָנגערופן האָרום, איזים, אשתרות, צעאום, פאַלאַס, סיבעל,
דעמעטער און טריפּטאַלעמוס. דער שטן איז פאַרערט געוואָרן אונ-
טער די נעמען דיאָניזוס, יאַסכוס און לענעאַס. ער האָט אין זיין
אַנטפּלעקן זיך אַרויסגעוויזן אזוי פיל שטאַרקייט און שיינקייט, וויפיל
די מענטשן-קינדער האָבן געקאָנט פאַרנעמען מיט זייער השגה.
זיינע אויגן האָבן געהאַט די זיסקייט פון וואַלד-וויאָלעטן; אויף

זיינע ליפן האָט געברענגט די רובין־רויטקייט פון אָפּענע מיל־גרוימען ; אַ פּוך, פּיינער ווי דער סאַמעט פון פּערשקעס, האָט צוגעדעקט זיינע באַסן און זיין קיץ ; זיינע בלאַנדע האָר, פאַרוויקלט ווי אַ דיאַדעמע און לויז פאַרבונדן אויפן מיטן קאָפּ, זענען געווען אַרומ־גענומען מיט ווילדן וויינירייב. ער האָט באַצויבערט די בייז־גערייציגע חיות, האָט צוגעצויגן צו זיך, אַריינדריינגענדיק אין די טיפע וועלדער, אַלע ווילדע גייסטער, אַלץ, וואָס עס האָט געקלעטערט אויף די בוי־מער און געוויזן דורך די צווייגן אַ רציחהדיקן שוואַרצע־פּל, אַלע געוואַלטעכע און שרעקעדיקע באַשעפענישן, וואָס האָבן זיך גענערט מיט ביטערע יאָנדעס און וואָס אין זייער האָריקער ברוסט האָט גע־שלאָגן אַ באַרבאַריש האַרץ, די האַלב־מענטשן פון די וועלדער, וואָס ער האָט זיי אַרויסגעוויזן זיין גוטן ווילן און זיין גענאָד, און זיי זענען געגאַנגען נאָך אים, שיכורע פון פּרייד און פון שיינקייט. ער האָט געפלאַנצט דעם וויינישטאַק און געלערנט די שטערבלעכע צו דריקן די טרויבן, כדי צו לאָזן פליסן דעם וויין. פּראַכטיק און וואויל־טועריש, איז ער דורכגעגאַנגען די וועלט מיט אַ לאַנגער סוויטע נאָכ־פּאַלגער. כדי אים צו באַלייטן, האָבן איך אָנגענומען די געשטאַלט פון אַ סאַטיר : פון מיין שטערן זענען אַרויסגעקומען צוויי שפּראַצני־דיקע הערנער ; מיין נאָז איז געווען אַ פּלאַטשיקע און די אויערן פאַרשפיצטע ; אַ צעשפּאַלטן בערדל, אַזוי ווי ביי אַ ציגאַרע־קאָפּ, איז מיר אַרונטערגעהאַנגען פון האַלץ ; אויף מיינע לענדן האָט זיך באַ־וועגט אַ ציגענער עק און מיינע האָריקע פּיס האָבן זיך פאַרענדיקט מיט שוואַרצע צעשפּאַלטענע קלויען, וואָס האָבן אין גאַנג געקלאַפּט צום טאַקט איבער דער ערד."

"דיאָניזוס האָט דורכגעמאַכט אַ טריאָמף־צוג איבער דער וועלט. איך בין דורכגעגאַנגען מיט אים לידיע, די פּרייגישע פעלדער, די ברענענדיקע פליינען פון פּערזיע, די פּראַסט־באַדעקטע מעדיע, די גליקלעכע אַראַביע און די רייכע אַזיע, וואָס דער ים האָט געוואַשן אירע בליענדיקע שטעט. ער האָט געצויגן פאַראַויס אויף אַ טרי־אומף־וואַגן, געשפּאַנט מיט לייבן און לוקסן, אונטער דעם קלאַנג פון פלייטן, צימבלען און פּייקלער, וואָס זענען אויסגעטראַכט גע־וואָרן פון וועגן זיינע מיסטערועס. די באַקאַנטניס, די טיאַרן און

די מענארן, אָנגעגורט מיט געפלעקטע פעלן פון אינדינס, האָבן באַוועגט דעם באַכוס־שטאַק, אַרומגעוויקלט מיט ווילדן ווינריב. ער האָט מיטגעפירט אין זיין סוויטע די סאַטירן (איך בין געווען דער אָנפירער פון אָט־דער לוסטיקער חברה), די סילענען, די פאַנען און די צענטאַוורען. אונטער זיינע טריט זענען אויפגעקומען כלומען און פרוכט, און קלאַפּנדיק מיט זיין שטעקן איבער די פעלזן, האָט ער אַרויסגעקוואַלט פון זיי לויטערע וואַסערן."

"אין דער צייט, ווען דער וויינטרויב איז געוואָרן צייטיק, האָט ער באַזוכט גריכנלאַנד; די דאָרפלייט זענען אים געלאָפן אַקעגן, געפלעקטע מיט גרינע אָדער רויטע זאפטן פון פלאַנצן, די געזיכטער באַדעקט מיט מאַסקן פון האַלץ, קאַרע, אָדער בלעטער, מיט עררענע בעכערס אין די הענט, און זיי האָבן געטאַנצט אויסגעלאָזענע טענץ. זייערע פרויען האָבן נאָכגעמאַכט גאָטס באַלייטערינס, האָבן באַ־קראַנצט די קעפּ מיט גרינע סמילאַקס־בלעטער און אַרומגעבונדן אַרום זייערע בויגיגע לענדן פעלן פון אינדינס און פון ציגן־בעק. די יונגפרויען האָבן געטראָגן אויפן האַלז גירלאַנדן פון פייגנבלעטער, געקנאַטן קוכנס פון מעל און געטראָגן דעם פאַלאַס אין דעם מיסטישן קערבל. און די וויין־טרעטער, אויסגעשמירטע אין טרויבנזאפט, זענען געשטאַנען אין זייערע רייטוואָנגס, האָבן זיך איבערגעוואָרפן מיט די פאַרבייגייער מיט וויצן און שטעכווערטלעך, שאַפנדיק אזוי אַרום די טראַגעדיע."

"אורדאי האָט דיאָניזוס ניט געדערעמלט אויפן ברעג פון אַ טיכל, נאָר זיך שווער געמיט צו לערנען קולטיווירן פלאַנצן און אַרויסצוברענגען פון זיי די זאַפטיקע פרוכט. און בעת ער האָט נאָכגעקלערט איבער דער קונסט צו מאַכן פון די רויע וואַלד־מענטשן אַ ראַסע, וואָס זאָל ליב האָבן די לירע און זיך אונטערוואַרפן אונטער גערעכטע געזעצן, האָט זיין שמערן, וואָס האָט געברענט פון ענטוויאַזם, ניט איינמאַל זיך פאַרשטאַמט פון מעלאַנכאָליע און מרדי־שחורה. אָבער זיין טיף וויסן און זיין פריינטשאַפט צו מענטשן האָבן אים געהאַלפן בייצוקומען אַלע שטערונגען. אַ, געטלעכע טעג! אַ, שיינער זונאוּפגאַנג פון לעבן! מיר האָבן געפירט די באַקאָנ־

טינגס אויף די באוואקסענע בארגשפיצן און איבער די זאמד־ברעגן פון די ימים. די נאיאדן און די אָרעארן האָבן זיך אויסגעמישט מיט אונז אין אונזערע שפילן. אַפראַדיטאַ איז ביי אונזער אָנקומען אַרויס פון דעם שוים פון די ים־פאַליעס, כדי צו שפּייכלען צו אונז.

קאפיטל גיינצען

המשך פון דער דערציילונג.

„ווען די מענטשן האָבן זיך אויסגעלערנט באַארבעטן די ערד, פירן סטאָדעס, אַרומרינגלען די הייליקע ציטאָדעלן מיט ווענט און דערקענען די געטער, לויט זייער שיינקייט, האָב איך זיך צוריק געצויגן אויף אַטדעם שיינעם לאַנד מיט זיינע געדיכטע וועלדער אַרום, באַוואַסערט פון דעם טייך סטימפּאַלאַס, פון דעם אַלביאַס, פון דעם ערימאַנטוס, פון דעם שטאַלצן קראַטיס, און פאַרפלייצט פון די אייזיקע וואַסערן פון סטיקס, און דאָ, אין אַ קילן טאָל, צופוסנס פון אַ בערנל, וואָס איז פאַרפלאַנצט מיט פּאַזעמקע-ביימלעך, איילבירטן און סאַסנעס, אונטער אַ בוקעט פלאַטאַנען און ווייסע טאָפּאַלן, אויפן ברעג פון אַ שטראַם, וואָס פליסט מיט אַ שטיִלן געמורמל צווישן געדיכטע גומי-ביימער, האָב איך געוונגען פאַר די הירטן און די נימפן וועגן דעם געבוירן-ווערן פון דער וועלט, וועגן דעם אַפּשטאַם פון פייער, וועגן דער דינער לופט, וועגן וואַסער און וועגן ערד. איך האָב זיי דערציילט, ווי אַזוי די ערשטע מענטשן האָבען געלעבט אַרעם און נאַקעט אין די וועלדער, איידער די שאַרפּזיניקע דעמאָנס האָבן זיי באַלערנט אין די קונסטן; איך האָב זיי דערציילט וועגן גאָטס מעשים און ווי אַזוי מען האָט געגעבן דיאָניוסן סעמעלע פאַר אַ מוטער, ווייל זיין מענטשנ-פריינטלעכער געדאַנק איז געבוירן געוואָרן אין דונער.“

„דאָס דאָזיקע פאַלק, וואָס איז געווען אַנגענעמער פון אַלע אנדערע אין די אויגן פון די געטער, די דאָזיקע גליקלעכע גריכן האָבן ניט אָן מי געפונען די קונסטן און אַ גוטע רעגירונג. זייער ערשטער טעמפל איז געווען אַ בייַדל פון קאַרבּער-צווייגן; זייער ערשט געמעלד פון די געטער — אַ בויס; זייער ערשטער מזבח — אַ רוער שטיין, געפאַרבט מיט איפינעניעס בלוט. אבער אין גאָר ווייניק צייט האָבן זיי געבראַכט די חכמה און די שיינקייט צו אַ מדרגה, וואָס קיין אנדער פאַלק פאַר זיי האָט זי ניט

דערגרייכט, וואָס קיין אַנדער פּאָלק איז זינט דעמאָלט ניט צוגעקומען נאָענט צו איר. פון וואַנען, אַרקאד, נעמט זיך אָט-דער איינציקער וואונדער אויף דער ערד? פאַרוואָס האָט דער הייליקער באָדן פון יאָניע און פון אַטיקע גענערט אָט-די אומפאַרגלייכלעכע כלום? ווייל עס איז דאָרט ניט געווען ניט קיין פּריסטערשאַפט, ניט קיין דאָגמע, ניט קיין אַנטפלעקונג, ווייל די גריכן האָבן קיינמאָל ניט געקענט דעם אייפּערויכטיקן נאָט. העלענע האָט געמאַכט פאַר נעמער איר אייגענע גאונות, איר אייגענע שיינקייט, און האָט זי אויפגעהויבן די אויגן צום הימל, האָט זי דאָרט דערזען איר אייגענעם אָפּמעל. זי האָט באַנומען יעדער זאָך אין איר געהעריקער מאָס און געבויט אירע טעמפלען אין פּולקומער פּראָפּאָרציע: אַלץ איז דאָרט געווען גראַציע, האַרמאָניע, מאָס און חכמה; אַלץ איז דאָרט געווען ווערדיק פאַר די אומשטערבלעכע, וואָס האָבן אין זיי גע-וואוינט און אונטער גוט-צוגעקליבענע נעמען, אונטער קונסטפולע פאַרמען פאַרגעשטעלט דעם מענטשנס גאונות. די זיילן, וואָס האָבן אונטערגעהאַלטן דעם מירמלשטיינערנעם באַלקן, דעם פּרוי, דעם קאַרניז, האָבן געהאַט אין זיך עפעס מענטשלעכס, וואָס האָט זיי צוגעגעבען חשיבות, און מען האָט געקאָנט אַמאָל זען, ווי אין אַטענס אָדער אין דעלפי האָבן יונגע מיידלעך, געזונטע, שמייכלענד-דיקע, געטראָגן דאָס באַלקן-געבוי פון דער שאַצקאַמער און פון דעם קדשי-קדשים. אָ, פּראַכטיקייט, האַרמאָניע און חכמה!

„דיאָניזוס האָט באַשלאָסן אַוועקצולאָזן זיך קיין איטאַליע, וואו דאָס פּאָלק, להוט צו פייערן זיינע מיסטעריעס, האָט אים אַ נאָמען געגעבן באַכוס. איך האָב פאַרנומען אַ פּלאַץ אויף זיין שית, באַצירט מיט וויינשטענגלעך, און האָב געלאַנדט אונטער דעם בליס פון העלענעס צוויי ברידער, ביי דער לעפּצונג פון געלן טיבער. די איינוואוינער פון לאַטיום האָבן, באַלערנטע פון נאָט, שוין געוואוסט ווי צו פאַרן דעם וויינשטאָק מיטן יונגען אולם. עס איז מיר געפעלן געוואָרן צו וואוינען צופוסנס פון די סאַבינער בערג, אין אַ טאָל, געקרוינט מיט בלעטער און באַוואַסערט פון לויטערע קוואַלן. איך האָב געקליבן אין פעלד אייזנגראַז און מאַלווין. די בלייכע איילבריימער, וואָס האָבן אויף דעם אָנבייג פון באַרג

צונויפגעפלאַכטן זייערע דורכגעלעכערטע שטאַמען, האָבן מיר געגעבן זייערע זאפטיקע פרוכט. דאָרט האָב איך געלערנט די מענטשן, וואָס האָבן געהאַט פירעקיקע קעפּ און זענען ניט געווען אזוינע שאַרפּזיניקע, ווי די גריבן; זייערע הערצער זענען אָבער געווען האַרט, זייערע נשמות געדולדיק און זיי האָבן מיט פּאַרכטיקייט געדינט צו די געטער. מײן שכן, אַ דאָרפישער סאָלדאַט, וואָס האָט גאַנצע פּופּצען יאָר זיך געבייגן אונטער דעם סאָלדאַטישן געפּעק, איז נאָכגעגאַנגען דעם דוימישן אָדלער איבער בערג און איבער ימים און האָט געזען, ווי עס זענען געלאָפּן די שונאים פון קיניגלעכן פּאַלק. איצט האָט ער געפירט איבער דעם אַקערשניט זיינע צוויי רויטע אַקסן, וואָס האָבן צווישן זייערע ברייט־פונאַנדערנגעגאַנגענע הערער געטראָגן אַ ווייסן שטערן. אין דער זעלביקער צייט האָט זיין צניעותדיקע און ערנסטע פרוי, אונטער דעם שמרויענעם דאָך פון זיין שטיבל, געשטויסן קנאָבל אין אַ בראַנזענעם שטויסל און געקאַכט בעבלעך אויף דעם הייליקן פייערשטיין. און איך, זיין פריינט, זיצנדיק ניט ווייט פון אים אונטער אַ דעמב, פלעג גרינגער מאַכן זיין פּראַצע מיט די טענער פון מײן פלייט און שמייכלען צו זיינע סינדער, ווען שווער־באַלאָדענע מיט צווייגן, זענען זיי צוריקגעקומען פון וואַלד, בעת די זון איז שוין געשטאַנען נידעריק אין הימל און האָט אויסגעלענגערט די שאַטנס. ביים טויער פון נאָרטן, וואו עס האָבן געצייטיקט די באַרן און די קירבעסן און עס האָבן געבליט די ליליען און די אייביק־גרינע דערנער, האָט אַ פריאפּוס, אויסגעשניצט אויף דעם שטאַם פון אַ פייגנבוים, אָפּגעשראַקן די גנבים מיט זיין שרעקלעכן גליד, און די ראָרן, וואָס דער ווינט האָט באַוועגט אויף זיין קאָפּ, האָבן אָפּגעטריבן די פּרעסערישע פייגל. ביי דער נייער לבנה האָט דער פּרומער ערדארבעטער מקריב געווען אַ זשמעניע זאַלץ און גערשטן צו זיינע הויזגעטער, וואָס זענען געווען געקרוינט מיט הרסים און מיט ראָזמאַרין.

„איך האָב געזען, ווי עס זענען אויסגעוואַקסן זיינע סינדער און זיינע סינדער־סינדער, וואָס האָבן אויפּגעהיט אין זייער האַרץ די אַמאָליקע פּרומקייט און ניט פּאַרגעסן צו ברענגען קרבנות צו

באקכוּסן, צו דיאָנאַן, צו ווענוסן, אזוי אויך ניט צי ניסן פרישן וויין און צו וואַרפן בלומען אויף די פאָנטאַנען. אָבער ביסלעכווייז האָט זיך פון זיי אָפגעטון די אמאָליקע געדולדיקייט און פשטות. איך האָב געהערט, ווי זיי האָבן געקערעכצט, בעת די באַרגשטראָמען, איבערגעפלייצטע פון פיל רעגן, האָבן זיי געצוואונגען צו בויען אַ דאַמבע, כדי צו באַשיצן די פעלדער פון זייערע פּאָטערס. דער טערפּקער סאַבינער וויין איז געווען צו האַרב פאַר זייער דעליקאַטן גומען, זענען זיי געגאַנגען טרינקען די גריכישע וויינען אין דעם שכינישן שענק, וואו זיי האָבן געוויילט די שעהן און צוגעקוקט, ווי פֿלייטנשפילערין, אַ געשיקטע צו באַוועגן אירע בייניקע היפטן צום קלאַנג פון די קאסמאנעטן, האָט געטאַנצט אונטער דעם בייזל פון וויינטמענגלעך. די ערדאַרבעטער האָבן זיך איבערגעגעבען דער זיסער רו אונטער דעם שאַרכן פון די בלעטער און דעם געמורמל פון די וואַסערשטראָמען, אָבער צווישן די טאַפּאַלן, ביים ראַנד פון הייליקן וועג, האָט מען געזען, ווי עס הויבן זיך אַרויס ריזנדיקע מצבות, סטאַטוען, מזבחות, און דאָס קלאַפן פון די רייטוואָנגס האָט זיך געהערט אָפטער איבער די אויסנעריבענע שטיינער. אַ יונג קאַרשנביימל, געבראַכט פון אַ וועטעראַן, האָט אונז געלאָזט וויסן וועגען די ווייטע דעראַכערונגען פון אַ קאַנסול, און אָדו, געזונגען אויף דער לירע, האָבן אונז דערציילט וועגן די נצחונות פון רוים, דער באַהערשערין פון דער וועלט.

„אַלע לענדער, וואָס דער גרויסער דיאַניזוס איז זיי דורכגינג- גאַנגען, מאַכנדיק דאָרט מענטשן פון ווילדע חיות און אַרויס- ברענגענדיק פון דער ערד פרוכט און תבואה, האָבן איצט פריי געאַטעמט אונטער דעם רוימישן שלום. דער זויגלינג פון דער וועלפין, אַ סאָלראַט און אַן ערדאַרבעטער, אַ פריינט פון די באַזיגטע פעלקער, האָט דורכגעפירט וועגן פון די ברעגן פון דעם נעפילדיקן ים־אוקינוס ביז צו די משופעדיקע פעלזנבערג פון קאַווקאַז. אין אַלע שטעט זענען געווען אויפגעשטעלט טעמפלען פון אַווגוסט און פון רוים, און אזוי גרויס איז געווען דער גלויבן פון דער גאַנצער וועלט אין דער לאַטיינישער גערעכטיקייט, אַז אין די באַרגיקע דורכגענג פון טעסאַליע, אָדער אויף די וואַלדיקע ברעגן פון רחיו,

פלעג דער שקלאף, גרייט אוועקצופאלן אונטער א געמיינער משא, אויסרופן: „צעזאר!“

„אָבער צו וואָס מוז עס אזוי זיין, אז אַלצדינג אויף אָטדעם אומגליקלעכן גלאָבוס פון יבשה און וואַסער זאָל וועלן און אָפֿ- שטאַרבן און אז גראָד די שענסטע זאַכן זאָלן צום ווינציקסטן געדייען? אָ, וואונדערלעכע מעכטער פון גריכנלאַנד! אָ, וויסן, חכמה און שיינקייט! ליבע געטלעכקייטן, איר זענט איינגעשלאָפֿן מיט אַ לעטאַרגישן שלאַף נאָך איידער איר זענט איבערגעגעבן געוואָרן דער געוואַלטמאַכט פון די באַרבאַרן, וואָס האָבן אין די זומפיקע געגנטן פון צפון און אין די וויסטע סטעפעס, גרייט אייך צו באַפּאַלן, שוין געריטן אויף זייערע ניט־באַזאָטלעע קליינע פּערדלעך מיט לאַנגע גרוועס“.

„טייערער אַרקאַד, בעת דער געדולדיקער לעניאַנער האָט געלאַגערט אויף די ברעגן פון פּאַזיס און פון טאַנאַאייס, זענען די פרויען און די פּריסטער פון אזיע און פון דער מאָנסטרוועזער אַפּריקע אריינגעדונגען אין דער אייביקער שטאַט און האָבן מיט זייער כישוף צעטומלט די זין פון רעמוס. ביז דעמאָלט איז דער פּאַרפּאָלגער פון די פּלייסיקע דעמאָנס, יעהאַוואַ, ניט געווען באַ- וואוסט אין דער וועלט, וואָס ער פּרעטענדירט צו זיין איר באַשאַפּער, אחוץ נאָך צו אייניקע מיזערנע סיריאַנישע שבטים, פון לאַנג אָן פונקט אזוינע ווילדע ווי ער, וואָס זענען נאָכאַנאָנד געשלעפט געוואָרן פון שקלאַפּעריי צו שקלאַפּעריי. דער דאָזיקער אַלטער גאָט האָט זיך באַנוצט מיט דעם רוימישן שלום, וואָס האָט אומעטום פאַרזיכערט די פּרייקייט פון האַנדל און פון נסיעות און דערמוטיקט דעם אויסטויש פון פּראָדוקטן און אידיען, אויף צוצוגרייטן דעם חוצפּהדיקן נצחון איבער דעם אַניווערז. ער איז, אַנב, ניט געווען אַליין אונטערצוגעמען אַזאַ אַרבעט. אין דער אייגענער צייט איז געווען נאָך אַ מאַסע געטער, דעמיאָרנגן, דעמאָנס, אזוינע ווי מיטראַ, טאַמוז, די גוטע איזים, אייבולום, וואָס האָבן נאָכגעקלערט ווי אזוי צו באַהערשן די פּירלעכע וועלט. פון אָט די אַלע גייסטער האָט יעהאַוואַ אויסגעזען צו זיין צום ווינציקסטן צוגעגרייט צו זיגן.

זיין אומוויסן, זיין גרויזאמקייט, זיין פראכטיקייט, זיין אזויאטישער לוקסוס, זיין פאראכטונג פון געזעצלעכקייט, זיין ליב-האָבן צו מאַכן זיך פאר אן אינונראה האָבן באַדאַרפט באַליידיקן יענע העלענער און לאַטיינער, וואָס האָבן זיך געלערנט ביי דיאַניזוסן און ביי די מוזן. ער האָט אַליין געפילט, אַז ער איז ניט פיאיק צו געווינען די הערצער פון פרייע, הויך־אַנטוויקלטע מענטשן, האָט ער זיך באַנוצט מיט ליסטיקייט. כדי צו פאַרפירן די נשמות, האָט ער אויסגעטראַכט אַ פאַבל, וואָס ניט צו זיין אזוי שאַרפזיניק ווי די מיטן, מיט וועלכע מיר האָבן באַשיינט דעם גייסט פון אונזערע פאַרצייטיקע תלמידים, האָט זי אָבער געקאָנט רירן שוואַכויניקע מענטשן, וואָס האָבן אומעטום זיך געפונען אין געדיכטע מאַסן. ער האָט דערקלערט, אַז היות ווי די מענטשן זענען אַלע באַגאַנען אַ פאַרברעכן קעגן אים, אַ פאַרברעכן, וואָס גייט איבער צו זיי בירושה, בכן דאַרפן זיי טראַגן די שטראַף דערפאַר סיי אויף דער וועלט, אזוי אויך אויף יענער וועלט (ווייל די שטערבלעכע האָבן די נאַרשיקייט זיך פאַצושטעלן, אַז זייער לעבן ווערט פאַרלענגערט אין גיהנום), און דער שלויאיקער גאָט האָט אָנגעזאָגט די בשורה, אַז ער האָט אַרונטערגעשיקט אויף דער ערד זיין אייגענעם זון, וואָס זאָל מיט זיין בלוט אויסקויפן דעם חוב פון די מענטשן. עס איז ניט צו גלויבן, אַז די שטראַף זאָל אויסקויפן די שולד, און נאָך ווייניקער איז עס צו גלויבן, אַז דער אומשולדיקער זאָל קאָנען באַצאָלן פאַר דעם שולדיקן. דאָס ליידן פון דעם אומשולדיקן פאַרניטיקט קיין זאך ניט, עס גיט נאָר צו איין עווללה צו אַ צווייטער. דאָך האָבן זיך געפונען אומגליקלעכע ברואים, וואָס האָבן געערט יעהאָוואַן און זיין זון, דעם אויסקויפער פון זינד, און געבראַכט זייערע מיסטעריעס ווי אַ גוטע בשורה. מיר האָבן געמענט ערוואַרטן די דאָזיקע משוגעת. האָבן מיר דען ניט געזען אזוי פיל מאָל ווי מענטשן, אָרעמע און נאַקעטע, זענען אַנידערנעפאלן צו דער ערד פאַר אַלע דערשיינונגען פון שרעק, און איידער צו פאַלגן די לערע פון פריינטלעכע דעמאָנס, האָבן זיי געהאַרט די געבאָטן פון גרויזאמע דעמיאָרגן? יעהאָוואַ, מיט זיין ליסטיקייט, האָט געפאַנגען די נשמות אזוי ווי אין אַ נעץ. ער האָט אָבער דערביי

ניט געוואונען אליץ, וואָס ער האָט זיך געריכט צו געווינען פון זיין כבוד וועגן. ניט אים האָבן די מענטשן געאכפערט, נאָר זיין זון, וואָס האָט דעם נייעם קולט געגעבן זיין נאָמען. ער אליין איז פארבליבן כמעט אומבאוואוסט אויף דער ערד.

קאפיטל צוואנציק

המשך פון דער דערציילונג.

„דער נייער אָבערגלויבן האָט זיך לכתחילה פאַרשפּרײט אין סיריע און אין אַפּריקע; ער האָט געוואונען די ים־פּאַרטן, וואו עס ווילמט אַ שמוציקער המון, און איז אַרײנגעדרינגען אין אײטאַליע, אַנשטעקנדיק צוערשט די קורטיזאַנען און די שקלאַפּן, און געמאַכט אַ האַסטיקן פּראָגרעס צווישן די מאַסן פון די שטעט. אַ לאַנגע צײט אָבער איז דאָס דאָרף ניט געשטערט געוואָרן אין זײן רו. אַזוי ווי אַמאָל, האָבן די דאָרפלייט נאָך אַלץ געהײליקט אין דיאַנאַס נאָמען אַ טענענבוים, וואָס זײ האָבן אים יעדען יאָר באַשפּרענקלט מיטן בלוט פון אַ יונג חזירל, האָבן באַגײטקט די לאַרן (הױזגעטער) מיט דעם קרבן פון אַ זײַחזיר און מקריב געווען צו באַקסום, דעם מענטשן־פּרײנט, אַ בלענדיק־ווײס ציעלע; און זענען זײ געווען צו אָרעם, האָבן זײ צום ווײנציקסטן געהאַט פאַר די באַשיצער פון הױז אַביסל ווײן און אַביסל מעל פון ווײנגאַרטן און פון פּעלד. מיר האָבן זײ געלערנט, אַז עס איז גענוג אָנצורירן דעם מזבח מיט אַ רײנער האַנט און אַז די געטער פּרײען זיך אױך מיט אַ קלײנעם קרבן. יעהאָוואַס הערשאַפט האָט זיך דאָך געלאָזט הערן אין אַ הונדערט ערטער מיט אירע ווילדע אױסברוכן. די קריסטן האָבן געברענט ביכער, חרוב געמאַכט טעמפלען, אונטער־געצונדן שטעט און געבראַכט זײערע פאַרוויסטונגען אַפילו אין די וויסטעניען. טױזנטער אומגליקלעכע באַשעפּענישן האָבן דאָרט געווענדט זײער צאָרן קעגען זיך אַלײן און מיט שפּיציקע אײזנס זיך אױפגעריסן די זײטן. די זיפצן פון די אײגנוויליקע קרבנות זענען פון דער גאַנצער ערד געגאַנגען ווי לױב־געזאַנגען אַרויף צו גאָט. מײן שאַטנדיקער מקום מקלט האָט ניט געקאַנט לאַנג אױסמײדן די ווילדע משוגעת פון אַטדי חסר־דעהם.“

„אױפן שפּיץ באַרג, וואָס האָט זיך אַרויסגעהױבן אײבער די אײל־בירט־בײמער, אױפגעמונטערטע טאָג־טעגלעך דורך די קלאַנגען

פון מיין פלייט, איז זינט די ערשטע יאָרן פון דעם רוימישן שלום געשטאנען אַ קליינער מירמלשטיינערנער טעמפל, רונדיק ווי די פאַרצייטיקע שטיבלעך פון אונזערע אורעלטערן. ער האָט ניט געהאט קיין ווענט; אויף אַ הויכן גרונד פון זיבן טרעפּ האָבן זיך אויפגעהויבן אין אַ צירקל זעכצען זיילן, וואָס זייערע אויבער-מיילן זענען געווען געצירט מיט דערנער און האָבן געטראָגן אויף זיך אַ קופּאָל פון ווייסן קאַכל. דער קופּאָל האָט איבערגעדעקט אַ סטאַטוע, וואָס האָט פאַרגעשטעלט דעם גאָט אַמאַר, שניצנדיק זיין בייגן, דאָס ווערק פון אַן אַטענישן סקולפּטאָר. עס האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס קינד אַטעמט; די פרייד האָט אַרויסגעקוועלט פון זיינע ליפּן; אַלע זיינע גלידער זענען געווען האַרמאָניש און בייגיג. איך האָב פאַרערט דאָס דאָזיקע געמעלד פון דעם שטאַרקסטן פון אַלע געטער און האָב געלערנט די דאָרפלייט צו ברענגען אים פאַר אַ קרבן אַ בעכער, געקרוינט מיט אייזנראָז און אָנגעפילט מיט צוויי-יאָר-אַלטן וויין."

"אינמאָל, ווען איך בין, לויט מיין טבע, געזעסן ביי אַמאַרס פיס, פאַרטון מיטן געדאַנק אין פאַרשריפטן און אין ליידער, האָט אַן אומבאַקענטער מענטש, פון אַ ווילדן אויסזען, מיט אַ צעשווי-בערטער באָרד, גענענט צום טעמפל. מיט איין שפּרונג איז ער געשטאנען אויף די מירמלשטיינערנע טרעפּ. ער האָט אויסגערופן מיט אַ ווילדער פרייד:

"— גיי אונטער, פאַרסמער פון נשמות, און זאָלן מיט דיר אינאיינעם אונטערגיין פרייד און שיינקייט!"

"אַרויסגעזאָגט אַטדי ווערטער, האָט ער אַפירגענומען פון גאַרטל אַ האַק און זי אויפגעהויבן אויף דעם גאָט. איך האָב אָפּגעהאַלטן זיין אָרעם, אים אומגעוואָרפן און גענומען טרעטן מיט די פיס."

"— דעמאָן, — האָט ער פאַרצווייפלט אויסגעשריגן, — לאָז מיך אומוואַרפן אַטדעם אָפּגאָט, וועסטו מיך דערנאָך קאָנען טויטן".

"איך האָב ניט נאָכגעגעבן זיין ווילדע בקשה, נאָר מיט מיין גאַנצער וואָג געדריקט אויף זיין ברוסט, וואָס האָט געקראַכט אונטער

מיין קני, האָב זיך איינגעקלאַמערט מיט מיינע ביידע הענט אין זיין האַלז און אים, דעם גאָמלאַזן, דערשטיקט.

„בעת ער איז אזוי געלעגן, — דאָס געזיכט בלוי און די צונג ארויסגעהאנגן פון מויל, — ביי די פיס פון דעם שמייכלדיקן גאָט, בין איך אזועק צום הייליקן קוואַל זיך ריינצואוואַשן. דערנאָך האָב איך פאַרלאָזן דאָס דאָזיקע לאַנד, וואָס איז געוואָרן צום רויב פון די קריסטן, בין דורכגעגאַנגען גאַליע און אָנגעקומען צו די ברעגן פון דעם סאַן, וואוהין דיאָניזוס האָט אַמאָל געהאַט פאַרטראָגן דעם וויינישטאַק. די בשורה וועגען דעם גאָט פון די קריסטן איז נאָך ניט געווען געבראַכט געוואָרן צו די דאָזיקע גליקלעכע פעלקער. זיי האָבן געערט פאַר זיין שיינקייט א געדיכט-בלעטערדיקן בוכנבוים, וואָס זיינע חשובע צווייגן זענען געווען אַרונטערגעהאַנגען ביז צו דער ערד, און אים באַהאַנגען מיט בענדלעך פון ליין. זיי האָבן אויך געערט אַ הייליקן קוואַל און אזועקגעשטעלט געמעלדן פון ליים אין אַ פייכטער הייל. זיי האָבן מקריב געווען קליינע קעולעך און אַ שיסעלע מילך צו די נימפן פון די וועלדער און פון די בערג. אָבער באַלד האָט דער נייער גאָט זיי צוגעשיקט אַן אַפּאַסטל פון עצבות. ער איז געווען טריקענער פון אַ גערויכערטן פיש. אָפּגע- צערט פון תעניתים און אשמורות, האָט ער דאָך מיט אַ ניט-אויסלעשלעכן ברען געלערנט עפעס אזוינע טונקעלע מיסטעריעס. ער האָט ליב געהאַט יסורים און זיי געהאַלטן פאַר אַ גוטע זאַך. ער האָט אויסגעגאַסן זיין צאָרן אויף אַלע, וואָס איז שוין, הנעוודיק און פריידיק. דער הייליקער בוים איז געפאַלן אונטער זיין האַק. ער האָט פיינט געהאַט די נימפן, ווייל זיי זענען געווען שוין, האָט זיי באַוואָרפן מיט קללות, וועלן זייערע רונדיקע היפטן האָבן אין אָונט אַרויסגעלויכטן דורך די בלעטער, און מיט עסל זיך אָפּגעקערט פון מיין מעלאָדישער פלייט. דער אַרעמער נפש האָט געמיינט, אז עס זענען פאַראַן אזוינע שפּרוכן, פון וועלכע עס צעלויפן זיך די אומשטערבלעכע דעמאָנס, וואָס וואוינען אין די קילע הימלען, אין דער טיפעניש פון די וועלדער און אויף די שפיצן פון די בערג. ער האָט געלויבט, אז ער איז אונז גובר מיט עטלעכע טראָפן וואַסער, וואָס ער האָט געהאַט אַרויסגעזאָגט

איבער זיי געוויסע ווערטער און געמאכט געוויסע האוואיעס. כדי צו נעמען פון אים נקמה, פלעגן די נימפן זיך באווייזן פאר אים אין מיטן דער נאכט און אָנצינדן אין אים אַ באַגער, וואָס דער אויסוואורף האָט דאָס געהאַלטן פאַר אַ זינד; דערנאָך זענען זיי זיך פונאַנדערגעלאָפן, צעשיטנדיק איבער די פעלדער זייער קלייב-גענדיק געלעכטער, בעת דער קרבן זייערער האָט מיט אַ ברענונג אין די לענדן זיך געקאַרטשעט אויף זיין געלעגער פון בלעטער. אַט-אַזוי לאָבן דאָס די געטלעכע נימפן פון מכשפים און מאַכן חוזק פון די רשעים מיט זייער שמוציקער ציניעות."

"דער אַפּאָסטל האָט ניט אָנגעטון אַזוי פיל ביידן, וויפיל עס וואָלט זיך אים געוואָלט, ווייל ער האָט געלערנט מיט פשוטע נשמות, וואָס זענען געווען געטריי דער נאַטור, און ווייל אַזוי איז שוין די מיטלמעסיקייט פון די מערסטע מענטשן, אַז זיי מאַכן ווינציעס וואָס אויספירן פון די פרינציפן, וואָס ווערן איינגעפרעסט אין זייערע מוחות. דער קליינער וואַלד, וואו איך האָב געוואוינט, האָט געהערט צו אַ גאַליער פון אַ סענאַטאַרישער משפּחה, וואָס עס איז נאָך ביי אים געווען פאַרבליבן אַ רעשטל פון דער לאַטיינישער עלעגאַנץ. ער האָט ליב געהאַט זיין יונגע פרוי, אַ פריי-געוואָרענע שקלאַפּין, און געטיילט מיט איר זיין פירפלעם געלעגער, אויסגענייט מיט נאַר-ציסן. זיינע שקלאַפּן האָבן באַארבעט זיין ווינגאַרטן און זיין פרוכט-גאַרטן; ער איז געווען אַ פּאָעט און האָט, צו אימיתירן אָזאַניוסן, באַזונגען ווענוס, וואָס שמייסט איר זון מיט רויזן. כאָטש אַ קריסט, האָט ער מיר דאָך געגעבן מילך, פרוכט און אויבסן, גלייך ווי איך וואָלט געווען דער גייסט פון פּלאַץ. דערפאַר האָב איך פאַרצויבערט זיין פרייע צייט מיט די קלאַנגען פון מיין פלייט און אים צוגעשיקט גליקלעכע חלומות. די דאָזיקע פרידלעכע גאַליער האָבן אין דער אמתן געהאַט אַ קליינע השגח וועגן יעהאָוואן און וועגן זיין זון."

"אַבער אַט צינדן זיך פייערן אויפן האַריוואַנט און דער אַש, געטריבן פון ווינט, פאַלט אויף די אַפענע ערטער פון אונזערע וועלדער. פויערים פירן איבער די וועגן אַ לאַנגע ריי פורן, אָדער טרייבן פאַראוים זייערע סטאַדעס. מאווימדיקע געשרייען רייסן זיך

פון די דערפער: „ די בורגאָנדער!...“ אַ רייטער באַווייזט זיך דער ערשטער, מיט אַ שפיז אין האַנט, אינגאַנצן באַדעקט מיט שיינענדיקן בראַנז, זיינע לאַנגע רויטע האָר אַרונטערפאַלנדיק אין צוויי צעפּ אויף די אַסל. דערנאָך קומען אָן צוויי אַנדערע רייטער, דערנאָך אַ צוואַנציק, דערנאָך טויזנטער, ווילדע, פאַרבלוֹ-טיקטע. זיי האַנגען אויס די זקנים, די קינדער, פאַרגעוואַלטיקן אַפילו זקנות, וואָס זייערע גרויע האָר קלעפּן זיך צו די זוילן פון די מערדער, אינאיינעם מיטן מאַרד פון ערשטיגעבוירענע עופּהלעך. מיין יונגער גאַליער און זיין יונגע פרוי פאַרבן מיט זייער בלוט דעם געלעגער, וואס איז געווען געצירט מיט נארציסן. די באַרבארן ציגן אונטער די באַזיליקן אויף צו בראַטן גאַנצע אַקסן, צעברעכן די קרוגן און זויפן דעם וויין אין דער בלאַטע פּוּל די פאַרפלייצטע קעלערס. זייערע פרויען באַלייטן זיי, צונויפגענורעט האַלב-נאַקטע אין די רייטוואָגנס. ווען דער סענאַט, די באַפּעלקערונג פון די שטעט און די מנהיגים פון די קירכן זענען אומגעקומען אין די פּלאַמען, ניכטערן זיך די בורגאָנדער אויס אונטער די געוועלכן פון פאַרום. און אין אַ צוויי וואָכן אַרום זעט מען, ווי איינער פון זיי שמיכלט אין זיין געדיכטע באַרד אַרײן צו אַ קליין קינד, וואָס זיין בלאַנדע פרוי, אויף דער שוועל פון זייער וואוינונג, האָט עס גענומען אויף די הענט, ווי אַן אַנדערער צינדט אָן דעם פייער אין זיין שמידעריי און האַמערט דאָס אייזן מיט גלייך-פאַלנדיקע קלעפּ, ווי נאָך איינער אונטער אַ דעמב זינגט פאַר אַ געזעמל חברים וועגן די געטער און די העלדן פון זיין ראַסע, און נאָך אַנדערע שטעלן אַרויס צום פאַרקויפן שטיינער, אַרונטערגעפאַלענע פון הימל, הערנער פון בופּלאַקסן און קמיעות. די פאַרצייטיקע איינוואוינער פון לאַנד, ביסלעכווייז באַרואיסטע, קומען אַרויס פון די וועלדער, וואו זיי האָבן זיך געהאַט אויסבאַהאַלטן, און נעמען צוריק אויפבויען די אָפגעברענטע שטיבלעך, באַארבעטן די פעלדער, אַרומשניידן די זוינישטמאַקן. מען קומט צוריק צום לעבן, אָבער יענע צייטן זענען געווען די אומגליקלעכסטע, וואָס די מענטשהייט האָט געהאַט אַמאָל אַדורכגעלעבט. די באַרבארן זענען געווען פול איבער דער גאַנצער אימפּעריע. זייערע זיטן זענען געווען גראָבע, און אַזוי ווי זיי

האָבן גענערט געפילן פון נקמה און גייציקייט, האָבן זיי פעסט געגלויבט אין דעם אויסקויפן זיך פון זינר. די פאבל וועגן יעהאָוואַן און זיין זון איז זיי געפעלן, און אלץ לייכטער האָבן זיי זי אָנגענומען, ווייל זי איז זיי געלערנט געוואָרן פון די רוימער, וואָס זיי האָבן זיי אָנערקענט פאר קליגערע פון זיך און אין געהיים באַוואַנדערט זייער קונסט און זייערע זיטן. וויירווי! גריכנלאַנד און רוים האָבן געהאַט ניט מער ווי נאַרישע יורשים. דאָס גאַנצע וויסן איז געגאַנגען לאַיבור. עם האָט זיך דעמאָלט גערעכנט פאַר אַ גרויסן אויפטו צו זינגען אין כאָר, און די, וואָס האָבן געדענקט עטלעכע פּסוקים פון דער ביבל האָבן געשמט פאַר וואַנערלעכע גאונים. עם זענען נאָך געווען פּאָעטן, פונקט ווי עם זענען געווען פינגל, אָבער זייערע פּערזן האָבן געהונקען אויף אלע פּיס. די פאַרצייטיקע גייסטער, דעם מענטשנס גוטע פּריינט, באַרויבט פון זייער כבוד, פאַרטריבן, גערודפּט, געיאָגט, זענען געבליבן באַהאַלטן אין די וועלדער; און אויב זיי האָבן זיך נאָך באַוויזן צו מענטשן, האָבן זיי, צו האַלטן זיי אין דער מורא, אָנגענומען אַ שרעקלעכע געשטאַלט, אַ רוימע, גרינע אָרער שוואַרצע הויט, אויסגעקרימטע אויגן, אַ ריזניק מויל, אויסגעשטאַט מיט ציין פון אַ חזיר, הערנער, אַן עק פון הינטן און טיילמאַל אויך אַ מענטשלעך געזיכט אויפן בויך. די נימפן זענען פאַרבליבן שיין, און די באַרבאַרן, ניט צו וויסן קיין איינעם פון די זיסע נעמען, וואָס יענע האָבן אַמאָל געהאַט, האָבן זיי גערופן פעען, זיי צוגעגעבען אַ קאַפּריון באַראַקטער און אַ קינדישן נוסט, האָבן זיך פאַר זיי געשראַקן און זיי ליב געהאַט.

„מיר זענען געווען שטאַרק געזונקען, פיל פאַרמינערט אין צאָל; דאָך האָבן מיר ניט פאַרלוירן דעם מוט, נאָר דערהאַלטן אַ לוסטיקע שטימונג און גוטן ווילן, און זענען אין יענע גרויליקע צייטן געוואָרן די אמתדיקע פּריינט פון מענטשן. איינגעזען, אז די באַרבאַרן זענען ביסלעכווייז געוואָרן שטילער, שוין ניט אזוינע פינצטערע און ווילדע כּרואים, האָבן מיר זיך פירגענומען צו ריידן צו זיי אונטער יעדן מין פאַרשטעלעניש. דורך אַ טויוונט פאַרזיכטיקע מיטלען און קלוגע אומוועגן האָבן מיר זיי געהעצט

ניט צו אָנערקענען דעם אַלטן יעהאָוואַ פאַר אַ הערשער, וואָס האָט גאָר קיין פּגימה ניט אין זיך, ניט צו געהאָרכן בלינד זיינע באַפעלן, ניט אָפּצושרעקן זיך פאַר זיינע דראָאונגען. מיר האָבן, ווען דאָס איז געווען נויטיק, זיך באַנוצט מיט שוואַרצקיינצלעריי. מיר האָבן זיי צוגערעדט אָן אויפהער צו שטודירן די נאַטור, צו פאַרשן די שפורן פון דער אַנטיקער חכמה. די דאָזיקע קריגער פון צפון, ווי גראָב זיי זענען געווען, האָבן זיי דאָך געקענט אייניקע מעכאַנישע מלאכות. זיי האָבן געלויבט, אַז זיי זעען שלאַכטן אין הימל; קלאַנגען פון אַ האַרף האָבן אַרויסגעצויגן טרערן פון זייערע אויגן; און אפשר האָבן זיי גאָר פאַרמאָגט אַ גייסט, וואָס איז געווען מער פיזיק אויף גרויסע זאַכן, איידער די דעגענערירטע גאַליער און רוימער, וועמעס לענדער זיי האָבן געהאַט פאַרכאַפט. זיי האָבן ניט געקענט ניט שניידן קיין שטיינער, ניט פּאַלירן קיין מירמלשטיין; זיי האָבן אָבער געבראַכט פּאַרפירשטיינער און זיילן פון רויס און פון ראַווענאַ; זייערע הערשער האָבן גענומען פאַר אַ זיגל אַן איידלשטיין, אויסגעארבעט פון אַ גריך אין די טעג פון שיינקייט. זיי האָבן אויפגעשטעלט ווענט פון ציגל, געשיקט אויסגעלייגטע ווי זאַנגען, און עס האָט זיך זיי איינגעגעבן אויפצובויען קירכן, גאַנץ אַנגענעמע מיט זייערע קאַדניזן, אונטערגעהאַלטן פון שטיינער מיט אָפּשרעקנדיקע קעפּ, און מיט זייערע שווערע אויבערטיילן, וואוּ מאַנסטערס פרעסן איינס ס'אַנדערע אויף."

„מיר האָבן מיט זיי געלערנט ליטעראַטור און וויסנשאַפט. אַ פאַרטרעטער פון זייער גאַט, מיטן נאָמען גערבערט, האָט גענומען ביי אונז לעקציעס אין פיזיקע, אין אַריפמעטיקע, אין מוזיק, האָט מען אויף אים געזאָגט, אַז ער האָט אונז פאַרקויפט זיין נשמה. יאָרהונדערטער זענען פאַרביי און די זיטן זענען נאָך אַלץ פאַרבליבן ווילד. די וועלט איז געווען איינגעטוקט אין בלוט און אין פייער. די נאַכקומער פון דעם דאָזיקן פּלייסיקן גערבערט, ניט צופרידן צו באַהערשן דעם מענטשנס נשמה (דאָס געווינס, וואָס מען האָט דערפון, איז לייכטער פון לופט), האָבן נאָך געוואַלט באַהערשן זיין גוף. זיי האָבן פרעטענדירט אויפן רעכט פון אַן אַוניווערסאַלער מאַנאַרכיע, וואָס זיי האָבן עס באַקומען פון אַ פישער אויפן טייך

פון טבריא. איינער פון זיי האָט געמיינט אַ וויילע, אַז אָט איז ער
 גובר דעם שווערן גערמאַנוס, נאַכפּאָלגער פון אַווגוסטוס. אָבער
 צולעצט האָט די רוחניות געמוזט פאַרט נאַכגעבן דער נשמות
 און די פעלקער זענען געשליידערט געוואָרן צווישן די צוויי קעגנער
 רישע הערשער. די דאָזיקע פעלקער האָבן זיך אָרגאַניזירט אין אַ
 שרעקלעכער מהומה, אין אַ צייט פון שטענדיקע מלחמות, הונגער
 און קעגנזייטיקער אויסראַטונג. אַזוי ווי זיי האָבן אָט די אַלע
 אָנשיקענישן, וואָס זענען גאָר אָן אַ צאָל געפאַלן אויף זייערע קעפּ,
 צוגערעכנט צו זייער גאָט, האָבן זיי אים אָנגערופן דער זייער גוטער
 גאָט, ניט בדרך הלצה, נאָר ווייל פאַר זיי איז דער בעסטער געווען
 דער, וואָס האָט צום בעסטן געשלאָגן. אין דער דאָזיקער צייט
 פון געוואַלט, האָבן אידן, צו קאָנען פריי טון מיין ארבעט, זיך
 באַשלאָסן אויף אַ פּלאַן, וואָס וועט אפשר אויסזען מאַדנע, דערפאַר
 אָבער איז ער געווען זייער קלוג.

„צווישן דעם סאַאָן און די קאַראָלייער בערג, וואו עס פיטערן
 זיך די אָקסן, איז פאַראַן אַ באַוואַלדיקט בערגל, וואָס לָאָזט זיך
 לייכט אַרונטער צו די פעלדער, באַוואַסערטע פון אַ קלאָר שטראָמיק
 טייכל. דאָרט איז געשטאַנען אַ מאַנאַסטיר, וואָס איז געווען
 באַרימט אין דער גאַנצער קריסטלעכער וועלט. איך האָב באַהאַלטן
 מינע צעשפּאַלטענע קלויען אונטער אַ מאַנטל און בין געוואָרן
 אַ מאַנאַך אין דעם דאָזיקן מאַנאַסטיר, וואו איך האָב געלעבט
 דואיק, געשיצט פון די באַוואַפנטע קריגער, וואָס האָבן אַלצאיינס
 באַלעסטיקט סיי אַ פריינט, סיי אַ שונא. דער מענטש, וואָס איז
 געוואָרן צוריק אַ קינד, האָט געדאַרפט אַלץ לערנען פון דאָס ניי.
 ברודער לוק, מיין שכן פון צעל, וואָס האָט שטודירט די נאַטור
 פון חיות, האָט אונז געלערנט, אַז אַ וויזלטיר ווערט באַפרוכפערט
 דורכן אויער. איך האָב געקליבן אין פעלד קרייטעכער צו פאַר-
 לייכטערן די קראַנטע, וואָס בין דעמאָלט האָט מען זיי פאַר אַ
 רפואה געהייסען אָנרירן די רעליקוויעס פון הייליקע. עס האָבן
 אין מאַנאַסטיר זיך געפונען עטלעכע גייסטער, מינס גלייכן, וואָס
 איך האָב זיי דערקענט דורך זייערע צעשפּאַלטענע קלויען און

פריינטלעכע רייד. מיר האָבן פאראייניקט אונזערע כוחות אויף אויסצואיידלען די פארארעכטע מאָנאַכן.

„בעת אונטער די ווענט פון מאָנאַסטיר האָבן קליינע קינדער זיך געשפילט אין היפערלעך, האָבן אונזערע מאָנאַכן זיך אָפֿגעגעבן מיט אַן אַנדער סאָרט שפּיל, וואָס איז אָבער געווען פונקט אזוי קינדיש; פונדעסטוועגן האָבן זיך געוויילט אינאיינעם מיט זיי, ווייל מען דאַרף דאָך דערהרגענען די צייט, וואָס דאָס, קאָן מען זאָגן, איז די איינציקע באַשעפטיקונג אין לעבן. אונזער שפּיל איז געווען אַ שפּיל פון ווערטער, וואָס האָט פאַרשאַפּט פאַרגעניגן אונזער פאַרגרעכט־ראַפּינירטן שכל, אַרויסגערופן פלאַמ־פּיערדיקע מחלוקות צווישן שולן און אַרײַנגעבראַכט אין אַ מהומה די גאַנצע קריסטלעכע וועלט. מיר האָבן זיך פונאַנדערגע־טיילט אין צוויי לאַגערן. איינער פון די לאַגערן איז געווען מיט דער דעה, אז איידער עס זענען נאָך געווען עפּל, איז שוין געווען דער עפּל; איידער עס זענען געווען פּאַפּוגײען, איז שוין געווען דער פּאַפּוגײ; איידער עס זענען געווען אומצײכטיקע און זולל־וסובאדיקע מאָנאַכן, איז שוין געווען דער מאָנאַך, די אומצײכטיקייט און די זולל־וסובאדיקייט; איידער עס זענען געווען פּיס און הינטנס אויף דער וועלט, האָט דער בריק מיטן פּוס אין הינטן געוואוינט פון אייביק אָן אין דעם שוים פון גאָט. דער אַנדערער לאַגער האָט געענטפערט, אז, פאַרקערט, די עפּל האָבן געגעבן דעם מענטשן דעם באַגריף פון עפּל, די פּאַפּוגײען דעם באַגריף פון פּאַפּוגײ; די מאָנאַכן דעם באַגריף פון מאָנאַך, פון זולל־וסובאדיקייט און פון אומצײכטיקייט, און אז דער בריק אין הינטן האָט אָנגעהויבן עקזיסטירן ערשט נאכדעם, ווי ער איז געהעריק געגעבן און אויפגענומען געוואָרן. די שפּילער האָבן זיך צעהיצט און עס איז געקומען צו פעטש. איך האָב געהערט צו דער צווייטער פאַרטיי, וואָס האָט מער באַפּרידיקט מיין שכל, כאָטש אין דער אמתן איז זי פאַרדאַמט געוואָרן פון דעם ראַט פון סואַסאָן.“

„דערווייַל, ניט צופרידן צו שלאָגן זיך צווישן זיך, אַ קנעכט קעגן אַ האַר, אַ האַר קעגן אַ קנעכט, האָבן די פּריצים זיך אַרײַנגע־

גענומען אין קאפ אריין צו גיין מלחמה-האלטן אין אָריענט. זיי האָבן געזאָגט, אויף ווי ווייט איך קאָן געדענקען, אַז זיי גייען באַפרייען דעם קבר פון נאָטס זון. אזוי האָבן זיי געזאָגט; אָבער זייער אוואַנטוריסטן-גייסט און זייער נייעזיקייט האָבן זיי געטריבן צו זוכן אין מרחקים לענדערייען, פרויען, שקלאפן, גאָלד, מירע און ווירעך. די דאָזיקע עקספעדיציעס — דאָרף איך עס דען נאָך זאָגן? — זענען געווען אַ גרויס אומגליק; אָבער אונזערע שווערקעפיקע לאַנדסלייט האָבן פון דאָרטן צוריקגעבראכט די באַקענטשאַפט מיט מלאכות און אַריענטאַלישע קונסטן און אַ גוטס פאר פראַכטיקייט. פון דעמאָלט אָן איז אונז שוין ניט געווען אזוי שווער צו מאַכן זיי אַרבעטן און אַרויפצופירן זיי אויפן זעגן פון דערפירונגען. מיר האָבן געבויט וואונדערלעך-שיינע מעמפלען, מיט געוואַנט-איינגעבראַכענע געוועלכן, מיט שפייזיקע פענצטער, הויכע טורעמס, טוויזנטער טורעם-שפיצן, שאַרפע פייִלן, וואָס האָבן זיך געהויבן אַרויף, צו יעהאָוואַס הימל, טראָגנדיק צו אים סיי די תפילות פון די עניוותרדיקע, אזוי אויך די דראָאונגען פון די שטאַלצע, ווייל דאָס אַלץ איז פונקט אויף אזוי פיל געווען אונזער אַרבעט, ווי עס איז געווען די אַרבעט פון מענטשלעכע הענט, און עס איז געווען אַ מאָדנער ספּעקטאַקל צו זען, ווי מענטשן און דעמאָנס האָבן אינאיינעם געאַרבעט אויפן קאַטעדראַל, ווי יעדער איינער האָט געזעגט, געשליפן, צונויפגענומען די שטיינער, אויסגעקלעפט אויף די איבערטיילן פון די זיילן און אויף די קאַרניזן דערנער, שטעכלקעס, גייסטבלעטער, טריסקאומע-בלעטלעך, אויסגעהאַקט פיגורן פון יונגפרויען און הייליקע, אויסטערלישע געמעלדן פון שלענג, פון פיש מיט אייזלשע קעפ און פון מאַלפעס, וואָס קראַצן זיך אין הינטן; ווי יעדער איינער, צולעצט, האָט אַהין אַריינגעגעבן זיין גייסט, וואָס איז געווען טיף-ערנסט אָדער שפאַסיק, דערהויבן אָדער גראַטעסס, כאַשיידן אָדער העזהדיק, שאַפנדיק פון דעם אַלעס אַ האַרמאָנישע קאַקאָפּאָניע, אַ ברויזיק געזאַנג פון פרייד און פון פייז, אַ טריאומפּירנדיקן כבל. דורך אונז אָנגעטריבן, האָבן די אויסקריצער, די גאָלדשמידן, די עמאַלירער אויפגעטון וואונדער און די קונסטן פון פראַכטיקייט האָבן אויפ-

געבליט אויפאמאָל: די זיידנס פון ליאָן, די דיוואַנען פון אַראַס, די לייִונטן פון רייפּס, די טוכן פון רוען. די גוטע סוחרים זענען געקומען צורייטן אויף די ירידן, פירנדיק מיט זיך שטיקער סאַמעט און בראַקאַט, שטיקערייען, גאַלדבענדער, איידלשטיינער, זילבערנע כלים און אילוסטריטע ביכער. פריילעכע יונגען האָבן אויפגע- שטעלט זייערע ביידלעך אין די קירכן אָדער אויף די עפנטלעכע פלעצער און פאַרגעשטעלט, לויט זייער השגה נאָך, מעשיות וועגן הימל, וועגן דער ערד און וועגן דעם גיהנום. די פרויען האָבן זיך געצירט אין גרויסאַרטיקע קליידער און געפלוידערט פון ליבע. אין פּרילינג, ווען דער הימל איז געווען בלוי, האָבן די איידללייט און די פויערים באַקומען חשק צו מאַכן זיך לוסטיק אויף די בלומען־געשפּרענקלטע פעלדער. דער פירלער האָט אָנגעשטעלט זיין בלי; דאַמען, ריטער און פּרילינס, שטאַטלייט און דאָרפלייט, — מענער, פרויען און יונגע מיידלעך, — האָבן זיך אָנגענומען פאר די הענט און זענען גענאַנגען אַ קאַראַהאַד. אָבער מיטאַמאָל האָבן מלחמה, הונגער און מגפה זיך אַריינגעריסן אין ראָד און דער טויט, אַרויסרייסנדיק די פירל פון פירלערס הענט, האָט געפירט דעם טאַנץ. שרפות האָבן פאַרצערט די דערפער און די מאַנאַסטירן, די קריגער האָבן אויפגעהאַנגען אויף די שיידוועגן די פויערים, וואָס האָבן ניט געקאָנט צאָלן קיין אויסלייז־געלט, און צוגעבונדן צו שטאַמען פון ביימער שוואַנגערע פרויען, וואָס וועלן זענען געקומען יצו זיי אין דער נאַכט צו פאַרצערן די פרוכט פון זייער טראַכט. די אַרעמע מענטשן האָבן פאַרלוירן דעם זינען. ווען דער שלום האָט זיך צוריק איינגעשטעלט, די גוטע צייטן זענען ווידער אָנגעקומען, פלעגן זיי, געטריבן פון וואַנזניקן שרעק, פאַרלאָזן אַמאָל זייערע הייזער, לויפן מאַסנווייז, האַלב־נאַקעטע, צערייסן זיך דאָס לייב מיט אייזערנע האַקנס און זינגען... איך באשולדיק ניט יעהאָוואַן און זיין זון אין אַט־די אַלע עוולות. אַ סך שלעכטע זאַכן זענען אָפגעטון געווארן אָן אים און קעגן אים. וואו איך דערקען אָבער יאָ דעם געדאַנק פון דעם גוטן נאָט (ווי זיי האָבן אים גערופן), איז אין דעם מנהג, איינגעפירט פון זיינע פאַרטרעטער אויף דער ערד און פעסטגעשטעלט איבער דער גאַנצער קריסטלעכער

וועלט, צו ברענען, אונטער דער קלינגעריי פון גלעקער און אונטער
דעם געזאנג פון פסאלמען, מענער און פרויען, וואָס האָבן, באַלערנמע
פון די דעמאָנס, געהאַט אַנדערע מיינונגען וועגן דעם דאָזיקן גאַט“.

קאָפּיטל איין-און-צוואַנציק

המשך אין סוף פון דער דערצווילונג.

„עם האָט אויסגעזען, אז די וויסנשאַפט און דער געדאַנק זענען אומגעקומען אויף אייביק און אז די ערד וועט שוין מער קיינמאָל ניט וויסן פון שלום, פון פרייד און פון שיינקייט.“

„אָבער איינמאָל, אונטער די ווענט פון רוים, האָבן ארבעטער, גראַבנדריק די ערד ביים ראַנד פון אַן אַנטיקן וועג, געפונען אַ מירמל־שטיינערנעם סאַרקאָפּאָג, וואָס האָט געהאַט אויסגעקריצט אויף זיינע ווענטלעך געמעלדן פון דעם גאָט פֿון ליבע און באַקוסעס טריאומפּן. ווען מען האָט געהאַט אויפגעהויבן די דעק, האָט זיך באַוווּן אַ יונג פרוי, וואָס איר געזיכט האָט געשיינט מיט אַ בלענדיקער פּרישקייט. מיט אירע לאַנגע האָר פּונאַנדערנעשפּרייט איבער די ווייסע אַקסל, האָט זי געשמייכלט אין שלאָף. אַ געזעמל בירגער, דורכגענומען מיט באַגייסטערונג, האָט אויפגעהויבן דעם אָרון און אים אַוועקגעטראָגן אין קאָפּיטאָל. דאָס פּאָלק איז געקומען אין מאַסן צו זען די אומ באַשרייבלעכע שיינקייט פון דער דוימישער יונגפּרוי און געבליבן שטיין אין שטילשווייגעניש, אַרויסקוקנדיק אויף דער דערוואַכונג פון דער געמלעכער נשמה, וואָס אָט־די וואונדערלעכע פּאַרם האָט אויפגעהאַלטן אין זיך. די שטאָט איז געוואָרן אַזוי אויפגערודערט פון דעם דאָזיקן ספּעקטאַקל, אז דער פּויפּסט האָט גענומען מורא האָבן — און מיט רעכט! — אז אַ נייער היידנישער קולט זאָל ניט געבוירן ווערן פון דעם דאָזיקן שטראַליקן קערפּער, און ער האָט גע־הייסן אים אַוועקנעמען אין מיטן דער נאַכט און אין געהיים מקבר זיין. אומזיסט געווען די מי! די אַנטיקע שיינקייט, נאָך אַזוי פּיל יאָרהונדערטער פון באַרבאַריי, האָט אויף אַ מאַמענט זיך געהאַט באַ־וווּן פאַר דעם מענטשנס בליק, און דאָס איז שוין געווען גענוג, אז איר אָפּמעל, אָפּגעשטעמפּלט אין מענטשנס האַרץ, זאָל דערוועקן אין אים אַ ברענענדיקן פאַרלאַנג צו ליבן און צו וויסן. פון דעמאָלט אָן האָט דער שטערן פון דעם קריסטלעכן גאָט גענומען בלייבן און

זיך ניין צו זיין פארגאנג. דרייטע יסדריזער האָבן אַנטדעקט וועלטן, באַוואוינטע פון צאָלרייכע פעלקער, וואָס האָבן ניט געוואוסט פון דעם אַלטן יעהאָוואַ, האָט מען חושד געווען, אז ער אַליין האָט פון זיי אויך ניט געוואוסט, ווייל ער האָט זיי ניט געבראכט די בשורה וועגן זיך, אזוי אויך ניט וועגן זיין זון, דעם אויסקויפער פון זינד. אַ פּוילישער קאָנאָניקער האָט אויפגעוויזן די באַוועגונגען פון דער ערד, האָט מען איינגעזען, אז ניט נאָר איז דער אַלטער דעמאורג פון ישראל ווייט ניט דער באַשאפער פון דעם אַונווערזן, נאָר ער האָט אפילו ניט די מינדסטע השגה וועגן זיין געביי. די שריפטן פון די אַנטיקע פּילאָזאָפּן, אַראַטאָרו, רעכטגעלערנטע און פּאָעטן זענען אַרויסגעצויגן געווארן פון דעם שטויב פון די קלויסטערס, און איר בערגייענדיק פון האַנט צו האַנט, האָבן זיי אינספּירירט די מענטשן מיט ליבע צו חכמה. דער פּאַרטערטער פון דעם אויפערזיכטיקן גאַט, דער פּוּפּסט אַליין, האָט מער ניט געגלויבט אין דעם, וואָס ער איז געווען זיין פּאַרטערטער אויף דער ערד. ער האָט ליב גע- האָט קונסט און ניט געהאַט קיין אַנדער זאָרג, ווי נאָר צו זאַמלען די אַנטיקע סטאַטוען און צו בויען פּראַכטיקע בנינים, וואו עס זענען אויסגעשטעלט געוואָרן די אַרדנען פון וויטרוואויוס, וואָס כראַמאַנט האָט זיי אויפּסניי איינגעפירט. מיר האָבן ווידעראַמאָל אָפּגע- אַטעמט. די אמתדיקע געטער, צוריקגערופן פון זייער לאַנגן גלות, זענען צוריקגעקומען וואוינען אויף דער ערד. זיי האָבן דאָרט צוריק געפונען טעמפלען און מזבחות. לעאָן האָט געלייגט צו זייערע פיס דעם רינג, די דריי קרוינען, די שליסל, און מקריב געווען צו זיי אין געהיים דעם ווירעך פון די קרבנות. שוין האָט פּאָליהימניא, אַנט- געשפּאַרט אויף איר עלנבייגן, גענומען ווייטער וועבן דעם גאָלדענעם פּאָדעם פון אירע טראַכטונגען; שוין האָבן די אַנשטענדיקע גראַ- ציעס, אינאיינעם מיט די נימפן און די סאַטירן, געשאפן טאַגל- כאָרן אין די גערטנער; די ערד האָט, ענרלעך, אויפּסניי דערוואוסט די פּרייד. אָבער—א שאַנד! אַ ביטער מזל, אַן אומגליקלעכער צופאַל! — אַ דייטשישער מאָנאַך, אַנגעדראָלן פון ביר און פון טעאָלאָגיע, האָט זיך געשטעלט אַקעגן אַטדער אויפגעלעבטער היידנישקייט, האָט אַנט- געוואָרפן אויף איר אַן אימה, האָט זי דערשלאָגן, האָט איינער אַליין

גובר געווען די פרינצן פון דער קירך, האָט אויפגעהויבן די פעלקער און זיי צונויפגערופן צו שאַפן אַ רעפאָרם, וואָס זאָל מצייל זיין דאָס, וואָס האַלט ביים הרוב־ווערן. אומזיסט האָבן די געשייטסטע פון צווישן אונז זיך געמיט אָפצוקערן אים פון זיין אַרבעט. אַ דעמאָן אַ פּקוּח, וואָס מען רופט אים אויף דער ערד בעל־זוב, האָט זיך צו אים צוגעטשעפּעט און אים מכלבל געווען דורך פּלפּולריקע וויכוחים, אָדער אויפגערייצט דורך בייסיקער הלצה.

„דער פּאַרעקשנטער מאָנאַך האָט אים געוואָרפן אַ טינטער אין קאָפּ אריין און איז זיך אָנגעגאנגען מיט זיין טרויעריקער רעפּאַר-מאַציע. וואָס איז דאָ צו ריידן? דער קרעפטיקער שיפּמאַן האָט פּאַרריכט, באַשלאָגן און געלאָזט ווידער שווימען אויפן וואַסער דאָס צעשעדיקטע שיף פון דער קירך. ישו הנוצרי האָט צו פּאַרדאַנקען דעם דאָזיקן מאָנאַכ, וואָס זיין שיפּברוך איז אָפּגעלייגט געוואָרן אויף אפּשער מער ווי צען יאָרהונדערטער. פון דעמאָלט אָן איז דער עסק געוואָרן אַלץ ערגער און ערגער. נאָך אַט־דעם שיכורן און צאַנקערישן קאַפּטער־טרענער איז געקומען דער לאַנגער און טרוקענער דאָקטאָר פון זשענעווע, דורכגענומען מיטן גייסט פון דעם אַנטיקן יעהאַוואַ, און האָט זיך אַ נעם געטאָן צוריקצוברענגען די וועלט צו די מיאוסע צייטן פון יהושע און די שופטים פון ישׂראל. ער איז געווען אַ קאַלטבלוט־וויילדער מאַניאַק, אַ כּופּר און אַ פּאַרבּרענער פון כּופּרים, דער פּאַרביסנסטער שונא פון די גראַציעס.“

„די דאָזיקע צעוויילדעטע אפּאָסטאָלן און זייערע צעוויילדעטע תּלמידים האָבן אפילו אַזוינע גייסטער ווי איך, די הערנערדיקע טייוואָלים, געמאַכט צו בענקען נאָך דער צייט, ווען דער זון, אינ־איינעם מיט זיין יונגפּרוילעכער מוטער, האָבן געהאַט די ממשלה איבער די פעלקער, פּאַרבלענדטע פון פּראַכטיקייט: שטיין־שפיצן פון די קאַטעדראַלן, רעשיקע רויזן פון געפּאַרבטן גלאַז, לעבּהאַפּטיק־קאָלירטע פּרעסקאָס, וואו עס זענען אויפגעוויקלט געוואָרן אָן אַ שיעור וואונדער־מעשיות, רייכע גאָלד־זוימען, גלענצנדיקער עמאַל פון שריינען און רעליקויעס, גאָלד פון צלמים און פון האַנטפּאַסן, דער שימער פון וועקסענע ליכט אין שאַטן פון געוועלכן, האַרמאָנישער געברום פון אָרגאַנס. דאָס אַלץ איז אַוודאי ניט געווען דער פּאַרטע־

נאָן, אזוי אויך ניט די פאנאמענעאס, עס האָט אָבער געקוויקט דאָס אויג און דאָס הארץ, עס איז געווען אין דעם שיינקייט. און די דאָזיקע פארשאלטענע רעפארמירער ווילן ניט פארטראָגן קיין זאך, וואָס איז אנגענעם אָדער ליבלעך. איר וואָלט זיי באדארפט זען, ווי זיי, אַ שוואַרץ געווימל, פלעגן קלעמערן אויף די טויערן, אויף די זיילן, אויף די קופאָלן, אויף די גלאָקן-טורעמס און אָפּקלאַפּן מיט זייערע נאַרישע האַמערס אַטדי שטיינערנע געמעלדן, וואָס די דע-מאָנס האָבן געהאַט אויסגעהאַקט, אַרבעטנדיק צוזאַמען מיט די מייסטער די באַלמעלאַכעס, אַטדי געשטאַלטן פון די ליבנסווערדיקע הייליקע מענער און פרויען, אַטדי רירנדיקע געצן פון יונגפרוילעכע מוטערס, וואָס דריקן זייערע זויגקינדער צו דער ברוסט: צו זיין גערעכט, אַ ביסל אנגענעמע געצנדינעריי איז דאָך אַריינגעדונגען אין דעם קולט² פון דעם אייפערזיכטיקן גאָט. די דאָזיקע משונתדיקע כופרים האָבן אויסגעראָטן די געצנדינעריי. מיר, מיינע חברים און אידן, האָבן געטון אלץ אין אונזער מאכט צו שטערן זיי אין זייער שדעקלעכער אַרבעט. און אידן, פון מיין זייט, האָבן געהאַט דעם פאַר-געניגן אַרונטערצושליידערן עטלעכע טוצן זייערע פון דער הייד פון די קירכ־טויערן און די גאַלערייען אין דעם פירהויף, וואו זייער שענדלעכער מאַרד האָט זיך פונאַנדערגעשפּריצט איבערן ברוסט.

„דאָס ערגסטע איז געווען, וואָס די קאַטוילישע קירך האָט זיך אויך רעפארמירט און איז געוואָרן בייזוויליקער, ווי זי איז ווען-עס-איז געווען. אין דעם שטילן לאַנד פון פראַנקרייך זענען די סאָר-באַנער און די מאָנאַכן אָנגעצונדן געוואָרן מיט אומגעהערטן צאָרן קעגן די שאַרפּזיניקע דעמאָנס און די געלערנטע. מיין פּריאָר האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין איינער פון די גרעסטע שונאים פון גוטער ליטעראַטור. זינט אַ געוויסער צייט האָבן מיינע אשמורות אים געמאַכט אומרויאַק. און אפשר האָט ער געהאַט דערזען די קלויען פון מיין פּוס? דער פרומאַס האָט דורכגענישטערט מיין קעמערל און דאָרט געפונען פאַפיר, טינט, גריכישע ערשטגעדרוקטע ביכער און פאַנס אַ פלייט, וואָס איז געהאַנגען אויף דער וואַנט. נאָך די דאָזיקע סימנים נאָך האָט ער דערקענט אין מיר אַ טייוולשן גייסט און געהייסן מיך אַריינצואוואַרפן אין אַ קערקער, וואו אידן האָבן גע-

זאָלט עסן דאָס ברויט פון אַנגסט און טרינקען דאָס וואַסער פון ביטערקייט, ווען איך וואָלט ניט געווען שנעל אַנטלויפן דורך אַ פענצטער און זיך אויסבאהאַלטן אין די וועלדער, צווישן די נימפן און די פאָונען."

"אומעטום האָבן די אַנגעצונדענע שייטעהויפנס פאַרשפּרייט דעם ריח פון געסמאַליעטן פלייש. אומעטום ענויים קשים, הינ-ריכטונגען, צעבראַכענע ביינער און אויסגעשניטענע צינגער. דער גייסט פון יעהאָוואַ האָט נאָך קיינמאַל ניט געאַטעמט מיט אַזאַ ווילדן צאָרן. ניט אומזיסט אָבער האָבן די מענטשן אויפגעהויבן די דעק פון דעם אַנטיקן סאַרקאָפּאָג און דערזען די רוימישע יונגפרוי. בעת דעם דאָזיקן גרויסן טעראָר, ווען די פּאַפּיסטן און די דעפּאַרמיר-רער האָבן קאָנקורירט צווישן זיך אין געוואַלט־מעשים און אין אכזריות, אינמיטן די אלע הינריכטונגען, האָט דער מענטשלעכער גייסט ווידער געקראָגן מוט און שטאַרקונג. ער האָט זיך דערוועגט צו קוקן אין די הימלען, וואו ער האָט ניט געזען מער דעם אַלטן סעמיט, אַ שיכורן פון נקמה, נאָר ווענוס אוראניאַ, אַ רואיקע און אַ לייכטנ-דיקע."

"דעמאָלט איז געבוירן געוואָרן אַ נייע ארדענונג. דעמאָלט האָבן זיך אַנגעהויבן די גרויסע צייטן. ניט אָפּצולייקענען עפנטלעך דעם גאָט פון זייערע אורעלטערן, האָבן די מענטשן פון גייסט זיך אונטערגעווארפן זיינע צוויי טויטלעכע שונאים, וויסנשאפט און שכל, און דער גייסטלעכער גאַסענדי האָט אים גאַנץ איידל פאַרשיקט אין דעם ווייטן אָפּגרונט אַרײַן פון סיבות כל הסיבות. די פריינטלעכע דעמאָנס, וואָס באַלערנען און טרייסטן די אומגליקלעכע שטערבלעכע, האָבן אינספּירירט די שיינ־גייסטער פון יענער צייט מיט כל המינים רעדעס, קאַמעדיעס און מעשהלעך פון העכסטער קונסט. די פרויען האָבן אויסגעפונען דעם געשפרעך, דאָס אינטימע בריוור־שרייבן און די העפלעכקייט; די זיטן האָבן אַנגענומען אַ מילדקייט און אַן איידלקייט, וואָס זענען געווען אומבאוואוסט אין די פריעדליקע צייטן. איינער פון די פיינסטע גייסטער פון יענער ראַציאָנעלער צייט, דער לייכלעכער בערניע, האָט איינמאַל געשריבן צו סעזעוורעמאַן: „עס איז אַ גרויסע זינד צו באַרויבן זיך פון אַ פאַרגעניגן."

דאָס דאָזיקע וואָרט אַליין וואָלט באַדאַרפט זיין גענוג צו ווייזן, אויף ווי ווייט דער מענטשלעכער געדאַנק האָט פּראָגרעסירט אין אייראָפּע. דאָס הייסט ניט, אז עס זענען ניט געווען שטענדיק קיין אפיקורסים, זיי האָבן אַבאָד ניט געהאַט, אזוי ווי בערניע, שאַ פעל און מאַליער, דעם באַוואוסטזיין פון זייער גאונות. דעמאָלט האָבן אפילו די פרומאַקעס פאַרשטאַנען די נאַטור. און ראַסין, מיט דער גאַנצער צביעות, וואָס ער האָט פאַרמאַנט, האָט געוואוסט פונקט אזוי גוט, ווי אַן אַטעאיסטישער דאָקטאָר, אזוי ווי גיוואַי פאַמען, צוצורעכענען צו די פאַרשיידענערליי צושטאַנדן פון די אַברים די לייַדנשאַפטן, וואָס רעגן אָן די מענטשן."

"אפילו אין מיין מאַנאַסטיר, וואוהין איך האָב זיך צוריקגעקערט נאָך דעם שטורעם און וואָס איז איצט געווען אַ מקום-מקלט פאַר עס-האַרצים און פּלאַטשיקע מוחות, האָט אַ יונגער מאַנאַד, ניט אזוי אומוויסנדיק ווי די אַנדערע, מיר פאַרטרויט אַ סוף, אַז דער הייליקער גייסט דריקט זיך אויס אין שלעכטן גריכיש, כדי דערמיט צו דערנידעריקן די געלערנטע."

"און דאָך האָבן די מחלוקות און די טעאָלאָגיע נאָך אַלץ געבירט שטענדיק אין אַט-דער געזעלשאַפט פון בעלי-שכל. לעבן פאַרזי, אין אַ שאַטנדיקן טאָל, האָט מען געקאָנט זען פרושים, וואָס מען האָט זיי גערופן "לע מעסיעי" ("הערן"). זיי האָבן געזאָגט אויף זיך, אַז זיי זענען תלמידים פון הייליקן אווגוסטין, און געגלויבט באמונה שלמה, אַז דער גאָט פון די הייליקע שריפטן שלאַגט דעם, וואָס האָט פאַר אים מורא, שוינט דעם, וואָס שטעלט זיך אים אַנסעגן, האַלט ניט קיין חשבון פון דעם מענטשנס מעשים און שטראַפּט, ווען עס איז אים ניהא, זיינע געטרייסטע קנעכט; ווייל זיין יושר איז ניט אונזער יושר און זיינע דרכים קאָן קיינער ניט משיג זיין. איינמאָל, אין אַן אָונט, האָב איך באַגעגנט איינעם פון די דאָזיקע לייט אין זיין גאַרטן, וואו ער איז געשטאַנען פאַרטראַכט צווישן די בייטן קרויט און די רייען סאַלאַט. איך האָב פאַרנייגט פאַר אים מיין הערנערדיקן קאַפּ און אַרויסגעמורמלט אַט-די פריינטלעכע ווערטער: "

"— זאָל דער אַלמער יעהאָוואַ אייך היטן, מאַסיע! איר קענט

אים נוט. אָ, ווי נוט איר קענט אים און ווי איר האָט עס פאַר-
שטאַנען זיין כאַראַקטער!"

"דער הייליקער מענטש האָט דערקענט אין מיר אַ מלאַך פון
גיהנום, האָט גערעכנט, אַז ער איז אַ פאַרמשפּטער אויף אייביק,
און איז פּלוצלינג געשטאַרבן פון שרעק."

"דאָס צווייטע יאָרהונדערט נאָך דעם איז געווען דאָס יאָר-
הונדערט פון דער פּילאָזאָפּיע. דער גייסט פון פאַרשונוג האָט זיך
אנטוויקלט, די פרומקייט איז געגאנגען לאַיבד; די גרויסקייט פון
גשמיות איז פאַרמינערט געוואָרן און די רוחניות האָט זיך אָנגענו-
מען מיט נייע כוחות. די זיטן האָבן באַקומען אַן איידלקייט, וואָס
איז ביז דעמאָלט גאָרנישט געווען באַוואוסט. אַקעגן-אַבער די מאַ-
נאַכן פון מיין אָרדן זענען געוואָרן אַלץ אומוויסנדיקער און אַלץ
ברודיקער. דער מאָנאַסטיר האָט איצט, ווען די העפלעכקייט האָט
געעהרשט אין די שטעט, מיר מער גאָרנישט געקאָנט געבן. איך
האָב דאָרט מער נישט געקאָנט פאַרבלייבן. איך האָב אַרונטערגע-
וואָרפן פון זיך דעם מאָנאַכן-מאַנטל, האָב אָנגעטון אויף מיין הער-
נעדריקן קאָפּ אַן אָנגעפודערט שייטל, באַהאַלטן מיינע פּיס פון אַ
ציגן-באַק אונטער ווייסע זאָקן, און מיט אַ שטעקן אין האַנט, די
קעשענעס אָנגעשטאַפט מיט צייטונג-בלעטער, האָב איך זיך אַריינג-
געשלייכט אין דער הויכער געזעלשאַפט, באַזוכט אָפט די אַריסטאָ-
קראַטישע פּראָמענאַדן און זיך געוויזן נאָכאַנאַנד אין די קאַפּעהייזער,
וואו עס פלעגן זיך צונויפקומען ליטעראַטן. מען האָט מיך אויפגע-
נומען אין די סאַלאָנען, וואו די געבעטע שטולן האָבן, ווי אַ געלונג-
גענע נייקייט, זיך אַריינגעפאַסט אין די פאַרמען פון די הינטער-
חלקס און וואו מענער און פרויען האָבן גאַנץ שכלדיק געשמועסט.
אפילו די מעטאָפיזיקער האָבן גערעדט קלאָר. איך האָב באַקומען
אין שטאָט אַ נאָמען פון אַ גרויסער אויטאָריטעט אין עקזענטעטיקע
און איך קאָן זאָגן אַן באַרימער, אַז איך האָב אַ היבשן חלק אין
דעם טעסטאַמענט פון גייסטלעכן מעסליע און אין "די ביבל פאַר-
טייטשט" פון די קאַפּלאַנען פון פּרייסישן קיניג."

"אין יענער צייט האָט מיטן אַלטן יעהאָוואַ געטראָפן אַ סיבה,
וואָס איז געווען אי קאַמיש, אי גרויזאַם. אַן אַמעריקאַנער קוואַקער

האָט מיט דער הילף פון אַ ראַציע אוועקגענובעט ביי אים דעם דונער."

"איך האָב געוואוינט אין פאַרזי און בייגעווען דעם אָונט-מאַלצייט, וואו עס איז גערעדט געוואָרן וועגן דערשטיקן דעם לעצטן פריסטער מיט דער אינגעווייד פון דעם לעצטן קיניג. פראנקרייך איז געווען אין אַן אויפברוי; אַ שרעקלעכע רעוואָלוציע האָט אויס-געבראַכן. די איינטאָגיקע פירער פון דעם צעשמערטן שטאַט האָבן געהערשט דורך טעראָר אין דער מיט פון אומגעהערטע סכנות. זיי זענען דאָס רוב געווען ווייניקער גרויזאַם און ווייניקער אומרחמנות-דיק, ווי די פרינצן און די ריכטער, וואָס יעהאַוואַ האָט זיי איינגע-שמעלט אין די קיניגרייכן פון דער ערד; פונדעסטוועגן האָבן זיי אויסגעזען צו זיין ווילדער, ווייל זיי האָבן געמשפּט אין נאָמען פון מענטשלעכקייט. צום אומגליק זענען זיי געווען מענטשן, וואָס מען האָט געקאָנט שנעל ווייך מאַכן זייער האַרץ, מיט שמענדיק-אַנגע-שפאַנטע געפילן. אזוינע האָבן אַן אויפגעלעכע נאַטור און זענען אונטערגעוואָרפן אונטער אויסברוכן פון צאָרן. זיי האָבן פאַרמאָנט גוטע מידות; זיי האָבן אויך געהאַט זייער מאַראַל, ד. ה. זיי האָבן אויפגענומען געוויסע ענג-פאַרשטאַנענע מאַראַלישע התחייבותן און געמשפּט די מענטשלעכע האַנדלונגען ניט לויט זייערע נאַטירלעכע רעזולטאַטן, נאָר לויט אַבסטראַקטע פרינציפן. פון אַלע שלעכטע מידות, וואָס קאָנען אומברענגען אַ שטאַטמאַן, איז די מאַראַליש-קייט די געפערלעכסטע; זי טרייבט צו פאַרברעכן. כדי צו אַרבעטן מיט נוצן אויפן גליק פון דער מענטשהייט, דאַרף מען זיין העכער פון יעדער מאַראַל, אזוי ווי עס איז געווען דער געטלעכער יוליוס. גאָט, וואָס איז זינט אַ צייט אזוי מיאום באַהאַנדלט געוואָרן, האָט אין סך הכל ניט זייער שטאַרק געליטן פון די דאָזיקע נייע מענטשן. ער האָט געפונען צווישן זיי באַשיצער און איז פאַרערט געוואָרן אונטער דעם נאָמען דער אַלערהעכסטער. מען קאָן אפילו זאָגן, אַז דער טעראָר האָט אָפגעווענדט דעם אינטערעס פון דער פילאָזאָ-פיע און איז געווען באהילפיק דעם אַלטן דעמיאורג, וועלכער האָט כלומרשט פאַרגעשטעלט די גוטע אַרדענונג, די אַלגעמיינע רואיקייט, די זיכערקייט פון פּערזענלעכקייט און פון אייגנטום."

„בעת די פרייהייט איז געבוירן געוואָרן אין שטורעם, האָב איך געוואוינט אין אָטעיל און באַזוכט אָפט מאַדאָם העלוועציום, וואו עס פלעגן זיך צוזאַמענטרעפן מענטשן, וואָס דענקען פריי איבער אַלע ענינים. ניטאָ קיין זעלטענערע זאַך ווי דאָס, אפילו נאָך וואָל-טערן. אַ מענטש, וואָס באַגעגנט דעם טויט פנים אל פנים, ניט צו געבן דערביי קיין ציטער, האָט ניט דעם מוט אַרויסצוזאָגן אָן אייגענע מיינונג איבער מאַראַל. דאָסזעלביקע רעכענען זיך מיט מענטשן, וואָס טרייבט אים צו מסירת-נפש, לאָזט אים אויך זיך צוצור-הערן צו דער שטים פון פּאָלס. איך האָב דעמאָלט הנאה געהאַט צו הערן די שמועסן, וואָס עס האָבן געפירט צווישן זיך וואָלני, קאַבאַני און טראַסי. תלמידים פון גרויסן קאָנדילאַק, האָבן זיי צוגע-רעכנט צו די חושים דעם אָפּשטאַם פון אונזער גאַנצן וויסן. זיי האָבן זיך גערופן אידעאָלאָגן, זענען געווען די אָרנט-לעכסטע מענטשן אין דער וועלט און געערגערט די עס-הארצים, אָפּזאָגנדיק זיי אין אומשטערבלעכקייט. ווייל דאָס רוב מענטשן, ניט צו וויסן, וואָס צו טון מיט דעם דאָזיקן לעבן, ווילן נאָך אָן אַנדער לעבן, וואָס זאָל זיך קיינמאָל ניט ענדיקן. בעת דער בהלת, איז אונזער קליינע פּילאָזאָפישע געזעלשאַפט, אונטער די פּרידלעכע שאַטנס פון אָטעיל, פון צייט-צור-צייט געשטערט געוואָרן דורך די פּאַטרוילן פון די פּאַטריאָטן. קאָנדיאַרסע, אונזער גרויסער מענטש, איז געווען אויסערן געזעץ. איך אליין בין אויך געווען אַ פּאַרדעכ-טיקער ביי די פריינט פון פּאָלס, וואָס ניט געקוקט אויף מיין פּויערישן אויסזען און אויף מיין לייוונטענער קאַמוזייל, האָבן זיי מיך דאָך געהאַלטן פאַר אַן אַריסטאָקראַט. איך בין זיך מודה, אַז די אומאָפּהענגיקייט פון געדאַנק איז דער שטאַלצסטער פון יעדן מיין אַריסטאָקראַטיזם.“

„איינמאָל, אין אַן אָונט, בעת איך האָב פון אַ באַהעלטעניש אַרויס זיך איינגעקוקט אין די דריאָדן פון בולאָן, וואָס האָבן גע-לויכטן צווישן די בלעטער אַזוי ווי די לבנה, ווען זי נעמט זיך באַווייזן איבער דעם האָריוואַנט, האָט מען מיך אַרעסטירט ווי אַ פּאַרדעכטיקן און אַריינגעוואָרפן אין אַ קערקער. דאָס איז פשוט געווען אַ טעות; אָבער די יאַקאַבינער פון יענער צייט, באַגלייך מיט

די מאָנאַכן, וועמעס פּלאַץ זיי האָבן געהאַט פאַרזאַפט, האָבן גע-
שטעלט זייער הויך די אַהרות פון געהאַרביקייט. נאָכן טויט פון
מאַדאַם העלועציוס האָט אונזער געזעלשאַפט זיך אויפסניי פאַר-
מירט אין סאַלאָן פון מאַדאַם קאָנדאַרסע. באַנאַפאַרט פלעג אונז
פון צייט-צורצייט צוטיילן דעם כבוד צו שמועסן מיט אונז.
„מיר האָבן אים געהאַט אָנערקענט פאַר אַ גרויסן מענטשן
און באַטראַכט פאַר אַזאַ אַי דע אַל אַ ג, ווי מיר אַליין. אונז
זער איינפלוס איבערן לאַנד איז געווען גאַנץ גרויס, האָבן מיר דאָס
אויסגענוצט פון זיין טובה וועגן און אים געטריבן צו דער אימ-
פּעריע, כדי צו ווייזן דער וועלט אַ נייעם מאַרק-אָורעליוס. מיר
האָבן געגלויבט, אז ער וועט ברענגען שלום אויף דער וועלט; ער
האָט ניט דערפילט אונזערע האַפּענונגען און מיר האָבן אָן רעכט
אַרויפגעוואָרפן אויף אים די שולד פאַר אונזער שלעכט-געמאַכטן
השבון.“

„עס איז נאָר קיין ספק ניט, אז ער האָט איבערגעשטייגט אַ
סך אַנדערע מענטשן מיט דער שנעלקייט פון שכל, מיט דער טיפ-
קייט פון צביעות און מיט דער פיזיקייט צו האַנדלען. וואָס עס
האָט אים אָבער יאָ געמאַכט פאַר אַן אויסגעצייכנטן הערשער, איז
דאָס, וואָס ער האָט געלעבט אינגאַנצן אין דעם איצטיקן מאָמענט
און ניט באַנומען קיין שום זאַך מחוץ דער אוממיטלכאַרער און
דרינגלעכער וואָר. זיין גאַונות איז געווען אַ ברייט-געפלינגלטע.
זיין שכל, כאָטש פון אַ געוואַלטיקן פאַרנעם, איז געווען פּראָסט און
וואַלגאַר און האָט אַרומגענומען די מענטשהייט, ניט אויפצוהויבן
זיך איבער איר. ער האָט געטראַכט דאָס, וואָס עס האָט געטראַכט
יעדער גרענאַדיר פון זיין אַרמיי; ער האָט עס אָבער געטראַכט מיט
אומגעהערטער קראַפט. ער האָט ליב געהאַט אַזאַרט-שפּילן און עס
איז אים געווען געפעלן צו פּרוּאוון דאָס מזל, שטויסנדיק הונדערטער
טויזנטער פיגמייען איינס אַקעגן אַנדערן, — אַ פאַרוויילונג פון אַ
קינד, גרויס ווי די וועלט. ער איז געווען צו קלוג, ער זאָל ניט
האָבן אַריינגעבראַכט אין שפּיל דעם אַלטן יעהאָוואַ, וואָס איז גע-
ווען נאָך שטאַרק גענוג אויף דער ערד און ענלעך צו אים אַליין מיטן
גייסט פון געוואַלט און הערשאַפט. ער האָט געוואָרפן אויף אים

אַן אימה און אים געחנפעט, ער האָט אים געגלעט און געשראַקן. ער האָט אַרײַנגעזעצט אין געפענקעניש יעהאָוואַס ערדישן פּאַרטנער-טער, פּאַרערנדיק פון אים, מיט אַ מעסער אויפן האַלז, ער זאָל אים זאַלבו, וואָס זינט דער אוראַלטער צײַט פון מלך שאול איז דאָס אַ שטאַרקונג פאַר מלכים; ער האָט צוריק אײַנגעשטעלט דעם קולט פון דעם דעמיאָרג, אים נעזונגען „טע דעאום“ און זיך געלאָזט דורך אים אָנערקענען פאַר דעם נאָט אויף דער ערד, פאַרשפּרייטנדיק איבער דער גאַנצער אימפּעריע קלײַנע קאַטעכיזמען. זײ האָבן פאַר-אײַניקט זײערע דונערן און עס האָט זיך אביסל גערודערט.

„בעת נאַפּאָלעאָנס פּאַרווײלונגען האָבן געבראַכט אַן איבער-קערעניש אין אײראָפּע, האָבן מיר זיך אַליין באַגריסט מיט אונזער חכמה, כאָטש עס האָט אונז פאַרשאַפט אַ ביסל צער דאָס צוקוקן, ווי די עפּאָכע פון דער פּילאָזאָפּיע האָט זיך אָנגעהויבן מיט הײַגות און מלחמות. דאָס ערנסטע דערביי איז, וואָס די קינדער פון יענעם יאָרהונדערט, אײַנגעפאַלן אין דער אומגליקלעכסטער צעטומלעניש, האָבן געשאַפן אַ מאָלערישע און ליטעראַרישע קריסטלעכקייט, וואָס ווײַזט אָן אויף אַ באַמת-אומגלויבלעכע ירידה פון גײַסט, און זענען צום סוף פאַרזונקען אין ראַמאַנטיזם. מלחמה און ראַמאַנטיזם, שרעקלעכע צוויי מנפות! און ווי גרויס עס איז דאָס רחמנות צוצור-זען, ווי די מענטשן נערן אין זיך אַ קינדישע און ווילדע ליבע צו ביסן און צו פּויקן! זײ פאַרשטײען ניט, אַז מלחמה, וואָס האָט האַרט געמאַכט די הערצער און געגרינדעט די שטעט פון אומוויסנ-דיקע און באַרבאַרישע מענטשן, ברענגט דעם זיגער אַליין ניט מער ווי חורבן און טויט, און אז איצט, ווען די פעלקער זענען פאַראײַניקט צווישן זיך דורך דער געמײַנשאַפט פון קונסט, וויסנשאַפט און האַנדל, איז זי ניט מער ווי אַ שרעקלעך און אומזיניק פאַרברעכן. די חסר-דעהדיקע אײראָפּײער, וואָס טראַכטן זײ אזױ איבערצושניידן אײַנס ס'אַנדרעע די העלזער, בעת אײַן-און-דײַזעלביקע צװויליאַציע הילט זײ אַלעמען אײַן און פאַראײַנט זײ!“

„איך האָב זיך אָפּגעזאָגט צו רײדן מיט די דאָזיקע משוגעים און זיך צוריקגעצײגן אין אָט-דעם דאָרף, וואו איך בין געוואָרן אַ גערטנער. די פּערשקעס פון מײַן נאָרטן דערמאַנען מיר אָן דער

זוןגעצערמלכער הויט פון די מענארן. איך האָב דערהאַלטן פאר די מענטשן מיין אלטע פריינטשאפט, אַ ביסל באַוואַנדערונג און אַ סך רחמנות. באַארבעטנדיק אַטראָם אָפגעצאָממע שטיקל ערד, וואַרט איך אויף דעם נאָך נאַנץ ווייטן טאָג, ווען דער גרויסער דיאָניוס, באַלייט פון זיינע פאַווען און באַקאָנטינס, וועט קומען צו באַקענען ווידער די ערד מיט פרייד און מיט שיינקייט און צו ברענגען צוריק די גאַלדענע צייטן. אַ פריידיקער, וועל איך מאַרשירן נאָך זיין טריאומף-וואַגן. אָבער ווער ווייס, צי וועלן מיר אין אַטידעם צו קונפטיקן טריאומף נאָך געפינען אויף דער ערד מענטשן? ווער ווייס, צי וועט זייער אויסגעשעפטע ראסע ניט האָבן דעמאָלט שוין דערפילט איר מזל און צי וועלן ניט אַנדערע ברואים אויפגיין איבער דעם אַש און איבער די חורבות פון דעם, וואָס עס איז אַמאָל געווען מענטש און זיין גאונות? ווער ווייס, צי וועלן ניט באַפליגלטע באַשעפּענישן האָבן באַהערשט דאָס קיניגרייך פון דער ערד? אָבער אויך דעמאָלט וועט די אַרבעט פון די גוטע דעמאָנס נאָך ניט זיין געענדיקט: זיי וועלן לערנען מיט דער פויגלשער ראסע אַלערליי קונסטן און זיי מדרוך זיין אין דער פרייד פון לעבן."

קאפיטל צוויי-און-צוואנציק

וואו מען זעט ווי פאטער גינארדאנס זינדיק גליק ווערט אין אן אנטויקן-קראם צעשטערט דורך דער אייפערזוכט פון א שטארק-פארליבטער פרוי.

פאטער גינארדאן (ווי זעפירין האָט געהאט געטריי באַריכטעט מאַסיע סאַריעטן) האָט בשתיקה אוועקגענומען די בילדער, דאָס מעבל און די אַנטיקװאַכּן, אָנגעזאַמלטע אין זיין אויבערשטיבל אויף רו פּרענסעס, וואָס ער האָט עס גערופן סטודיע, האָט אויסגעשטאַט מיט זיי אַ געוועלבל, גערונגען אויף רו דעקורסעל, און זיך דאָרט באַ-זעצט, איבערלאָזנדיק זעפירין, נאָך פּופּציק יאָר צוואַמענלעבן, אָן אַ שטרויזאַק, אָן אַ פענדל, אָן אַ פּרוּטה, ניט צו רעכענען דעם פּראַנסק מיט זיבעציק סאַנטימ, וואָס האָבן זיך געהאַט געפונען אין טייסערל פון דער אָרעמער פּרוי. פּאָטער גינארדאן האָט געפּנט אַ קראָם פון אַלמע בילדער און אַנטיקװאַכּן און דאָרט אריינגעזעצט די יונגע אַקטאַוויע.

פון דרויסן האָט דאָס קלייטל אויסגעזען גאַנץ נישקשה: מען האָט דאָרט געזען פּלאַמאַנדישע מלאכים, אין גרינע מאַנטיעס, לויטן שטייגער פון זשעראַר דאַוויד, אַ סאַלאָמע פון לאַיניס שול, אַ היי-ליקע באַרבאַראַ אין געפאַרבטן האַלץ פון פּראַנצוזישער אַרבעט, לימאָזשעס עמאַל-אַרבעטן, באַהעמיש און ווענעציש גלאָזוואַרג, טעלער פון אורבינאַ; מען האָט דאָרט געזען ענגלישע שפיצן, וואָס זעפירין האָט אין דער צייט פון איר גלענצנדיקער יוגנט זיי געהאַט באַקומען, אויב מען זאָל וועלן גלויבן, פון דעם אימפּעראַטאָר נאַפּאָלעאָן דעם דריטן. אינעווייניק, אין קראָם, האָט דאָס גאַלדוואַרג אַרויסגע-פינקלט פון שאַטן, און דאָ און דאָרט האָבן זיך אָנגעזען יעזוס-בילדער, אַפּאָסטאָלן, פּאַטריצעריןס און נימפּן. איין לייונט איז געווען אויסגעדרייט מיטן פנים צו דער וואַנט, כדי אויפגעדעקט צו ווערן נאָך פאַרן בליק פון מבינים, וואָס אַזוינע זענען זעלטן; דאָס איז געווען אַ רעפּליקע פון פּראַגאַנאַרדס „גימבלעט“, אַ ליכטיק בילד, וואָס האָט אויסגעזען ניט צו האָבן קיין צייט אויף אויסצו-

טריקענען זיך. פאָטער גינארדאָן אליין האָט אזוי געזאגט. א קאָמאָד פון וויאַלעט־האַלץ, אין הינטערגרונד פון קראָם, האָט געהאט אין זיינע שופלאָדן אַנטיק־זאכן, באַדוענס וואסער־קאלירן, אילוסטרירטע ביכער פון 18טן יאָרהונדערט, מיניאַטורן.

אויף אַ שטענדער איז געשטאַנען איבערגעדעקט דאָס מייסטער־ווערק, דער וואונדער, דער אוצר, דער פערל, אַ זייער צאַרט בילד פון פראַ אנדזשעליקאָ, אין גאַלד, בלוי און ראָז, אַ „קרױנונג פון דער יונגפרוי“, וואָס פאָטער גינארדאָן האָט פאַרלאַנגט פאַר דעם הונדערט טויזנט פראַנק. אויף אַ שטול פון לאַוי דעם פופצענטן, ביי אַן אַר־בעמטיש אין סטיל פון דער אימפעריע, וואָס האָט געהאַט אויף זיך אַ וואַזע מיט בלומען, איז געזעסן, מיט איר אויסנייעכץ אין האַנט, די יונגע אַקטאָוויע. האָבנדיק איבערגעלאָזן אין דעם שטיבל אויף רו פּרענסעס אירע בלענדיקע טראַנטעס, האָט זי איצט מער ניט אויסגעזען ווי רעמבראַנדטס אַן אָפּגעפּרישט בילד, נאָר אַרויסגעוויזן די ווייכע ליכטיקייט און קלאַרקייט פון אַ ווערמער פון דעלפּט, צו דער פּרייד פון די מבינים, וואָס זענען געווען אָפּטע אַריינגייער ביי פאָטער גינארדאָן. אַ רואיקע און אַ באַשיידענע, איז זי איינע אליין געזעסען אַ גאַנצן טאָג אין קראָם, בעת דער אַלמער האָט עפעס וואָס געמאַלט אונטערן דאָך. אַרום פינף אַזייגער פלעג ער זיך אַרונטערלאָזן צו שמועסן מיט די באַזוכער.

דער שטענדיקסטער פון אלע באַזוכער איז געווען גראַף דעמעַד זאָן, אַ דינער, טויטלעך־בלייכער, געהויקערטער מאַן. אונטער זיין יעדן קינבאַק, פון דער טיפּער איינגעפאַלקנייט פון די באַקן, איז ביי אים אַרויסגעקומען אַ בינטל האָר, וואָס האָט, נייענדיק אַרונטער, זיך אַלץ דעם אויסגעברייט און זיך צעגאַסן אין שנייאיקע שטראַך־מען איבער דעם קין און איבער דער ברוסט. ער האָט געהאַלטן אין איין טונקען אין זיי זיין לאַנגע ביינערדיקע האַנט מיט גאַלדענע רינגען אויף די פינגער. באַוויינענדיק זינט צוואַנציג יאָר זיין פרוי, וואָס די שווינדזוכט האָט זי געהאַט אַוועקגענומען פון אים אין דעם אויפבלי פון יונגט און שיינקייט, האָט ער דאָס גאַנצע לעבן זינס אַוועקגעגעבן אויף צו זוכן אַ פאַרבינדונג מיט די טויטע און אויף אַנצופילן זיין איינזאַם הויז מיט שלעכטע מאָלערייען. זיין

צוטרוי צו גינאַרדאַנען האָט ניט געהאַט קיין גרעניץ. מאָסיע בלאַנקמעניל, דירעקטאָר פון אַ גרויסער פינאַנץ־אינסטיטוציע, איז אויך געווען כמעט אזאָ אָפּטער באַזוכער פון דער קראָם. דאָס איז געווען אַ פּופּציק־יעריקער בעל־גוף פון בליענדיקן געזונט. ער האָט ווייניק וואָס זיך אינטערעסירט מיט קונסט, איז אפּשר אויך געווען אַ מיטלמעסיקער מבין, ער איז אָבער צוגעצויגן געוואָרן פון דער יונגער אָקטאווע, וואָס האָט פאַרנומען איר פּלאַץ אין מיטן קראָם, ווי אַ זינגפויגל אין זיין שטייג.

מאָסיע בלאַנקמעניל האָט ניט פאַרפעלט צו פאַרקניפּן מיט איר באַציאונגען, וואָס פּאָטער גינאַרדאַן, אַ מענטש אָן דערפאַרונג, איז געווען דער איינציקער דאָס ניט צו באַמערקן: דער אלטער איז גע־ווען נאָך יונג אין זיין ליבע צו אָקטאווע. מאָסיע גאַטאַן ד'לעס־פאַרוועי פלעג אַמאָל פון נייגיריקייט וועגן אַריינקומען צו פּאָטער גינאַרדאַן, וואָס ער האָט אים געהאַט חושד געווען צו זיין אָן אויס־געצייכנטער פעלשער.

מאָסיע לע טריוק דע־ריופעק, אָט־דער גרויסער מענטש פון דער שווערד, איז איינמאָל געקומען צום אַלטן אַנטיקוואַר און אים פּאָר־געלייגט זיינע פלענער. מאָסיע לע טריוק דע־ריופעק האָט אָרגאַניז־זירט אַ היסטאָרישע אויסשטעלונג פון קאַלטן געווער, לטובת דער דערציאונג־אַרבעט פאַר די קליינע מאַראָקאַנער, און געבעטן ביי פּאָטער גינאַרדאַן, ער זאָל אים אויסבאַרגן עטלעכע פון די ווערט־פולסטע זאַכן פון זיינע קאַלעקציעס.

— מיר האָבן פריער געהאַט גערעכנט, — האָט ער געזאָגט, — צו אָרגאַניזירן אַן אויסשטעלונג, וואָס זאָל זיך רופן „דער צלם און די שווערד“. די קאָמבינאַציע פון אָט־די צוויי ווערטער ווייזט אייך גאַנץ קלאָר דעם גייסט, וואָס האָט אונז באַוועגט אין אונזער אַר־בעט. העכסט פּאַטריאָטיש און קריסטלעך איז געווען דער געדאַנק, וואָס האָט אונז געמאַכט צו פאַראייניקן די שווערד, דעם סימבאָל פון ערע, און דעם צלם, דעם צייכן פון דערלייוונג. די טעטיקייט האָט געזאָלט געבראַכט ווערן אונטער דער הויכער פּראָטעקציע פון דעם קריג־מיניסטער און פון מאָנסעניאָר קאַשפּאַ. צום באַרויערן האָבן זיך אָבער אַרויסגעוויזן שוועריקייטן דאָס דורכצופירן און דער

פלאן האָט געמוזט אָפגעלייגט ווערן... דערווייל אָרגאַניזירן מיר די אויסשטעלונג פון דער שווערד. איך האָב אָנגעוואָרפן אַ נאַטיץ, וואָס מאַכט קלאָר דעם כאַראַקטער פון אָט-דער אויסשטעלונג. ריינדריק אַזוי, האָט מאָסיע לע טריוק דע-רייפּעק אַרויסגענומען פון קעשענע אַ פּאַרטפּעל, אָנגעשטאַפּט מיט פּאַפּירן, און אויפגעזוכט צווישן אַלערליי געריכט-דאָקומענטן און פּראָטאָקאָלן אַ שטאַרק צעקנייטשט שטיקל פּאַפּיר:

— אָט האָט איר עס, — האָט ער געזאָגט: — „די שווערד איז אַ יונגפּרוי, וואָס עס איז ניט צוצוטערען צו איר. דאָס איז דער עיקרשט אַ פּראַנצוויזש כלי-זיון. אין אַ צייט, ווען דאָס נאַציאָנאַלע געפיל, נאָך אַ צו-לאַנגער פּאַרטונקעלונג, האָט אויפגעוואַכט ליכטי-קער און שטראַלנדיקער, ווי ווען עס איז פּריער א. אַז. וו...“ איר פּאַרשטייט?

און ער האָט ווידער אַרויסגעזאָגט זיין פּאַרלאַנג צו קריגן עפעס אַ פּיינע זאַך, וואָס מען זאָל זי קאָנען אוועקשטעלן אויבנאָן אויף דער אויסשטעלונג לטובת די קליינע מאַראַקאַנער, אונטער דער ערן-פּרעזידענטשאַפט פון גענעראַל ד'עספּאַרוויע.

פּאַטער גינאַרדאָן האָט ווינציק וואָס זיך אָפגעגעבן מיט געווער. ער האָט פּאַרקויפט דערעיקר בילדער, צייכענונגען און ביכער. מען האָט אים אָבער קיינמאָל ניט געקאָנט ברענגען אין אַ פּאַרלענגקייט. ער האָט אַרונטערגענומען פון וואַנט אַ ראַפּירע מיט אַ זיפּנאַרטיקער שייך פון מויערקעפלעך, כאַראַקטעריסטיש פאַר דער צייט פון לואי דעם דרייצענטן און נאַפּאָלעאָן דעם דריטן, און זי דערלאַנגט דעם אָרגאַניזירער פון דער אויסשטעלונג. יענער האָט זי באַטראַכט מיט געוויסן יראַת הכבוד, האַלטנדיק פּונדעסטוועגן פאַר קלוג ניט צו זאָגן קיין וואָרט.

— איך האָב נאָך בעסערס ווי דאָס, — האָט דער אַנטיקוואַר באַמערקט.

און ער האָט פון אַ הינטער-קעמערל אַרויסגעבראַכט אַן אַנדער שווערד, וואָס האָט געהאַט געהויערט צווישן שפּאַציר-שמעקנס און שירעמס. דאָס איז געווען אַ מזיק אַ שווערד, גרויס, באַצירט מיט הערבן-לייליען, באַמת מלכותדיק. עס איז געווען די שווערד

פון פיליפ אוונוסט, וואָס אַן אַקטיאָר פֿון אָדעאַן־טעאַטער האָט זי געהאַט געטראָגן ביי דער פּאַרשטעלונג פֿון „אַניע דע מעראַני“, אין 1846. גינאַרדאַן האָט זי געהאַלטן מיטן שפּיץ צו דער ערד, ווי אויף צו מאַכן מיט איר אַ צלם, האָט פֿרום צונויפגעלייגט די הענט אויפן קווער־הענטל און אויסגעזען צו זיין פֿונקט אַזוי לאַיאַל ווי עס איז געווען די דאָזיקע שווערד.

— מאַכט פֿאַר איר אַ פֿלאַץ אויף אייער אויסשטעלונג. די יונגפֿרוי איז עס ווערט. איר נאָמען איז בואוויין.

— אויב איך וועל זי אייך פֿאַרקויפֿן, — האָט געפרעגט מאָסיע לע טריוק דע־ריופּעק, דרייענדיק זיינע ריזנדיקע וואַנצעס, — וועט איר מיר נעבן עפעס קאָמיסיע־געלט? ...

אין עטלעכע טעג אַרום האָט פֿאַטער גינאַרדאַן, מיט אַ מינע פֿון אַ טיפֿן סוד, געוויזן דעם גראַף דעמעזאַן און מאָסיע בלאַנק־מעניל אַ ניי־אַנטדעקט גרעקאָ־בילד, אַן איבעראַשנדיק בילד אין דעם מייסטערס לעצטן סטיל. עס האָט פֿאַרגעשטעלט דעם הייליקן פֿראַנציוס פֿון אַסיסי, וואָס שטייענדיק אויף דעם פעלזן־בארג אלץ ווערנאָ, האָט ער זיך אויפֿגעהויבן צום הימל צו, ווי אַ זייל רויך, און אַריינגעשפּאַרט אין די וואַלקנס אַריין אַ משונה־שמאַלן קאַפּ, וואָס די דיסטאַנץ האָט אים נאָך מער פֿאַרקלענערט. מיט איינעם וואָרט, עס איז געווען אַן אַמתדיק, אַ זייער אַמתדיק, אַ צו־אַמתדיק גרעקאָ־בילד. די צוויי קונסט־ליכט־אַבער האָבן אויפֿמערקזאַם באַ־טראַכט דאָס דאָזיקע ווערק, בעת פֿאַטער גינאַרדאַן האָט געלויבט דאָס טיפע שוואַרץ און דעם דערהויבענעם אויסדרוק. ער האָט אויפֿגעהויבן די הענט אין דער הייך, כדי פֿאַרצושטעלן טעאַטאַקאָ־פּולין, טינטאַרעטאָס אַן אַפּשטאַמלער, וועמען ער האָט אָבער אויף אַ הונדערט אַיילן איבערגעשטייגט אין גרויסקייט.

— ער איז געווען צניעותדיק, ריין, שטאַרק; אַ מיסטיקער, אַן אַפּאָקאַליפּטיקער.

גראַף דעמעזאַן האָט דערקלערט, אז גרעקאָ איז געווען זיין באַ־ליכטסטער מאלער. בלאַנקמעניל האָט ביי זיך אין האַרצן אים גיט אינגאַנצן באַוואונדערט.

די טיר האָט זיך געעפנט און נאָר אומגעריכט האָט זיך באַ-
וויזן מאָסיע גאַעטאָן.
ער האָט געוואָרפן אַ בליק אויף דעם הייליקן פראַנציש און
געזאָגט:

— צו אַלדי רוחות!

מאָסיע בלאַנקמעניל האָט געוואָלט ווערן באַלערנט, האָט ער
אים אַ פּרעג געטון, וואָס ער דענקט וועגן דעם דאָזיקן מאַלער,
וועלכער ווערט הײַנט אזוי פיל באַוואַנדערט. ניט צו לאָזן זיך
לאַנג בעטן, האָט גאַעטאָן געענטפערט, אַז ער דענקט ניט, אַז גרעקאָ
איז טאָקע געווען דער עקסצענטריקער און דער מטורף, ווי מען האָט
עס אמאָל אויף אים געגלויבט; ער רעכנט גיכער, אַז אַ חסרון פון
דער ראייה, פון וועלכן טעאָטאָקאָפּוילי האָט געהאט געליטן, האָט אים
געצוואונגען צו צערדייען זיינע פיגורן.

— אַסטיגמאטיש און געטראָפן פון שיקלדיקייט, — האָט גאָ-
טעזן ווייטער גערעדט, — האָט ער געמאָלט דאָס, וואָס ער האָט
געזען, און אזוי ווי ער האָט דאָס געזען.
גראַף דעמעזאָן האָט ניט געהאט קיין חשק אָנצונעמען אַזאַ
נאַטירלעכע דערקלערונג, וואָס איז אָבער, פאַרקערט, געפּעלן מיט
איר פשוטקייט מאָסיע בלאַנקמענילן.

פאָטער גינאַרדאָן, אַן אויפגעבראַכטער, האָט אויסגערופן:
— וועט איר, מאָסיע ד'עספאַרוויען, אויך זאָגן, אַז דער היי-
ליקער יוחנן איז געווען אַסטיגמאטיש, ווייל ער האָט געהאַט געזען
אַ פרוי, באַקליידט מיט דער זון, געקרוינט מיט שטערן און מיט
דער לבנה ביי אירע פיס? ווייל ער האָט געהאַט געזען די חיה
מיט זיבן קעפּ און צען הערנער און די צען מלאכים, וואָס טראָגן די
זיבן בעכער, פּויל מיט דעם צאָרן פון דעם לעבעדיקן נאָט?

— נאָך אלעמען, — האָט מאָסיע גאַעטאָן ארויסגעזאָגט, —
איז רעכט צו באַוואַנדערן גרעקאָן, אויב נאָר ער האָט פאַרמאָגט
גענוג גאָנות צו קאָנען אַרויפצווינגען זיין קראַנקשאַפטיקע זעאָנג.
און ווידער קאָנען די קרומקייטן, וואָס ער גיט צו דער מענטשלעכער
פיגור, צופרידנשטעלן די נשמות, וואָס האָבן ליב יסורים, און אזוינע
זענען פאַראַן מער ווי מען רעכנט.

— מאָסיע, — האָט זיך אָנגערופן גראַף דעמעזאָן, פירנדיק זיין לאַנגע האנט איבער זיין ברייט־צעוואַקסענער באָרד, — מען דארף ליב האָבן דעם, וואָס האָט אונז ליב. די יסורים האָבן אונז ליב און בינדן זיך צו אונז צו. מען דארף זיי ליב האָבן, אויב מען וויל דערהאַלטן דאָס לעבן; דער כוח און די גוטסקייט פון דער קריסטלעכקייט באַשטייען טאקע אין דעם, וואָס זי האָט דאָס פאַר־שטאַנען... וויי־וויי! איך האָב ניט קיין גלויבן און דאָס ברענגט מיך אריין אין א פאַרצווייפּלונג.

דער אַלטער האָט געטראכט פון דער, וואָס ער האָט זי זינט צוואַנציק יאָר געהאט באוויינט, און באלד האָט אים זיין שכל פאַר־לאָזן, און זיין געדאַנק האָט גאָר אן ווידערשטאַנד זיך איבערגעגעבן די פאַנטאַזיעס פון אַ זיסער און טרויעריקער משוגעת.

האַבנדיק, האָט ער געזאָגט, שטודירט די פיזישע וויסנשאַפטן און געמאַכט דורך דער מיטהילף פון אַ העלזע־ערישן מעדיעם עקספּער־רימענטן איבער דער נאַטור און איבער דער דויערלעכקייט פון דער נשמה, האָט ער געהאט באַקומען איבעראַשנדיקע רעזולטאַטן, זיי האָבן אים אָבער ניט צופרידנגעשטעלט. עס האָט זיך אים געהאט איינגעגעבן צו זען די נשמה פון דער געשטאַרבענער אונטער דעם שיין פון אַ זשעלאַטינאַרטיקער און דורכזיכטיקער מאַסע, זי האָט אָבער מיט גאַרנישט ניט דערמאָנט אָן דער פאַרם, וואָס ער האָט פאַרערט. און דאָס פיינלעכסטע אין אַט־דעם עקספּערימענט, וואָס ער האָט אים געהאט איבערגעחזרט אַ הונדערט מאָל, איז געווען, וואָס די מאַסע זשעלאַטין, באַוואָפנט מיט גאַר־גאָר דינע קלעמערלעך, האָט זיי געהאַלטן אין שטענדיקער באַוועגונג, לויט אַ ריטם, וואָס האָט, ווייזט אויס, געזאָלט באַצייכענען געוויסע סימנים, עס איז אָבער באַין אופן ניט געווען מעגלעך צו דערגיין דעם שכל פון די ראַזיקע באַוועגונגען.

פאַר דער גאַנצער צייט פון אַט־דער מעשה האָט מאָסיע בלאַנקמעניל זיך פאַרקליבן אין אַ ווינקל מיט דער יונגער אַקטאוויע, וועלכע איז געזעסן אַ רואיקע, אַ שטילע, מיט אַרונטערגעלאָ־זענע אויגן.

זעפירין האָט נאָך ניט געהאט געפועלט ביי זיך איבערצולאָזן

איר געליבטן פֿאַר אן אומווערדיקער קאָנקורענטיין. אָפּטמאָל, אין פּרימאָרגן, איז זי געקומען, מיטן קוישל אונטערן אָרעם, און זיך ארומגעדרייט לעבן דער אַנטיקן־קראָם. אַ בייזע און אן עלנדע, צערודערט פון ווידערשפרעכיקע געדאַנקען, האָט זי געטראכט, צי זאָל זי אָפּצוואַגן די פּאַרעטערין מיט וויטריאָל, אָדער גאָר זיך אַ וואַרף טון צו זיינע פּיס און באַנעצן מיט טרערן און קושן זיינע ליבע הענט. איינמאָל, ווען זי האָט זיך אזוי איינגעקוקט אין מיר שיעלן, אין איר טייערן, אָבער פּאַרשולדיקטן מישעלן, האָט זי דערזען דורכן פענצטער די יונגע אָקטאָויע. זי איז געזעסן ביים טיש, וואו אין אַ קרישטאָלענער וואַזע האָט גענוסעט אַ רויז, און האָט עפעס אויסגעשטיקט. אין אויסברוך פון צאָרן האָט זעפּירן אַרונד טערגעלאָזט איר רענגשירם אויף דער קאָנקורענטינס בלאַנדן קאָפּ און זי אָנגערופן נקבה און שלומפּערקע. אָקטאָויע, אַ דערשראָקענע, איז אַרויסגעלאָפּן רופן די פּאָליציי, בעת זעפּירן, אויסער זיך פון ווייטיק און ליבע, האָט געשטורכעט מיטן אייזן פון איר אַלטן שירם פּראַגאַנאַרדס „נימבלעט“, גרעקאָס סאַזשעדיקן הייליקן פּראַנציש, די יונגפּרויען, די נימפּן, די אַפּאָסטאָלן, און אָפּגעקלאַפּט דאָס גאַלד פון פּראַאַנדזשעליקאָ, שרייענדיק דערביי:

— אָט־די אַלע בילדער, דער גרעקאָ, דער בעאַטאָ אנדזשעליקאָ, דער פּראַגאַנאַרד, אַלע, אַלע, אַלע — דאָס האָט גינאַרדאָן זיי גע־מאַלט, דער אויסוואַרף, דער געמיינער יונג! אָט יענער פּראַ־אַנדזשעליקאָ, — איך האָב אַליין געזען, ווי ער האָט אים אַפּגעמאַלט אויף מיין פּרעס־ברעטל, און אָט דעם זשעראַר דאוויד האָט ער גע־מאַכט אויף אן אַלטער שילד פון אַ הייבאַם... אַזאַ שוויין! דו מיט דיין נאַפּקע, איך וועל אייך בייך צעשפּאַלטן די קעפּ, ווי איך טו עס מיט אָט־די שמוציקע לייוונטן!

זי האָט אַרויסגעשלעפּט פּאַרן ראָק אן אַלטן קונסט־ליבהאַבער, וואָס האָט אין הוילער ציטערניש זיך געהאַט באַהאַלטן אין דעם פינצטערסטן ווינקל פון הינטער־קעמערל, און אים גערופן פּאַר אן עדות פון גינאַרדאָנס, אָט־דעם שווינדלערס און פּאַלש־שווערערס, פּאַרברעכנס. די פּאָליציי־לייט האָבן זי באַדאַרפּט מיט געוואַלט אַוועקרייסן פון דער חרובֿ־געמאַכטער קראָם. געפירט צום פּאָליציי־

קאָמיסאַר און באַלײט פון אַ גרויסער מאסע מענטשן, האָט זי אויפֿ-
געהויבן צום הימל די ברענענדיקע אויגן און אויסגעשריגן דורך די
ביטערע טרערן :

— איר קענט דאָך ניט מישעלן! ווען איר וואָלט אים קענען,
וואָלט איר פאַרשטאַנען, אז מען קאָן אָן אים ניט לעבן. מישעל!
ער איז שײן, ער איז גוט, ער איז צױבערדיק. ער איז אַ גאָט, ער
איז די ליבע אַלײן! אײך האָב אים ליב! אײך האָב אים ליב!
אײך האָב אים ליב! אײך האָב זיך געקענט מיט געהױבענע לײט,
מיט דוכסן, מיט מיניסטאַרן — און נאָך העכער... קײנער פון זײ איז
ניט ווערט געווען צו פּוצן מײן מישעלן די שײך. גוטע מענטשן, גיט
אים מיר צוריק אַוועק!

קאפיטל דריי-און-צוואנציק.

וואו מען זעט ווי בושאט, אין איר וואונדערבארן באראקטער, שטעלט זיך אַנקעגן געוואלט און גיט נאך דער ליבע. און זאל מען נאך דעם מער ניט זאגן, אז דער מחבר איז אַ פרויענהאַסער.

ארויסגעקומען פון באראן מאַסס עווערדינגענס תויו, איז פרינץ איסטאר געגאנגען עסן אויסטערן און טרינקען אַ פלאש ווייסן וויין אין אַ רעסטאָראַן אויפן מאַרק־פלאַץ. דערנאָכדעם איז ער, וואָס האָט געהאט פאַראייניקט אין זיך חכמה מיט כוח, אוועק צו זיין פריינט טעאָפּיל בעלע, כדי צו באהאַלטן אין דעם מוזיקערס שאַפּע די באַמבעס, וואָס האָבן פול געמאַכט זיינע קעשענעס. דער מחבר פון „אַלינע, קיניגין פון נאָלקאָנדאַ“, איז ניט געווען אין דער היים. דער כּרוב האָט געטראָפּן בושאָט ביי דער גלעזערנער שאַפּע, אַרבעטנדיק אויף דער ראָלע פון דער בחורטע זיגוי. די יונגע אַקטריסע האָט גע־האַט צו שפּילן די הויפט־ראָלע אין דער אָפּערעטע „אַפּאַשעס“, וואָס איז אין יענער צייט רעפּעטירט געוואָרן אין אַ גרויסן „מיוזיק־האַל“. עס איז געווען די ראָלע פון אַ גאַסנמיידל, וואָס מיט אויסגעלאָזענע זשעסטן פאַרנארט זי אַ פאַרבייגייער אין אַ פּאַסטקע אריין און נאָכדעם ווי דער אומגליקלעכער ליגט שוין מיט אַ פאַרשטאַפּטן מויל און אַ געבונדענער, חזרט זי מיט סאַדיסטישער גרויזאמקייט איבער די פאַרשייטע באוועגונגען, וואָס האָבן אים געהאַט פאַרפירט. זי האָט אין דער דאָזיקער ראָלע באַדאַרפט אויפטרעטן אי ווי אַ דראַמאַטישע אַקטריסע, אי ווי אַ זינגערין, איז זי געווען פון איר שטאַרק באַגייסטערט.

דער אַקאַמפּאַניסט איז נאָרוואָס געווען אוועק. פרינץ איסטאר האָט זיך צוגעזעצט צו דער פיאַנע און בושאָט האָט ווידער זיך גע־נומען צו דער אַרבעט. אירע באוועגונגען זענען געווען אי פּרעך, אי שייַן. זי האָט געהאַט אויף זיך ניט מער ווי אַ קורץ קליידל און אַ העמדל; ווען דאָס אַקסלבענדל האָט זיך געהאַט אַרונטערגע־שאַרט פון רעכטן אָרעם, האָט זיך אויפגעדעקט אַ פאַכווע, שאָטנדיק

און באוואקסן ווי א הייליקע הייל אין ארקאדיע. אירע רויטע האָר זענען געווען צעוואָרפן אויף אלע זייטן אין ווילדע לָקאָן. איר הויט איז געווען פייכט; זי האָט ארויסגעגעבן פון זיך א ריח פון וויאַלעטן און פון אַלקאלי־זאַלצן, וואָס האָבן געמאַכט אויפצוצוקן די נאָז פליגל און וואָס זי אליין איז דערפון געווארן פארשיכורט. א באַרויש־טער פון די ריחות פון דעם דאָזיקן צעהיצטן לייב, האָט פריניץ איסטאר, ניט צו זאָגן קיין וואָרט, ניט צו געבן אפילו קיין פינטל מיט אן אויג, מיטמאָל זיך אויפגעהויבן, זי א כאַפּ געטאָן אין די אָרעמס אַריין און זי געגעבן א וואָרף ארויף אויף דער קאַנאַפע, אויף דער קליינער קאַנאַפע, באַצויגן מיט א געבלימלטן שטאָף, וואָס טעאָפיל האָט זי געהאַט געקויפט אין א באוואוסטער קראָם אויף אויסצוצאָלן אין לויף פון א לאַנגער ריי יאָרן צו צען פראַנק א חודש. אַזוי ווי א מאַסע פעלזשטיין איז דער כּרוב אַרויפגעפאלן אויף דעם דאָזיקן דעליקאַטן קערפער; זיין אָטעם האָט אָפּגעהילכט ווי א כּלאָזאַק אין א שמידעריי, זיינע ריזנדיקע הענט האָבן מיט דער קלאַמערדיקייט פון באַנקעס זיך איינגעדריקט אין איר לייב. וואָלט איסטאר געפרוואווט זיך בעטן ביי בושאָט, וואָלט ער זי אָנגערעגט צו א שנעלער און דאָך קעגנזייטיקער צערטלעכקייט, וואָלט זי אין דעם צושטאַנד פון צעמישונג און אויפּרעגונג, אין וועלכן זי האָט זיך געהאַט געפונען, אים ניט געווען אָפּגעזאָגט. אָבער בושאָט איז געווען א שטאַלצע; איר ווילדע גאווה האָט אויפגעוואכט אין איר ביי דער ערשטער געפאַר פון א דערנידערונג. דאָס האַרץ האָט איר דערלאָזט זיך איבערצוגעבן, ניט אָבער צו לָאָזן זיך נעמען. זי האָט לייכט נאָכגעגעבן דער ליבע, דער נייגיריקייט, דעם געפיל פון רחמנות, און אפילו נאָך ווייניקער ווי דאָס; זי וואָלט אָבער ליבערשט געשטאַרבן, איידער נאָכצוגעבען דער ברומטאַלער קראַפט. איר איבעראַשונג איז גלייך אַריבער אין צאָרן. איר גאַנץ וועזן האָט זיך אָנגעשטייפט אַקעגן דער געוואַלטלעכקייט. מיט די נעגל, וואָס דער בעס האָט זיי נאָך שאַרפער געמאַכט, האָט זי גערדאַפּעט דעם כּרוב דאָס פנים, די אויגן, און א געפאַנגענע אונטער אָט־דעם לע־בעדיקן באַרג, האָט זי אַזוי שטייף־געמאַכט דעם בויגן פון אירע לענדן, האָט זי מיט אַזוי פיל כּוח פרייגעלאָזן די ספרונוזשינעס פון

אירע עלנבייגנס און קני, אז זי האָט דעם אנטראָפּאָצעפּאלישן אָס, אַ בלינדן פון בלוט און פון ווייטיק, אַ שליידער געטון פון זיך אַרויף אויף דער פּיאַנע, וועלכע האָט דערביי אַרויסגעלאָזט אַ לאַנגן קרעכץ, בעת די באַמבעס, צעשאַטענע פון די קעשענעס, וואו ער האָט זיי געהאַט געהאַלטן, האָבן זיך געקייקלט איבערן פאַרקעט מיטן קראַכן פון אַ דונער. און בושאַט, די האָר צעשוּיבערט, איין ברוסט נאַקעט, אַ שיינע און אַ שרעקלעכע, האָט געפּאָכעט מיטן פּייער-שאַרער אויף דעם אויסגעצויגענעם ריז און געשריגן:

— טראָג זיך שוין אָפּ פון דאַנען, אַניט וועל איך דיר אַרויס-נעמען די אויגן!

פּרינץ איסטאַר איז געגאַנגען אין קיך אַרײַן זיך אַרומצואוואַשן און האָט אַיינגעטונקען זיין פאַרבלוטיקט געזיכט אין אַן ערדענער שיסל, וואו עס האָבן זיך געוויקט סאַסאַנער בעבלעך. דערנאָך איז ער אַוועק אָן כעס און אָן ערגערניש, מחמת ער האָט געהאַט אַ דער-הויבענע נשמה.

ווי נאָר ער איז געווען אַרויס, ערשט דאָס טירגלעקל האָט זיך צעקלונגען. אַזוי ווי בושאַט האָט ניט געקאָנט זיך דעררופן צום דינסטמיידל, וועלכע איז ניט געווען אין דער היים, האָט זי אַרויפ-געצויגן אויף זיך אַ הוידקלייד און איז אַליין געגאַנגען עפענען די טיר. אַ יונגערמאַן פון אַ זייער קאַרעקטן און גאַנץ שיינעם אויס-זען האָט זי העפלעך באַגריסט, האָט זיך אַנטשולדיקט, וואָס ער איז געצוואונגען אַליין זיך פאַרצושטעלן און האָט זיך אָנגערופן ביים נאָמען. דאָס איז געווען מאָריס ד'עספּאַרוויעי.

מאָריס האָט אַלץ ניט אויפגעהערט צו זוכן זיין שווי-מלאַך. באַוועגט פון אַ פאַרצווייפלטער האָפענונג, האָט ער אים אַרומגע-זוכט אין די אומגעריכטסטע פלעצער. ער איז געגאַנגען פּרעגן אויף אים צו כשוף-מאַכער, מאַניקער, בעלי-מופתים, וואָס אין חושב-דיקע נאָרעם אַנטפּלעקן זיי די ניט-געשטויגענע צוקונפט, און מיט נאָר די אַוצרות פון דער ערד אין זייער רשות, טראָגן זיי דאָך הויזן אָן אַ זיץ און עסן קיין אַנדער זאַך ניט ווי נאָר שוויינעך-מאַרד. יענעם טאָג האָט מאָריס געהאַט זיך אַוועקגעלאָזן אין אַ הינטערנעקל פון מאַנמאַרטער צו טרעפן דאָרט אַ פּריסטער פון שטן,

וואָס האָט פראַקטיצירט שוואַרצע מאַגיע און אָפּערירט דורך פאַר-
ברענען וועקסענע פיגורן; דערנאָך איז ער, צוליב אַ שליוהות פון
מאדאם ווערדעליער, געגאַנגען זיך זען מיט בושאָט. מאדאם דע לאַ
ווערדעליער האָט צוגעגרייט אַ פייערלעכע אונטערנעמונג לטובת דער
דערהאַלטונג פון די דאָרפישע קלויסטערס, האָט זי געוואָלט איינ-
לאָדן אַהין בושאָט, וועלכע איז נאָר פּלוצלינג, קיינער ווייס ניט פאַר-
וואָס, געוואָרן אַן אַקטריסע אין דער מאָדע. בושאָט האָט אָנגע-
באָטן דעם גאַסט זיך זעצן אויף דער קליינער געבלימלטער קאַנאַ-
פּע; אויף מאָריסעס איינלאָדונג האָט זי זיך געזעצט לעבן אים.
דער תּכּוּשׁתּ האָט איבערגעגעבן דער זינגערין דעם וואונטש פון דער
מאדאם גרעפּין דע לאַ ווערדעליער. די דאָזיקע דאַמע האָט פאַר-
לאָנגט, אַז בושאָט זאָל דערעיקרשט זינגען איינס פון יענע אַפּאַשע-
לידער, וואָס די אַריסטאָקראַטישע געזעלשאַפּט האָט פון זיי אַזוי
שטאַרק הנאה געהאַט; צום באַדויערן האָט מאדאם דע לאַ ווער-
דעליער געקאָנט געבן ניט מער ווי נאָר אַ זייער באַשרענקטן האַנאָ-
ראַר, ניט אין פראָפּאַרציע מיט דער אַרטיסטיןס ווערט; די זינ-
גערין האָט אָבער געזאָלט מיטוירקן פאַר אַ גוטער זאַך.

בושאָט האָט איינגעשטימט אויפצוטרעטן און מיט דער גע-
וויינטלעכער פרייגעביקייט פון אַרעמע צו רייכע און פון אַרטיסטן
צו אַריסטאָקראַטן האָט זי אָנגענומען דעם קליינעם האַנאָראַר. בור-
שאָט האָט פאַרמאָגט אידעאַליזם; די טעטיקייט פאַר דער דער-
האַלטונג פון די דאָרפישע קלויסטערס האָט זי אינטערעסירט.
מיט טרערן און מיט זיפּצן פלעג זי זיך דערמאָנען אָן איר ערש-
טער באַהעפטונג מיט דער קירך, און אויך איצט האָט זי נאָך
דערהאַלטן איר גלויבן. ווען זי איז פאַרבייגעגאַנגען אַ קלויסטער,
האָט זי געהאַט אַ פאַרלאַנג אַריינצוגיין אַהין, בפרט אין אָוונט. זי
האָט ניט ליב געהאַט די רעפּובליק, וועלכע האָט זיך געהאַט געמיט
מיט אַלע כּוּחֹת צו פאַרניכטן די קירך און די אַרמיי. איר האַרץ
האָט זיך געפרייט צו זען דאָס אויפלעבן פון דעם נאַציאָנאַלן געפיל.
פראַנקרייך האָט זיך ווידער אויפגעהויבן און אין די „מיוזיק האַלס“
זענען מער פון אַלץ אַפּלאָדירט געוואָרן לידער וועגן אונזערע סאָל-
דאָטלעך און וועגן די הייליקע שוועסטער. מאָריס האָט דערווייך

אריינגעקומענע דעם ריח פון אט'דעם רויטן קאפ האָר, דעם שאַרפן און דינעם אַראַמאַט פון אַט'דעם קערפער, אַלע געווירצן פון אַט'דעם לייב, און עס האָט אים אָנגענומען אַ חשק. אַ זייער ווייכע און אַ זייער וואַרעמע, האָט ער זי געפילט נאָענט פון זיך אויף דער קליינער קאַנאַפּע. ער האָט קאַמפּלימענטירט די אַרטיסטין מיט איר שיינעם טאַלענט. זי האָט אים אַ פרעג געטון, וואָס עס איז אים מער געפּעלן פון איר גאַנצן רעפּערטואַר. ער האָט קיין זאך דער-פון ניט געוואוסט, דאָך האָט ער איר געגעבן אַזוינע ענטפּערס, וואָס האָבן זי צופרידנגעשטעלט; זי האָט גאָרנישט באַמערקט, ווי זי האָט דאָס אים אַליין אונטערגעזאָגט. די איינגעגלויבטע אַקטריסע האָט גערעדט וועגן איר טאַלענט, וועגן אירע דערפאַלגן אַזוי ווי זי האָט געוואָלט, אַז אַנדערע זאָלן דערפון ריידן. עס האָבן זיך ביי איר גאָר קיינמאָל ניט אויסגעלאָזן די מעשיות וועגן אירע טרי-אומפן; אַחוץ דעם אָבער איז זי געווען די אָפּנהאַרציקייט אַליין. מאָריס האָט מיט אויפריכטיקייט געלויבט בושאַטס שיינקייט, די פּרישקייט פון איר געזיכט, די עלעגאַנץ פון איר פיגור. זי האָט די דאָזיקע מעלה אירע צוגערעכנט צו דעם, וואָס זי האָט זיך קיינמאָל ניט געהאַט געפלאַסטערט. וואָס איז שייך איר פיגור, האָט זי צוגעגעבן, אַז זי האָט דאָרט אַלץ גענוג, קיין זאך ניט צופיל, און כדי צו אַילוסטרירן די דאָזיקע פאַרזיכערונג, האָט זי אַדורכגעפירט אירע הענט איבער אַלע קאָנטורן פון איר צויבערדיקן קערפער, אויפ-הויבנדיק זיך אַביסל, כדי נאָכצופאַלגן די שיינע רונדיקייטן, אויף וועלכע זי האָט געהאַט גערוט. מאָריס איז געוואָרן שטאַרק גערירט. דער טאָג איז פאַרגאַנגען. זי האָט פאַרגעשלאָגן צו מאַכן ליכטיק. ער האָט זי געבעטן, זי זאָל עס ניט טון.

דער שמועס, ציערשט אַ לאַכנדיקער און אַ לוסטיקער, איז דערנאָך געוואָרן אינטים, זייער ליב, מיט אַ געוויסער פאַרשמאַכט-קייט. בושאַט האָט געהאַט דאָס געפיל, ווי זי וואָלט מאָסיע מאָריס ד'עספאַרוועי געווען געקענט אַ לאַנגע צייט, און האַלטנדיק אים פאַר אַן איידעלן מענטשן, האָט זי זיך אים פאַרטרויט. זי האָט אים דערציילט, אַז זי איז געבוירן געוואָרן צו זיין אַן ערלעכע פּרוי, זי האָט אָבער געהאַט אַ גיציקע, געוויסנלאָזע מוטער. מאָריס

האָט זי צוריק אַרױפגעבראַכט אויפן געדאַנק וועגן איר אייגענער שיינקייט און דורך קונציקער חניפה נאָך מער געהויבן די געהויר-בענע מיינונג, וואָס זי האָט געהאַט וועגן זיך אַליין. אַ געדולדיקער און אַ מיושבדיקער, ניט געקוקט אויף דעם פייער, וואָס האָט זיך אַלץ מער פונאַנדערגעברענט אין אים, האָט ער אין איר, דער באַ-גערטער, געוועקט און נאָך גרעסער געמאַכט דעם פאַרלאַנג צו ווערן באַוואונדערט. דאָס הויזקלייד האָט פון זיך אַליין זיך פונאַנדער-געעפנט און זיך אַרונטערגעגליטשט, דער לעבעדיקער אַטלאַס פון די אַקסל האָט זיך געלויבטן אין דעם מיסטעריעזן ליכט פון אָוונט. ער איז געווען אַזוי קלוג, אַזוי געשיקט און אַזוי פלינק, אַז ער האָט זי געלאָזט אַריינפאַלן אין זיינע אַרעמס, אַ צעהיצטע און אַ שמאַכ-טיקע, נאָך איידער זי האָט זיך געהאַט אַרומגעקוקט, אַז זי זאָל האָבן עפעס נאָכגעגעבן. זיי האָבן צונויפגעמישט זייער אַטעם און זייער געמורמל. און די קליינע געבלימלטע קאַנאַפע האָט מיטגע-זיפצט אינאיינעם מיט זיי.

ווען זייערע געפילן האָבן ווידער געקאָנט אויסגעדריקט ווערן מיט ווערטער, האָט זי אים איינגערוימט אין האַלץ אַריין, אַז זיין הויט איז נאָך איידעלער פון אירער.

האַלטנדיק זי אַרומגענומען, האָט ער געזאָגט:

— ווי אַנגענעם עס איז דיר צו דריקן אַזוי צו זיך. עס זעט

אויס, ווי דו וואָלסט ניט געהאַט קיין ביינער.

זי האָט צוגעמאַכט די אויגן און געענטפערט:

— דאָס איז דערפאַר, ווייל איך האָב דיר ליב געהאַט. פון

דער ליבע ווערן מיינע ביינער צעשמאַלצן. זי מאַכט מיך אינגאַנצן ווייך און צעלאָזן אַזוי ווי זשעלע.

ביי די דאָזיקע ווערטער איז טעאָפיל אַריינגעקומען, און בושאַט האָט אים געהייסן באַדאַנקען מאַסיע מאַרים ד'עספאַרוויע, וואָס איז געווען אַזוי ליבלעך צו ברענגען אַ פיינעם אָנבאַט פון מאַדאַם גרעפּין דע-לאַזווערדעליער.

נאָך אַ טאָג פון אומזיסטע זוכענישן, פון נודנע לעקציעס, פון ערגערניש און דערנידערונג, איז דער מוזיקער געווען גליקלעך צו פילן די רואיקייט און די פרידלעכקייט פון זיין היים. מען האָט געהאַט

ארויפגעצוואונגען אויף אים דריי נייע מיטארבעטער, וואָס האָבן גע-
 זאָלט זיך אונטערשרייבן אונטער זיין אָפּערעמע און באַקומען זייער
 חלק פון דעם פּאַרפּאַסערס רעכט; מען האָט אויך געפּאָדערט פון
 אים, ער זאָל אַרײַנפירן דעם טאַנגאַ-טאַנץ אין דעם הויף פון גאַל-
 קאַנדאַ. ער האָט געדריקט דעם יונגן ד'עספּאַרוויעי די האַנט און
 א זייער מידער זיך אַרונטערגעלאָזן אויף דער קליינער קאַנאַפּע,
 וואָס דאָסמאָל, שוין ביי אירע לעצטע כוחות, האָט זי נאָכגעגעבן
 אויף אלע פיר פיס און איז פּלוצלינג אײַנגעזונקען. אַרונטערגע-
 שליידערט אויף דער ערד, איז דער מלאַך, א דערשראָקענער, ארויפ-
 געפּאַלן אויפן זייגערל, אויפן פּידעלע שוועבעלעך און אויפן פּאַרט-
 צינאַר, וואָס האָבן זיך געהאַט אַרויסגעשאַרט פון מאָריסעס קע-
 שענע, און אויף די באַמבעס, וואָס פּרינץ איסטאַר האָט דאָרט געהאַט
 איבערגעלאָזט.

קאפיטל פיר-און-צוואנציק

דערצוילנדיק די סיבות, וואס האבן געהאט געטראפן מיט דעם „לוקרע“ ציוס“ פון פריאָר פון וואַנדאַם.

לעזשע-מאַסיע, יורש פון עלטערן לעזשע, איינבינדער פון רו דע-ל'אַבעי, קעגנאיבער דעם אַלטן האַמעל-דע-ז'אַבעי, וואו עס ווימלען פאַרצייטיקע שולעס און געזעלשאַפטן פון געלערנטע, פלעג באַשעפֿ-טיקן אויסגעצייכנטע, כאַטש אַ קנאַפע צאָל באַלמעלאַכעס, און באַ-דינען אָן איילעניש אַ קליענטור, וואָס האָט זיך אויסגעלערנט צו זיין געדולדיק. זעקס וואָכן זענען פאַריבער, זינט ער האָט באַ-קומען דעם פאַק ביכער, צוגעשיקט פון מאַסיע סאַריעט, און לעזשע-מאַסיע האָט זיך צו דעם נאָך ניט געהאט צוגערירט. ערשט אין דריי-און-פופציק טעג אַרום, נאָכדעם ווי ער האָט געהאַט אַדורכגע-געקוקט די ביכער, לויט מאַסיע סאַריעטס רשימה, האָט דער איינ-בינדער זיי אויסגעטיילט זיינע באַלמעלאַכעס. אזוי ווי דער קליינער „לוקרעציוס“ האָט אויסגעפעלט אויף דער רשימה, האָט ער זיך משער געווען, אז דאָס בוך האָט געמוזט קומען פון עפעס אַן אנדער קליענט. ווען אָבער ער האָט אים אויף קיין שום אַנדער רשימה אויך ניט געהאַט געפונען, האָט ער אים אַריינגעלייגט אין אַ שאַפע, פון וואַנען לעזשע-מאַסיעים זון, דער יונגער ערנעסט, האָט אים איינ-מאַל שטילערהייט אַרויסגעשלעפט און אים אַרונטערגעלאָזן צו זיך אין קעשענע. ערנעסט איז געווען פאַרליבט אין דער נייטערין ראָזע, וועלכע האָט געוואוינט מיט זיי אין שכנות. ראָזע האָט ליב געהאַט די נאַטור און גוסטירט צו הערן דאָס געזאַנג פון די פייגל אין די וועלדער. כדי צו שאַפן זיך די מיטלען אויף אויסצוגעמען זי אין אַ זונטיק בייטאָג קיין שאַטו אויף מיטיק, האָט ערנעסט אָפֿ-געזעצט דעם „לוקרעציוס“ ביי פּאַטער מאַראַנזשע, טאַנדעט-הענדלער אויף רו סען-קס... פאַר דער סומע פון צען פראַנק. פּאַטער מאַ-ראַנזשע, ניט ניייריק צו וויסן דעם אָפּשטאַם פון די זאַכן, וואָס ער פלעג איינהאַנדלען, האָט נאָך דעמזעלכיקן טאָג אַוועקגעגעבן דעם

באנד מאָסיע פּוסאַרן, בוכהענדלעך פון פּאָבור סעניזשערמען, פּאָר זעכציק פּראַנק. פּוסאַר האָט אָפּגעמעקט פון שער-בלאַט דעם שטעמפל, וואָס האָט אויפגעוויזן דעם אָפּשטאַם פון דער יקר-המציאות, און זי פּאַרקויפט יאָזעף מייערן, דעם גוט-באַוואוסטן קאַלעקציאָנער, פּאַר 500 פּראַנק; יענער האָט זי תּיכּף אַוועקגעגעבן דעם בוכהענדלעך מאָסיע אַרדאָן פּאַר דריי טויזנט פּראַנק. מאָסיע אַרדאָן האָט גלייך אָנגעבאָטן דעם באַנד דעם גרויסן פּאַריזער ביבלי-אָפּיל, מ. ר., און געקראָגן פּאַר אים זעקס טויזנט פּראַנק; דער ביבלי-אָפּיל, ווידער, האָט אין צוויי וואָכן אַרום אים צוריק פּאַרקויפט מיט אַן ערלעכן ריווח דער גרעפּין דע-גאַרס. די דאָזיקע דאַמע האָט גע-האַט אַ נאָמען אין דער הויכער פּאַריזער געזעלשאַפט און איז געווען, וואָס מען פּלעג אין זיבעצענטן יאָרהונדערט אָנרופן אַ „נייגיריקע“ אויף בילדער, ביכער און פּאַרצעלייען. זי האָט פּאַרמאָנט אין איר וואוינונג אויף אַוועניו ד'ענאַ קאַלעקציעס פון קונסט-זאַכן, וואָס האָבן עדות-געזאַגט אויף איר פּילזייטיקן וויסן און גוטן געשמאַק. אין חודש יולי, בעת גרעפּין דע-גאַרס האָט געהאַט פּאַרבּראַכט אין איר מאַיאָנמעק פון סאַרוויל, אין נאָרמאַנדיע, האָט די וואוינונג אויף אַוועניו ד'ענאַ, דעמאָלט אַן אומבאַוואוינטע, געקראָגן אַ ביי-נאַכטיקן ווויזט פון אַן איינברעכער, קאַנטיק, אַ מיטגליד פון דער אַזוי-גערופענער באַנדע „קאַלעקציאָנערן“, וועלכע ספּעציאַליזירט זיך אין גנבענען קונסט-זאַכן.

לויט דעם באַריכט פון דער פּאָליציי, האָט דער גנב זיך געהאַט באַנוצט מיט דער וואַסער-רינע אויף צו דערגרייכן דעם ערשטן נאָרן, האָט דערנאָך אַרויפגעקלעמערט אויפן באַלְקאָן, האָט מיט אַ ברעך-אייזן אויפגעפּנט דעם לאָדן, האָט אויסגעזעצט אַ שויב פון פענצטער, האָט אויפגעהויבן דאָס קייטל און איז אַריין אין דער ערשטער גאַלעריי. אויפגעבראַכן דאָרט עטלעכע שאַפּעס, האָט ער פּאַרנומען די זאַכן, וואָס זענען אים געקומען אונטער דער האַנט, דאָס רוב קליינמשיקע און ווערטפולע חפּצים, ווי גילדערנע קעסטעלעך, עטלעכע עלפּאַנביינערנע שניצער־יען פון פּערצענטן יאָרהונדערט, צוויי טייערע מאַנסקריפּטן פון שופּצענטן יאָרהונדערט און אַ בוך, וואָס דער גרעפּינס סעקרעטאַר האָט עס אין קורצן באַצייכנט מיט די

זוּערטער „א באַהערבטער מאַראַקאָ-באַנד“ און וואָס איז געווען ניט קיין אַנדער זאַך ווי דער „לוקרעציוס“ פון ד'עספּאַרוויעים ביבליאָ-טעק.

דער גנב, וואָס מען האָט געהאַט אַ חשד, אז עס איז געווען אַן ענגלישער קאָכער, איז ניט געכאַפט געוואָרן. אָבער אין אַן ערך אַ צוויי חדשים נאָך דער גנבה איז אַן עלעגאַנטער, ריינ-אַפּגעראַ-זירטער יונגערמאַן פאַרבייגעגאַנגען אין אַ בין-השמשות רו דע-קורסעל און אַריינגעקומען צו פּאַטער גינאַרדאָן אים אָנצובאַטן דעם „לוקרעציוס“ פון דעם פּריאָר פון וואַנדאָם. דער אַנטיקוואַר האָט באַ-צאָלט פינף פּראָנק, האָט אַדורכגעקוקט דעם באַנד, האָט אַיינגעזען זיין אינטערעס און זיין שיינקייט און אים אַריינגעלייגט אין דעם קאָמאָד פון וויאַלעטן-האַלץ, וואו ער פּלעג האַלטן די ווערטפולע זאַכן. אַטידאָס זענען די סיבות, וואָס האָבן געהאַט געטראָפּן מיט דעם זעלטן-שיינעם חפֿץ אין לויף פון עטלעכע חדשים.

קאפיטל פינף-און-צוואנציק

וואו מאַרוס געפינט צוריק זיין מלאך.

בושאַט האָט נאָך דער פּאַרשטעלונג געהאַלטן אין אַרונטער-
נעמען פון זיך דעם גרים, ווען מאַסיע סאַנדראַק, איר אַלטער פּראָך-
טעזשירער, איז מיט שטילע טריט אריין צו איר אין גאַרדעראָב-
צימער, אַרײַנגאַזנדיק באַלד נאָך זיך אַ גאַנצן שטראָם פאַרערער.
ניט אויסצודרייען זיך צו זיי, האָט זי זיי אַ פּרענג געטון, נאָך וואָס
זיי זענען געקומען, פאַרוואָס זיי קוקן אויף איר אַזוי ווי די איריגאַטן
און צי מיינען זיי, אז זיי געפינען זיך אויפן יאַרײַד אין נעילי, אין
ביידל פון דער פאַרזעעניש.

— „מיינע דאַמען און הערן, וואַרפּט אריין צען סאַנטים אין
בלעכל אַריין אויף נדן פאַר דער פּריילין, וועט איר קאָנען אָנטאַפּן
אירע ליטקעס, וואָס זענען געמאַכט פון מירמלשטיין!“
זי האָט צוגעוואַרפן דער כאַליאַסטרע אַ בייזן בליק און זיך
צעשרינגן אויף זיי:

— גייט, גייט פון דאַנען! אַרויס! פאַרנעמט זיך!
זי האָט אַלעמען משלַח געווען, אַפילו איר האַרץ-געליבטן,
דעם לאַנגהאַריקן און קורצזיכטיקן טעאַפּילן, וועלכער איז דאָרט
געשטאַנען אַ בלאַסער, אַ שטילער, אַן אומעטיק-פאַרטראַכטער. ווי
אַבער זי האָט געהאַט דערזען איר ליבן מאַרוסן, האָט זי אַ שמייכל
געטון. ער איז צוגעקומען געענטער, האָט זיך איבערגעבוּיגן איבערן
ווענטל פון שטול, וואו זי איז געזעסן, האָט איר אָפּגעגעבן אַ
יישר-כוח פאַר איר שפּילן און פאַר איר זינגען, באַלייטנדיק יעדן
קאָמפּלימענט מיטן קלאַנג און מיטן זשעסט פון אַ קוש. מיט דעם אַליין
האָט זי אים אָבער ניט געלאָזט אָפקומען: דורך נאָכאַנאַנדיקן
נאָכפּרענגן זיך, דורך דרינגלעכע בקשות און געמאַכטער אומגלויביקייט
האָט זי אים גענייט איבערצוזוהרן צוויי, דריי און פיר מאָל די
שאַבלאַנע לויבגעזאַנגען, און איז ער געבליבן אַ וויילע שטיק, אַזוי
האָט זי אויסגעזען צו זיין אַזאַ אַנטווישטע, אַז ער איז געווען

נעצוואונגען גלייך ווידער אָנצוהויבן. פאר אים, ניט קיין מבין, איז דאָס געווען ניט פון די גרינגע זאכן, דערפאר אָבער האָט ער געהאט דאָס פאַרגעניגן צו זען אירע רונדיקע, פולע אַקסל, וואָס דאָס ליכט האָט זיי באַגלִיט, און צו כאַפֿן אַ בליק אויף איר שיינעם פנים אין דעם טואַלעט־שפיגל.

— עס איז געווען אַ פרייד צו קוקן אויף אייך.

— טאָקע? ... איר מיינט עס?

— וואונדערלעך, געט...

מיטאַמאָל האָט ער אַרויסגעלאָזן אַ געשריי. זיינע אויגן האָבן דערזען אין שפיגל אַ געשטאַלט, וואָס האָט זיך באַוויזן אין הינטער־גרונד פון גאַרדעראַב־צימער. ער האָט זיך האַסטיק אומגעקערט, האָט מיט אָפּענע אַרעמס זיך אַ וואָרף געטון אויף אַרקאדן און אים אַרויסגעפירט אין קאָרידאָר אַריין:

— שוין איינמאָל מאַניעדן! — האָט בושאַט, שטיקנדיק זיך

פון כעס, אויסגערופן.

אָבער דער יונגער ר'עספּאַרוויעי האָט זיך דורכגעריסן דורך אַ מחנה דרעסירטע הינט און אַ געזינדל אַמעריקאַנער אַקראָבאַטן, מיטשלעפּנדיק זיין מלאַך צום אַרויסגאַנג.

אין שאַטן און אויף דער פּרישער לופט פון בולוואַר, אַ שיכורער פון פרייד און ניט צו גלויבן נאָך אַלץ זיין גליק, האָט ער געזאָגט:

— דאָס זענט איר! דאָס זענט איר! איך האָב אייך אַ לאַנגע צייט אַרומגעזוכט, אַרקאד, אָדער מיראַד, אויב איר ווילט, און אַט האָב איך אייך געפונען. אַרקאד, איר האָט ביי מיר אַוועקגענומען מיין שויד־מלאַך, ניט מיר אים צודיק. אַרקאד, איר האָט מיך נאָך אַלץ ליב?

אַרקאד האָט דערויף געענטפערט, אַז כּדי צו דערפילן די איבערמלאַכישע אויפגאַב, וואָס ער האָט אויף זיך גענומען, האָט ער געמוזט טרעטן מיט די פיס פריינטשאפט, רחמנות, ליבע און אלע אנדערע געפילן, וואָס מאַכן ווייך די נשמה; פון דער אנדערער זייט אָבער איז ער דורך זיין נייעם מצב, אין וועלכן ער איז אויסגעשטעלט צו ליידן און צו לעבן אין דחקות, געוואָרן גענייגט

צו מענטשנליכע, פילט ער, דעריבער, צו זיין אַרעמען מאָריסן אַ
מין אויטאָמאָטישע פּריינטלעכקייט.

— נו, נו, — האָט מאָריס אויסגערופן — ווי ווייניק איר
האָט מיך ליב, קומט צוריק צו מיר, פאַרבלייבט מיט מיר. איך
קאָן אָן אייך זיך ניט באַגיין. כל זמן איך האָב אייך געהאַט
לעבן זיך, האָב איך זיך אויף אייך גאַרנישט אומגעקוקט. אַזוי
שנעל אָבער ווי איר זענט פון מיר אַוועק, האָב איך דערפילט אין
זיך אַ שרעקלעכע ליידיקייט. אָן אייך בין איך אַזוי ווי אַ גוף
אָן אַ נשמה. אייך קאָן איך זאָגן, אַז אין דער קליינער דירה אויף
רו דערדאָם, לעבן זשילבערט, פיל איך זיך איינזאַם, — איר פעלט
מיר אויס און איך וויל אייך זען און הערן אַזוי ווי אין דעם טאָג,
ווען איר האָט מיך אַריינגעבראַכט אין גרויס צאָרן... זייט זיך
מודה, אַז איך בין געווען גערעכט און אַז איר האָט יענעם טאָג
זיך ניט אויפגעפירט ווי אַן איידלמאַן. איר, וואָס איר שטאַמט
פון אַזאַ הויכן יחוס און באַזיצט אַזאַ איידעלן גייסט, זאָלט קאָנען
באַגיין אַזאַ גראַבֿקייט, — דאָס איז, ווען מען טוט אַ טראַכט, ממש
אומגעהערט! מאַדאַם דעזאָבעל האָט אייך נאָך אַלץ ניט מוחל
געווען. זי האָט טענות צו אייך, פאַרוואָס איר האָט זי געהאַט
איבערגעשראַקן, באַווייזנדיק זיך אין אַזאַ ניט פאַסיקן מאַמענט,
און פאַר אייער פּרעכן באַנעמען זיך צו איר, בעת איר האָט איר
צוגעהעקלט דאָס קלייד און פאַרשנירט די שיד. איך, פון מיין זייט,
האָב אַלץ פאַרנעסן. איך געדענק נאָר, אַז איר זענט מיין הימלשער
ברודער, דער הייליקער חבר פון מייע קינדערשע יאָרן. ניין,
אַרקאַד, איר טאָרט ניט, איר קאָנט ניט זיך שוידן פון מיר. איר
זענט מיין מלאך, איר זענט מיין פאַרמעג.

אַרקאַד האָט דערקלערט דעם יונגן ד'עספאַרוויעי, אַז ער קאָן
מער ניט זיין קיין שווי-מלאך פון אַ קריסט, ווייל ער האָט זיך
אַליין אַריינגעוואָרפן אין שאול-תּהתיה אַריין. און ער האָט זיך
אפגעשילדערט אויף אַ שרעקלעכן אופן, ווי איינעם, וואָס אַטעמט מיט
שנאה און צאָרן, קורץ, ווי אַ העלישן גייסט.

— נאַרישקייטן! — האָט מאָריס געזאָגט מיט אַ שמייכל,
בעת די אויגן זענען ביי אים געווען פאַרלאָפן מיט טרען.

— ווייוויי! אונזערע השגות, אונזערע מזלות, אלץ שיידט אונז פונאַנדער, מאָרים. איך קאָן אָבער ניט אויסלעשן אין זיך די צארטקייט, וואָס איך פיל צו איך, און אייער אָפּנהאַרציקייט צווינגט מיך איך ליב צו האָבן.

— ניין! — האָט מאָרים אַרויסגעזיפצט — איר האָט מיך ניט ליב. איר האָט מיך קיינמאָל ניט ליב געהאַט. מצד אַ ברודער אָדער אַ שוועסטער וואָלט אַזאַ גלייכגילטיקייט געווען נאַטירלעך; מצד אַ פריינט וואָלט דאָס געווען אַ געוויינטלעכע זאַך; מצד אָבער אַ שוידמלאַך איז דאָס משונה־ווילד. אַרקאַד, איר זענט אַן אָפּשיילעך באַשעפּעניש. איך האָב איך פיינט.

— איך האָב איך האַרציק ליב געהאַט, מאָרים, און איך האָב איך נאָך אלץ ליב. איר רירט מיר מיין האַרץ, וואָס איך האָב גערעכנט, אז עס איז פאַרפאַנצערט הינטער דרייפאַכיקן בראָנו. איר דעקט אויף פאַר מיר מיין אייגענע שוואַכקייט. ווען איר זענט געווען אַ קליין אומשולדיק אינגל, האָב איך איך ליב געהאַט פונקט אזוי צאַרט און מיט אַ פיל דיינערער ליבע, ווי מיס קעט, אייער ענגלישע גואווערנאַנטין, וועלכע פלעגט איך קושן מיט שרעקלעכער תאוה. אויפן לאַנד, אין דער צייט פון יאָר, ווען די דינע קאָרע פון די פלאַטאַנען שיילט זיך אין לאַנגע פאַסן און דעקט אויף די שטאַמען פון צאַרטן גרין, נאָך די רעגנס, וואָס שווענקען אַרונטער דעם דינעם זאַמד איבער די משופּעדיקע שטעגן, האָב איך איך געלערנט צו מאַכן מיט אַט־דעם זאַמד, מיט אַט־די פאַסן קאָרע, מיט פּעלד־בלימלעך און בינטלעך פרויענהאַר־גראַז דאָרפישע בריקן, פרימיטיווע שטיבלעך, טעראַסן און יענע גערטנער פון אַדאָנים, וואָס האַלטן זיך ניט מער ווי אַ שעה. אין חודש מאי, אין פאַרין, האָבן מיר אויפגעשטעלט אַ מזבח צו דער הייליקער יונגפרוי, און האָבן געברענגט וויירעד, וואָס זיין ריח, צעגאַנגען איבערן גאַנצן הויז, האָט דערמאָנט דער קעכין מאַרסעלינע אָן דעם קלויסטער פון איר דאָרף און אָן איר פאַרלוירענער מיידלשאַפּט, האָט אַרויסגעצויגן פון אירע אויגן בעך טרערן און פאַרשאַפּט קאָפּווייטיק אייער מוטער, וואָס אין מיטן דעם גאַנצן עשירות איז זי געווען אַ קרבן פון דער לאַנגווייל, פון וועלכער עס ליידן אלע גליקלעכע פון דער ערד.

ווען איר זענט געגאנגען אין שולע, בין איך געווען פאראינטערעסירט אין אייער פאָרמשריט; איך האָב געטיילט מיט איך אייער ארבעט און אייער שפּיל, איך האָב אינאיינעם מיט איך זיך פארטון אין די שווערע פּראָבלעמען פון אַריפּמעטיקע, האָב געזוכט דעם ניט־דורכדרינגלעכן טייטש פון יוליוס צעזאַרס אַ פּראָזע. וויפּיל שיינע שפּילערייען אין שפּרינגער און אין פּוס־כאַל מיר האָבן עס צוזאַמען געהאַט! ניט איינמאַל האָבן מיר דערקענט די שיכרות פון נצחון און אונזערע יונגע לאָרבערן זענען ניט געווען געוויקט ניט אין בלוט, ניט אין טרערן. מאָרים, איך האָב געטון אַלץ אין מיין מאַכט צו באַשיצן אייער אומשולד, איך האָב אָבער ניט געקאַנט אַיך שטערן זי צו פּאַרלירן אין עלטער פון פּערצן יאָר, אין די אָרעמס פון אייער מוטערס שטובּמייַרל. איך האָב דערנאָך מיט באַדויער צוגעזען, ווי איר האָט זיך געליבט מיט פּרויען פון יעדן שטאַנד, פון פּאַרשיידענעם עלטער, וואָס ניט אַלע זענען זיי געווען שייַן, ווייניקסטנס ניט אין די אויגן פון אַ מלאַך. באַטריבט פון דעם דאָזיקן ספּעקטאַקל, האָב איך זיך אריינגעלאָזט אין שטודירן; אַ רייכע ביבליאָטעק האָט מיר געגעבען די מיטלען, וואָס מען טרעפט זיי זעלטן. איך האָב זיך פּאַרטיפּט אין דער געשיכטע פון רעליגיע. דאָס איבעריקע ווייסט איר אַליין.

— אָבער איצט, מיין טייערער אַרקאַד, — האָט דער יונגער ד'עספּאַרוויעי אויסגעפירט, — האָט איר ניט קיין שטעל, קיין פּלאַץ אין דער געזעלשאַפט. איר זענט אינגאַנצן אַן מיטלען. איר זענט אַן אַרויסגעשטויסענער, אַן אויסוואַרף. איר זענט אַ וואַנאַבונד, אַ שלעפּער.

דער מלאַך האָט געענטפּערט מיט ביטערקייט, אַז ער איז איצט, ווייניקסטנס, אַביסל בעסער אָנגעטון, ווי דעמאָלט, ווען ער האָט געטראָגן די טראַנטעס פון אַ זעלבסטמערדער.

מאָרים האָט זיך פּאַרענטפּערט, אַז ווען ער האָט געהאַט באַקליידט זיין נאַקעטן מלאַך אין די טראַנטעס פון אַ זעלבסטמערדער, איז ער געווען אויפגעבראַכט אויף אים, דעם אומגעטרייען. מען דאַרף אָבער ניט אומקערן זיך צוריק צו דעם, וואָס עס איז פּאַרביי, אַזוי אויך ניט מאַכן קיין פּאַרוואַרפּן. דאָס איינציקע, וואָס עס

איז איצט פאסיק צו טון, איז צו באטראכטן די פלענער פאר דער צוקונפט:

— אַרקאד, וואָס רעכנט איר צו טון?

— האָב איך דען אייך דאָס שוין ניט געהאַט געזאָגט, מאָריס? באַקעמפן דעם, וואָס הערשט אין די הימלען, אים אַרונטערזעצן און אַרויפזעצן דעם שטן אויף זײַן פּלאַץ.

— איר וועט דאָס ניט טון. קודם כל איז איצט ניט די פאסיקע צייט. די שטימונג איז ניט פאר דעם. איר וואָלט ניט געווען אין טאָן, ווי דער פאפא זאָגט. מען איז היינט קאָנסערוואַטיוו און לאַיאַל. מען וויל ווערן רעגירט און דער פרעזידענט פון דער רעפובליק פאָרט האָבן אַ שמועס מיטן פּויפּסט. זייט ניט קיין עקשן, אַרקאד, איר זענט גאַרנישט אזוי שלעכט, ווי איר זאָגט. אין תוך גענומען, זענט איר אזוי ווי אַלע אַנדערע: איר זענט גאַטפאָרכטיק.

— איך גלויב, אז איך האָב אייך שוין געהאַט אויפגעקלערט, אז דער, וואָס איר באַטראַכט אים פאַר אַ גאָט, איז, אייגענטלעך, ניט מער ווי אַ דעמיאָורג. ער האָט אַבסאָלוט קיין השגה ניט וועגן דער געטלעכער וועלט, וואָס איז איבער אים, און ער גלויבט באמונה שלמה, אז ער איז טאַקע דער איינציקער און אמתדיקער גאָט. איר וועט געפינען אין דער „געשיכטע פון דער קירך“, פון מאַנסעניאָר דיושעסן, באַנד 1, זייט 162, אז דער דאָזיקער שטאַלצער און באַשרענקטער דעמיאָורג הייסט יאַלדאַבאַאָט. און איר וועט אפשר האָבן מער גלויבן אין דעם דאָזיקן רעליגיעזן געשיכטשרייבער, ווי אין אייער מלאך גופא. איך מוז אייך פאַרלאָזן. אַדיע.

— פאַרבלייבט.

— איך קאָן ניט.

— איך וועל אייך אזוי ניט לאָזן אוועקגיין. איר האָט פון מיר אוועקגענומען מיין שווימלאך, מוזט איר פאַרריכטן דעם שאַדן, וואָס איר האָט מיר אָנגעטון. גיט מיר אַן אַנדערן!

אַרקאד האָט אָפּגעענטפערט, אז עס איז ניט אין זיין מאַכט צופרידנצושטעלן אַזאַ פאַדערונג: אזוי ווי ער איז צעקריגט מיטן

העכסטן אויסטיילער פון שיצנדיקע גייסטער, קאָן ער קיין זאך פון יענעם צד ניט באַקומען.

— מיין טייערער מאָריס, — האָט ער צוגעגעבן מיט אַ שמייכל, — בעט אַליין ביי יאַלדאַבאַאָטן, ער זאָל אייך געבן אַ מלאַך.

— ניין, ניין, ניין! עס איז ניטאָ קיין יאַלדאַבאַאָט! — האָט מאָריס אויסגערופן — איר האָט ביי מיר אַוועקגענומען מיין שווי־מלאַך, גיט מיר אים צוריק.

— צום באַדויערן קאָן איך עס ניט טון.
— איר קאָנט עס ניט, אַרקאד, ווייל איר זענט אַ ווידער־שפעניקער?

— יאָ.

— אַ שונא פון גאָט?

— יאָ.

— אן אָנהענגער פון שטן?

— יאָ.

— אויב אַזוי, — האָט דער יונגער מאָריס אויסגערופן, — זועל איך זיין אייער שווי־מלאַך. איך פאַרלאָז אייך ניט.

און מאָריס ד'עספאַרוויעי האָט אַוועקגעפירט אַרקאדן עסן אויסטערן ביי פ...

קאפיטל זעקס-און-צוואנציג

די אסופת.

יענעם טאָג האָבן די ווידערשפעניקע מלאכים, צוזאמענגערופן פון אַרקאַרן און זיטאַן, זיך פאַרזאַמלט אויף די ברעגן פון דער סענע, אין לאַ זשאָנזשער, אין אַ פאַרלאָזענעם און האַלב-הרובן קאָנצערט-זאַל, וואָס פרינץ איסטאַר האָט אים געהאַט געדונגען ביי אַ שענקער מיטן נאָמען באַראַטאַן. דריי הונדערט מלאכים האָבן זיך צוזאַר-מענגערענגט אויף די בענק און אין די לאָזשן. אַ טיש, אַ געבעטע שטול און בענקלעך זענען אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף דער בינע, וואו עס זענען געהאַנגען די צעלומפטע רעשטלעך פון אַ דאָרפישער דעקאָראַציע. די ווענט, באַמאַלטע מיט וואַסערקאָלירנדיקע בלו-מען און פרוכט, צעשפאַלטענע, פאַרפּלעקטע, האָבן זיך געקרישלט. דאָס קלענגלעך-וואָלגאַרע אויסזען פון דעם פּלאַץ האָט געמאַכט נאָך מער איינדרופּול די גרויסקייט פון די ליידינשאַפטן, וואָס האָבן זיך דאָרט גערעגט. ווען פרינץ איסטאַר האָט פאַרגעשלאָגן דער אַסיפה צו גרינדן אַ קאָמיטעט און קורם כל נאָמינירן אַן ערד-פרעזידענט, איז דער נאָמען, וואָס די וועלט איז פול מיט אים, געקומען אויפן געדאַנק פון אַלע פאַרזאַמלטע, אָבער אַ געפיל פון יראַת הכבוד האָט זיי פאַרשלאָסן די מיילער. נאָך אַ וויילע שטיל-שווייגן איז געקומען, וואָס איז דאָרט אַליין ניט געווען, איינשטימיק דערוויילט געוואָרן. פאַרבעטן צו פאַרנעמען דעם פּלאַץ אין דער געבעטער שטול, צווישן זיטאַן און אַ יאַפּאַנישן מלאך, האָט אַרקאַר גלייך גענומען דאָס וואָרט:

— זין פון הימל! חברים! איר האָט זיך באַפרייט פון דער הימלשער שקלאַפּעריי; איר האָט אָפּגעטרייבט פון זיך דעם יאָך פון דעם, וואָס מען רופט אים יעהאָוואַ און וואָס מיר אָבער דאַרפן אים דאָ געבן זיין אמתדיקן נאָמען יאַלראַבאַאַט, ווייל ער איז ניט דער באַשאַפּער פון די וועלטן, נאָר ניט מער ווי אַן אַומוויסנדיקער און באַרבאַרישער דעמיאָורג, וואָס האָט פאַרנומען

אן אומבאדייטלעך טיילכל פון דעם אוניווערז און האָט דאָרט פאַרזיט יסורים און טויט. זין פון הימל, איך פאָדער אייך אויף צו זאָגן, צי ווילט איר באַקעמפן און פארטיליקן יאָלדאַבאַאַט? איין־איינציקע שטים, אַ צונויפגעאַסענע פון אַלע שטימען, האָט געענטפערט:

— מיר ווילן!

און אַ סך פון די מלאכים, ריינדדיק אַלע אויפאַמאָל, האָבן זיך געשוואוירן אַרויפצושטויגן אויפן באַרג פון יאָלדאַבאַאַט, אומ־צואוואַרפן די ווענט פון יאַשפיו און פאַרפיר און אַרונטערצושליידערן דעם טיראַן פון די הימלען אין דער אייביקער פינצטערניש אַרײַן. אָבער אַ קרוישטאַלייטערע שטים האָט דורכגעשניטן דעם ווילדן געברום:

— ציטערט, איר משוגעים, איר גאַטלאָזע לעסטערער! דער האַר שטרעקט שוין אויף אייך זיין שרעקלעכן אָרעם.

דאָס איז געווען אַ געטרייער מלאַך, וואָס אין אַן אימפולס פון גלויבן און ליבע, פול מיט קנאה צו דער גלאַריע פון קרושים און מאַרטירער, להוט ווי זיין גאַט אַליין צו ווערן גלייך מיטן מענטשן אין דער שיינקייט פון מסירת־נפש, האָט ער זיך אַריינגעוואַרפן אין דער מיט פון די גאַטלעסטערער, כדי זיי אַרויסצופאָדערן, צעטומלען און פאַלן אונטער זייערע קלעפּ.

די אַסיפה האָט איינשטימיק אויסגעלאָזט צו אים איר צאָרן. די, וואָס זענען געווען געענטער צו אים, האָבן אים גענומען שלאָגן. ער האָט אַלץ אויסגעשריגן מיט אַ שאַרפער און קלאַרער שטים: — געלויבט איז גאַט! געלויבט איז גאַט! געלויבט איז גאַט! איינער פון די ווידערשפעניקע האָט אים צוזאַמענגעדריקט דעם האַלז און דערשטיקט אין זיין קעל די לויבגעזאַנגען צום האַר פון דער וועלט. מען האָט אים אַנידערגעוואַרפן און געטראָטן מיט די פיס.

פרינץ איסטאַר האָט אים אויפגעהויבן, האָט אים אָנגענומען מיט צוויי פינגער פאַר די פליגל, דערנאָך האָט ער זיך אויפגע־שטעלט ווי אַ זייל רויך, האָט אויפגעפנט אַ לופט־פענצטערל, וואָס קיין אַנדערער וואָלט עס ניט געקאָנט דערלאַנגען, און אַרויסגעוואַרפן

דעם געטרייען מלאך אין דרויסן ארויס. די אָרדענונג איז באַלד צוריק איינגעשטעלט געוואָרן.

— חברים! — האָט אַרקאָד ווייטער גערעדט, — איצט, ווען דער באַשלוס איז געמאַכט, מוזן מיר גענוי באַטראַכטן די מיטלען פון קאַמף, כדי אויסצוקלייבן פון זיי די בעסטע. איר וועט דאַרפן, הייסט עס, באַהאַנדלען, צי זאָלן מיר אַטאַקירן דעם שונא מיט אלע אונזערע לעבעדיקע כוחות, אָדער צי לוינט זיך ניט בעסער, אַז מיר זאָלן דורך אַ לאַנגער, אומפאַרמאַטערלעכער פּראָפּאַגאַנדע גע-ווינען די באַוואוינער פון הימל אויף אונזער זייט.

— מלחמה! מלחמה! — האָט די פאַרזאַמלונג גענומען שרייען. און עס האָט זיך געדאַכט, ווי מען וואָלט געהערט דאָס שאַלן פון טרומייטן און דאָס געווינדל פון פויקן.

טעאָפּיל, וואָס פרינץ איסטאַר האָט אים מיט געוואָלט געהאַט פאַרשעפט צו דער פאַרזאַמלונג, האָט זיך אויפגעוויבן, אַ בלאַסער און אַ צעטומעלטער, און געזאָגט מיט אַ ציטערדיקער שטימ:

— מיינע ברודער, נעמט ניט אָן פאַר אומגוט, וואָס איך וועל אייך איצט זאָגן: מיין פריינטשאַפט צו אייך באַוועגט מיך צו דיידן. איך בין ניט מער ווי אַן אַרעמער מוזיקער. אָבער גלויבט מיר: אייערע פלענער וועלן ווידער אַמאָל צעבראַכן ווערן אָן דער געטלעכער חכמה, וואָס האָט אַלצדינג פאַראויסגעזען.

טעאָפּיל בעלע האָט זיך אַוועקגעזעצט אונטער דער צישעריי פון עולם. און אַרקאָד האָט גענומען ווייטער ריידן:

— יאַלדאַבאַאָט זעט אַלץ פאַראויס: איך שפאַר זיך ניט איבער דעם. ער זעט אַלצדינג פאַראויס; כדי אָבער צו לאָזן אונז האָבן אונזער פרייען ווילן, האַנדלעט ער בנוגע צו אונז אַבסאָלוט אַזוי, גלייך ווי ער וואָלט גארנישט ניט פאַראויסגעזען. יעדער ווילע איז ער איבעראַשט, פאַרלוירן; די באַשיינפערלעכסטע געשעענישן קומען אים אויס אומגעריכט. די התחייבות, וואָס ער האָט געהאַט גענומען אויף זיך צו לאָזן זיין פאַראויסזעאונג האַרמאָנירן מיטן פרייען ווילן פון מענטשן און מלאכים, ברענגט אים נאָכאַנאַנד אַרײַן אין די פאַרפלאַנטערטסטע שוועריקייטן, אין שרעקלעכע פאַרלענגקייטן. ער זעט ניט קיינמאָל ווייטער פון זיין נאָז. ער האָט זיך ניט געריכט

אויף אַדמס אומגעהאַרביקייט און אַזוי ווייניק האָט ער פאַראויס-געפילט די שלעכטיקייט פון די מענטשן, אז ער האָט חרטה געהאַט וואָס ער האָט זיי געהאַט באשאַפן, און האָט זיי דערטרונקען אין די וואַסערן פון מבול, אינאיינעם מיט אַלע חיות, וואָס האָבן אין קיין זאך זיך ניט פאַרזינדיקט קעגן אים. מיט זיין בלינדקייט קאָן מען אים נאָר צוגלייכן צו שאַרף דעם צענטן, זיין באַליבטן סיניג. אויב מיר וועלן האַנדלען מיט שכל, וועט אונז זיין גרינג אָנצופאַלן אויף אים אומגעריכטערהייט. איך גלויב, אז די דאָזיקע באַמערקונגען זענען נאָנץ גענוג צו איבערצייגן מיין ברודער.

מעאַפיל האָט ניט געענטפערט. ער האָט ליב געהאַט גאָט, ער האָט זיך אָבער געשראַקן צו קריגן דעמוזעלביקן פּסק, וואָס עס האָט געהאַט געקראָגן דער געטרייער מלאַך.

איינער פון די אויפגעקלערטסטע גייסטער פון דער פאַרזאַמלונג, מאַמאָן, איז ניט געווען אינגאנצן איבערגעצייגט פון זיין ברודער אַרקאָדס ווערטער.

—טוט אַ טראַכט, — האָט דער דאָזיקער גייסט געזאָגט, — יאַלראַבאַאָט פאַרמאָגט ווייניק אלגעמיינע קולטור, ער איז אַבער אַ סאָלדאַט ביון מאַרץ פון די ביינער. די אָרגאַניזאַציע פון גן-עדן איז דורכאויס אַ מיליטערישע אָרגאַניזאַציע, וואָס האַלט זיך אויף די יסודות פון יעדאַרכיע און דיסציפּלין. די פּאַסיווע געהאַרביקייט איז דאָרט אַרויפגעצוואונגען ווי אַן אַבסאָלוט געזעץ. די מלאַכים שטעלן פאַר אַן אַרמיי. פאַרגלייכט אַט-דעם פּלאַץ מיט די עלזוייער פעלדער, וואָס ווירגיל שילדערט אייך אָפּ. אין די עלזוייער פעלדער איז אַלצדייג פּרייַקייט, שכל, חכמה. די גליקלעכע שאַטנס ריידן דאָרט צווישן זיך אין די מירטן-וועלדער. אין יאַלראַבאַאָטס הימל איז ניטאָ קיין ציווילע באַפעלקערונג. אַלע זענען דאָרט רעקרוטירט, רעגיסטרירט, נומערירט. עס איז אַ קאַזאַרמע און אַ פעלד פאַר מאַנעווערן. טוט אַ טראַכט וועגן דעם!

אַרקאָד האָט דערויף געענטפערט, אז מען דאַרף זיך פאַרשטעלן דעם שונא אין זיין אמתדיקער מראה און אז די מיליטערישע אָרגאַניזאַציע פון גן-עדן דערמאָנט גיכער אַן די דערפער פון סיניג גלעגלע, איידער אַן פּרייסן פון פּרידריך דעם גרויסן.

— שוין — האָט ער געזאָגט — אין דער ערשטער מרידה, פארן אָנהויב פון צייטן, האָט די שלאַכט געדויערט צוויי טעג און יאָלדאָבאָאָטס טראָן איז אויפגעטרייסלט געוואָרן. דער דעמיאורג האָט, אמת, גובר געווען, וואָס אָבער איז געווען די סיבה פון זיין זיג? דער דונער האָט געטראָפן לוציפערן מיט זיינע מלאכים, האָט זיי דערשלאָגן און שוואַרץ געמאכט. אָט-דעם דונער האָט עס יאָלדאָבאָאָט געהאָט צו פארדאָנקען זיין זיג. דער דונער איז זיין איינציק כל-יזין. ער נוצט אים שוין צופיל אויס. אין דער מיט פון בליצן און דונערן האָט ער געלאָזט וויסן זיינע געזעצן. "דאָס פיער ניט פאר אים", זאָגט דער נביא. אָבער דער פילאָזאָף סענעקא האָט געזאָגט, אז דער דונער אין זיין נידערן אויף דער ערד ברענגט געפאר פאר א קנאָפער צאָל מענטשן און מורא פאר אַלעמען. די דאָזיקע באַמערקונג איז געווען אמתדיק פאר די מענטשן פון ערשטן יאָרהונדערט פון דער קריסטלעכער צייט, זי איז עס שוין אָבער ניט מער פאר די מלאכים פון צוואַנציקסטן יאָרהונדערט, וואָס דאָס באַווייזט, אז אפילו מיט אָט-דעם דונער זיינעם איז ער אויך ניט זייער שטאַרק און אז טאַקע נאָר די גרויסע מורא האָט עס באַוועגט די מענטשן אויפצושטעלן אים אַ טורעם פון ניט-געברענטע ציגל און אַספאַלט. ווען מיריאָדן הימלשע גייסטער, באַזאָרגט מיט מאַשינען, וואָס די מאָדערנע וויסנשאַפט גיט איבער אין זייער רשות, וועלן אַטאַקירן דעם הימל, רעכנט איר, חברים, אז דער אַלמער באַהערשער פון דער זון-סיסטעם, אַרומגערינגלט מיט זיינע מלאכים, באַוואָפנטע אזוי ווי אין אברהם'ס צייטן, וועט זיין בכוח זיי צו ווייזן א ווידערשטאַנד? דעם דעמיאורגס קריגער טראָגן נאָך עד היום גילדערנע העלמס און דימענטענע פאַנצערן. מיכאל, זיין בעסטער קאָמאַנדיר, ווייס ניט פון קיין אַנדער טאַקטיקע, ווי נאָר פון האַנט-צו-האַנט געפעכט. ער האַלט זיך נאָך אַלץ ביי פרעהס רייטוואָגנס און האָט קיינמאָל ניט געהערט פון די מאַקעדאָנישע שלאַכט-רייען. און דער יונגער אַרקאָד האָט נאָך לאַנג געפירט דעם פאַרגלייך צווישן די באַוואָפנטע טרופן פון יאָלדאָבאָאָט און די באַוואָסטזיניקע מיליציאַנערן פון דער רעוואָלוציע. דערנאָך איז אויפגעהויבן געוואָרן די פראַגע וועגן געלט-מיטלען.

זיטא האָט אַרויסגעזאָגט די מיינונג, אז זיי האָבן גענוג געלט אויף אָנצוהויבן די מלחמה, אז די עלעקטראָפּאַרן זענען באַשטעלט און אז דער ערשטער זיג וועט זיי געבן קרעדיט.

די דעבאטע, אַ טומלדיקע און אַן אויפגעגעבענע, איז ווייטער אָנגעגאנגען. אין דעם דאָזיקן פּאַרלאַמענט פון מלאכים, אזוי ווי אויף אַסיפות פון מענטשן, זענען געפלאָסן לרוּב פּוסטע רייד. די אויפגענונג איז געוואָרן אַלץ לעבעדיקער און אַלץ שטאַרקער, וואָס געענטער מען איז צוגעקומען צו דער אָפּשטימונג. קיינער האָט ניט געליקנט, אַז די העכסטע פירערשאַפט דאַרף איבערגעגעבן ווערן דעם, וואָס האָט דער ערשטער אויפגעהויבן די פּאַן פון מיררה. אזוי ווי אָבער אַלע האָבן געשטרעבט צו פאַרנעמען דעם פּאַסטן פון לוציפּערס לייטענאַנטן, האָט יעדער איינער אין זיין אָפּשילדערן דעם סאָרט קריגער, וואָס מען וואָלט באַדאַרפט אויסקלייבן, אָפּגעמאַלט זיין אייגענעם פּאַרטעט. אזוי אַרום האָט אַלקאָר, דער אינגסטער פון די ווידערשפעניקע מלאכים, אַרויסגעזאָגט מיט האַסטיקייט אַמדי ווערטער:

— עס איז אַ גליק, וואָס אין יאָלאַבאַאָטס אַרמיי ווערט די קאָמאַנדע אָנגעטרויט דער עלטער. אויף אזא אופן זענען פאַראַן ווייניק שאַנסן, אז זי זאָל אָנגעפירט ווערן פון גרויסע מלחמה־העלדן. ניט דורך לאַנגיעריקער געהאַרכיקייט לערנט מען זיך אויס צו קאָמאַנדירן און ניט דורך אָפּהיטן די מינדסטע קלייניקייטן קריגט מען די פיאיאקייט צו האָבן די אויבערהאַנט איבער ריזנדיקע מחנות. מיר זעען אין דער אַלטער און אין דער נייער געשיכטע, אז די גרעסטע קריגפירער זענען געווען מלאכים, ווי אַלעקסאַנדער און פרידריך, אַריסטאָקראַטן, ווי צעזאַר און טורען, אָדער שלעכטע סאָלדאַטן, ווי באָנאַפּאַרט. אַ פּאַכמאַן וועט שטענדיק זיין אומפיאיק אָדער מיטלמעסיק. חברים, לאָמיר באַשטימען פאַר אונזערע פירער מענטשן מיט פאַרשטאַנד, אין דעם סאַמע אויפבלי פון זייער יונגט. אַ זקן קאָן אפּשר אויפהיטן די טבע צו זיגן, מען דאַרף אָבער זיין יונג, כדי זיך די דאָזיקע טבע צו דערווערבן.

אַ פּילאָזאָפּישער שרף האָט פאַרנומען אַלקאָרס פּלאַץ אויף דער טריבונע.

— מלחמה — האָט ער געזאָגט — איז קיינמאָל ניט געווען קיין גענויע וויסנשאַפט, אָדער באַשטימטע קונסט. דאָך האָט זיך דאָ שטענדיק געלאָזט פילן די גאונות פון דער ראַסע, אָדער דער געדאַנק פון איין מענטשן. ווי אזוי זאָל מען אָבער באַשטימען די נויטיקע אייגנשאַפטן פון דעם הויפט־גענעראַל אין דער צוקונפטיקער מלחמה, וואו מען וועט באַדאַרפן נעמען אין אַכט מאַסן און באַווע־גונגען, וואָס זענען איבער דער השגה פון איין מענטשן? דער סכום טעכנישע מיטלען, וואָס האַלט אין איין שטייגן, שאַפט אָן א שיעור מעגלעכקייטן צו באַניין א טעות, פאַראַליוירנדיק אזוי אַרום די גאונות פון די פירער. אויף אַ געוויסער מדרגה פון מיליטערישן פאַרטשריט, וואָס די אייראָפּייער, אונזערע מוסטערן, האַלטן ביים דערגרייכן, ווערט דער געניטסטער פירער אויסגעגלייכט מיטן אומוויסנדיקסטן אין אומפּיאַיקייט. אַן אַנדער רעזולטאַט פון דער גרויסער מאָדערנער באַוואַפּענונג איז, וואָס דאָס געזעץ פון צאָלן האָט די טענדענץ צו הערשן דאָ מיט זיין גאַנצער ניט־נאַכגעביקייט און שטרענגקייט. אין דער אמתן: אויב עס איז זיכער, אז צען ווידערשפעניקע מלאכים באַשטייען אַקעגן צען מלאכים פון יאַלדאַ־באַאָט, איז עס אָבער ניט אינגאַנצן זיכער, אז אַ מיליאָן ווידער־שפעניקע מלאכים באַשטייען אַקעגן אַ מיליאָן מלאכים פון יאַלדאַ־באַאָט. גרויסע צאָלן, אין מלחמה פונקט ווי אומעטום, מאַכן צונישט שכל און אינדיווידועלע העכערקייט, לטובת אַ מין עלעמענטאַרער, קאָלעקטיווער נשמה.

דער טומל פון די ריידערייען האָט פאַרשלאָנגען די שטים פון דעם פּילאָזאָפּישן מלאך און ער האָט פאַרענדיקט זיין רעדע אין דער מיט פון אַלגעמיינער גלייכגילטיקייט.

די טריבונע האָט דעמאָלט אָפּגעקלאָנגען מיט אַ רוף צו וואַפן און מיט צוזאָגן פון זיג. מען האָט דאָרט באַגריסט די שווערר, וואָס נעמט זיך אָן פאַר אַ גערעכטער זאך. דער טריאומף פון די ווידערשפעניקע מלאכים איז דאָרט אַ מאָל צוואַנציק באַגריסט געוואָרן אין פאַראַיאָס, אונטער די אַפּלאַדיסמענטן פון אַ ווילד־צערייציגער מאַסע. די אויסגעשרייען „זאָל לעבן די מלחמה!“ זענען געגאַנגען אַרויף צו די שטומע הימלען.

אין דער מיט פון אַט־דעם שטורעם פון באַניסטערונג האָט פֿרינץ איסטאַר זיך געגעבן אַ הויב אויף פון דער עסטראַדע; דער דיל האָט געקרעכט אונטער זיין משא.

— חברים, — האָט ער געזאָגט, — איר ווילט זיגן, און דאָס איז אַ גאנץ נאַטירלעכער פארלאַנג. מען דארף אָבער זיין דורכגע-
נומען מיטן שימל פון ליטעראַטור און פון פּאָעזיע, כדי צו האָפּן דערגרייכן דעם זיג דורך מלחמה. דער געדאַנק פון האַלטן מלחמה קאָן ביי היינטיקן טאָג אויפקומען נאָר אין די מוחות פון צענדליגע בורזשואַ אָדער פּאַרשפּעטיקטע ראַמאַנטיקער. וואָס איז אַזוינס מלחמה? אַ בורלעסקישער מאַסקאַראַד, אויף וועלכן די פּאַטריאָטישע צימבלער גיסן אין נאַרישער התלהבות אויס זייערע געפילן. וואָלט נאָפּאָלעאָן פארמאָגט אַ פּראַקטישן שכל, וואָלט ער ניט געהאַלטן קיין מלחמות; ער איז אָבער געווען אַ טרוימער, פאַרשיכורט פון אַסיאַן. איר שרייט: „זאָל לעבן די מלחמה!“ איר זענט בעלי-חלומות. ווען וועט איר שוין ווערן בר־דעתן? בר־דעתן זוכן ניט קיין קראַפט און קיין מאַכט אין די אַלע אילוזיעס, וואָס שטעלן פאָר די מיליטערישע קונסט: טאַקטיקע, סטראַטעגיע, פעסטונגען, ארטילעריע און אנדערע באַבע-מעשיות. זיי גלויבן ניט אין מלחמה, וואָס איז ניט מער ווי אַ פּאַנטאַזיע; זיי גלויבן אין דער כּעמיע, זועלכע איז אַ וויסנשאַפט. זיי ווייסן ווי אַזוי אַריינצוטון דעם זיג אין אַן אלגעבראַאישער פּאַרמעל.

און אַרויסנעמענדיק פון קעשענע אַ קליין פלעשעלע, וואָס ער האָט עס געוווּן פאַר די פּאַרזאַמלע, האָט פֿרינץ איסטאַר אויסגערופן מיט אַ טריאומפֿירנדיקן שמייכל:

— דער זיג — אָט דאָ איז ער!

קאָפּיטל זיבן-און-צוואַנציק

וואו עס ווערט אויפגעדעקט א געהיימע און מיפע סיבה, וואָס גאנץ אָמם שמויטט זי אַ מלוכה קעגן אַ מלוכה און ברענגט חורבן סיי דעם זיגער, סיי דעם באַזיגטן, און וואו דער קלוגער לוינער (אויב אַזוינער איז פאַראַן, וואָס איך צווייפל אין דעם) וועט נאָכקלערן וועגן אַמ־דעם שטארקן וואָרט: „מלחמה איז אַ געשעפט“.

די מלאכים זענען זיך פונאָנדערגעגאנגען. זיצנדיק אויפן גראָז, צופוסנס פון די בערג פון מעיראָן, האָבן אַרקאד אין זיטא געקוקט אויף דער סענע, וואָס פליסט דאָרט צווישן די ווערבן.

— אין דער דאָזיקער וועלט, — האָט אַרקאד געזאָגט, — אין דער דאָזיקער אַזוינערופענער וועלט וועט קיין שום דענקענדיק וועזן זיך ניט פאַרשטעלן, אז ער קאָן אומברענגען אפילו נאָר אַן אַטאָם. דאָס העכסטע, וואָס מיר קאָנען דערויף האָפן, איז, אז עס וועט אונז געלינגען צו ענדערן דאָ און דאָרט דעם ריטם פון אייניקע גרופן אַטאָמען און דעם סדר פון אייניקע צעלן. דערמיט, קאָן מען זאָגן, ענדיקט זיך אונזער גאַנצע גרויסע אונטערנעמונג. און וועלן מיר אַרויפזעצן דעם ווידערשפעניקער אויף יאָלדאָבאָאָטס פלאַץ, וועלן מיר ניט האָבן מער אויפגעטון... זיטא, איז דאָס ביזו אין דער טבע פון זאכן, אָדער אין זייער איינאַרדענונג? אַט־דאָס־אָ וואָלטן מיר באַדאַרפט וויסן. זיטא, איך בין אינגאנצן צעמישט...

— מיין פריינט, — האָט זיטא געענטפערט, — אויב עס וואָלט געווען נויטיק צו וויסן דעם סוד פון דער נאַטור, כדי צו האַנדלען, וואָלט מען קיינמאָל ניט געהאַנדלט. מען וואָלט אויך ניט געלעבט, ווייל לעבן הייסט האַנדלען. אַרקאד, פאַרלאָזט אייך דען שוין אייער מוט?

אַרקאד האָט פאַרויכערט דעם שיינעם ערץ־מלאך, אז ער איז נאָך ביי זיך אלץ פעסט באַשלאָסן אַרונטערצושליידערן דעם דעמיאורן אין דער אייביקער פינצטערניש אַרײַן.
אַן אויטאָמאָביל איז פאַרביי איבערן וועג, לאָזנדיק נאָך זיך אַ

לאנגען וואָלקן שטויב. ער האָט זיך אָפגעשטעלט פאַר די צוויי מלאכים. די אויסגעבויענע נאָז פון באַראָן עווערדינגען האָט זיך באַוויזן ביים טירל.

— גוט מאָרגן, מיינע הימלשע פריינט, גוט מאָרגן, — האָט גע- זאָגט דער קאפיטאַליסט, דער זון פון הימל, — איך בין גליקלעך אייך צו טרעפן. איך האָב פאַר אייך אַ וויכטיקע ידיעה. זיצט ניט ליידיק, שלאָפּט ניט. באַוואָפנט זיך! באַוואָפנט זיך! יאַלדאבאַאָט קאָן אייך אָנגרייפן נאָר אומגעריכט. איר האָט גרויסע מוהמהפּאַנדן, נוצט זיי אויס מיט אַ ברייטער האַנט. איך האָב נאָר וואָס זיך דערוואוסט, אַז דער ערץ-מלאך מיכאל האָט געמאַכט אין הימל גרויסע באשטע- לונגען אויף פּיילן און דונערן. אויב איר ווילט מיך פּאָלגן, דאַרפט איר זיך איינשאפן נאָך פּופציק טויזנט עלעקטראָפּאָרן. איך נעם אָן די באשטעלונג. אַ גוטן טאָג, מלאכים! לאַנג לעבן זאָל דאָס הימלשע פּאָטערלאַנד!

און באַראָן עווערדינגען איז אַוועקגעפּלויגן צו די בליענדיקע ברעגן פון לאַוועסיען, אין דער געזעלשאַפט פון אַ שיינער אַקטריסע. — איז עס טאַקע אמת, אַז מען באַוואָפנט זיך ביים דעמיאָורג? —

האָט אַרקאַד געפּרעגט.

— עס קאָן זיך מאַכן, — האָט זיטאַ געענטפּערט, — אַז אויך דאָרט אין דער הויך איז דאָ אַ באַראָן עווערדינגען, וואָס העצט צו באַוואָפּענונג.

דער שוץ-מלאך פון יונגן מאָרים איז עטלעכע רגעס פאַרבליבן זיצן אַ פאַרטראַכטער. דערנאָך האָט ער אַרויסגעמוּרמלט:

— זאָלן מיר, הייסט עס, טאַקע זיין אַ שפּילצייג פון די פינאַנסירן?

— קיין פּראַגע ניט! — האָט געזאָגט דער שיינער ערץ-מלאך —

מלחמה איז אַ געשעפט. עס איז שטענדיק געווען אַ געשעפט.

זיי האָבן דערנאָך אַרומגערעדט באַריכות די מיטלען אויף דורכ- צופירן זייער גראַנדיעזע אונטערנעמונג. מיט פאַראַכטונג האָבן זיי צוריקגעוואָרפן די אַנאַרכיסטישע מעטאָדן פון פּרינץ איסטאַר און זיך אָפגעשטעלט אויפן פּלאַן פון אַן אומגעריכטן און מוראדיקן אָנפאַל אויפן הימלשן קיניגרייך מיט דער הילף פון זייער ענטוואַסטישער און גוט-אויסגעלערנטער מיליציע.

באַראַטאָן, דער שענקער פון לאַ זשאַנשער, וואָס האָט געהאט פאַרדונגען די ווידערשפעניקע מלאכים דעם קאַנצערט־זאַל, איז געווען אַן אָנגעשטעלטער פון דער געהיים־פּאָליציי. אין די רעפּאָרטן, וואס ער האָט אַהין צוגעשטעלט, האָט ער אָנגעוווּן, אַז די מיטגלידער פון אָט־דעם געהיימן פאַרבאַנד גרייטן זיך צו אַן אַטענטאַט אויף אַ פּערזאָן, וואָס זײַל שילדערן אים אָפּ ווי אַ טפּוש און אַן אַכזר און רופן אים אַלס אַ באַל אָט. דער פּאָליציי־אַגענט האָט געגלויבט, אַז דאָס איז געווען אַ פּסעוודאָנים, וואָס האָט געהאַט באַצייכנט דעם פרעזידענט פון דער רעפּובליק, אָדער די רעפּובליק גופאַ. די פאַרשווערער האָבן בקוֹל אַחד געדראָט דעם אַלאַבאַלאָט און איינער פון זיי, אַ זייער געפערלעכער פאַרשוין, אַ באַוואוסטער אין די אַנאַרכיסטישע קרייזן, וואָס איז שוין אַ סך מאָל געווען פאַרמשפּט פאַר זיין פרייהייטלעכן שרייבן אָדער ריידן און האָט זיך גערופן פרייניץ איסטאַר אָדער דער קערן, האָט געהאַט געפאַכעט מיט אַ באַמבע, וואָס באַמט זייער אַ קליינע, האָט זי אָבער אויסגעזען צו האָבן אין זיך אַ שרעקלעכן מעכאַניזם. די אַנדערע פאַרשווערער האָט באַראַטאָן ניט געקענט, באַמט זיי פלעגן אָפט פאַרקערן אין די רעוואָלוציאָנערע קרייזן. אַ סך פון זיי זענען געווען זייער יונג, אָן אַ סימן פון אַ באַרד. פון זיי האָט ער אָנגעטייט אויפן פּאָרל, וואָס האָט געהאַט געהאַלטען באַזונד־דערס פייערדיקע רעדעס: איינער מיטן נאָמען אַרקאַד, וואָס האָט געוואוינט אויף רו סענזשאַק, די אַנדערע — אַ פרוי פון צווייפֿל־האַפטיקער מאָראַל, מיטן נאָמען זיטאַ, וואָס איר וואוינאָרט איז געווען אין מאַנמאַרט, — ביידע אָן באַשטימטע מיטלען צום לעבן.

דער ענין האָט דעם פרעפּעקט פון דער פּאָליציי אויסגעזען צו זיין גענוג ערנסט, אַז ער זאָל האַלטן פאַר נויטיק צו קאָנפּערירן קודם כל מיטן פרעזידענט פון דעם מיניסטאַרן־ראַט.

עס איז דעמאָלט גראָד געווען איינער פון יענע קריטישע פע־דיאָרן פון דער דריטער רעפּובליק, ווען דאָס פראַנצויזישע פּאָלס, אין זיין ליבע צו אויטאָריטעט און אין זיין פאַרערונג פון מאַכט, נעמט מיטאַמאָל גלויבן, אַז עס גייט פאַרלוירן, ווייל עס ווערט ניט גענוג רעגירט, און רופט בקוֹל־רם צום דערלייזער. דער פרעזידענט פון מיניסטאַרן־ראַט, דער יוסטיץ־מיניסטער, האָט קיין בעסערס גאָרנישט

פארלאנגט פאר זיך ווי צו זיין אַט־דער דערלייזער, וואס מען האָט אויף אים אויסגעקוקט די אויגן. כדי אָבער דאָס צו ווערן, האָט מען געמוזט האָבן עפעס אַ סכנה, וואָס מען זאָל זי דארפן באזייטיקן. די ניים פון אַ פארשווערונג אין אים, דעריבער, געווען צום האַרצן. ער האָט אויסגעפרעגט דעם פרעפעקט פון דער פּאָליציי וועגן דעם כאַראַקטער און דער וויכטיקייט פון דעם ענין. דער פרעפעקט פון דער פּאָליציי האָט אים קלאָר געמאַכט, אז די דאָזיקע לייט האָבן אויס־געזען צו פאַרמאָגן געלט, אינטעליגענץ און ענערגיע, זיי האָבן אָבער גערעדט צופיל און זענען געווען צו גרויס אין צאָל צו קאָנען האַנדלען אין געהיים און אויף אַ קאָנקרעטן שטייגער. דער מיניסטער האָט פאַרוואָרפן דעם קאַפּ אויפן ווענטל פון זיין ווייבער שטול און זיך פאַר־טראַכט. דער טיש אין סטיל פון דער אימפעדע, פאַר וועלכן ער איז געזעסן, די פאַרצייטיקע קאָווריצעס, וואָס האָבן באַדעקט די ווענט, דער וואַנט־זייגער און די קאַנדעלאַברען פון דער עפּאָכע פון רעסאַנאַנ־ראַציע, אַלץ אין אַט־דעם טראַדיציאָנעלן קאַבינעט האָט אים דערמאָנט אָן די גרויסע מלוכה־פּרינציפּן, וואָס פאַרבלייבן אומפאַרענדערלעך אין דעם בייטן זיך פון רעזשימען, — אָן לייסיקייט און אומפאַרשעמט־קייט. נאָך אַ קורצן נאַכטראַכטן האָט ער באַשלאָסן, אז מען דאַרף לאָזן די פאַרשווערונג וואַקסן, זיך אויספאַרמירן, אז עס וואָלט אפשר געווען כּראַי זי צו נערן, אויספּוּצן, צופאַרבן, און זי דערשטיקן ערשט דעמאָלט, ווען זי וועט שוין מער קיין נוצן ניט קאָנען ברענגען.

ער האָט פאַרזאָגט דעם פרעפעקט צו האַלטן וואַך, צו לאָזן אים יעדן טאָג וויסן, וואָס עס האָט פאַסירט, און צו האַלטן זיך ביי דער ראַלע פון אַן „אויסזאָגער“.

— איך פאַרלאָז זיך אויף אייער גוט־באוואוסטן שכל : קוקט זיך צו און מישט זיך ניט אריין.

און דער מיניסטער האָט פאַררויכערט אַ ציגאַרעט. ער האָט גערעכנט, אז מיט דער הילף פון דער דאָזיקער פאַרשווערונג וועט ער אָפּשוואַכן די אָפּאָזיציע, פאַרשטאַרקן זיין מאַכט, פאַרמינערן די מאַכט פון זיינע קאָלעגן, דערנידעריקן דעם פרעזידענט פון דער רעפּובליק און ווערן דער דערלייזער, אויף וועלכן מען קוקט אזוי ארויס.

דער פרעפעקט פון דער פּאָליציי האָט זיך אונטערגענומען אויס־

צופירן דעם מיניסטערס אינסטרוקציעס, כאָטש זיך אַליין האָט ער צוגעזאָגט צו האַנדלען ווי ער פאַרשטייט. ער האָט געלאָזט נאָכשפירן די חברה, וואס באַראַטאַן האָט אויף זיי געהאט אָנגעוויזן, און אָנגע-זאָגט זיינע אַגענטן, זיי זאָלן אויף קיין פּאַל זיך ניט אַרײַנמישן. ווען פרינץ איסטאַר, וועלכער האָט געהאַט פאַראייניקט אין זיך שכל מיט כוח, האָט זיך אַרומגעזען, אַז ער ווערט נאָכגעשפירט, האָט ער אַרויס-גענומען פון דער וואַסער-רינע די באַמבעס, וואָס ער האָט זיי דאָרט געהאַט באַהאַלטן, און — פון אָמניבוס אין מעטראָ (*), פון מעטראָ אויפן אָמניבוס, דורך די פאַרדרייטסטע אומוועגן, איז ער אַוועק אָפּ-צולייגן זיינע מעכאַניזמען ביים מלאַך דעם מוזיקער.

יעדן מאָל, ווען אַרקאד איז געווען אַרויסגעקומען פון זיין וואוינונג אויף רו סע-זשאַס, האָט ער געטראַפן ביי דער טיר אַ מאַן פון איבער-געטריבענער עלעגאַנץ, אין געלע הענטשקעס און מיט אַ דימענט-שפּילקע אין קראַוואַט, גרעסער פון דעם רעגענט. אַ פּרעמדער אין די ענינים פון דער ערדישער וועלט, האָט דער ווידערשפּעניקער מלאַך זיך גאָרנישט אומגעקוקט אויף דער דאָזיקער באַגעגעניש. אָבער דער יונגער מאָריס ד'עספּאַרוויעי, וואָס האָט געהאַט גענומען אויף זיך דעם חוב צו באַשיצן זיין שווי-מלאַך, האָט באַטראַכט מיט אומרו דעם זשענטלמאַן: ער איז געווען פונקט אַזוי געדולדיק און נאָך וואַכזאַמער פון מאָסיע מיניאָן, וועלכער פלעג אַנומעלטן אַרומשפּאַצירן מיט זיינע פאַרשנדיקע בליקן איבער רו נאַראַנסיער, אָנגעהויבן פון די ווידער-קעפּ פון האָמעל דע לאַ סאָרדיער, ביז צו דער אַלטאַר-וואַנט פון דער קירך סען-סולפּיס. מאָריס האָט צוויי-דריי מאָל אַ טאַג באַזוכט אַרקאדן אין זיין מעבלירטן צימער, האָט אים געוואָרנט וועגן דער געפאַר און איז צוגעשטאַנען צו אים, ער זאָל זיך אַריבער-ציען אין אַן אַנדער דירה.

יעדן אָונט האָט ער געפירט זיין מלאַך אין די נאַכט-רעסטאָראַנען, וואו זיי פלעגן עסן אין דער געזעלשאַפט פון מיידלעך. דער יונגער ד'עספּאַרוויעי פלעג דאָרט זאָגן נביאות וועגן דעם

(* נאָמען פון דער אונטערערדישער באַן אין פאַריז, אַן אַפּקירצונג פון וואָרט „מעטראָפּאָלימען“ — איבערזעצער.

קומענדיקן „באקסינגר-מעטש“, דערנאך פלעג ער זיך מיען אויפצור-
ווייזן ארקאדן די עקזיסטענץ פון גאט, די נויטיקייט פון רעליגיע,
די שיינקייט פון דער קריסטלעכער אמונה, און אים באשווערן, אז
ער זאל זיך אפזאגן פון זיינע גאטלאזע און פארברעכערישע אנטער-
נעמונגען, פון וועלכע ער קאן שניידן ניט מער ווי ביטערקייט און
פארפירונג.

— ווייל נאך אלעמען, — פלעג טענהן דער יונגער אפאלאגעט,
— ווען די קריסטלעכע אמונה וואלט געווען פאלש, וואלט מען דאך
דאס געוואוסט.

די מיידלעך פלעגן סימפאטיזירן מיט מאָריסן און מיט זיינע
רעליגיעזע געפילן, און ווען דער שיינער ארקאד פלעג אַרויסזאָגן
עפעס אַ לעסטערונג אין אַ שפראַך, וואָס זיי האָבן געקאָנט פאַרשטיין,
פלעגן זיי זיך פאַרשטעלן די אויערן און אים הייסן זיין שטיל, מחמת
מורא צו ווערן געטראַפן אינאיינעם מיט אים: זיי האָבען געהאַט
די השגה, אז גאָט אין זיין אַלמעכטיקייט און העכסטער לייטזעליקייט,
נעמענדיק פּלוצלינג נקמה פון די, וואָס לעסטערן זיין נאָמען, קאָן זיך
גאַנץ גוט טרעפן גאָר אָן שלעכטער כוונה דעם אומשולדיקן אינאיינעם
מיטן שולדיקן.

אַמאָל פלעגן דער מלאך און זיין באַשיצער גיין אין אָונט עסן
צום מלאך דעם מוזיקער. אזוי ווי מאָריס האָט פון צייט-צו-צייט
זיך דערמאָנט, אז ער איז געווען בושאָטס געליבטער, האָט ער צוגעזען
מיט פאַרדראָס, ווי אַרקאד איז געוואָרן צופיל גוטער-ברודער מיט
דער זינגערין. זי האָט דאָס אים ניט פאַרווערט זינט יענעם טאָג,
ווען דער מלאך דער מוזיקער האָט געהאַט פאַרריכט די קליינע
געבלימלטע קאַנאַפּע און אַרקאד מיט בושאָטס האָבן זיך אויף איר
באַלד נאָך דעם געהאַט פאַראייניקט. שטאַרק פאַרליבט אין מאַדאַם
דעזאָבעל, האָט אָבער מאָריס אויך בושאָטס אַ קליין ביסל ליב געהאַט,
און ער איז געווען אַביסל אויפערזיכטיק אויף אַרקאדן. די אויפער-
זוכט, אַ געפיל, וואָס איז אין דער טבע סיי פון מענטשן, סיי פון
חיות, פאַרשאַפט זיי, ווי לייכט זי זאָל ניט זיין, אַ שאַרפן ווייטיק.
חושד געווען דעם אמת, וואָס אי בושאָטס טעמפּעראַמענט, אי
אַרקאַדס באַראַקטער האָבן אים געהאַט גענוג אַנטפּלעקט, האָט מאָריס

פאַרוואָרפן אַרקאָדן מיט שמעכווערטלעך און זידלעריי און אים אויסגערעדט פאַר זיין אוממאָראַלישקייט. אַרקאָד האָט אים דערויף רואיק געענטפערט, אז עס איז שווער אונטערצואוואַרפן די פיזיאָלאָג־נישע אימפולסן אונטער פעסט באַשטימטע כּללים און אז די מאָראַל־ליסטן האָבן באַגעגנט גרויסע שוועריקייטן אויפן אָרט פון געוויסע אויספליסונגען.

— נאָך מער — האָט אַרקאָד געזאָגט, — איך נעם גערן אָן, אז עס איז כּמעט אוממעגלעך אויפצושטעלן סיסטעמאַטיש אַ נאַטיר־לעכע מאָראַל. די נאַטור האָט ניט קיין פּרינציפּן. זי ניט אונז ניט קיין גרונד צו גלויבן, אז דאָס מענטשלעכע לעבן דאַרף געשווינט ווערן. די נאַטור, אַ גלייכניכטיקע, מאַכט ניט קיין אונטערשייד צווישן גוטס און שלעכטס.

— זעט איר שוין, — האָט מאָריס געענטפערט, — אז די רעליגיע איז נויטיק?

— די כלומרשט אַנטפּלעקטע מאָראַל, — האָט דער מלאך גערעדט ווייטער, — ציט אין דער אמתן איר השפּעה פון דעם מגושמדריקסטן עמפּיריזם. דער מנהג אַליין רעגולירט די מאָראַל. דאָס, וואָס דער הימל שרייבט פאַר, איז ניט מער ווי די פאַרהייליקונג פון אַלטע מנהגים. דאָס געמלעכע געזעץ, אויסגערופן צווישן פייער־ווערק פון עפעס אַ באַרג סיני, איז קיין אַנדער זאַך ניט ווי נאָר די סיסטעמאַטיוורונג פון מענטשלעכע פאַראורטיילן. און פון אַט־דער פאַרענדערלעכקייט פון די זיטן נעמט זיך עס, וואָס די רעליגיעס, וועלכע געדויערן לאַנג, אַזוי ווי די אידיש־קריסטלעכע, ענדערן זייערע מאָראַלישע געזעצן.

מאָריס, וואָס זיין באַוואוסטזיין האָט זיך אויגנבליקלעך אויס־געברייט, האָט זיך אנגערופן:

— איר וועט מיר אָבער דאָך מוזן צוגעבן, אז רעליגיע האַלט אָפּ פון אַ סך צעלאָזנקייט און פאַרברעכן?
— ווייניקער ווי זי רעגט דערצו אָן, אַזוי ווי, למשל, אין דעם מאָרד פון איפּיגעניע.

— אַרקאָד, — האָט מאָריס אויסגערופן, — ווען איך הער אייך אַרגומענטירן, פרייט מיר, וואָס איך בין ניט קיין אינטעליגענט.

אין דערזעלביקער צייט איז מעאפיל געזעסן אן אָנגעבוֹינגענער איבער דער פּיאנע; דאָס געזיכט פארשטעלט הינטער זיינע לאנגע בלאַנדע האָר, האָט ער זיינע אינספּירירטע הענט אַרונטערגעלאָזן פון דער הייך אויף די קלאַווישן, האָט אויסגעשפּילט און אָויסגעזונגען די גאַנצע פּאַרטיטורע פון „אַ לִי נֵע, קִי נִי גִי ן פּו ן ג אָ ל ק אַ נ ד אַ“.

פּרינץ איסטאַר פלעג קומען צו די דאָזיקע פּריינטלעכע פּאַר־זאַמלונגען, די קעשענעס פּול מיט באַמבעס און פלעשער שאַמפּאַניער, וואָס ער האָט זיי, דאָס ערשטע אַזוי ווי דאָס צווייטע, געהאַט צו פּאַרדאַנקען דער פּרייגעביקייט פון באַראָן עווערדינגען. בושאָט פלעג אויפנעמען דעם כּרוב מיט פּאַרנעניגן, ווייל זי האָט געזען אין אים דעם עדות און דעם צייכן פון איר זיג אויף דער קליינער געבלימלטער קאַנאַפּע. ער איז געווען פּאַר איר אַזוי ווי דער אָפּגעהאַקטער קאַפּ פון גליח הפּלשתי אין די הענט פון יונגן דוד. און זי האָט באַוואונ־דערט דעם פּרינץ פּאַר זיין געשיקטן אַקאַמפּאַנירן אויף דער פּיאנע, פּאַר זיין גבורה, וואָס זי האָט געהאַט בייגעקומען, און פּאַר זיין זעלטענער פּיאַיקייט צו טרינקען.

אינמאָל ביינאַכט, ווען דער יונגער מאָריס האָט אין אַן אויטאָמאָביל אָפּגעפירט זיין מלאַך פון בושאָטס הויז אין זיין מעב־לירטן צימער אַריין אויף רו סענדזשאַק, איז דער הימל געווען שוואַרץ; דעם שפּיאַנס דימענט־שפּילקע האָט געשיינט פּאַר דער טיר ווי אַ לייכט־טורעם; דריי וועלאָסיפּעד־פּאַרער, פּאַראייניקט אונטער זיינע שטראַלן, זענען אָפּגעפּאַרן אין פּאַרשיידענע ריכטונגען, ווי נאָר דער אויטאָמאָביל האָט זיך דערנענט. דער מלאַך האָט זיך דערויף גאַרנישט אומגעקוקט, אָבער מאָריס האָט דערפון געדרונגען, אַז אַרקאַדס באַוועגונגען האָבן פּאַראינטערעסירט פּאַרשיידענע פּערזאָנען, וואָס האָבן די מאַכט אין שטאַט. ער האָט איינגעזען, אַז די געפּאַר איז גרויס, און זיך באַלד באַשלאָסן עפעס צו טון.

אויף מאָרגן אינדערפרי איז ער געקומען נאָכן פּאַרדעכטיקן, כּדי אים אַוועקצופירן אויף רו דער־אַם. דער מלאַך איז נאָך געלעגן אין בעט. מאָריס האָט אים געאוילט זיך אָנצוטון און מיטגיין מיט אים.

— קומט, — האָט ער געזאָגט, — דאָס דאָזיקע הויז איז מער
 ניט זיכער פאַר אייך. איר ווערט נאָכגעשפּירט. היינט־מאָרגן וועט
 מען אייך ארעסטירן. איך ווילט שלאָפן אין געפענקעניש? ניין.
 קומט־זשע טאָקע שוין. איך וועל אייך באַהאַלטן אין אַ זיכערן פּלאַץ.
 דער גייסט האָט רחמנותדיק אַזוי געשמייכלט צו זיין נאַטיוון
 באַשיצער.

— ווייסט איר דען ניט, — האָט ער געזאָגט, — אז אַ מלאַך
 האָט אויפגעבראַכן די טירן פון געפענקעניש, וואו פעטרוס איז געווען
 איינגעשפּאַרט, און האָט פּרייגעלאָזן דעם אַפּאָסטל? גלויבט איר
 דען, מאָריס, אז איך בין שוואַכער פון אָט־דעם הימלשן ברודער,
 און האַלט איר דען, אז איך וועל ניט קענען טון פאַר זיך אַליין
 דאָס, וואָס ער האָט געטון פאַר דעם פישער ביים טייך פון טבריא? —
 פאַרלאָזט זיך ניט דערויף, אַרקאַד. ער האָט עס געטון
 דורך אַ נס.

— אָדער „על פי נס“, ווי עס זאָגט אַ מאָדערנער היסטאָריקער
 פון דער קירך. אָבער דאָס איז ניט וויכטיק. איך גיי מיט אייך.
 לאָזט מיר נאָר פאַרברענגען עטלעכע בריוו און מאַכן אַ פעקל פון
 די ביכער, וואָס איך דאַרף נויטיק האָבן.

ער האָט אַריינגעוואָרפן געוויסע פאַפּירן אין קאַמין, האָט
 אַריינגעלייגט עטלעכע בענד אין די קעשענעס און איז נאָכגעגאַנגען
 נאָך זיין פירער ביז צו דעם אויטאָמאָביל, וואָס האָט געהאַט געוואָרט
 אויף זיי אין דער נאָענט, פאַר דעם „קאַלעזש דע פראַנס“. מאָריס
 האָט מיט אימפעט גענומען טרייבן. נאָכטוענדיק דעם קלוגן כּרובּ,
 האָט ער אָנגעלייגט אַזוי פיל וועג, האָט אַזוי שנעל זיך געדרייט
 אַהין און צוריק איבער פאַרשיידענע אומוועגן, אז ער האָט אויסגע־
 ווייכט די אַלע שנעלע וועלאָסיפעד־פאַרער, וואָס האָבן אין אַ היבשער
 צאָל זיך געהאַט אַ לאָז געטון נאָך אים. צולעצט, נאכדעם ווי ער
 האָט געהאַט דורכגעשניטן די שטאָט אין יעדער ריכטונג, האָט ער
 זיך אָפּגעשטעלט אויף רו דערדאָס, פאַר דעם הויז, וואו דער מלאַך
 האָט זיך צום ערשטן מאל געהאַט אַנטפּלעקט.

ווען אַרקאַד איז אַריינגעקומען אין דער וואוינונג, וואָס ער האָט
 זי געהאַט פאַרלאָזן מיט אַן אַנדערטהאַלכן יאָר צוריק, כּדי אויסצופירן

זיין שליחות, האָט ער זיך דערמאָנט אָן דער ליבער פאַרגאַנגענהייט און זיינע נאָפּליגל האָבן אויפגעצוקט, ווען ער האָט אַריינגעאַטעמט זשילבערטס אַנגענעמען ריח. ער האָט זיך נאָכגעפרעגט, וואָס עס מאַכט מאַדאַם דעזאַבלע.

— זייער פּיין, — האָט מאָרים געענטפערט, — אַביסל פעט געוואָרן, אָבער נאָך שענער ווי פריער. זי האָט נאָך אַלץ פאַראיבל אויף אייך פאַר אייער ניט־איידעלער אויפפירונג. איך האָף, אַז זי וועט אייך אַמאָל מוחל זיין, אַזוי ווי איך האָב עס אייך מוחל געווען, און פאַרגעסן די באַליידיקונג. זי איז אָבער נאָך אַלץ אַן אָנגעברונזטע. דער יונגער ד'עספאַרוועי האָט אויפגענומען זיין מלאך ביי זיך אין הויז אויפן שטייגער פון אַן אַריסטאָקראַטישן מענטשן און מיט דער צאַרטער אויפמערקזאַמקייט פון אַ פּריינט. ער האָט אים געוויזן דאָס צונויפגעלייגטע בעטל, וואָס יעדן אָוונט נעמט מען עס פונאנדער אין דעם פאָדערשטן צימער און אין פרימאָרגן רוקט מען עס צוריק אַריין אין אַ פינצטערע וואַנט־שאַפּע. ער האָט אים געוויזן דאָס טואַלעט־טישל מיט זיין גאַנצן אויסשטאַט, דאָס ביטל, די שאַפּע אויף צו האַלטן וועש, דעם קאַמאָד, האָט אים דערקלערט די נויטיקע זאַכן מכות דער באַהייצונג און דער באַלייכטונג, האָט אים געלאָזט וויסן, אַז עסן וועט מען אים אַריינברענגען, אַז אויפראַמען וועט דער אויפזעער פון הויז, האָט אים געוויזן דאָס קנעפּל, וואָס ער זאָל דריקן, ווען ער וויל רופן אַטדעם דינער, און אים צולעצט געזאָגט, אַז ער זאָל זיך פילן אַזוי ווי ביי זיך אין דער היים און אַז ער מעג אויפנעמען וועמען נאָר ער וויל אַליין.

קאַפּיטל אַכט-און-צוואַנציק

געווידמעט אַ פּוילנלעכער פּאַמילען-טצענע.

כל זמן מאָריס האָט זיך געליבט נאָר מיט ערלעכע פּרויען, האָט מען צו אים ניט געקאָנט האָבן קיין טענות; האָט ער אָבער גענומען זיך טרעפן מיט בושאָט, אזוי איז דער ענין געוואָרן קשה. זיין מוטער, וועלכע האָט געהאַלטן צוגעמאַכט די אויגן אויף מאָריסעס ליבעס-פּאַרהעלמענישן, וואָס כאַטש זינדיקע, זענען זיי אָבער געווען עלעגאַנט און אויסגעהיט, איז געוואָרן רויט פון בושא, ווען זי האָט זיך געהאַט דערוואוסט, אז-איר זון פירט זיך פּראַנט און פריי ארום מיט אַ זינגערין. בערטא, מאָריסעס יונגע שוועסטער, האָט אינאיינעם מיט דער לערע פון איינגעהאַלטנקייט אויך געוואוסט וועגן איר ברודערס אַוואַנטורן און זי האָט גאַנץ געמיטלעך דערציילט וועגן דעם אירע יונגע חברטעס. דער קליינער לעאָן, וואָס איז נאָרוואָס אַלט געוואָרן זיבן יאָר, האָט איינמאָל פאַר די אויגן פון עטלעכע דאַמען געלאָזט וויסן זיין מוטער, אז ווען ער וועט זיין אַ גרויסער, וועט ער חתונה האָבן באַגלייך מיט מאָריסן. דאָס מוטערלעכע האַרץ פון מאַדאַם רענע ד'עספּאַרוויעי האָט זיך געפילט דערפון שטאַרק פאַרוואונדעט.

אין דערזעלביקער צייט האָט געטראָפּן אין דער פּאַמיליע אַ וויכטיקער פאַל, וואָס האָט מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויעי פאַרשאַפּט פיל ערגערניש: עס זענען אים צוגעשמעלט געוואָרן געלט-אַנוויי-זונגען, וואָס זיין זון האָט זיי געהאַט אונטערגעשריבן מיט זיין נאָמען. די האַנטשריפט איז ניט געווען קיין נאָכגעמאַכטע, אָבער די כוונה איז דאָ זיכער געווען אַרויסצוגעבן דעם זונס חתימה פאַר דעם פּאַטערס: עס איז געווען אַ שלעכטע מאָראַל. דער דאָזיקער פאַל האָט אויך געוויזן, אז מאָריס האָט געפירט אַ צעלאָזן לעבן, געמאַכט חובות און שוין געהאַלטן אזוי ווייט, אז ער איז געווען גרייט אַפּצוטון ניט קיין שיינע מעשים. דער פּאַטער האָט געהאַלטן מכוח דעם אַן עצה מיט זיין פּרוי. עס איז באַשלאָסן געוואָרן, אז ער

זאל דעם זון שארף אויסריידן, זאל אים לאזן וויסן, אז ער וועט אים שווער באשטרעפן, און אין עטלעכע מינוט ארום זאל די מוטער, א פארצוקטע, אבער א גוטמוטיקע, אדיינקומען, כדי צו פרואוון ווייך מאכן דאס הארץ פון א פאטער, וואס איז מיט רעכט אויפגעבראכט אויף זיין זון. אפגעמאכט דעם פלאן, האט מאָסיע רענע ד'עספאָרוויע אויף מאָרגן אינדערפרי געשיקט רופן מאָריסן צו זיך אין קאָבינעט צריין. צוליב מער פייערלעכקייט האָט ער אָנגעטון א פראַק. מאָריס האָט דורך אַטדעם סימן פאַרשטאַנען, אז דער שמועס וועט זיין אַן ערנסטער. דער קאַפּ פון דער פאַמיליע, אַביסל בלייך-געוואָרן, האָט מיט אַ ניט גאָר זיכערער שטים (ער איז געווען אַ שרעקעדיקער) דערקלערט, אז ער וועט מער ניט פאַרליידן זיין זונס שלעכטע דרכים, און געפאַדערט, אז ער זאל תיכף ומיד ווערן אַ מענטש: קיין צעלאָזנקייט מער, קיין חובות, קיין שלעכטע געזעלשאַפט, נאָר אַרבעט, רעגלמעסיקייט און אַנשמענדיקע באַקענטשאַפט!

מאָריס וואָלט גערן געענטפערט זיין פאָטער, וואָס זיין טענה איז נאָך אַלעמען געווען אַ גערעכטע, מיטן געהעריקן דרך ארץ. צום אומגליק איז ער אָבער אויך געווען אַ שרעקעדיקער, און דער פראַק, וואָס מאָסיע ד'עספאָרוויע האָט געהאַט אָנגעטון, כדי מיט מער ווערדיקייט אויסצופירן דעם היימישן משפּט, האָט אויסגעזען צו פאַרווערן יעדער פאַמיליערע האַלטונג. מאָריס האָט אזוי אומגע-שיקט געשוויגן, אז עס האָט געקאָנט אָנגענומען ווערען פאַר אַן אויסדרוק פון חוצפה. דאָס דאָזיקע שווייגן האָט געצוואונגען מאָסיע ד'עספאָרוויע איבערצוחזרן זיינע פאַרוואַרפן און נאָך אויף אַ פיל שטרענגערן אופן ווי פריער. ער האָט געעפנט אַ שופלאָד פון זיין היסטאָרישן טיש (עס איז געווען דער טיש, אויף וועלכן אַלעקסאַנדער ד'עספאָרוויע האָט געהאַט געשריבן זיין „עסעי וועגן די ציווילע און רעליגיעזע אינסטיטוציעס פון די פעלקער“) און אַרויסגענומען פון דאָרטן די געלט-אָנווייזונגען, וואָס מאָריס האָט זיי געהאַט אונטערגעשריבן.

— ווייסטו, מיין קינד, — האָט ער געזאָגט, — אז דו ביסט באַגאַנגען אַ פעלשונג? כדי אויסצוקויפן אזאַ ערנסטן פאַרברעך... אין דעם דאָזיקן מאָמענט האָט מאַדאַם רענע ד'עספאָרוויע, ווי

עס איז פון פריער געווען אָפּגערעדט, זיך באַוווּזן, אָנגעמון אין אַ קלייד צום אַרויסגיין. זי האָט באַדאַרפט פּאַרשטעלן דעם מלאַך פון פּאַרגעבונג. זי האָט אָבער ניט געהאַט פּאַר דעם ניט די פּאַסיקע פיגור, אַזוי אויך ניט דעם כאַראַקטער. זי איז געווען אָנגעכמורעט און האַרט. מאַרים האָט געהאַט אין זיך דעם קערן פון אַלע געוויינטלעכע און נויטיקע מידות טובות. ער האָט ליב געהאַט און רעספעקטירט זיין מוטער. ער האָט זי אבער ליב געהאַט מער פון חוב וועגן, ווי פון געניגטקייט, און זיין רעספעקט צו איר איז געווען מער אַ זאך פון געוואוינהייט, ווי פון געפיל. מאַדאַם רענע ד'עספּאַרוועי האָט געהאַט רויטע פּלעקן אויפן געזיכט, און אַזוי ווי זי האָט זיך געהאַט אָנגעפּודערט, כדי צו קומען צום פּאַמיליען געריכט מיט מער שטאַט, האָט איר פנים באַקומען דעם קאַליר ווי פון באַצוקערטע מאַלינעס. אַ מענטש מיט גוטן געשמאַק, האָט מאַרים ניט-ווילנדיק געמוזט איינזען איר מיאוסקייט, וואָס איז אפילו געווען אביסל אפּשטויסיק. ער איז געווען געשטימט קעגן איר, און ווען זי האָט גענומען איבערהוּרן און כּוּזם זיין די באַשול-דיקונגען, וואָס דער פּאַטער האָט זיי שוין געהאַט געמאַכט קעגן זיין זון, האָט דאָס שלעכטע קינד אַוועקגעדרייט דעם קאַפּ, כדי איר ניט צו ווייזן קיין קרום פנים.

— דיין מומע דע סען-פען, — האָט זי געזאָגט, — האָט דיך געהאַט באַגענגט אויף דער גאַס אין אַזאַ שלעכטער געזעלשאַפּט, אַז זי איז דיר געווען דאַנקבאַר, וואָס דו האָסט זי ניט באַגריסט. ביי די דאָזיקע ווערטער האָט מאַרים אַרויסגעפּלאַצט:

— מיין מומע דע סען-פען! שעמען מעג זי זיך! אַלע ווייסן, וויפיל זי האָט אין איר לעבן געווינדיקט, און איצט וואַלט אַטרי אַלטע צדקנית געוואַלט, אַז...

ער איז געבליבן שטיל. זיין בליק האָט זיך צוזאַמענגעטראַפּן מיט זיין פּאַטערס, וואָס האָט געהאַט אויסגעדריקט מער צער ווי צאָרן. מאַרים האָט באַקומען חרטה אויף זיינע ווערטער, וואָס האָבן אים איצט אויסגעזען צו זיין אַ פּאַרברעכן, און ניט געקאַנט גאָר פּאַרשטיין, ווי אַזוי זיי האָבן זיך ביי אים אַרויסגעכאַפּט. ער האָט שוין געזאָלט אויסברעכן אין אַ געוויין, פּאַלן אויף די קני און בעמן

אנטשולדיקונג, ווען זיין מוטער, מיט די אויגן צום סופיט, האָט אַרויסגעזיפצט:

— מיט וואָס האָב איך זיך עס פאַרזינדיקט ביי נאָט, וואָס ער האָט מיך געשטראַפּט מיט אזאָ שלעכטן זון?

די דאָזיקע ווערטער, וואָס מאַרים האָט דערזען אין זיי ניט מער ווי לעבערלעכקייט און אָנשמעל, האָבן אזוי ווי מיט דער האַנט אים צוריקגעבראַכט צו זיינע הוישים און אין איין כּהרף־עין איז ער פון דעם געפיל פון ביטערער חרטה אַריבער צו דער אַנגענעמער הפּקרות פון פאַרברעך. אַ ווילדער האָט ער זיך געגעבן אַ וואָרף אַריין אין געווירבל פון חוצפה און ווידערשפעניקייט און אָן אַן אָטעם אַרויסגעפלאַצט אָטדי ווערטער, וואָס אַ מוטער וואָלט זיי קיינמאָל ניט באַדאַרפט הערן:

— אויב שוין יאָ אזוי, מוטער, וועל איך אייך זאָגן, אז איידער מיר צו פאַרווערן זיך צו טרעפּן מיט אַ טאַלענטפולער זינגערין, וואָס איז ערלעך אין אירע געפילן, וואָלט געווען אַ סך גלייכער, איר זאָלט מיין עלטערער שוועסטער, מאַדאַם דע מאַרזשי, פאַרווערן צו ווייזן זיך יעדן אָוונט אין געזעלשאַפט און אין טעאטער מיט אַ געמיינעם און אָפּשטויסיקן פאַרשוין, וואָס אלע ווייסן, אז ער איז איר געליבטער. איר וואָלט אויך געמעגט האַלטן אַן אויג אויף מיין קליין שוועסטערל זשאַן (Jeanne), וואָס שרייבט מיט אַ פאַרשטעלטער האַנטשריפט מיאוסע בריוועלעך צו זיך אליין, מאַכט דערנאָך דעם אָנשמעל, אז זי האָט זיי געהאַט געפונען אין איר געבעטבוך, און ניט זיי אייך איבער מיט אַ געמאַכטער אומשולד, כדי אייך צו פאַרשאַפּן ערגערניש. עס וואָלט אויך ניט געשאַדט, איר זאָלט ניט דערלאָזן, אז מיין קליין ברודערל לעאָן זאָל צו זיבן יאָר שוין אָפּטון די שענדלעכסטע מעשים אויף מאַדמואַזעל קאַפּאַראַל; און איר וואָלט אויך געמעגט זאָגן אייער שטובמיידל... — אַרויס, יונגערמאַן, אַרויס פון מיין הויז! — האָט מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויע, אַ בליך־געוואָרענער פון צאַרן, אויסגערופּן, אָנווייזנדיק מיט אַ ציטערדיקן פינגער אויף דער טיר.

קאפיטל ניין-און-צוואנציק

וואו מען זעט, ווי דער מלאך, וואָס איז געוואָרן אַ מענטש, פירט זיך אויך אויף אזוי ווי אַ מענטש, ד. ה. גלוסט צו אַן אנדערנס פרוי און פאַרראַט זיין פרוינט. דאָס דאָזיקע קאפיטל וועט ווייזן דעם יונגן ד'עספאַרוועיס ריכטיקע אויפפירונג.

דער מלאך איז געווען צופרידן מיט זיין נייער וואוינונג. ער פלעג ארבעטן אין פרימאָרגן, אַרויסגיין נאָך מיטיק, גיט צו קוקן אויף די פּאָליציי-אַגענטן, און קומען אַהיים שלאָפן. פונקט ווי אַמאָל, פלעג מאָרים אויך איצט אויפנעמען מאַדאָס דעזאַבעל צוויי-דריי מאָל אַ וואָך אין דעם צימער, וואו דער מלאך האָט זיך צום ערשטן מאָל געהאַט אַנטפלעקט.

אַלצדינג איז זיך געגאַנגען זייער גוט, ביז זשילבערט, וועלכע האָט איינמאָל אין אַן אָונט געהאַט איבערגעלאָזט איר קליינעם סאַמעטענעם האַנטטאַש אויפן טיש אין בלויען צימער, איז אויפן אנדערן טאָג, אין פרימאָרגן, געקומען אים אָפנעמען און האָט דאָרט געטראַפן אַרקאָדן, אַן אויסגעצויגענעם אין די פירזשאמאס אויף דער קאַנאַפּע. ער האָט גערויכערט אַ ציגאַרעט און געחלומט וועגן דעם נצחון איבער די הימלען. זי האָט אַרויסגעלאָזן אַ געשריי.

— איר, מאָסיע... ווען איך וואָלט געוואוסט, אז איך וועל אַייך דאָ טרעפן, גלויבט מיר, אז... איך בין געקומען נאָך מיין האַנטטאַש, וואָס געפינט זיך אין צווייטן צימער... אַנטשולדיקט... און זי האָט מיט פאַרזיכט און זייער שנעל זיך דורכגעשלייכט פאַרביי דעם מלאך ווי פאַרביי אַ פייער.

מאַדאָס דעזאַבעל האָט יענעם פרימאָרגן, אין איר קאַסטיום פון רעזעדאַ-קאָליר, פאַרמאָגט אַ זעלטענעם רייז. דאָס שמאַלע קליידל האָט אַרויסגעגעבען אירע באַוועגונגען און יעדער טראָט אירער איז געווען איינער פון יענע נאַטור-וואונדער, וואָס פילט אַן דאָס מאַנסבילשע האַרץ מיט דערשמוינונג.

זי האָט זיך ווידער באַוויזן, מיטן טאַש אין האַנט.

— איך בעט אייך נאָכאַמאָל, איר זאָלט מיך אַנטשולדיקן. איך האָב זיך גאָרנישט געריכט, אַז...

אַרקאד האָט זי געבעטן זיך זעצן און פאַרבלייבן אַ ווילע. — איך האָב ניט ערוואַרט, מאָסיע, — האָט זי געזאָגט, — אַז איר וועט מיך דאָ אויפנעמען ווי אַ באַלעבאָס. איך האָב געוואוסט, ווי שטאַרק מאָסיע ד'עספאַרוויעי האָט אייך ליב, דאָך בין איך געווען זיכער, אַז...

דער דרויסן האָט זיך מיטאַמאָל אָנגעכמורעט. ברױנגלעכע שאַטנס האָבן איינגעהילט דאָס צימער. מאַדאָס דעזאָבל האָט געזאָגט, אַז זי איז, צוליב היגיניע, געקומען אַהער צופּוס. איצט קלייבט זיך אָבער אַ שטורעם, האָט זי געפרעגט, צי איז ניט מעגלעך צו רופן פאַר איר אַן אויטאָ.

אַרקאד האָט זיך געוואָרפן צו זשילבערטס פּיס, האָט זי אַרייַנגענומען אין זיינע אַרעמס, ווי מען נעמט אַריין אַ טייערע וואַזע, און אַרויסגעזאָגט ווערטער, וואָס אָן אַ זין פאַר זיך אַליין, האָבן זיי אָבער אויסגעדריקט באַנער. זי האָט אים אַרויפגעלייגט די הענט אויף די אויגן, אויפן מויל, און אויסגעשריגן:
— איך האָב אייך פּייַנט!

אַן אויפגעטרייסלעט פון געווין, האָט זי געבעטן אַ גלאָז וואַסער. עס האָט זי געשטיקט. דער מלאַך האָט איר געהאַלפן פונאַנדער-שפילען דאָס קלייד. ביי דער דאָזיקער גרויסער סכנה האָט זי זיך מוטיק געווערט.

— ניין, ניין! — האָט זי געטענהט — איך וויל אייך ניט ליב האָבן, איך וואָלט אייך צופיל ליב געהאַט. זי האָט פונדעסטוועגן זיך אונטערגעגעבן. אין דער אַנגענעמער אינטימקייט, וואָס איז געקומען נאָך זייער ביידנס דערשטוינונג, האָט זי געזאָגט:

— איך האָב אָפּטמאָל זיך נאָכגעפרעגט אויף אייך. איך האָב געוואוסט, אַז איר זענט אַן אָפּטער באַזוכער פון די טעאַטערס אין מאַנמאַרט, אַז מען זעט אייך אָפּט מיט מאַדמואַזעל בושאָט, וועלכע איז, אייננטלעך, גאָרנישט אזא שיינע, אַז איר זענט געוואָרן זייער עלעגאַנט און האָט פאַרדינט אַ סך געלט. עס האָט מיך גאָרנישט

געוואונדערט. איר זענט כאשאפן געוואָרן צו האָבן ערפאָלג... אין דעם טאָג פון אייער...

זי האָט אָנגעוויזן מיטן פינגער אויפן ווינקל, צווישן דעם פענצטער און דער גלעזערנער שאַפּע.

... — אַנטפלעקן זיך, האָט מיר פאַרדראָסן אויף מאָריסן, וואָס ער האָט אייך געגעבן די טראַנטעס פון אַ זעלבסטמערדער. איר זענט מיר געווען געפעלן... ניין, ניט פאַר אייער שיינקייט. מיינט ניט, אַז פרויען ווערן, ווי מען זאָגט אויף זיי, צוגעצויגן פון דרויסנדיקע מעלות. מיר האָבן עפעס אַנדערש אינזיגען אין ליבע. עס איז פאַראן עפעס אזוינס... מיט איינעם וואָרט, איך האָב אייך גלייך ליב געקראָגן.

די טונקלקייט איז געווארן געדיכטער.

זי האָט געפרעגט:

— אַיאָ, איר זענט ניט קיין מלאַך? מאָריס גלויבט, אַז יאָ,

ער גלויבט אָבער אין אזוי פיל זאָכן, מאָריס...

זי האָט אָנגעשטעלט אויף אַרקאָדן אַ פּרעגנדיקן בליק און אירע אויגן האָבן פאַרשייט געשמייכלט.

— זייט זיך מודה, אַז איר נאַרט אים און אַז איר זענט

ניט קיין מלאַך!

אַרקאָד האָט געענטפּערט:

— מיין איינציק שטרעבן איז נאָר אייך צו געפעלן. איך

וועל שטענדיק זיין דאָס, וואָס איר ווילט, אַז איך זאָל זיין.

זשילבערט האָט כאַשלאָסן, אַז ער איז ניט קיין מלאַך:

ערשטנס, ווייל קיינער איז ניט קיין מלאַך, און צווייטנס, צוליב

מער ספעציעלע טעמים, וואָס האָבן ווידער געווענדט איר געדאַנק צו

דער ליבע. ער האָט איר ניט אָפּגעענטפּערט און ווידעראַמאָל זענען

די ווערטער געווען ניט גענוג אויף אויסצודריקן זייערע געפילן.

דער רעגן אין דרויסן, אַ געדיכטער און אַ שווערער, האָט

דערווייל געגאָסן, געריזלט איבער די פענצטער. דער בליז האָט

באַלויבטן די מוסלינגענע פאַרהאַנגלעך, דער דונער האָט פּונאָנדער-

געטרעסעט די שויבן. זשילבערט האָט זיך איבערגעצלמט און איז

פאַרבליבן איינגענדרעט אין שוים פון איר געליבטן.

— אייער הויט איז נאך ווייסער פון מיינער, — האָט זי געזאָגט.

אין דעם מאָמענט, ווען מאַדאָם דעזאַבעל האָט געהאַט אַרויסגעזאָגט אָט-די ווערטער, איז מאָריס אַריינגעקומען אין צימער. אַ דורכגעגעצטער, אַ שמייכלדיקער, אַ גליקלעכער און פול מיט צוטרוי, איז ער געקומען אָנוואַגן אַרקאַדן, אַז מיט דעם געלט, וואָס דער מלאַך האָט אינאיינעם מיט אים געהאַט איינגעשטעלט העלפט-אויף-העלפט אויף דעם נעכטיקן וועטלויף אין לאַנשאַן, האָט ער געוואונען צוועלף מאָל אַזוי פיל.

געטראָפן די פרוי מיטן מלאַך אין אַ תאווהדיקער אומאַרדענונג, איז מאָריס געוואָרן מלאַ רציחה; פון כעס האָבן זיך אים צוזאַמענגעצויגן די מוסקעלן פון האַלז, דאָס בלוט האָט אים אַ זעץ געטון אין פנים אַריין, די אַדערן אויף זיין שטערן זענען אויפגעלאָפן. מיט צונויפגעדריקטע פויסטן האָט ער געטון אַ שפרונג צו צו זיילבערט און איז געבליבן מיטאַמאָל שטיין.

די דאָזיקע באַוועגונג, האַפטאָם איבערגעריסן, איז מנוֹלגל געוואָרן אין היץ: מאָריס האָט געפלאַמט. זיין צאָרן האָט אים אָבער ניט אָנגערענט, אַזוי ווי ארכילאָקוסן, מיט לירישער נקמה. ניט מער, ער האָט באַצייכנט די אומגעטרייע פרוי מיטן נאָמען קעלבעדיקע קו.

זי האָט דערווייל זיך צורעכט געמאַכט די קליידער און צוריק אָנגענומען איר ווערדיקע האַלטונג. זי האָט זיך אויפגעהויבן, פול מיט באַשיידנקייט און גראַציע, און באַטראַכט איר באַשולדיקער מיט אַ בליק, וואָס האָט געהאַט אויפאַמאָל אויסגעדריקט אי באַליידיקטע אומשולד, אי ליבע, וואָס פאַרגיט אַלץ.

אַזוי ווי אָבער דער יונגער ד'עספאַרוויעי האָט ניט אויפגעהערט זי צו באַלעסטיקן מיט גראַבער און מאַנאָטאָנער זידלעריי, האָט זי, פון איר זייט, גענומען זיך בייזערן:

— איר זענט אַ פיינער מענטש, זענט איר! בין איר דען געגאַנגען אים זוכן, אייער אַרקאַדן? איר אַליין האָט דאָך אים אהער געבראַכט, — און נאָך אין וואָס פאַר אַ צושטאַנד! ... אייך ליגט נאָר איין זאַך אין זינען: מיך איבערצוענטפערן אין די

אָרעמס פון אייער פריינט. מאָסיע, טוט זיך וואָס איר ווילט, איך וועל אייך דאָס פאַרגעניגן ניט פאַרשאַפן.

מאָריס ד'עספאַרוויעי האָט איר געענטפערט נאָך פשוט;

— ניי דיר פון דאנען, דו קעמל איינער!

און ער האָט געמאַכט א באוועגונג זי ארויסצושטויסן מיטן פוס אין דרויסן אַרויס. אַרקאַדן האָט וויי געטון צוצווען, ווי זיין געליבטע ווערט אזוי גראַב באַהאַנדלט, ער האָט אָבער גערעכנט, אז ער האָט ניט די נויטיקע אויטאָריטעט צו זאָגן מאָריס אַ דעה. מאַדאַם דעזאַבעל, וועלכע האָט די גאַנצע צייט געהאַט דערהאַלטן איר גאַנצע ווערדיקייט, האָט אָנגעשטעלט אויפן יונגן ד'עספאַרוויעי אַ באַפעלערישן בליק און אַרויסגעזאָגט:

— גייט ברענגט מיר אַן אויטאָ.

און אזוי גרויס איז די מאַכט פון פרויען אויף אַ נשמה פון איידעלן יתום, ביי אַ גאַלאַנטן פּאַלק, אַז אַט־דער יונגער פראַנצויז איז גלייך אַרויסגעזאַנגען הייסן דעם אויפזעער פון הויז רופן אַן אויטאָ. ביים אַוועקגיין האָט מאַדאַם דעזאַבעל, מענדיק זיך צוצוגעבן רייז און אַנגענעמלעכקייט אלע אירע באוועגונגען, צוגעוואָרפן מאָריסן דעם בליק פון פאַראַכטונג, וואָס אַ פרוי איז שולדיק דעם, וועמען זי האָט אָפּגענאַרט. מיט אַן אויסדרוק פון גלייכגילטיקייט האָט מאָריס זי געזען אַוועקגיין, כאַטש אין דער אמתן האָט ער אזוי ניט געפילט. דערנאָך האָט ער זיך געווענדט צום מלאך, וועלכער איז געווען אָנגעטון אין די געבלימלטע פירזשאַמאַס, וואָס ער אַליין האָט זיי געהאַט געטראַגן אין דעם טאָג פון דער אַנטפּלעקונג. אַ קלייניקייט פאַר זיך אַליין, האָט דאָס אָבער נאָך מער אויפגערייצט דעם מכנים אורח, וואָס איז אזוי מיאוס אָפּגענאַרט געוואָרן.

— זייער פיין! — האָט ער געזאָגט — איר קאָנט זיך איצט גרייסן, וואָס איר זענט אַזאַ מיאוסער נפש. איר האָט זיך אויפֿגעפירט אויף אַ געמיינעם אופן, ווען דאָס איז גאַרנישט געווען נויטיק. אויב אַט־די פרוי איז אייך געפעלן געוואָרן, האָט איר ניט מער ווי באַדאַרפט עס מיר צו זאָגן. איך בין שוין סיי־ווי פון

איר מיד געווען. איך וויל מער פון איר ניט וויסן. איך וואָלט זי אייך גערן געווען אָפּגעטראַָטן.

ער האָט אומיסטנע אזוי גערעדט, כדי צו באַהאַלטן זיין ווייטיק, ווייל ער האָט איצט ליב געהאַט זשילבערט מער ווי אַלעמאָל און איר פאַראַט האָט אים שטאַרק געקוועלט.

— איך האָב געהאַט אליין אייך געוואַלט בעטן, — האָט ער ווידער אָנגעהויבן, — איר זאָלט מיך פון איר באַפרייען. איר האָט אָבער געפּאָלנט אייער שמוציקע נאַטור און זיך אויפגעפירט ווי אַ שוויין.

וואָלט אַרקאַד אין אַטדעם פייערלעכן מאַמענט אַרויסגעזאָגט אַ וואָרט, וואָס זאָל קומען פון האַרצן אַרויס, וואָלט דער יונגער מאַרים אַודאַי געווען אויסברעכן אין אַ געוויין און מוחל זיין סיי זיין פריינט, סיי זיין געליבטע, און אַלע דריי וואָלטן ווידעראַמאָל געווען זיין גליקלעך און צופרידן. אָבער אַרקאַד איז ניט אויפגע- האַרעוועט געוואָרן אויף דער מילך פון מענטשלעכער צאַרטיקייט. ער האָט אליין קיינמאָל ניט געהאַט געליטן און ניט געוואוסט, דעריבער, פון קיין מיטגעפיל פאַר די, וואָס ליידן. ער האָט געענטפערט מיט קאַלטער חכמה :

— מיין טייערער מאַרים, די נויטיקייט, וואָס אי זי באַוועגט, אי זי צוימט די לעבעדיקע באַשעפענישן אין זייערע האַנדלונגען, שאַפט אָפּטמאָל אומפאַראַויסגעזעענע, טיילמאָל אַבסורדע עפעקטן. און אַטראַזוויאָ בין איך עס געבראַכט געוואָרן אייך צו פאַרשאַפן ערגערניש. וואָלט איר געהאַט אַ גוטע פילאָזאָפישע השגה פון דער נאַטור, וואָלט איר צו מיר ניט געהאַט קיין טענות; איר וואָלט דעמאָלט געוואוסט, אַז דער ווילן איז ניט מער ווי אַן אילוזיע און אַז די פיזיקאָאָנישע שייכותן זענען פונקט אזוי גענוי באַשטימט ווי די כעמישע קאָמבינאַציעס און קאָנען פאַרמולירט ווערן אויפן זעלביקן שטייגער. איך רעכן, אַז מען וואָלט אייך געקאָנט אויפ- קלערן די דאָזיקע אמתן, עס וואָלט אָבער געווען אַ צו לאַנגע און צו שווערע געשיכטע, און אפשר וואָלטן זיי אייך גאַרנישט געבראַכט די רואיקייט פון געמיט, וואָס מיידט אייך אַלעמאָל אויס. עס איז,

דעריבער, די גלייכסטע זאך, אז איך זאל פארלאָזן דעם פלאץ און...
— פארבלייבט, — האָט מאָרים געזאָגט.

מאָרים האָט געהאט אַ זייער קלאָרע השגה פון געזעלשאַפטלעכע
התחייבותן. העכער פון אלץ האָט ער, ווען ער האָט געטראכט פון
דעם, געשמעלט דאָס ערנגעפיל. אזוי ארום האָט ער אין דעם איצטיקן
מאָמענט זיך פאָרגעשמעלט מיט אומגעוויינטלעכער קראַפט, אז די
עוולח, וואָס איז קעגן אים באַנאנגען געוואָרן, קאָן אַנדערש ניט אפֿ-
געווישט ווערן ווי נאָר דורך בלוט. דער דאָזיקער טראַדיציאָנעלער
געדאַנק האָט גלייך צוגעגעבן זיין האַלטונג און זיין שפראַך אן
אומגעריכטע נאָבלקייט:

— פארלאָזן אַטדי וואוינונג, — האָט ער געזאגט, — אויף ניט
צו קומען מער צוריק, וועל איך, מאָסיע, ניט איר. איר פארבלייבט
דאָ, ווייל איר זענט אַ פארפאָלגטער פון געזעץ. איר וועט דאָ אויפֿ-
געמען מיינע סעקונדאַנטן.

דער מלאך האָט אַ שמיכל געטון.

— איך וועל זיי אויפגעמען, כדי אייך אָנצוטון דאָס פארגעניגן;
האָט אָבער אין זינען, מײן טייערער מאָרים, אז מען קאָן מיך ניט
פארוואונדן. די הימלשע גייסטער, ווען אפילו זיי ווערן מאטעריאַלי-
זירט, קאָנען ניט אָנגעגריפן ווערן מיטן שפיץ פון אַ שווערד אָדער
מיט דער קויל פון אַ רעוואָלווער. נעמט אין אַכט, מאָרים, די פאר-
לענגקייט, אין וועלכע עס שטעלט מיך בעת אַ דועל אוועק אַטדי
פאַטאַלע אומגלייכקייט פון כוחות. טוט אויך אַ טראכט, אז ווען איך
זאל זיך אָפּזאָגן צו באַשטימען סעקונדאַנטן, קאָן איך ניט אָנגעבן
פאַר אַ גרונד מײן הימלשע נאַטור, — אזאַ פאַל איז נאָך בײַ איצט
קײנמאָל ניט געווען.

— מאָסיע, — האָט געענטפערט דער יורש פון די ביוסאָר
ד'עספאָרוויעס, — וועגן דעם דאַרף מען אַ טראכט טון, אידער מען
באַלידיקט.

און ער האָט מיט שטאַלץ פארלאָזן דאָס הויז. ווי אבער ער איז
נאָר געווען ארויס אין דרויסן, אזוי האָט ער גענומען זיך וואקען ווי
אַ שיכור. דער רעגן איז נאָך אלץ געגאנגען. ניט צו הערן און ניט
זען קיין זאך, האָט ער געשפּאַנט אַן אַ ציל, שלעפּנדיק די פיס איבער

די ריטשקעלעך, די קאליוזשעס און איבער דער טיפער בלאַטע. א לאנגע צייט איז ער אזוי ארומגעגאנגען איבער די אויסערסטע בול-ווארן, ביז וואנען ער איז צום סוף אנדערגעפאלן פון מידקייט אויפן ראנד פון א ליידיקן שטיק באָדן, אינגאנצן א דורכגעוויקטער, די בלאַטע, אויסגעמישט מיט טרערן, פונאנדערגעשמירט איבער זיין פנים, מיט טראָפנס רעגן, דינענדיק אראפ פון די ראַנדן פון זיין הוט. א פארבייגייער האָט אים אָנגענומען פאר אן אָרעמאן און אים א וואָרף געטון צוויי סו. ער האָט אויפגעהויבן די קופערנע מטבע, האָט זי פאָרזיכטיק אריינגעלייגט אין דער קאמויל-קעשענע און איז אוועק אפריידן מיט די סעקונדאנטן.

קאפיטל דרייסיק

וואָס באַהאַנדלט אַ מעשה פון ערנגעפיל, פון וועלכער עס וועט זיך לאָזן זען, צו ס'איז ריכטיק, ווי אַרקאָד פאַרזוכערט, אז די דעראַרונג פון אונזערע באַגאַנגענע מעותן מאַכט אונז פאַר בעסערע מענטשן.

דאָס פּלאַץ פון קאַמף איז געווען דער גאַרטן פון קאַלאָנעל מאַנשאָן, אויפן בולוואַר דע לאַ רען, אין ווערסאַיל. מאָסיע דע לאַ ווערדעליער און מאָסיע לע טריוק דע-ריופּעק, וואָס ביידע האָבן זיי געהאַט אַ שטענדיקע פּראַקטיקע פון דעם ערנגעפיל און געוואוסט גענוי אלע כללים דערפון, האָבן אַרויסגעהאַלפן מאָריסן. קיין איין דועל איז דער קאַטוויילישער וועלט איז ניט פאַרנעקומען אָן מאָסיע דע לאַ ווערדעליער, און מיט זיין ווענדן זיך צו אַט-דעם מאַן פון דער שווערד איז מאָריס נאָכגעגאַנגען דעם מנהג, כאָטש ניט אָן אַ געוויסן געפיל פון אָפּקער, ווייל אלע האָבן געהאַט געוואוסט, אז ער איז געווען דער געליבטער פון מאַדאַם דע לאַ ווערדעליער. אָבער מאָסיע דע לאַ ווערדעליער האָט ניט געקאָנט באַטראַכט ווערן פאַר אַ מאַן; דאָס איז געווען אַן אינסטיטוציע. וואָס איז שייך מאָסיע לע טריוק דע ריופּעק, איז דאָס ערנגעפיל געווען זיין איינציקע פּראָפּעסיע, וואָס מען האָט פון איר געוואוסט, און זיין איינציקער אָפּענער קוואַל פון חכמה, און ווען ניט-פאַרניגער איז דער אַריסטאָקראַטישער געזעל-שאַפט פּלעגן דערויף אַנדייטן, האָט מען זיי געשטעלט די פּראַגע, וואָס פאַר אַ שענערע קאַריערע ווי די קאַריערע פון ערנגעפיל וואָלט מאָסיע לע טריוק דע ריופּעק געקאָנט פאַר זיך אויסקלייבן. אַרקאַדס ערות זענען געווען פּרינץ איסטאַר און טעאַפּיל. ניט מיטן אייגענעם ווילן און ניט מיט זיין פּולער הסכמה איז דער מלאַך דער מוזיקער געקומען באַטייליקן זיך אין אַט-דער געשיכטע. אַ גרויף האָט אים אַרומגעכאַפט פון יעדן מין געוואלטלעכקייט. ער האָט ניט געהאַלטן פון קיין האַנט-צו-האַנט-געשלעגן, האָט ניט געקאָנט פאַרטראָגן דאָס קנאַלן פון אַ רעוואָלוציע-שאַס און דאָס קלימפערן פון שווערדן, און דער אַנבליק פון פאַרגאַסענעם בלוט האָט אים געמאַכט צו חלשן. דער

דאָזיקער איידעלער זון פון הימל האָט זיך געהאט עקשנותדיק אפגע-
זאָגט צו זיין א סעקונדאנט ביי זיי ברודער ארקאד, און כדי ער זאָל
דערויף פאָרט איינשטימען, איז געווען נויטיק, אז דער כרוב זאָל אים
סטראַשן צו צעברעכן אויף זיין קאָפּ א פלאַש פאָנקלאַסטיט. א חויז
די דעלאַנטן, די עדות און די דאָקטוירים, זענען אין גאָרטן געווען
ניט מער ווי עטלעכע אָפיצירן פון דעם ווערסאילער גארניזאָן און
עטלעכע זשורנאליסטן. כאָטש דער יונגער ד'עספאָרוויעי איז געווען
באוואוסט נאָר ווי א זון פון אן אָנגעזעענער פאמיליע און ארקאד האָט
אינגאנצן ניט געהאט קיין נאָמען אויף דער וועלט, האָט דער דועל
דאָך צוגעצויגן אַ היבשע צאָל נייגיריקע און די פענצטער פון די
שכנישע הייזער זענען געווען איבערנעפילט מיט פאָטאָגראַפער, רע-
פאָרטערן און מענטשן פון דער אריסטאָקראטישער געזעלשאַפט. אַ
סך נייגיריקייט האָט געהאט ארויסגערופן דאָס, וואָס מען האָט
געוואוסט, אז אַ פרוי איז געווען די סיבה פון דער קריגעריי. אייניקע
האָבן אָנגערופן בושאָט, דאָס רוב אָבער האָבן אָנגעוויזן אויף מאַדאָם
דעזאָבעל. מיט דעם אלעמען איז דאָך ארויסגעזאגט געווארן די מיי-
נונג, אז די דועלן, אין וועלכע מאָסיע דע לאַ ווערדעליער איז געווען
אַ סעקונדאנט, האָבן צוגעצויגן גאנץ פאָריז.

דער הימל האָט געהאט דעם קאָליר פון צארטן בלוי, דער גאָרטן
איז געשטאַנען אין פולן אויפבלי פון רויזן. אַ דראָסל האָט געפייפּט
אויף אַ בויס. מאָסיע דע לאַ ווערדעליער, וועלכער האָט, מיטן
שפאַציר-שטאָק אין דער האַנט, אָנגעפירט דעם דועל, האָט צוגעלייגט
די שווערדן אַ שפיץ צו אַ שפיץ און ארויסגעזאגט:

— טרעט אויף, מיינע הערן!

מאָריס ד'עספאָרוויעי האָט אַטאַקירט דורך לויף-שריט און דורך
אָפּשלאָגן דאָס אייזן פון קעגנערס שווערד. ארקאד האָט זיך אפגע-
ווערט, האַלטנדיק זיין שווערד אין אַ גלייכער ליניע. דער ערשטער
צוזאמענשטויס האָט ניט געבראכט קיין רעזולטאַטן. די סעקונד-
דאַנטן האָבן געהאט דעם איינדרוק, אז מאָסיע ד'עספאָרוויעי האָט
זיך געפונען אין אַ פאַרדראָסיקן צושטאַנד פון נערוועזער אויפרעגונג
און אַ זיין קעגנער איז, קאָנטיק, גאָרנישט איינצומידן. ביים צווייטן
צוזאמענטרעף האָט מאָריס אַטאַקירט מיט האַסט; ער האָט פונאַנט-

דערנענומען די אָרעמס און אויפגעדעקט די ברוסט. ער האָט אַטאַ-
קירט, זיך ווארפנדיק פאַראוים אויפן קעגנער, האָט דערלאנגט א
גלייכן קלאפ, און דער שפיץ פון זיין שווערד האָט אָנגעריט ארקאדס
אַסל. מען האָט גערעכנט, אז יענער איז פארוואונדעט געווארן.
אַבער די סעקונדאנטן האָבן, איבעראַשטע, געמאַלדן, אז דאָס האָט
גאר מאָרים באקומען א ראץ אויפן האנטגעלענס. מאָרים האָט פאַר-
זיכערט, אז ער פילט גאָרנישט. דער דאָקטאָר קוויל האָט עקזאמע-
נירט זיין קליענט און דערקלערט, אז ער קאָן זיך ווייטער שלאָגן.

נאָך דעם פערטל שעה, וואָס עס פאָדערן די כללים פון דועל,
האָט דאָס געפעכט זיך ווידער אָנגעהויבן. מאָרים האָט אַטאַקירט
מיט א ווילדן אימפעט. זיין קעגנער האָט אים, קאָנטיק, געשווינט
און, וואָס עס האָט באַאומרואיקט מאָסיע דע לא ווערדעליער, אויס-
געזען צו שענקען ווייניק אויפמערקזאמקייט דער פארטיידיקונג. ביים
אָנהייב פון פינפטן צוזאמענשטויס האָט אַ שוואַרצער וואכטל-הונט,
וואָס איז ווער ווייס ווי אזוי געווען אריין אין גאָרטן, זיך דורכגע-
בראַכן דורך די רויזן-קוסטן, איז ארויפגעלאָפן אויפן פלאץ, וואָס איז
געווען באַשטימט פאר די דעלאַנטן, און ניט געקוקט אויף די
שטעקנס און די געשרייען, זיך ארודכגעשלייכט דורך מאָריסעס פיס.
מאָרים האָט איצט אויסגעזען, ווי עס וואָלט אים געווען אָפגענומען
דער אָרעם, און ער האָט אָנגעגריפן דעם אומפארוואונדלעכן קעגנער
ניט מער ווי מיט אַן אַסל-שטויס. ער האָט ווידער דערלאנגט אַ
גלייכן קלאפ און זיך ארויפגעווארפן אויפן קעגנערס שווערד, וועלכע
האָט אים דאָסמאָל געמאַכט א טיפע וואונד אין דער אינעווייניקסטער
זייט פון עלנבייגן.

מאָסיע דע לא ווערדעליער האָט אפגעשטעלט דאָס געשלעג, וואָס
האָט געהאט געדויערט אַנדערטהאלבן שעה. מאָרים האָט געפילט,
אז ער איז שווער פארוואונדעט. מען האָט אים אוועקגעזעצט אויף
א גראַזבאַנק, אַקעגן א וואנט פון גליצין-פלאַנצן. בעת די דאָקטוירים
האָבן באַנדאָזשירט די וואונד, האָט ער צוגערופן צו זיך ארקאדן און
אים אויסגעשטרעקט דעם פארוואונדעטן אָרעם. און ווען דער זיגער,
א באַטריכטער פון זיין זיג, איז צוגעקומען נאָענט צו אים, האָט מאָרים
אים צאָרט ארויפגענומען און געזאגט :

— זיי גרויסמוטיק, אַרקאַד, פארגיב מיר דיין פאַראט. איצט, ווען מיר האָבן זיך געהאט געשלאָגן, קאָן איך דיך בעטן, דו זאָלסט מיט מיר ווערן שלום.

ער האָט, וויינענדיק, אַרומגענומען זיין פריינט און אים אַיינגע-רוימט אויפן אויער:

— קום מיך זען און ברענג מיט זשילבערט.

נאָך אַלץ אַ צעקריגטער מיט זיינע עלטערן, האָט מאָריס זיך געהייסן אוועקפירן אין דער קליינער וואוינונג אויף רו דע ראָם.

ווי נאָך ער האָט זיך געהאט אויסגעצויגן אויף זיין בעט, אין הינטערגרונד פון שלאָפצימער, וואו די פארהאנגען זענען געווען אַרויפגעצויגן, פונקט ווי אין דעם מאָמענט פון דער אַנטפלעקונג, אַזוי האָט ער דערזען פאר זיך אַרקאַדן און זשילבערט. ער האָט אָנגע-הויבן שטאַרק ליידן פון זיין וואונד, זיין טעמפּעראַטור האָט זיך געהויבן, דאָך איז ער געווען רואיק, צופרידן, גליקלעך. דער מלאך און די פרוי האָבן מיט טרערן אין די אויגן זיך אַ ווארף געטון צופוסנס פון בעט. ער האָט פאראייניקט זייערע הענט מיט זיין לינקער האנט, האָט געשמייכלט צו זיי, האָט יעדערן פון זיי געגעבן אַ צארטן קוש: — איצט בין איך זיכער, אז איך וועל מער מיט אַייך ביידן זיך ניט קריגן. איר וועט מיך מער ניט אָפּנארן. איך ווייס, אז איר זענט אויף אַלצדינג פיאיאק.

זשילבערט, אַ פאַרוויינטע, האָט זיך געשוואוירן פאר מאָריסן, אַז ער איז געווען פארפירט געווארן פון פאלשע אפדוכענישן, אז זי האָט אים ניט געהאט אפגענארט מיט אַרקאַדן, אז זי האָט אים קיינ-מאָל ניט געהאט אפגענארט. און אין גרויסן אָנפלייז פון אויפריכט-טיקייט האָט זי אַליין גענומען גלויבן אין דעם.

— דו טוסט זיך אַליין אומרעכט, זשילבערט, — האָט דער פאַרוואונדעטער איר געענטפערט, — עס איז יאָ געשען. און אַזוי האָט עס באדארפט צו זיין, און עס איז גוט, וואס עס איז געווען. זשילבערט, האָסט געהאט רעכט מיך אפצונארן אויף אַ געמיינעם אופן מיט מיין בעסטן פרוינט, אין אַטידעם צימער. ווען דו וואָלסט עס ניט געטון, וואָלטן מיר איצט ניט געווען דאָ פאראייניקט אַלע דריי און איך וואָלט ניט געווען אדורכגעלעכט די גרעסטע פרייד פון

מיין לעבן. אָ, זשילבערט, ווי אומגערעכט דו ביסט צו פארלייקענען זאכן, וואָס זענען אַן אבסאָלוטער פאַקט!

— אויב דו ווילסט אזוי, מיין פריינט, — האָט זשילבערט אַרויסגעזאגט אַביסל ביטערלעך, — וועל איך דאָס ניט אַפלייקענען. איך טו עס אבער נאָר כדי דיר צוליב צו טון.

מאָרים האָט איר געהייסן זיך זעצן לעבן אים אויפן בעט און געבעטן אַרקאדן אַוועקצוועצן זיך אין דער געבעטער שטוב.

— מיין פריינט, — האָט אַרקאד געזאגט, — איך בין געווען אומשולדיק. איך בין געוואָרן א מענטש. בין תיכף באגאנגען אן עוולה און אזוי ארום האָב איך זיך אויסגעבעסערט.

לאָמיר גארנישט איבערטרייבן, — האָט מאָרים געזאגט, — לאָמיר בעסער שפילן ברידזש.

ווי אָבער דער חולה האָט נאָר געהאט דערזען דריי טייז אין זיין בלאט און געמאָלדן, אז ער האָט ניט קיין טרומפ, אזוי האָט אים גענומען שווינדלען פאר די אויגן; די קאָרטן זענען אים אַרויסגע-פאלן פון די הענט, זיין באַשווערטער קאָפּ איז צוריקגעפאלן אויפן קישן און ער האָט גענומען זיך באַקלאָגן אויף א שטאַרקן קאָפּווייטיק. מאַדאָם דעזאָבעל איז כמעט באלד נאָך דעם אַוועק צו מאַכן ווייזטן; זי האָט געהאַלטן פאַר נויטיק זיך צו ווייזן אין געזעלשאַפט, כדי מיט איר זיכערער און רואיקער האַלטונג אַפצולייקענען די קלאַנגען, וואס האָבן זיך געהאט פארשפרייט וועגן איר. אַרקאד האָט זי באַלייט ביז צו דער טיר און מיט אַ קוש אַריינגעאַטעמט אין זיך איר דופט-קייט, וואס ער האָט זי באלד צוריק אַריינגעבראַכט אין צימער, וואו מאָרים איז געלעגן פאַרזונקען אין אַ דרימל.

— איך בין זייער צופרידן, — האָט מאָרים אַרויסגעמורמלט, — וואָס אלץ האָט זיך אזוי אויסגעלאָזט.

— דאָס, וואָס עס איז געשען, האָט באַדאַרפט געשען, — האָט דער גייסט געענטפערט, — אלע אנדרע מלאכים, ווידערשפעניקע אזוי ווי איך, וואָלטן געטון מיט זשילבערט דאָס איינגענע, וואָס איך. „די פרויען, — זאָגט דער אַפאָסטל, — דאַרפן גאָט בעטן מיט צונע-דעקטע קעפּ, פון וועגן די מלאכים.“ און דער אַפאָסטל רעדט אזוי, ווייל ער ווייס, אז די מלאכים ווערן מבולבל, ווען זיי דערזען שיינע

פרויען. ווי נאָר זיי רירן אָן די ערד, אזוי באַקומען זיי אַ באַגער און זיי טוען לאַבן די שטערבלעכע פרויען. זייער דרוק איז פול מיט קראַפט און זיסקייט; זיי ווייסן דעם סוד פון יענע אומבאשרייבליכע צערטלעכקייטן, וואָס וואַרפן אריין די טעכטער פון די מענטשן אין אָפּגורנטן פון תאוה. זיי לייגן אויף די ליפן פון זייערע גליקלעכע קרבנות אַ בראַנדיקן האַניג, לאָזן לאַנג פליסן אין זייערע אָדערן פלאַ-מיקע שטראָמען, וואָס ברענגען דערפרישונג, און לאָזן זיי איבער, אויסגעשעפטע און פארצויבערטע.

— לאָז מיך געמאך, דו שמוציקע חיה! — האָט דער פאר-וואונדערטער אויסגעשריגן.

— נאָך איין וואָרט, — האָט דער מלאַך געזאגט, — איין איינציק וואָרט, מיינ טייערער מאָרים, כדי זיך צו פארענטפערן, און איך וועל דיך דערנאָך לאָזן רואיק ליגן. עס איז ניטאָ קיין בעסערע זאך, ווי גוטע רעפערענץ-ביכער. כדי דו זאָלסט זיין זיכער, אז איך נאר דיך ניט, מאָרים, זע נאָך מכות דעם ליבן זיך פון מלאכים און פרויען: יוסטין, „אפאָלאָניעס“, 1 און 2; פלאַוויוס יאָזעפוס, „אידישע אַנטיקייטן“, בוך 1, קאפיטל 3; אטענאָגראַם, „וועגן תחיית המתים“, לאַקטאָניוס, בוך 2, קאפיטל 15; טערטוליאַן, „וועגן דעם דעקטוך פון די יונגפרויען“; מאַקוס פון עפעזוס, אין „פסעלום“; אייזעביוס, „עוואַנגעלישע הכנה“, בוך 5, קאפיטל 4; הייליקער אבמראָזיוס, אין דעם בוך „נח און די תיבה“, קאפיטל 5; הייליקער אווגוסטין, „די שטאָט פון נאָט“, בוך 15, קאפיטל 23; פאָטער מעלדאָנאָ, דער יעזואיט, „אָפּהאַנדלונג וועגן דעמאָנס“, זייט 218; פיער לעביע, קיניגלעכער ראַטגעבער...

— אַרקאד, האָב רחמנות! שווייג! שווייג! און טרייב אַרויס אַטידעם הונט פון דאָנען, — האָט מאָרים אויסגעשריגן.

דאָס פנים רויט-אַנגעצונדן, די אויגן אויסגעשטארצט, האָט מאָרים אין היץ זיך אָפּגעדאַכט, אַז ער זעט אויף זיין בעט אַ שוואַרצן וואַכטל-הונט.

מאָדאָם דע לאַ ווערדעליער, וועלכע האָט געהאַט אַ האַנט אין יעדער עלענאָטער אַריסטאָקראַטישער און פאַטריאַטישער אונטער-געמונג, האָט זיך גערעכנט צווישן די באַרעמ-האַרציקסטע קראַנקען-

שוועסטער פון דער הויכער פראנצויזישער געזעלשאַפֿט. זי איז אליין געקומען אויסצוגעפינען די ניים ביי מאָריסן און זיך אָנגעבאָטן צו פארבלייבן מיטן פארוואונדעטן. אָבער אַרקאד, אונטער דער דרינגנדיגער אויפפאָדערונג פון מאַדאַם דעזאַבעל, האָט פארהאקט די טיר גלייך איר אין פנים אריין. אויסדריקן פון סימפאטיע האָבן געדאלטן אין איין פלייצן צו מאָריסן. צוזאמענגעווארפן אויף א טעצל, האָבן די וויזיט־קארטלעך אים געוויזן זייערע אומציייליקע פאָר־ביגענע ווינקלען. מאָסיע לע טריוק דע ריופעס האָט פון די ערשטע געבראכט אין דער וואוינונג פון רו דע ראָם דעם אויסדרוק פון זיין מענערישער סימפאטיע, און אויסציענדיק זיין לאַיאַלע האַנט, האָט ער ווי אן ערן־מאן ביי אן ערן־מאן געבעטן ביים יונגן ד'עספּאַרוויעי פינף־און־צוואנציק לאַידידאָרן אויף צו באַצאָלן אן ערן־חוב.

— אַוודאַי, מיין טייערער מאָריס, דאָס זענען טובות, וואָס ניט ביי יעדן איינעם קאָן מען זיי בעטן!

אין דעמזעלביקן טאָג איז מאָסיע גאַעטאָן געקומען דריקן זיין פלימעניק די האַנט. מאָריס האָט פאר אים פארנעשטעלט אַרקאדן. — דאָס איז מיין שוין־מאַלך, וואָס איר, פעטער, האָט געהאַלטן, אז ער האָט א זייער שיינעם פוס, ווען איר האָט געהאַט דערזען דעם אָפּדרוק פון זיינע טריט אויף דעם מסורדיקן טאַל־פּודער. ער האָט זיך צו מיר באוויזן פאראיאָרן, טאַקע אין אַט־דעם צימער... איר גלויבט עס ניט? עס איז אבער אן אמת!

און ווענדנדיק זיך צום גייסט:

— וואָס זאָנסטו דערויף, אַרקאד? דער גייסטלעכער פאַטוי, וואָס איז א גרויסער טעאָלאָג און א גוטער פריסטער, גלויבט ניט אז דו ביסט א מלאך; און מיין פעטער גאַעטאָן, וואָס ווייס ניט זיין קאַטעכיזם און איז אינגאנצן ווייט פון רעליגיע, גלויבט אויך ניט אין דעם. זיי פארלייקענען דיך ביידע: איינער דערפאר, ווייל ער האָט א גלויבן, דער אנדערער דערפאר, ווייל ער האָט אים ניט. מען קאָן נאָך דעם זיין זיכער, אז דיין געשיכטע, אויב מען וועט זי אַמאָל דערציילן, וועט קוים אויסזען צו זיין באַגלויבט. איבעריקס, דער, וואָס עס וועט אים איינפאלן צו דערציילן אַט־די געשיכטע, וועט ניט זיין קיין מענטש פון גוטן געשמאַק און וועט קיין פיל

אָנערקענונג דערפאר ניט קריגן: זי איז ניט קיין שיינע, די געשיכטע דיינע! איך האָב דיך ליב, איך בין אָבער דיין ריכטער. זינט דו ביסט אריינגעפאלן אין אַטעאיזם, ביסטו געווארן א געמיינער אויסווארף. א שלעכטער מלאך, א שלעכטער פרוינט, א פארעטער, א מערדער. איך רעכן, אז דו האָסט געהאט ברעה מיך צו טויטן, ווען דו האָסט אין גאָרטן אפגעלאָזן דעם שווארצן וואכטל-הונט, ער זאָל זיך מיר אריינפלאַנטערן צווישן די פיס.

דער מלאך האָט אַ צי געטון מיט די אַקסל און זיך געווענדט צו

גאַעטאַנען:

— אַך, מאָסיע, — האָט ער געזאגט, — איך בין גארנישט איבעראשט צו געפינען ביי אייך אזוי ווייניק קרעדיט: מען האָט מיר געזאגט, אז איר זענט ניט שוהרבשווה מיטן אידיש-קריסטלעכן הימל, פון וואנען איך שטאם.

— מאָסיע, — האָט גאַעטאַן געענטפערט, — איך גלויב ניט גענוג אין יעהאָוואַ, אז איך זאָל נאָך גלויבן אין זיינע מלאכים.

— מאָסיע, דער, וואָס איר רופט אים יעהאָוואַ, איז אין דער אמתן א גראָבער און אומוויסנדיקער דעמיאורג, וואָס זיין נאָמען איז יאַלדאַבאַאַט.

— אויב אַזוי, מאָסיע, בין איך דורכאויס גרייט צו גלויבן אין אים. קיום איז ער אומוויסנדיק און באשרענקט, שטעלט זיין עקזיסטענץ מער ניט פאַר פאַר מיר קיין שוועריקייט. ווי גייט עס אים?

— שלים! דעם קומענדיקן חודש גרייטן מיר זיך אים אַרום-

טערצוואוואַרפן.

— דעם זיך ניט איין, מאָסיע. איר דערמאָנט מיר אָן מיין שוואַגער קוויסאַר, וואָס זינט דרייסיק יאָר ריכט ער זיך יעדן פרימאָרגן צו הערן, אז די רעפובליק איז געפאַלן...

— זעסטו, אַרקאַד, — האָט מאָריס אויסגערופן, — מיין פעטער גאַעטאַן האַלט זיך ביי דערזעלביקער מיינונג, וואָס איך. ער ווייס, אז עס וועט זיך דיר ניט איינגעבן.

— און פאַרוואָס, זאָגט מיר, מאָסיע גאַעטאַן, רעכנט איר,

אז עס וועט זיך מיר ניט איינגעבן?

— אייער יאלדאבאָט איז נאָך זייער שטאַרק אין דער וועלט, אויב ניט אין יענער. אמאָל פלעג ער אונטערגעהאלטן ווערן פון זיינע פריסטער, פון די, וואָס האָבן געגלויבט אין אים. היינט ווערט ער געשטיצט פון די, וואָס גלויבן ניט אין אים, פון די פילאָזאָפן. אַנומעלטן האָט זיך געפונען אַ פּעדאַגאָג, מיטן נאָמען פיקראַשאָל, וואָס האָט געוואָלט ברענגען די וויסנשאַפט צו באַנקראַט, כדי צו פאַרבעסערן די געשעפטן פון דער קירך. און אָט ערשט די טעג האָט מען אויסגעפונען דעם פּראַגמאַטיזם, וואָס זיין ציל איז אַן ספּק צו געווינען קרעדיט פאַר דער רעליגיע ביי די סאָציאַליסטיש-דענקענדיקע מענטשן.

— איר האָט געהאַט שטודירט דעם פּראַגמאַטיזם?

— קאָנט איר דאָס אויף מיר גלויבן? אמאָל בין איך געווען לייכטזיניק און האָב זיך פאַרנומען מיט מעטאַפיזיקע. איך האָב געלייענט העגעלן און קאַנטן. מיט די יאָרן בין איך אָבער געוואָרן ערנסט און פאַרנעם זיך ניט מער ווי נאָר מיט ממשותדיקייטן, מיט דעם, וואָס דאָס אויג אָדער דער אויער קאָנען אויפנעמען. די קונסט — דאָס איז דער גאַנצער מענטש. דאָס איבעריקע איז ניט מער ווי אַ חלום.

דער שמועס האָט זיך אַזוי פאַרצויגן ביז אין אָונט אַריין און עס איז דאָרט אַרויסגעזאָגט געוואָרען נבול־פה, פון וועלכער עס וואָלט רויט געוואָרן ניט נאָר אַ קיראַסיר, וואָס דאָס איז ניט פיל געזאָגט, ווייל קיראַסירן זענען אָפטמאָל צניעותדיק, נאָר אפילו אַ פאַריזערין.

מאָסיע סאַריעט איז געקומען זען זיין אמאָליקן תלמיד. ווען ער איז אַריין אין צימער, האָט דער ביוסט פון אַלעקסאַנדער דעספאַרוועי זיך באַוויזן איבער דעם ביבליאָטעקאַרס נאַקעטן שאַרבן. ער איז צוגעקומען נענטער צום בעט. די בלויע פאַר־האַנגען, די גלעזערנע שאַפּע, דער קאַמין זענען תיכה פאַרביטן געוואָרן אויף די ביכער־שראַנקן פון דעם זאַל פון די ביוסטן און גלאָבוסן און דער חלל גלייך איבערגעפילט מיט קאַרטאָנענע קעסטלעך, פאַפּירן און צעטעלעך. מאָסיע סאַריעט האָט זיך ניט געהאַט גענוג אָפּגעשיידט פון זיין ביבליאָטעק, אַז מען זאָל זיך אים קאָנען

פאָרשטעלן אָדער זען אָן איר. ער אַליין איז געווען בלייכער, אומפאַרביקער, אומדייטלעכער, אומממשותדיקער, ווי די פאָרשטע-לונגען, וואָס ער האָט געהאַט אַרויסגערופן.

מאָרים, איצט אַ זייער גוטמוטיקער, אַיז געווען גערירט פון אַט-דעם סימן פון פריינטשאַפט.

— זעצט זיך, מאָסיע סאַריעט, איר קענט מאַדאַם דעזאַבעל. באַקענט זיך מיט אַרקאַדן, מיין שווי-מלאַך. דאָס האָט ער, בעת ער איז נאָך געווען אַן אינ-נראַה, געפלינדערט אין לויף פון צוויי יאָר צייט אייער ביבליאָטעק, אַוועקגענומען פון אייך דעם אַפעטיט צו עסן און צו טרינקען און אייך שיר ניט אַרונטערגעפירט פון זינען. דאָס האָט ער פון דעם זאַל פון די גלאַבוסן אַריבערגעפירט צו מיר אין פּאַויליאָן אַריין הורבעס אַלטע ביכער. איינמאָל האָט ער אונטער אייער נאָז אַוועקגענומען עפעס אַ ווערטפולן באַנד און איז געווען די סיבה פון אייער אַנידערפאלן אויף די שטיגן. אַן אַנדער טאָג האָט ער ביי אייך אַוועקגענומען אַ בראָשורע פון מאָסיע סאַלאָמאָן ריינאָד; געצוואונגען אַרויסצוגיין אינאיינעם מיט מיר (ווייל ער האָט מיך קיינמאָל ניט פאַרלאָזן, ווי איך האָב זיך שפּעטער געהאַט דערוואַסט), האָט ער אַריינגעוואָרפן די בראָשורע אין דינשטאַק פון רו פּרענסעס. אַנטשולדיקט אים, מאָסיע סאַריעט, ער האָט דעמאָלט ניט געהאַט קיין קעשענעס. ער איז געווען אַן אינ-נראַה. עס טוט מיר האַרציק באַנג, מאָסיע סאַריעט, וואָס אַלע אייערע אַלטע ביכער זענען ניט פאַרצערט געוואָרן פון אַ פייער אָדער פאַרפלייצט געוואָרן אין אַ פאַרפלייצעניש. דורך זיי האָט עס מיין מלאַך פאַרלוירן דעם קאַפּ: ער איז געוואָרן אַ מענטש און איז איצט ניט צו נאָט און ניט צו לייטן. איצט בין איך גאָר זיין שווי-מלאַך, און איין גאָט ווייס, מיט וואָס דאָס וועט זיך ענדיקן.

מאָסיע סאַריעט האָט אַלץ אויסגעהערט און זיין געזיכט האָט בעת מעשה אויסגעדריקט אַ טרויער, וואָס איז געווען אַן אַ סוף און אַן אַ גרונד, דעם טרויער פון אַ מומיע. ווען ער האָט זיך אויפגעהויבן אויף אַוועקצוגיין, האָט דער עלנדער ביבליאָטעקאַר איינגערוימט אַרקאַדן אויפן אויער:

— דאָס קינד, נעבעך, איז שטארק קראַנק. ער רעדט פון היץ.
מאָרים האָט דעם אַלטן צוריקגערוּפֿן:

— פֿאַרבלייבט נאָך דאָ, מאָסיע סאַריעט. אירט שפּילן מיט
אונז אין ברידזש. מאָסיע סאַריעט, הערט אויס מיין עצה. טוט
ניט נאָך מיין ביישפּיל, קומט זיך ניט צונויף מיט שלעכטע חברים.
אירט אומקומען. מאָסיע סאַריעט, גייט נאָך ניט אַוועק פֿון דאַנען,
איך וויל ביי אײך בעטן אַ זייער וויכטיקע זאַך: ווען איר וועט
נאָכאַמאָל קומען מיך זען, ברענגט מיר אַ בוך וועגן דעם אמת
פֿון דעליגיע, איך וויל גוט שטודירן. איך מוז צוריקגעבן מיין שווי-
מלאך דעם גלויבן, וואָס ער האָט פֿאַרלוירן.

קאפיטל איין-און-דרייסיק

וואו מען וואונדערט זיך, מיט וואָסער לייכטקייט אַ מענטש, וואָס איז בשבע ערלעך, שרעקעדיק און מילד, קאָן באַגליין אַ שוידערלעך פאַרברעכן.

אַ טיף-באַטריבטער פון דעם יונגן מאָריסעס אומקלאָרע רייד, האָט מאָסיע סאַריעט גענומען אַן אָמניבוס און זיך געלאָזט פאַרן צו פּאָטער גינאַרדאָן, צו זיין פּריינט, צו זיין איין-און-איינציקן פּריינט, צו דעם איינציקן מענטשן אויף דער וועלט, וואָס ער האָט מיט פאַרגעניגן אים געוואָלט זען און הערן ריידן. ווען מאָסיע סאַריעט איז אַריינגעקומען אין דער קראָם אויף רו דע קורסעל, האָט ער דאָרט געהאַט געטראָפּן פּאָטער גינאַרדאָנען אַליין, דרימלענדיק אין דער טיפעניש פון אַ פאַרצייטיקער פּאָטער-שטול. זיין געזיכט, אין מיטן די געלאָקטע האָר און דער רייך-צעבליטער באָרד, איז געווען צונטערדיק רויט; וויאָלעמע אַדערלעך האָבן אַרומגעוועבט די פליגל פון זיין נאָז, וואָס דער וויין פון בורגאַנדיע האָט זי געפאַרבט אין פירפֿלרויט, ניט צו לאָזן מער האַלטן כּסוד, אַז פּאָטער גינאַרדאָן האָט ליב געהאַט צו טרינקען. אַ פּאָר טריט פון אים, אויפן אַרבעט-טיש פון דער יונגער אַקטאָויע, האָט אַ רויז שוין געהאַט אָפּגעוועלקט אין אַן אויסגעטריקענטער וואַזע, און איבערגעריסן אין מיטן דער אַרבעט, איז געלעגן אין אַ קערבל אַקטאָויעס אויסנייעכץ. די יונגע אַקטאָויע פלעג אַלץ אָפּטער און אָפּטער פאַרלאָזן די קראָם און מאָסיע בלאַנסמעניל פלעג אַהין קיינמאָל ניט קומען, ווען זי איז ניט געווען אין דער היים. די סיבה דערפון איז געווען, וואָס זיי פלעגן דריי מאָל אַ וואָך, פינף אַזויגער פאַרנאַכט, זיך צוזאַמענקומען אין אַ האַטעל, לעבן די עלזויער פּעלרער. פּאָטער גינאַרדאָן האָט דערפון גאַרנישט ניט געוואוסט. ער האָט ניט געהאַט געוואוסט פון זיין גאַנצן אומגליק, דאָך האָט ער געליטן.

מאָסיע סאַריעט האָט געדריקט זיין אַלטן פּריינט די האַנט. ער

האָט זיך ניט נאָכגעפרענט אויף דער יונגער אָקטאָוויע, ווייל ער האָט ניט אָנערקענט דעם בונד, וואָס האָט זיי פאראייניקט. ער וואָלט ליבערשט גערעדט פון זעפירען, וואָס איז אזוי אַכזרודיק פאַרלאָזן געוואָרן און וואָס ער האָט געוואונטשן, אז דער אַלטער זאָל זי מאַכן פאַר זיין געזעצלעך ווייב. אָבער מאָסיע סאַריעט האָט געהאַט שכל. ער האָט זיך באַזונגט צו פרעגן גינאַרדאָנען, וואָס ער אַליין מאַכט.

— גרויסאַרטיק, — האָט גינאַרדאָן געענטפערט, כאַטש אין דער אמתן האָט ער זיך געפילט ניט מיט אַלעמען און נאָר געמאַכט דעם אָנשטעל, אז ער איז נאָך אַליז אזוי געזונט און אזוי שטאַרק ווי געווען, — איך האָב, גאָט צו דאַנקען, דערהאַלטן די כוחות פון ערפער און פון גייסט. איך לעב אַ ריין לעבן. לעבט ריין, סאַריעט. די, וואָס פירן אַ ריין לעבן, זענען שטאַרק. פּאָטער גינאַרדאָן האָט יענעם אָונט געהאַט אַרויסגענומען פון דעם קאָמאָד פון וויאַלעטן־האַלץ עטלעכע ווערטפולע ביכער, כדי זיי צו ווייזן אַן אנגעזענעם ביבליאָפיל, מאָסיע וויקטאָר מייער, און נאָכדעם ווי אַט־דער קליענט איז געווען אַוועק, איז דער אַלטער איינגעשלאָפן, ניט צוריקצולייגן זיי אויף זייער פּלאַץ. מאָסיע סאַריעט, וועלכער האָט ניט געקאָנט ביישטיין דעם רייז פון ביכער, האָט געהאַט דערזען אַט־די ביכער אויפן מירמלשטיין פון קאָמאָד און זיי גענומען ניגיריק אַדורכקוקן. דאָס ערשטע בוך, וואָס ער האָט אַדורכגעבלעטערט, איז געווען וואָלטערס „יונגפּרוי“, געבונדן אין מאַראַקאָ־לעדער, מיט דעם ענגלישן המשך. אַוודאי איז זיין פראנצויזישן און קריסטלעכן הארץ ניט צוגעקומען קיין געזונט פון באַוואונדערן אַט־דעם טעקסט און אַט־די אילוסטראַציעס, אָבער אַ שיינער עקזעמפּליאַר האָט אים שטענדיק אויסגעזען צו זיין טונגל־האַפטיק און ריין. ריידנדיק אַליז זייער ליבלעך מיט פּאָטער גינאַרדאָן, האָט ער איינס נאָך איינס גענומען אין האַנט אַריין די ביכער, וואָס דער אַנטיקוואַר האָט זיי געהאַט אָפגעשעצט צוליב דעם איינבאַנד, די אילוסטראַציעס, דעם אָפּשטאַם אָדער דער זעלטנקייט, ערשט מיטאַמאָל האָט ער אַרויסגעלאָזן אַ באַגייסטערטן אויסגעשריי פון פרייד און פון ליבע. ער האָט געהאַט צוריקגעפונען

דעם „לוקרעציוס“ פון דעם פריאָר פון וואַנדאָם, זיין „לוקרעציוס“, און ער האָט אים געדריקט צום האַרצן.

— ענדלעך זע איך אים ווידער, — האָט ער אַרויסגעזאָגט מיט אַ זיפּץ, צוטראַגנדיק דאָס בוך צו די ליפּן.

פּאָטער גינאַרדאָן האָט לכתחילה ניט אינגאַנצן פאַרשטאַנען, וואָס זיין אַלטער פריינט האָט דערמיט געמיינט; ווען אָבער יענער האָט אים געהאַט דערקלערט, אַז דאָס דאָזיקע בוך געהער צו דער ביבליאָטעק פון די ד'עספאַרוויעים, אַז דאָס דאָזיקע בוך איז זיינס, סאַריעטס, און אַז ער וועט עס פּראָסט און פשוט אַוועקנעמען, האָט דער אַנטיקוואַר, אינגאַנצן אַן אויפגעוואַכטער, זיך אויפגעשטעלט און אים קלאָר געמאַכט דעם ענין, אַז דאָס בוך איז זיינס, גינאַר-דאָנס, אַז ער האָט אים געהאַט ריכטיק און געהעריק אָפּגעקויפט און אַז ער וועט אים ניט אַוועקנעבן פאַר ווינציקער ווי פינף טויזנט פּראַנק במזומנים.

— איר פאַרשטייט ניט, וואָס איך זאָג איך, — האָט סאַריעט געענטפערט, — דאָס דאָזיקע בוך געהער צו דער ביבליאָטעק פון די ד'עספאַרוויעים און איך מוז עס אַהין צוריקברענגען.

— „ניט דאָס, האַרץ מיינס...“

— עס איז מיין בוך.

— איר זענט חסר-דעה, מיין גוטער סאַריעט.

ווען גינאַרדאָן האָט באַמערקט, אַז דער ביבליאָטעקאַר האָט אויף אַ רעכטן אמת אויסגעזען צעטראַגן, האָט ער אַוועקגענומען דאָס בוך פון זיינע הענט און געפּראַווט אָפּווערן דעם שמועס אין אַן אנדער ריכטונג.

— האָט איר, סאַריעט, געזען, אַז די שוויינען קלייבן זיך פונאַנדערצונעמען דעם מאַזאַרין-פּאַלאַץ און צו באַדעקן דער רוח זויים מיט וואַסערע קונסטווערק דעם צענטער פון דער שטאָט, דעם שענסטן און חשובסטן פּלאַץ פון פּאַריז? זיי זענען נאָך ערגער פון די וואַנדאַלן: די וואַנדאַלן האָבן חרוב געמאַכט די מאָנומענטן פון דער אַנטיקער צייט, זיי האָבן זיי אבער ניט פאַרביטן אויף מיאוסע געביידעס און אויף בריקן אין אַ שענדלעכן סטיל, ווי די בריק פון אַלעקסאַנדער דעם דריטן. אויך אייער אָרעמע רו גאַראַנטיער איז

געווארן צום רויב פון די בארבארן. וואָס האָבן זיי געטון מיט דער שיינער בראָנזענער מאַסקע פון דעם פאַלאַצ־פּאַנטאַן ? מאַסיע סאַריעט האָט אָבער גאַרנישט ניט געהערט. — גינאַרדאָן, איר האָט מיך ניט פאַרשטאַנען. הערט מיך אויס. דאָס דאָזיקע בוך געהער צו דער ביבליאָטעק פון די ד'עספאַרוויעים. עס איז פון דאָרט אוועקגענומען געוואָרן. ווי אזוי ? פון וועמען ? דאָס ווייס איך ניט. עס זענען אין דער ביבליאָטעק פאַרעקומען שרעקלעכע און מיסטעריעזע זאַכן. קורץ, דאָס בוך איז צוגעגבעט געוואָרן. מוז איך דען, מיין גוטער פריינט, זיך ווענדן צו אייער געפיל פון דער שטרענגסטער ערלעבקיט ? איר ווילט דאָך ניט אָנגענומען ווערן פאַר אַ סוחר פון געגנבעטע זאַכן. גיט מיר אוועק דאָס בוך. איך וועל עס אומקערן צוריק צו מאַסיע ד'עספאַרוויע, וועלכער וועט אייך אָן שום ספק דערפאַר גוט באַלוינען. פאַרלאָזט זיך אויף זיין גרויסמוט און האַנדלט, ווי עס פאַסט פאַר אַ פּינעם מענטשן ווי איר.

דער אַנטיקוואַר האָט געשמייכלט מיט אַ ביטערן שמייכל. — איך זאָל זיך עס פאַרלאָזן אויף דעם גרויסמוט פון אַט־דעם אַלטן קמצן ד'עספאַרוויע, וועלכער וואָלט בראַי אָפּגעשוּנדן אַ פּליי צו קריגן איר פעל ! קוקט מיך אָן, מיין גוטער סאַריעט, און זאָגט מיר, צי זע איך אויס ווי אַ תּם. איר ווייסט גאַנץ גוט, אז ד'עספאַר־ווייע האָט זיך אָפּגעזאַגט צו באַצאָלן אַ טאַנדעט־הענדלער פּופּציק פּראַנק פאַר אַ פּאַרטערט פון זיין עלטער־זיידן אלעקסאַנדער ד'עס־פאַרוויע, געמאַלט פון הערסאַן, און אז אַט־דער עלטער־זיידע איז ערהיים פאַרבליבן אויף דעם בולוואַר מאַנפאַרנאַס, קעגנאיבער דעם בית־עולם, אויף דעם געשטעל פון אַ אידישן קרעמער, וואו אלע הינט פון קוואַרטל קומען אויף אים משתין צו זיין... איך זאָל זיך עס פאַרלאָזן אויף דעם גרויסמוט פון מאַסיע ד'עספאַרוויע ! ... אַן איינפאַל אביסל ! ...

— נו, גוט, גינאַרדאָן, איך נעם זיך אונטער צו באַצאָלן אייך אַליין די באַלוינונג, וואָס מענטשן וועלן צופּסקנען. איר הערט ? — זייט ניט צו גוט מיט אומדאַנקבאַרע לייט, מיין גוטער סאַריעט. אַט־דער ד'עספאַרוויע האָט אוועקגענומען אייער וויסן,

אזייער מי, אזייער נאנץ לעבן פאר א געהאלט, וואס אפילו א משרת וואלט זיך דערפון אָפּגעזאָגט. לאָזט עס געמאָך... איבעריקס, עס איז צו שפעט. דאָס בוך איז פאַרקויפט...

— פאַרקויפט? ... וועמען? ... — האָט סאַריעט געפרעגט מיט אַנגסט.

— וואָס גייט עס אַייך אָן? איר וועט עס מער ניט אָנקוקן; איר וועט מער דערפון ניט הערן ריידן. עס ווערט אוועקגעפירט קיין אמעריקע.

— קיין אמעריקע? דער „לוקרעציוס" פון פּיליפּ דע וואַנדאָם, מיט די אָנמערקונגען אין וואָלטערס האַנטשריפט, מיין „לוקרעציוס" — קיין אמעריקע!

פאָטער גינאַרדאָן האָט זיך פּונאַנדערגעלאַכט.

— מיין גוטער סאַריעט, איר דערמאָנט מיר אָן דעם ריטער פון גריע, ווען ער דערווייט זיך, אז זיין האַרזיגעליבטע וועט אריבערגעפירט ווערן קיין מיסיסיפּי. „מיין האַרזיגעליבטע קיין מיסיסיפּי! ..."

— ניין, — האָט מאָסיע סאַריעט, א בלייך־געוואַרענער, געענטפערט, — ניין, דאָס דאָזיקע בוך וועט ניט אוועקגעפירט ווערן קיין אמעריקע. עס וועט, ווי עס געהער צו זיין, צוריק אָנקומען אין דער ביבליאָטעק פון די ד'עספאַרוויעים. ניט עס מיר אוועק, גינאַרדאָן.

דער אַנטיקוואַר האָט צום צווייטן מאל געוואלט מאַכן א סוף צו דעם שמועס, וואָס האָט אויסגעזען אָנצונעמען א שלעכטע ווענדונג.

— מיין גוטער סאַריעט, איר זאָגט מיר גאַרנישט וועגן מיין גרעקאָ. איר קוקט אים אפילו ניט אָן. עס איז דאָך א וואונדערלעך ווערק.

און אַוועקשטעלנדיק דאָס בילד אונטער א בעסערן ליכט, האָט גינאַרדאָן גערעדט ווייטער:

— איר זעט אַט־דעם הייליקן פּראַנצזיס, נאָטס אַרעמאַן, יעזוסעם ברודער, זיין סאַזשעדיקער קערפּער הויבט זיך אַרויף צום הימל ווי דער רויך פון א קרבן, וואָס איז אנגענעם צו גאָט, ווי הכלס קרבן.

— דאָס בוך, גינאַרדאָן, — האָט סאַריעט געזאגט, ניט אויס-
צודרייען דעם קאַפּ, — גיט מיר אַוועק דאָס בוך.
דאָס בלוט האָט מיטאַמאַל אַ זעץ געטון פּאָטער גינאַרדאָנען אין
קאַפּ אַרײַן. אַן אנגעצונדענער, די אָרערן אויפן שטערן אויפגעלאָפּן,
האָט ער אויסגעשריגן:
— נענוג שוין וועגן דעם צו ריידן!
און ער האָט אַרײַנגעלייגט דעם „לוקרעציוס“ אין קעשענע פון
זײַן ראָק.

דער אַלטער סאַריעט האָט גלייך זיך געטון אַ לאָז צו צום
אַנטיקוואַר און איז אים באַפאַלן מיט אומגעריכטער רציחה; אזא
חלוש ווי ער איז געווען, האָט ער דעם קרעפטיקן גינאַרדאָנען דאָך
אַראָפּגעזעצט אין דער יונגער אַקטאוויעס געבעטער שטול.
גינאַרדאָן, אַ ווײַלד־צעטראָגענער, האָט אויסגעבאַטלט די שרעק־
לעכסטע זידלעריי אויף דעם אַלטן עובר־בטל און מיט אַ זעץ פון
פויסט אים אַפּגעשטופּט פון זיך אויף פיר שפּאַן, אַרויפּשמייסנדיק
אויף דער „קרויננג פון דער יונגפרוי“, אויף פראַ אנדזשעליקאַס
קונסטווערק, וואָס איז אומגעפאַלן מיט אַ קראַך. סאַריעט איז געקור
מען צוריק און געוואָלט אַרויסשלעפּן דאָס בוך פון דער קעשענע, וואו
עס איז געווען באַהאַלטן. פּאָטער גינאַרדאָן וואָלט דאָסמאַל אים
געווען געממיתט, ווען ער וואָלט, אַ בלינד־געוואָרענער פון דעם בלוט,
וואָס האָט אים געהאַט אַ זעץ געטון אין קאַפּ אַרײַן, ניט געווען זיך
אַפּשלאָגן מיט דער זייט אָן אַקטאוויעס אַרבעט־טיש. סאַריעט האָט
זיך אַיינגעקלאַמערט אין דעם צעטומלטן קעגנער, האָט אים פעסט
אַיינגעהאַלטן אין דער ווייכער שטול און מיט זיינע קליינע ביינער־
דיקע הענט אים צוגעדריקט דעם האַלז, וואס שוין אזוי אויך אַ
רויטער, איז ער אַיצט געוואָרן צונטערדיק אָנגעצונדן. גינאַרדאָן
האָט זיך געהאַט אָנגעטון אַ כוח זיך לויז צו מאַכן; אָבער די קליינע
פינגער האָבן דערפילט דאָס ווייכע און וואַרעמע פלייש און זיך אַיינ־
געגראָבן אין דעם מיט ווײַלדער הנאה. אַן אומבאַוואוסטער כוח האָט
זיי געהאַלטן אָנגעבונדן אָן זייער קרבן. גינאַרדאָן האָט געכאַרכלט,
אַ שוים האָט אים גערונען אַרונטער פון אַ מויל־ווינקל. זײַן ריזנ־
דיקער קערפּער האָט אַלע ווײַלע אויפגעציטערט אונטער דעם דרוק;

וואָס ווייטער איז דאָס צוקן געווארן אלץ צאפֿלדיקער און אלץ זעלמער-
נער, ביז וואנען עס האָט אינגאנצן אויפגעהערט. די מערדערלעכע
הענט האָבן ניט נאָכגעלאָזן. מאריעט האָט געמוזט זיך אָנטון א
געוואלטיקן כוח זיי אוועקצונעמען פון דאָרט. עס האָט אים געהא-
מערט אין די שלייפן; דאָך האָט ער געהערט דאָס גערויש פון רעגן,
די פארשטיקט-אָפֿסקלינגענדיקע טריט איבערן טראָטואַר, דאָס ווייטע
אויסשרייען פון די צייטונג-פארקויפער. ער האָט געזען רעגנשירמס,
וואָס האָבן זיך פארבייגעשלייכט אין שאַטן. ער האָט ארויסגעשלעפט
דאָס בוך פון דעם טויטנס קעשענע און איז ארויסגעלאָפֿן.

די יונגע אָקטאוויע איז יענעם אָוונט ניט געקומען צוריק אין
קראָם אריין. זי איז אוועק שלאָפֿן אין א קליינעם ביישטיבל איבער
די אַנטיקין-קראָמען, וואָס מאַסיע בלאַנקמעניל האָט איר ערשט
געהאט געקויפט אויף דערזעלביקער רו דע קורסעל. דער אַרבעטאָרער,
וואָס פֿלעג געוויינטלעך פארשליסן די קראָם, האָט געטראָפֿן דעם
אַנטיקוואַרס קערפער נאָך וואַרעם. ער האָט אריינגערופן די אויפֿ-
זעערין פון הויז, מאַרעם לענען. זי האָט אוועקגעלייגט גינארדאָנען
אויף אַ קאַנאַפֿע, האָט אָנגעצונדן צוויי ליכט, האָט אַריינגעלייגט אַ
בוקסן-אַפֿצווייגל אין אַ שיסעלע הייליק וואסער און צוגעמאַכט דעם
נפֿטר די אויגן. גערופן צו באַשטעטיקן דעם טויט, האָט דער דאָקטאָר
דערקלערט, אז ער איז געקומען פון אַ בלוטשטראָם.

מאַרעם לענען האָט געלאָזט וועגן דעם וויסן זעפֿירן, וועלכע איז
גלייך געקומען צולויפֿן און האָט געוואכט די נאכט איבערן מת. ער
האָט אויסגעזען ווי ער וואָלט געווען איינגעשלאָפֿן. ביים ציטערדיקן
שיין פון די ליכט האָט גרעקאָס הייליקער זיך געהויבן ארויף ווי אַ
רויך; דאָס גאָלד פון די פרימיטיווע האָט אפֿגעלויכטן אין שאַטן.
לעבן דעם בר־מינן האָט מען געקאָנט קלאָר ארויסזען באַדוענס אַ
קליינע פרוי, וועלכע האָט זיך געשמירט מיט אַ זאַל. אַ נאַנצע
נאַכט האָט מען אין גאַס, אויף אַ שטח פון פופֿציג שפּאַן, געקאָנט
הערן זעפֿירנס געוויין.

— ער איז טויט, — האָט זי געקלאָגט, — ער איז טויט, מיין
פריינט, מיין גאָט, מיין אלץ איז דער וועלט, מיין ליבע... ניין, ער
איז ניט טויט, ער רירט זיך. דאָס בין איך, מישעל, דאָס בין איך,

דיין זעפירין : וואך אויף, הער מיך אויס. ענטפער מיר, איך האָב
 דיך ליב. אויב איך האָב דיר אַמאָל וויי געטון, זיי מיר מוחל... טויט!
 טויט! אָ, מיין גאָט! זעט, ווי שיין ער איז! ער איז געווען אזא
 גוטער, אזא קלוגער, אזא ליבער! מיין גאָט! מיין גאָט! מיין גאָט!
 ווען איך וואָלט דאָ געווען זיין, וואָלט ער ניט געווען געשטאַרבן.
 מישעל! מישעל!
 אין פרימאָרן איז זי אנשוויגן געוואָרן. מען האָט גערעכנט, אז
 זי איז איינגעשלאָפן. זי איז געווען טויט.

קאפיטל צוויי-און-דרייסיק

וואו נעקסטאָרס פלויט ווערט געהערט אין קלאַדאַמירס שענקל.

מאָדאַם דע לאַ ווערדעליער, וועלכע האָט ניט געקאָנט אַרייַג
דינגען ווי אַ קראַנקע־שוועסטער, איז אין עטלעכע טעג אַרום, בעת
מאָדאַם דעזאַבל אַיז דאָרט ניט געווען, צוריקגעקומען בעטן ביי
מאָריס ד'עספּאַרוויע, ער זאָל מנדב זיין פאַר די קירכן פון פּראַנק־
רייך. אַרקאַד האָט זי צוגעפירט צו דעם חוּלְהַם צוקאַפּנס.

מאָריס האָט איינגערוימט דעם מלאַך אויפן אויער :

— פאַרעטער, די מינוט זאָלסטו מיך באַפרייען פון אַט־דער
מכשפה, אַניט וועסטו זיין פאַראַנטוואַרטלעך פאַר דער קאַטאַסטראַפּע,
וואָס וועט דאָ באַלד פאַרקומען.

— זיי רואיק, — האָט אַרקאַד אַרויסגעזאגט מיט זיכערקייט.

נאָך די אָנגענומענע קאָמפּלימענטן האָט מאָדאַם דע לאַ ווער־
דעליער געמאַכט מאָריס אַ סימן, אז ער זאָל הייסן דעם מלאַך אַרויס־
גיין. מאָריס האָט זיך געמאַכט, ווי ער וואָלט ניט פאַרשטאַנען, און
מאָדאַם דע לאַ ווערדעליער האָט נאָך דעם אַרויסגעגעבן די באַשייַג־
פערלעכע כוונה פון איר וויזט.

— אונזערע קלויסטערס, אונזערע ליבע דאָרפישע קלויסטערס,

וואָס וועט פון זיי ווערן ?

אַרקאַד האָט געקוקט אויף איר מיט אַ מלאַכישן בליק און
געזיפצט.

— זיי וועלן פונאַנדערפאלן, מאָדאַם, אַ חורבן וועט פון זיי
ווערן. און דאָס איז אזא שאָד, אזא שאָד ! איך וועל נאר קיינמאָל
קיין טרייסט זיך ניט קאָנען געפינען. דער קלויסטער איז צווישן די
דאָרפישע שטיבלעך אזוי ווי די הון צווישן אירע קליינע הינדעלעך.

— דאָס איז ריכטיק, — האָט מאָדאַם דע לאַ ווערדעליער

זיך אָנגערופן מיט אַ באַצויבערטן שמייכל, — ריכטיק ווי גאָלד !

— און די גלאַקנטורעמס, מאָדאַם ?

— אַ, מאָסיע, די גלאַקנטורעמס !

— די גלאַקנטורעמס, מאַדאָס, שטעקן אין הימל אַרײַן, ווי
גיגאַנטישע שפּריצער אין די נאַקעטע הינטענס פון די כּרובים.
מאָדאָס דע דאָ ווערדעליער האָט תּיכּף פּאַרלאָזן דאָס הויז.

אין דעמוזעליקן טאָג איז דער גייסטלעכער פּאַטוי געקומען
מבכּר־הולָה זיין דעם פּאַרוואונדעטן. ער האָט אים צוגערעדט צו
פּאַרלאָזן די שלעכטע חברים און איבערצובעטן זיך מיט זיין פּאַר־
מיליע. ער האָט אים אָפּגעשילדערט א מוטער, וואָס פּאַרניסט
טרערן, גרייט אויפצונעמען מיט אָפּענע אַרעמס דאָס צוריקגעפונענע
קינד. ווען מאָרים וואָלט זיך אָנגעטון א שטאַרקן כּוח און זיך
אָפּגעזאָגט פון אַ לעבן אין צעלאָזנקייט און אין פּאַלשע תּענוגים,
וואָלט ער צוריקגעוואונען די רואיקייט פון געמיט און די שטאַרקייט
פון גייסט, וואָלט פּריי געוואָרן פון אָפּדוכענישן, וואָס פּאַרצוקן דעם
מענטשן, און זיך לויז געמאַכט פון דעם יצ־הרע.

דער יונגער ד׳עספּאַרווייעי האָט באַדאַנקט דעם גייסטלעכן
פּאַטוי פאַר דער גוטסקייט און אים פּאַרויכערט אין זיינע רעליגיעזע
געפילן.

— קיינמאָל נאָך, — האָט ער געזאָגט, — בין איך ניט געווען
אַזאַ גלויביקער. און קיינמאָל נאָך האָב איך ניט געהאַט אַזאַ
באַדערפעניש דאָס צו זיין. שטעלט זיך פּאַר, גייסטלעכער פּאַטוי, אז
איך דאַרף דאָס אויפסניי לערנען דעם קאַטעכיזם מיט מיין שוין־
מלאַך, וועלכער האָט אים געהאַט פּאַרגעסן.

דער גייסטלעכער פּאַטוי האָט אַרויסגעלאָזט אַ טיפּן זיפּץ און
פּאַרזאָגט זיין טייער קינד צו טון תּפּילה, מחמת תּפּילה איז די
איינציגע תּרופּה קעגן די סכּנות פון אַ נשמה, וואָס איז אַרײַניג
געפּאַלן אין נעץ פון שטן.

— גייסטלעכער פּאַטוי, — האָט מאָרים געפרעגט, — ווילט
איר, איך זאָל אײַך פּאַרשטעלען מיין שוין־מלאַך? וואָרט צו אַ ווילע,
ער איז אַוועק מיר ברענגען ציגאַרעטן.

— אומגליקלעך קינד!

און דעם גייסטלעכער פּאַטויס קיילעכדיקע באַקן זענען אײַניג
געפּאַלן, ווי אַ סימן פון צער. אָבער כּמעט גלייך נאָך דעם האָבן

זיי, ווי א סימן פון פרייד, זיך צוריק אויסגעפילט. זיין הארץ האָט געהאט פון וואָס צו זיין אויפגעלייגט.

די עפנטלעכע מיינונג איז געוואָרן בעסער. די יאָקאָבינער, די פריימויערער, די אָנהענגער פון קאָאָליציע האָבן אומעמוס געהאט אַ מפלח. די אויבערשטע פון דער געזעלשאפט האָבן געגעבן אַ גוטן ביישפיל. די פראַנצויזישע אַקאָדעמיע האָט געדענקט אויפן געהעריקן שטייגער. די קריסטלעכע שולן האָבן זיך געמערט. די יונגט פון לאַטיינישן קוואַרטל האָט זיך אונטערגעוואָרפן דער סידך און די נאָרמאַל־שולע האָט אַרויסגעגעבן פון זיך די ריחות פון אַ סעמינאַר. דער צלם האָט טריאומפירט. מען האָט אָבער געברויכט צו האָבן געלט, ווידערמאָל געלט און אָבעראַמאָל געלט.

נאָך זעקס וואָכן רו האָט מאָרים ד'עספאַרוועי געקראָגן פון זיין דאָקטאָר די דערלויבעניש אויסצופאַרן אין אַ קארעטע. ער האָט געטראָגן דעם אָרעם נאָכגעהאַנגען אויף אַ שאַליקל. זיין געליבטע און זיין פריינט זענען מיט אים מיטגעפאַרן. זיי זענען אַוועק אין בולאָנער וואַלד און האָבן מיט שטילער פרייד הנאה געהאט צו זען דאָס גראַז און די ביימער. זיי האָבן צו אַלצדינג געשמייכלט און אַלצדינג האָט צו זיי געשמייכלט. זייערע טעותן, ווי אַרקאָד האָט געהאט געזאָגט, האָבן זיי געמאַכט פאַר בעסערע מענטשן. דורך די ניט־פאַראויסגעזעענע אומוועגן פון זיין אייפערזוכט און פון זיין צאָרן איז מאָרים דערגאַנגען צו געמיטלעכקייט און גוטן ווילן. ער האָט נאָך אַלץ ליב געהאַט זשילבערט, ער האָט זי אבער ליב געהאַט מיט אַ שטילער, רואיקער ליבע. דער מלאך האָט באַזערט אָט־די פרוי אַזוי ווי אַלעמאָל, זיין פאַרלאַנג האָט אָבער דורך דעם באַזיץ פאַרלוירן די שאַרפקייט פון נייגיר. זשילבערט האָט איצט גאַרנישט ניט געטון צו געפעלן, זי האָט אָבער דורך דעם נאָך מער געהאַט אויסגענומען. זיי האָבן געטרונקען אין דעם קאַסקאַד מיַלך, וואָס האָט זיי אויסגעזען צו זיין זייער באַטעמט. זיי זענען אַלע דריי געווען אומשולדיק. אַרקאָדן איז גאַר אַרויס פון זינען דאָס אומרעכט פון דעם אַלטן טיראַן פון דער וועלט. מען האָט עס אָבער אים באַלד געלאָזט דערמאָנען.

ווען ער איז צוריקגעקומען אַהיים צו זיין פריינט, האָט ער

דאָרט געטראַפֿן זיטאָן, וועלכע האָט אויף אים געהאט געוואָרט. זי האָט אויסגעזען ווי א סטאַטוע פון עלפאנכין און פון גאַלד.

— איר רופט ביי מיר אַרויס אַ רחמנות־געפיל, — האָט זי אים געזאָגט. — עס קומט דער טאָג, וואָס אזא טאָג איז נאָך ניט געווען זינט דעם אָנהויב פון אַלע צייטן, וואָס אזא טאָג וועט אפשר מער זיך ניט צוריקערן, איידער די זון מיט איר גאַנצער סוויטע וועט אַריינקומען אין דער קאָנסטעלאַציע פון הערקולעס: מיר האַלטן איצט ביים אָנפאַלן אומגעריכט אויף יאַלדראַבאַטאָן אין זיין פאַלאַץ פון פּאַרפיר, און איר, וואָס איר האָט געהאַט אַזוי געברענגט צו באַפרייען די הימלען, איר, וואָס איר האָט זיך געהאַט אַזוי געאַיילט אַריינצוקומען ווי אַ זיגער אין אייער באַפרייטן פּאַטערלאַנד, האָט גאָר מיטאַמאָל אינגאַנצן פאַרגעסן אָן אייערע איידעלע כּוונות און זענט איינגעשלאָפֿן אין די אַרעמס פון מענטשישע טעכטער. וואָס פאַר אַ פאַרגעניגן קאָנט איר האָבן צו פאַרקערן מיט אַמ־די קליינע אומריינע חיות, וואָס זענען צוזאַמענגעשטעלט פון אַזוינע ניט־זיכערע עלעמענטן, אַז מען קאָן זאָגן אויף זיי, אַז זיי רינען אויס אונטער די הענט? אַך, אַרקאַד, איך בין טאַקע געווען גערעכט, וואָס איך האָב ניט געהאַט צו אייך קיין צוטרוי. איר זענט ניט מער ווי אַן אינטעליגענט. איר פאַרמאָגט ניט מער ווי נייגיריקייט. איר זענט ניט פיאיק צו האַנדלען.

— איר האָט וועגן מיר אַ פאַלשע מיינונג, זיטאָ, — האָט דער מלאַך געענטפערט. — עס איז אין דער טבע פון די זין פון הימל ליב צו האָבן די טעכטער פון די מענטשן. דאָס, וואָס דער גוף פון פרויען און פון בלומען איז אַזוי לייכט צום פאַרוועלקן, שטערט זיי גאָרנישט צו צויבערן די חושים. אָבער קיין איינע פון אַמ־די קליינע חיות קאָן מיך ניט מאַכן צו פאַרגעסן מיין שנאה, אַזוי אויך ניט מיין ליבע, און איך בין גרייט זיך אויפצוהויבן קעגן יאַלדראַבאַטאָן.

דערזען, אַז ער איז ביי זיך אַזוי פעסט באַשלאָסן, האָט זיטאָ אויסגעדריקט איר צופרידנקייט. זי האָט אים צוגעגעבן מוט און איז באַשטאַנען דערויף, אַז ער זאָל דערפירן אַמ־די ריזנדיקע אונטער־

נעמנג ביזן סאמע סוף. קיין זאך דארף ניט געטון ווערן אין געאיי, קיין זאך דארף אָבער אויך ניט אָפגעלייגט ווערן.

— א גרויסער אויפטו, אַרקאד, ווערט געשאפן דורך א סך קליינע; די גרויסאַרטיקסטע גאַנצקייט ווערט אויפגעשטעלט דורך א טויזנט אומבאַדייטלעכע פרטים. לאָמיר קיין זאך ניט פאַרזען.

זי איז געקומען אים נעמען צו א פאַרזאַמלונג, וואו זיין בייזיין איז געווען נויטיק. מען האָט דאָרט געזאָלט זיך אָפגעבן דין וחשבון וועגן די כוחות פון די ווידערשפעניקע.

זי האָט צוגעגעבן ניט מער ווי איין וואָרט:

— נעקטאַר וועט דאָרט זיין.

ווען מאָרים האָט דערזען זיטאַן, האָט ער געהאַלטן, אַז זי פאַרמאָגט ניט קיין שום רייז. זי איז אים ניט געפעלן געוואָרן, ווייל זי איז געווען שייין מיט א פולקומער שיינקייט און ווייל די אמתדיקע שיינקייט האָט אין אים אַלעמאָל אַרויסגערופן א פיינלעכע דערשטוינונג. זיטאַ האָט אים אָנגערעגט מיט אַנטיפאַטיע, ווען ער האָט זיך געהאַט דערוואוסט, אַז זי איז געווען א ווידערשפער ניקער מלאך און איז געקומען נאָך אַרקאדן, כדי אים אַוועקצופירן צו די פאַרשווערער. דאָס אַרעמע קינד האָט געפרואווט איינהאַלטן זיין חבר מיט אַלע מיטלען, וואָס זיין שכל און די אומשטענדן האָבן אים געהאַט צוגעשטעלט. זאָל נאָר זיין שווימלאך פאַרבלייבן מיט אים, וועט ער אים מיטנעמען צו א גרויסאַרטיקן „באַקסינג מעטש“, צו א סאָלדאַטן-פאַראד, וואו ער וועט זען פּיאנקאַרעס אַפּאַטעאַז, אָדער גאָר אין א הויז, וואו עס געפינען זיך פרויען, אויסערגעוויינטלעכע מיט זייער שיינקייט, מיט זייערע טאַלענטן, מיט זייער פאַרדאַרבנקייט, אָדער מיט זייער מיאוסקייט. אָבער דער מלאך האָט זיך ניט געלאָזט איינריידן און געזאָגט, אַז ער גייט אַוועק מיט זיטאַן.

— נאָך וואָס?

— צו באַטייליקן זיך אין דער פאַרשווערונג אויף צו באַזיגן

דעם הימל.

— ווידערמאָל אַמדי נאַרישקייט! אַז באַזיגן דעם...

איך האָב דאָך דיר שוין געהאַט אויפגעוויזן, אז דאָס איז אוממעגלעך און אויך ניט ווינטשנסווערט.

— א גוטע נאַכט, מאָריס...

— דו גייסט טאַקע אַוועק? ... נו, גוט, איך וועל דיך באַלייטן. און מאָריס, מיטן אָרעם אַריינגעטון אין שאַליקל, איז מיט גענאַנגען מיט אַרקאַדז און זיטאַזן ביזן מאָרמאַרט, אין קלאָדאַמירס שענקל אַרײן, וואו די טישן זענען געווען געגרייט אין אַ גאַרטן, אונטער אַ גראַז-ביידל.

פּרינץ איסטאַר און טעאַפּיל האָבן זיך שוין דאָרט געהאַט געפונען, אינאַיינעם מיט עפעס אַ קליינער געלער בריאה, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַ קינד און איז אין דער אמתן געווען אַ יאַפּאַנישער מלאַך.

— מען וואַרט ניט מער ווי אויף נעקסטאַרן, — האָט זיטאַ געזאָגט.

און אין דעם מאָמענט האָט דער אַלטער גערטנער זיך געהאַט באַוויזן אָן גערויש. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט. זיין הונט האָט זיך אַוועקגעלייגט ביי זיינע פיס.

די פּראַנצויזישע קיך איז די ערשטע אין דער וועלט. די דאָזיקע גלאָריע וועט אַריבערהילכן אַלע אַנדערע, ווען די מענטשהייט וועט ווערן קליינער און שטעלן די בראַטשפּיז העכער פון דער שווערד. קלאָדאַמיר האָט דערלאַנגט די מלאכים און דעם בשר-יודם, וואָס האָט זיי באַלייט, אַ זופּ פון קרויט און גערויכערטן שוויינען-פּלייש, פּילעי, און נירן, געקאָכט אין וויין, — אַ קלאָרער באַווייז, אז דער דאָזיקער קאָכער פון מאַנמאַרט איז ניט קאַליע געוואָרן פון די אַמעריקאַנער, וועלכע פירן אַרונטער פון וועג די אויסגעצייכנסטע שעפּן פון דער רעסטאָראַציע-שטאַט.

קלאָדאַמיר האָט געעפנט אַ באַרדאָוויין, וואָס כאַטש ניט אַריינגערעכנט צווישן די ערשטע היימישע וויינען פון מעדאָק, האָט ער דאָך מיט זיין אַראַמאַט און מיט זיין טעם געוויזן זיין נאַבעלן אַפּשטאַם. עס איז כּראַי צו פאַרצייכענען, אז נאָך אַטדעם און נאָך אייניקע אַנדערע וויינען, האָט דער באַלעבאָס מיט גרויס אַנשטעל דערלאַנגט אַ ראַמאַניאַישן וויין, וואָס איז געווען אי

שטארק, אי לייכט, אי טערפּקע, אי דעליקאַט, רייך מיט דער אמטדיקער בורגאַנדישער ווייכקייט, פול מיט פייער, היבשעלעך באַרוישנדיק, אַ דערקוויקונג פאַרן געדאַנק און פאַר די חושים.

דער אַלטער נעקטאַר האָט אויפגעהויבן זיין גלאַז און געזאָגט :
— צו דיר, דיאַניזוס, דעם גרעסטן פון די געטער, צו דיר, וואָס וועט צוריקברענגען די גאַלדענע צייט און קומען געבן די שטרעבעלעכע, וועלכע וועלן צוריקריגן זייער העלדישקייט, די טרויבן, וואָס די לעזביער פלעגן אַ לאַנגע צייט אַרונטערנעמען פון די וויינישטאַקן פון מעטומנאַ; די ווייניגערטנער פון טאַזאַס און די ווייסע ראַזשינקעס פון טייך מאַרעאַטיס, די קעלערס פון פאַלערנוס, די ווייניגערטנער פון טמאַלוס, און דעם וויין פון פאַנעי, דעם קיניג פון אַלע וויינען. און דער זאַפט פון אַטדי ווייניגערטנער וועט זיין געטלעך, און די מענטשן, ווי אין די צייטן פון דעם אַלטן סילענוס, וועלן ווערן שיכור פון חכמה און פון ליבע.

ווען מען האָט געהאט דערלאַנגט די קאווע, האָבן זיטא, פריניץ איסטאַר, אַרקאַד און דער יאַפּאַנישער מלאך נאַכאַנאַנד אָפּגעגעבן אַ באַריכט וועגן דעם צושטאַנד פון די כוהות, וואָס זענען געווען פאַרוואַמלט קעגן יאַלדאַבאַאַט.

פאַרלאַזנדיק די אייביקע גליקזעליקייט צוליב די אָפּקומענישן פון ערדישן לעבן, קריגן די מלאכים מער שכל און באַקומען די מיטלען צו נאַרן זיך און די פייאיקייט זיך צו ווידערשפרעכן. און דעריבער זענען זייערע פאַרוואַמלונגען, פונקט ווי ביי די מענטשן, פול מיט טומל און גערודער. האָט איינער פון די פאַרשווערער געבראַכט ציפערן, אַזוי האָבן די איבעריקע תיכף גענומען ריידן קעגן זיי. זיי האָבן ניט געקאָנט אָן קריגעריי מאַכן אַ חיבור פון צוויי צאָלן און די אַריפמעטיקע גופא, אונטערגעוואָרפן דער ליידענשאַפט־לעכקייט, האָט אַזוי אַרום פאַרלוירן איר פעסטקייט. דער כרוב, וואָס האָט געהאַט מיט געוואַלט געבראַכט אַהין דעם גאָטפאַרכטיקן טעאַפּילן, איז געוואָרן אויפגעבראַכט, ווען ער האָט דערהערט, ווי דער מוזיקער זינגט שירה צום האַר פון דער וועלט, און גענומען אים מכבד זיין מיט סטוסאַקעס איבערן קאַפּ, וואָס וואַלטן געקאָנט דערהרגענען אַן אָקס. אָבער דער קאַפּ פון אַ מוזיקער איז האַרטער

פון א געשניצטן אַקסישן שאַרבן. און די סטוסאַקעס, וואָס טעאָפּיל
האַט געקראָגן, האָבן ניט געענדערט די השגה, וואָס דער דאָזיקער
מלאַך האָט זיך געהאַט געשאַפן פון דער געטלעכער השגחה. אַרקאַד
האַט אַקעגן זיטאַס פראַנמאַטיזם אַרויסגעבראַכט באַריכות זיין
וויסנשאַפטלעכן אידעאָליזם, און דער שיינער ערץ־מלאַך האָט אים
געזאָגט, אַז זיין אַרגומענטאַציע איז שוואַך.

— און איר וואונדערט זיך דערויף! — האָט דעם יונגן
מאָריסעס שוץ־מלאַך אויסגערופן — איך אַרגומענטיר, פונקט ווי
איר, אויף דעם מענטשלעכן לשון. און וואָס אַזוינס איז דען דאָס
לשון פון מענטשן, אויב ניט דער חייהשער געשריי אין די וועלדער
אַדער אויף די בערג, וואָס די גאווהדיקע צווייפליכער האָבן אים
נאָר פאַרקאָמפּליצירט און פאַרדאַרבן? נייט זייט אַ בריה, זיטאַ,
און דריקט זיך שכלדיק אויס דורך אַט־דעם געמיש פון צאָרנדיקע
אַדער יאָמערלעכע קלאַנגען. די מלאכים דענקען ניט; די מענטשן,
וואָס זענען העכער פון די מלאכים, דענקען שלעכט. איך רעד דאָ
ניט פון די פראַפּעסאָרן, וואָס רעכענען, אַז זיי קאָנען דעפינירן
דעם אַבסאָלוט מיט דער הילף פון אויסגעשרייען, וואָס זיי האָבן
זיי בירושה פון די מענטשנענלעכע מאַלפעס, פון די בייטל־חיות און
פון די שרצים, זייערע אורעלטערן. עס איז אַן אמתדיקער פאַרכ!
ווי דער דעמיואָרג וואָלט זיך עס אַביסל אַמוזירט, ווען ער וואָלט
געהאַט שכל!

די נאַכט איז געווען אַן אויסגעשטערנטע. דער גערטנער האָט
ניט אויסגערעדט קיין וואָרט.

— נעקטאַר, — האָט דער שיינער ערץ־מלאַך געזאָגט, —
שפּילט פאַר אונז אויף דער פלייט, אויב איר האָט נאָר קיין מוראַ
ניט, אַז דער הימל מיט דער ערד זאָלן דערפון ניט אויפגעטרייסלט
ווערן.

נעקטאַר האָט גענומען זיין פלייט. דער יונגער מאָריס האָט
פאַררויכערט אַ צינאַרעט. דאָס פלעמל האָט אויפגעלויכטן אַ ווילע,
האַט אַוועקגערוקט אין שאָטן אריין דעם הימל מיט די שטערן און
איז באַלד אויסגעגאַנגען. און נעקטאַר האָט באַזונגען אַט־דאָס

פלעמל אויף זיין אינספירירטער פלייט. די זילבערנע שטים האָט זיך אויפגעהויבן און געזאָגט:

— דאָס דאָזיקע פלעמל איז אַ וועלט אַ גאַנצע, וואָס האָט דערפילט איר מזל אין אַ קנאַפער מינוט צייט. עס האָבן זיך דאָרט געהאַט אויסגעפאָרמירט זונען און פלאַנעטן. ווענוס אוראַניאַ האָט געהאַט אויסגעמאַסטן דעם לויף־וועג פון די ספּערן, וואָס האָבן אַרומגעוואַנדערט אין אָט־די אומענדלעכע רוימען. עראַס, דער בכור פון די געטער, האָט אַ הויך געטון — און עס זענען אויפגע־קומען די פלאַנצן, די חיות און די געראַנקען. אין די ציוואַנציק־נעס, וואָס זענען אָפּגעלאָפּן צווישן דעם לעבן און דעם טויט פון אָט־די וועלטן, האָבן ציוויליזאַציעס זיך אויפגעוויקלט און מלוכות האָבן זיך געצויגן אין זייער לאַנגער ירידה. די מוטערס האָבן געוויינט, און די געזאַנגען פון ליבע, די אויסגעשרייען פון שנאה און די זיפּצן פון די קרבנות זענען געגאַנגען ארויף צו די שטומע הימלען. וועדליק איר קליינקייט, האָט די דאָזיקע וועלט פּראָד־פּאַרציואַנעל געדויערט אזוי פיל צייט, וויפיל עס האָט געדויערט און וויפיל עס וועט געדויערן די וועלט, וואָס אייניקע פון אירע אַטאָמען זעען מיר איצט זיך לייכטן איבער אונזערע קעפּ. סיי די ערשטע וועלט, אזוי אויך די אנדערע איז ניט מער ווי אַן אויפבלייז אין דער אומענדלעכקייט.

און ווי נאָר די קלאָרע, לויטערע קלאַנגען האָבן אַרויסגעשטראַמט אין דעם באַצויבערטן הלל אַרויס, אזוי איז פון דער ערד געוואָרן אַ ווייכער וואָלקן, די שטערן האָבן גענומען צייכענען שווינדלדיק־שנעלע לויף־קרייזן, דער גרויסער בער איז צעפאלן געוואָרן און זיינע גלידער האָבן זיך צעשפּרייט איבערן רוים; אַריאָנס גאַרטל איז צערירן געוואָרן, דער פּאַלאַרשטערן האָט פּאַרלאָזן זיין מאַג־נעטישע אַקס; סיריוס, וואָס האָט געהאַט געוואָרפן אויפן האַרזיאָנט זיין ווייס־גליענדיקן פלאַם, איז געוואָרן בלוי, דערנאָך רויט, האָט גענומען צאָנקען און זיך מיטאַמאָל פּאַרלאָשן. די אויפגעטרייסלטע קאַנסעטלאַציעס האָבן פּאַרמירט נייע צייכנס, וואָס זענען אויך באַלד אָפּגעווישט געוואָרן. די מאַנישע פלייט האָט מיט איר כּשוף צונויפגענומען אין איין קורצער וויילע דאָס לעבן און די באַוועגונגען

פון אַטידער וועלט, וואָס זעט אין די אויגן פון מענטשן און מלאכים אויס צו זיין אייביק און אומפארענדערלעך. זי איז שטיל געווארן און דער הימל האָט ווידער אָנגענומען זיין אַנטיקע פאָרם. נעקטאר איז ניט געוואָרן. קלאָדאָמיר האָט געפרעגט זיינע געסט, צי זענען זיי געווען צופרידן מיט דער זוף, וואָס האָט זיך געהאַט געקאָכט גאַנצע פיר-און-צוואַנציק שעה, און ער האָט געלויבט פאר זיי דעם באַזשאַלע-וויין, וואָס זיי האָבן געהאַט געטרונקען. די נאַכט איז געווען אַ שטילע. אַרקאַד, באַלייט פון זיין שווי-מלאך, טעאָפּיל, פּרינץ איסטאר און דער יאַפּאַנישער מלאך האָבן צוגעפירט זיטאַן ביז צו איר וואוינונג.

קאפיטל דריי-און-דרייסיק

ווי א שרעקלעך פארברעכן ווארפט אן אן אימת אויף פאריז.

די שטאָט איז געשלאָפן. די טריט האָבן הויך אָפגעקלונגען איבער דעם ליידיקן ברוקיר. אָנגעקומען צו דער מיטל־הויך פון מאַנמאַרט, צום ראָג פון רו פעיטריער, פאר דער טיר פון דעם שיינעם ערץ־מלאך, איז די קליינע גרופע געבליבן שטיין. אַרמאָד האָט גערעדט וועגן די טראַגעדי און די הערשאַפט; זיטא, מיטן פינגער אויפן טיר־גלעסל, ניט צו באַשליסן זיך אָנצוקליינגען, האָט אים אויסגעהערט. פרינץ איסטאָר האָט מיטן שפיץ פון זיין שטעקן געצייכנט אויפן טראַטואַר פֿלענער פון נייע מעכאַניזמען און אַרויס־געלאָזט אַזא געברום, אַז ער האָט אויפגעוועקט פון שלאָף די איינוואוינער און געבראַכט אין באַוועגונג די לענדן פון די שכנישע פּאַסיפּאַעס. טעאַפּיל בעלע האָט געזונגען אויף די העכסטע טענער די באַרקאַראַלע, וואָס באַשיינט דעם צווייטן אַקט פון „אַלינע, קיניגין פון גאַלקאַנדאַ“. מאַריס, מיט דעם אָרעם אין שאַליקל, האָט זיך געאיכט מיטן יאַפּאַנישן מלאך אין פעכטן מיט דער לינקער האַנט, האָט אַרויסגעזעצט פון ברוקיר פונקען און מיט אַ מוח־שפּאַלטנדיקן קול אויסגעשריגן: „אָנגערירט! אָנגערירט!“

אין דערזעלביקער צייט האָט דער פּאַליצי־אינספּעקטאָר גראַל, אויפן ראָג פון דער אַנדערער גאַס, געחלומט. ער האָט געהאַט די האַלטונג פון אַ רוימישן לעניאָנער און פאַרמאָגט אַלע אייגנשאַפטן פון יענער פּאַרנעמלעך־קנעכטישער ראַסע, וואָס זינט די מענטשן האָבן געהאַט אויפגעבויט שטעט, האַלט זי אויף די מלוכות און שיצט די דינאַסטיעס. דער פּאַליציאַנט גראַל איז געווען פול מיט כוחות און דאָך זייער מיד. ער האָט געלעבט אַ געפּלאָגט לעבן פון שווערער אַרבעט און פון ווייניק שפּייז. אַ מענטש פון פליכט, אָבער דאָך ניט מער ווי אַ מענטש, פלעג ער ניט קאָנען ביישטיין דעם צויבער, דעם רויץ און די חנדלעך פון די גאַלאַנטע מיידלעך, וואָס ער פלעג זיי גאַנצע כאַפטעס טרעפן אין שאַטן אויף

די אויסגעליידיקטע כולוואָרן, אַרום די ליידיקע שטיקער באָרן: ער האָט זיי ליב געהאַט. ער האָט זיי ליב געהאַט ווי אַ סאָלדאַט, שטייענדיק אונטער זיין סאָלדאַטישן געפעק, און ער איז באַהערשט געוואָרן פון אַ מידקייט, וואָס נאָר זיין קוראַזש האָט זי געקאָנט בייקומען. נאָך ניט געהאַט דערגרייכט דעם מיטן פון זיין לעבנס-וועג, האָט ער שוין געבענקט נאָך דער זיסער רו און נאָך דער פרידלעכער פראַצע אויפן לאַנד. אויפן ראָג פון רו מיוֹלעי, אין אַטידער שטילער נאַכט, האָט דער פּאָליציאַנט געחלומט; ער האָט געחלומט פון דעם הויז פון זיין געבוירן, פון דעם קליינעם איילכירט-וועלדל, פון דעם פּאָטערס שטיקל פעלד, פון זיין אַלטער מוטער, וואָס די יאָרן פון שווערער מי האָבן זי איינגעבוין און וואָס ער וועט זי שוין מער קיינמאָל ניט קאָנען זען. אויפגעריסן דורך דעם ביינאַכטיקן טומל פון זיין חלום, איז דער פּאָליציאַנט גראָל צוגע-קומען צום פּלאַץ, וואו עס גייען זיך צונויף די גאַסן מיוֹלעי און פעיטריעי, און האָט אומפריינטלעך באַטראַכט אַטדי הברה פוסטער-פאַנסיקעס, אין וועלכער זיין סאַציאַלער אינסטינקט האָט הושר געווען שונאים פון אָרדענונג. ער איז געווען געדולדיק און פעסט באַשלאָסן. נאָך אַ לאַנגן שטילשווייגן האָט ער אַרויסגעזאָגט מיט אַ מאַוימדיקער רואיקייט:

— צענייט זיך!

אַבער מאַרים און דער יאַפּאַנישער מלאַך האָבן זיך געפאַכטן און גאַרנישט ניט געהערט; דער מוזיקער האָט געהערט ניט מער ווי זיינע אייגענע מעלאָדיעס, פרינץ איסטאַר איז געווען שטאַרק פאַרטון אין די פאַרמעלן פון די אויפרייס-שטאַפן, זיטא האָט מיט אַרקאָדן אַרומגערעדט די גרעסטע אונטערנעמונג, וואָס דער שכל האָט אַמאָל משיג געווען, זינט די זון-סיסטעם איז געווען אַרויס פון איר לכתחילהדיקן נעפיל-צושטאַנד, און אַלע זענען זיי געווען פּרעמד דערפון, וואָס איז געווען אַרום זיי.

— איך זאָג אייך, איר זאָלט זיך פונאַנדערגיין, — האָט דער פּאָליציאַנט גראָל איבערגעחזרט.

דאָסמאָל האָבן די מלאכים שוין געהאַט דערהערט דעם פייער-לעבן באַפעל, זיי האָבן אַבער, צי פון גלייכגילטיקייט אָדער פון

פארצכטונג וועגן, אים ניט אויסגעפאלגט און זענען זיך ווייטער
אָנגעגאנגען מיט זייער שרייען, זייער זינגען און זייער שמועסן.

— הייסט עס, אז איר ווילט, מען זאל איך איינשפארן? —
האָט דער פּאָליציאַנט גראָל אַרויסגעברומט, אַרונטערלאָזנדיק מיט
כוח זיין גרויסע האַנט אויף פּרינץ איסטאַרס אַקסל.

אַן אויפגעבראַכטער פון דעם דאָזיקן באַליידיקנדיקן אָנרי,
האָט דער כּרוב מיט איין קלאַפּ פון זיין שרעקלעכן פּויסט אַ
שליידער געטון דעם פּאָליציאַיִ-אינספּעקטאָר אין רינשטאַק אַרײַן.
אַבער דער פּאָליציאַנט פּעזאַנדע איז שוין געלאָפּן צוהילף זיין
אויבער, און ביידע האָבן זיי זיך אַ וואָרף געטון אויפן פּרינץ און
אים גענומען שלאָגן מיט מעכאַנישער רציחה. ניט געקוקט אויף
דעם כּרובס שטאַרקייט און געוויכטיקייט, וואָלטן זיי אים, אינגאַנצן
אַ צעבלומיקטן, געווען אפשר אוועקגעשלעפט אין דער פּאָליציאַ,
ווען דער יאַפּאַנישער מלאַך וואָלט זיי ניט געווען גאָר אָן מי
אַנדערגעלייגט איינס נאָכן אַנדערן אויף דער ערד, לאָזנדיק זיי
זיך קאַרטשן און מאַכן געוואָלטן אין דער בלאַטע, נאָך איידער
מאָריס, אַרקאַד און זיטאַ האָבן געהאַט באַוווּזן זיך אַריינצומישן.
וואָס איז שייך דעם מלאַך דעם מוזיקער, איז ער אין הוילער ציטער־
ניש געשטאַנען אן א זייט און האָט גערופּן צו די הימלען.

אין דעם דאָזיקן מאַמענט זענען צוויי בעקער־יונגען, אין ווייסע
שירצן און נאַקעטע ביזן גאַרטל, וואָס האָבן געהאַט געקנאָטן טייג
אין אַ שבּנישן קעלער, געקומען צולויפּן אויפן געפילדער. דורך
אַן אינסטינקטיוון געפיל פון סאַציאַלער סאַלידאַרישקייט האָבן זיי
זיך געשטעלט אויף דער זייט פון די אומגעוואָרפענע פּאָליציאַנטן.
ווען טעאָפּיל האָט זיי געהאַט דערזען, האָט ער מיט רעכט זיך
דערשראָקן און גענומען לויפּן; זיי האָבן אים געכאַפט און געזאָלט
איבערגעבן די אַרדענונג־היטער, ווען אַרקאַד און זיטאַ האָבן אים
אַרויסגעריסן פון זייערע הענט. דער קאַמף, אַן אומגלייכער און
אַ שרעקלעכער, איז ווייטער אָנגעגאַנגען צווישן די צוויי מלאכים
און די צוויי בעקער־יונגען. געראָטן אין שטאַרקייט און אין
שיינקייט צו אַן אַטלעט פון ליזיפּוס, האָט אַרקאַד איינגעקלאַמערט
אין זיינע אַרעמס זיין שווערן קעגנער. די שיינע זיטאַ האָט מיט

איר קינזשאַל גערטראָפן דעם בעקער, וואָס האָט זי געהאַט אָנגעגריפן. דאָס בלוט, אַ שוואַרץ שטרעמל, האָט גענומען פליסן איבער זיין האַריקער ברוסט, און די צוויי בעקער־יונגען, פריינט פון געזען, זענען אנדערנגעפאלן אויפן ברוקיר.

דער פּאָליציאנט פעזאנדע איז געבליבן ליגן אַ פארחלשמער, מיטן פנים אין רינשטאַק. אָבער דער פּאָליציִי־אינספעקטאָר גראָל האָט זיך אויפגעהויבן, האָט דערלאָנגט אַ פייה אויף זיין פּאָליציִי־פיפל, וואָס האָט געזאָלט דערהערט ווערן אויפן צווייטן פּאַסטן, און זיך געטון אַ לאָז צו צום יונגן מאָריסן. ניט צו האָבן מער ווי איין אָרעם אויף צו פארטיידיקן זיך, האָט מאָריס מיט דער לינקער האַנט אויסגעשאַסן פון זיין רעוואָלווער אויפן פּאָליציִאָנט, וועלכער האָט זיך אַ כאַפּ געטון מיט דער האַנט ביים האַרצן, האָט זיך געטון אַ וואַקל און איז אַוועקגעפאלן. ער האָט אַרויסגעלאָזט אַ לאַנגן זיכץ און די שאַטנט פון דער אייביקייט האָבן צוגעדעקט זיינע אויגן.

בעת מעשה האָבן די פענצטער פון די אַרומיקע הייזער זיך נאָכאָנאַנד געעפנט און קעפּ האָבן זיך אַריבערגעבוּגן איבער דער גאַס. אַ גערויש פון שווערע טריט האָט זיך געענט. צוויי פּאָליציסטן אויף וועלאַסיפעדן האָבן זיך אַריינגעריסן אין רו פעיטריעי. דאָ האָט פרינץ איסטאַר אַ וואָרף געטון אַ באַמבע, וואָס האָט אויפגעטרייסלט דעם באַדן, אויסגעלאָשן די גאַזלאַמפן, צעשמעטערט הייזער און איינגעוויקלט אין אַ געדיכטן רויך דאָס אַנטרינען פון די מלאכים און פון דעם יונגן מאָריס.

אַרקאַד און מאָריס האָבן גערעכנט, אַז די זיכערסטע זאַך נאָך אָט־דער אַוואַנטורע איז זיך אומצוקערן צוריק צו דער קליינער דירה אויף רו דע ראָם. עס איז געווען זיכער, אַז מען וועט זיי ניט גיין באַלד זוכן, און אפשר נאָר קיינמאַל ניט, מחמת דעם כּרובּם באַמבע האָט צום גליק פּאַרטיליקט אלע עדות פון דער געשעעניש. זיי זענען איינגעשלאָפן מיטן טאָג, און צען אזיינער אינדערפרי, ווען דער דינער האָט אַריינגעבראַכט טיי, האָבן זיי זיך נאָך ניט געהאַט אויפגעכאַפט. עסנדיק דאָס צוגעברוינטע

ברויט מיט פוטער און שינקען, האָט דער יונגער ד'עספאָרווייע געזאָגט צו זיין מלאך :

— איך האָב אַלץ געמיינט, אז אַ פאַרברעכן איז אַן אויסער־געוויינטלעכע זאַך. איצט זע איך, אז איך האָב געהאַט אַ טעות. עס איז די פשוטסטע, די נאַטירלעכסטע האַנדלונג אין דער וועלט.

— און די טראַדיציאָנעלסטע, — האָט דער מלאך געענטפערט. — אין לויף פון לאַנגע יאָרהונדערטער איז פאַרן מענטשן געווען אַ געוויינטלעכע און נויטיקע זאַך צו הרגענען און צו באַרויבן זיינע מיטמענטשן. דאָס ווערט נאָך אַלץ רעקאָמענדירט אין דער מלחמה. עס איז אויך ערנהאַפטיק צו וועלן אַוועקנעמען דאָס מענטשלעכע לעבן ביי געוויסע באַשטימטע אומשטענדן, און מען האָט איך געגעבן רעכט, ווען איר, מאָרים, האָט מיך געוואָלט טויטן, ווייל עס האָט זיך אויך געדאַכט, אז איך בין געווען אין אינטימע באַציאונגען מיט אייער געליבטער. אָבער הרגענען אַ פּאָליציאַנט — דאָס פאַסט ניט פאַר אַ מענטשן פון דער הויכער געזעלשאַפט.

— שווייג! — האָט מאָרים אויסגעשריגן — שווייג, דו אויס־וואורף! איך האָב געהרגט דעם אָרעמען פּאָליציאַנט אינסטינקטיוו, ניט צו וויסן, וואָס איך טו. עס טוט מיר האַרציק באַנג. אָבער ניט איך, נאָר דו, דו ביסט דער שולדיקער, דו ביסט דער מערדער. דו האָסט מיך פאַרשלעפּט אויף אָט־דעם וועג פון מרידה און געוואַלטלעכקייט, וואָס פירט אין שאול תּחיתה אַריין. דו האָסט מיך אומגעבראַכט, דו האָסט מקריב געווען מיין רוח און מיין גליק צו דיין גאווה און צו דיין שלעכטיקייט. און דאָס איז אַלץ אומזיסט, ווייל איך וואָרן דיך, אַרקאַד, דיין אונטערנעמונג וועט זיך דיר ניט איינגעבן.

דער דינער האָט אַריינגעבראַכט די צייטונגען. מאָרים איז געוואָרן בלייך, ווען ער האָט זיי דערזען. מיט גרויסע אַתיות האָבן זיי געמאָלדן וועגן דעם אַטענטאַט אויף רו פעטריעי: אַ פּאָליצי־אינספּעקטאָר דערהרגעט, צוויי וועלאָסיפּעד־פּאָליציסטן און צוויי בעקער־יונגען שווער פאַרוואונדעט; דריי הייער צעשמעטערט, אַ גרויסע צאָל קרבנות.

מאָרים האָט אַרויסגעלאָזן פון די הענט די צייטונג און אַרויס-
געזאָגט מיט אַ שוואַכער, טרערנדיקער שטים :
— אַרקאָד, פאַרוואָס האָסטו מיך ניט דערהרגעט אין דעם
קליינעם גאָרטן פון ווערסאַיל, צווישן די רויזן, אונטער דעם גע-
צוויטשער פון דראָסל ?

אין דערזעלביקער צייט איז אויף פאַרזי אָנגעפאַלן אַן אימה.
אויף די עפנטלעכע פלעצער און אויף די איבערגעפילטע גאַסן האָבן
באַלעבאָסטעס, מיט זייער אויסנייעכץ אין האַנט, אויסגעהערט מיט
שרעק מעשיות וועגן דעם פאַרברעכן און געגעבן די שולדיקע די
שרעקלעכסטע שטראַף. די קרעמער, שטייענדיק אויף די שוועלן פון
זייערע קראָמען, האָבן אַרויפגעלייגט די שולד אויף די אַנאַרכיסטן,
די סינדיקאַליסטן, די סאָציאַליסטן, די ראַדיקאַלן, און געמאַנט די
שטראַף פון געוועזענע. די, וואָס דענקען טיפער, האָבן איינגעזען, אַז
דער איד און דער דייטש האָבן געהאַט אין דעם אַ האַנט, און
געפאַדערט, אַז מען זאָל אַרויסטרייבן פון לאַנד די אויסלענדער. אַ
סך האָבן געלויבט די אַמעריקאַנער זיטן און געהאַלטן, אַז מען
דאַרף זיי לינטשן. צו די ניים, וואָס די צייטונגען האָבן געהאַט
גערדוקט, זענען נאָך צוגעקומען גרויליקע קלאַנגען. מען האָט אין
פאַרשיידענע ערטער געהערט דינאַמיט־אויפרייסן; מען האָט
אומעטום אַנטדעקט באַמבעס. פאַרדעכטיקע פאַרשויוגען, אָנגענומען
פאַר פאַרברעכער, זענען אומעטום שווער געטראָפן געווארן פון דעם
פּאָלס צאָרן און איבערגעגעבן, צעמיתטע, דער גערעכטיקייט. אויף
פּלאַס דע לאַ רעפּובליק האָט די מאַסע צעריסן אויף שטיקער אַ
שיכור, וועלכער האָט געהאַט געשריגן : „נידער מיט דער פּאָליציי !“
דער פּרעזידענט פון מיניסטאַן־דאָט, דער מיניסטער פון גע-
רעכטיקייט, האָט לאַנג זיך געעצהט מיטן פּרעפּעקט פון דער פּאָליציי,
און זיי האָבן באַשלאָסן צו אַרעסטירן אַ פינף־זעקס אַפּאַשעס פון
די דרייסיק טויזנט, וואָס די הויפט־שטאַט פאַרמאַגט, כדי דערמיט
איינצושטיילן די אויפגעקאָכטע פאַרזער. דער שעף פון דער
רוסישער פּאָליציי האָט געהאַט דערקענט אין דעם אַטענטאַט די
מעטאָדן פון די ניהיליסטן און געפאַדערט, אַז מען זאָל איבערגעבן

זיין רעגירונג א טוצן פאליטישע עמיגראנטן, וואָס מען האָט עם אים גלייך באַוויליקט. מען האָט אויך צוגעטראַטן צו מאַכען נאָך עטלעכע דעפּאָרטירונגען צוליב דער זיכערקייט פון דעם שפּאַנישן קיניג.

דערוואָס זיך פון די דאָזיקע ענערגיגע מיטלען, האָט פּאַריז פריי אָפּגעקאָממען, און די אָונט־צייטונגען האָבן באַגריסט די רע־גירונג. די נייע וועגן די פּאַרוואַנדעטע זענען געווען אויסגעצייכנט. זיי זענען געווען אַרויס פון געפּאַר און האָבן געהאַט דערקענט זייערע אָנגרייפער אין די אַלע פּערזאָנען, וואָס מען האָט פאַר זיי פּאַר־געשטעלט.

דער פּאָליציי־אינספּעקטאָר גראַל איז, אמת, געווען טויט, אָבער צוויי באַרעמהאַרציקע שוועסטער האָבן געוואַכט איבער אים און דער פּרעזידענט פון מיניסטער־ראַט איז געקומען אַוועקלייגן דעם ערן־קרייז אויף דער ברוסט פון דעם דאָזיקן קרבן פון פליכט.

ביינאַכט האָט אויסגעבראַכן אַ פּאַניקע. אויף דער אַוועניו דע לאַ רעוואָלט האָבן פּאָליציי־אַגענטן געהאַט באַמערקט אויף אַ ליידיקן פּלאַץ אַ בויד פון וואַנדערנדיקע קאָמעדיאַנטן, וואָס האָט זיי אויסגעזען צו זיין אַ נעסט פון באַנדיטן. זיי האָבן גערופן נאָך הילף, און ווען זייער צאָל איז געוואָרן גרויס, האָבן זיי באַלאַגערט די בויד. לאַיאַלע בירגער זענען צו זיי צוגעשטאַנען; פּופּצען טויזנט דעוואָלוער־שאַסן זענען אָפּגעפייערט געוואָרן. ווען מען האָט אויפגעריסן די בויד מיט דינאַמיט, האָט מען צווישן דעם ברוכוואַרג געפונען דעם טויטן קערפּער פון אַ מאַלפּע.

קאפיטל פיר-און-דרייסיק

וואו מען זעט מאַריסעס און בושאַטס אַרעסטירונג, די קאַטאַסטראַפּע פון דער ביבליאָטעק פון די ד'עספּאַרוויעים און דאָס אַוועקגיין פון די מלאכים.

מאָרים ד'עספּאַרוויעי האָט פאַרבראַכט אַ שרעקלעכע נאַכט. ביים מינדסטן גערויש האָט ער זיך געכאַפט פאַרן רעוואָלווער, ניט צו וועלן אַריינפאַלן אַ לעבעדיקער אין די הענט פון דער גערעכט־טיקייט. אין פּרימאַרן האָט ער געטון אַ ריס די צייטונגען פון דער אויפּזעערינס הענט, איז זיי דורכגעלאָפּן מיט גיריקע אויגן און האָט אַרויסגעלאָזן אַ געשריי פון פּרייד: ער האָט נאָרוואָס געהאַט איבערגעלייענט, אַז דער פּאָליציי־אינספּעקטאָר גראָף, וועלכן מען האָט געהאַט אַריבערגעפירט אין מאָרגן אויף צו פּאַלמעסן, האָט לויט דער אָפיציעלער אונטערזוכונג פון די דאָקטוירים, געהאַט אויפן קערפּער ניט מער ווי זייער לייכטע וואונדן און אַז זיין טויט איז געקומען דורך דעם פּלאַצן פון אַן אַרטעריע.

— זעסטו, אַרקאָד, — האָט ער אויסגערופן מיט אַ טרי־אומפירנדיקער מינע, — זעסטו, איך בין ניט קיין מערדער. איך בין אומשולדיק. איך האָב זיך נאָר קיינמאָל ניט געהאַט פאַר־געשטעלט, אויף ווי ווייט עס איז אַנגענעם צו זיין אומשולדיק. דערנאָך האָט ער זיך פאַרטראַכט און, ווי דאָס טרעפט גע־וויינטלעך, די פאַרטראַכטקייט האָט פונאַנדערגעווייט זיין פּריידיקע שטימונג.

— איך בין אומשולדיק. מען דאַרף אָבער זיך ניט פאַרשטעלן די אויגן, — האָט ער געזאָגט, שאַקלענדיק מיטן קאָפּ, — איך בין איינער פון אַ באַנדע פאַרברעכער, איך לעב מיט באַנדיטן. דו געפינסט זיך אויף דיין ריכטיקן פּלאַץ, אַרקאָד, זוייל דו ביסט אַ צווייפּנימידיקער, גרויזאמער און פאַרדאָרבענער נפּש. איך אָבער קום פון אַ פּיינער פּאַמיליע, האָב געהאַט באַקומען אַן אויסגע־צייכנטע דערציאונג, — און עס פּלאַמט מיר דאָס פנים פון בושא.

— איך, — האָט אַרקאַד געזאָגט, — האָב איך באַקומען
אן אויסגעצייכנטע דערציאונג.
— וואו איז דאָס געשען ?
— אין הימל.

— ניין, אַרקאַד, ניין! האָסט ניט געקראָגן קיין שום
דערציאונג. ווען מען וואָלט אין דיר געווען אַריינגעגעבן פּרינציפּן,
וואָלטו זיי נאָך געהאַט. פּרינציפּן גייען קיינמאָל ניט פּאַרלוירן.
מיך האָט מען פון קינדווייז אָן געלערנט צו רעספּעקטירן די
פּאַמיליע, דאָס פּאַטערלאַנד און די רעליגיע. איך האָב דאָס ניט
פאַרגעסן און וועל דאָס קיינמאָל ניט פאַרגעסן. ווייסטו, וואָס איך
קאָן מער פון אַלץ אין דיר ניט פאַרטראָגן ? ניט דיין פאַרדראַבנ-
קייט, דיין גרויזאַמקייט, דיין שוואַרצע אומדאַנקבאַרקייט; ניט דיין
אַנגאַסטיציזם, וואָס מען קאָן אים, ווען מען וויל שטאַרק, נאָך
ווי עס איז פאַרטראָגן; ניט דיין סקעפּטיציזם, וואָס איז, אַגב, זייער
אַלמאַטאַדיש, וויל זינט עס האָט זיך אָנגעהויבן די נאַציאָנאַלע
דערוואַכונג, איז מען מער ניט סקעפּטיש אין פּראַנקרייך; וואָס
עס שטויסט מיך פון דיר אָפּ, איז דיין שלעכטער געשמאַק, דער
שלעכטער טאָן פון דינע אידיען, די אומעלעגאַנטישקייט פון דינע
לערעס; דו דענקסט ווי אַן אינטעליגענט, דו דענקסט ווי אַ
פּריידענקער, דו האָסט טעאָריעס, וואָס שמעקן מיט ראַדיקאַליזם,
וואָס האָבן דעם שלעכטן ריז פון וואַלגאַרער פּאָליטיק און פון
געמיינע סיסטעמען. גיי דיר! עס קערט מיר די גאַל פון דיר... אַרקאַד,
מיין איינציקער פּריינט, אַרקאַד, מיין אַלטער מלאַך, אַרקאַד, מיין
טייער קינד, הער אויס דיין שווי-מלאַך: גיב נאָך מיין געבעט, זאָג
זיך אָפּ פון דינע נאַרישע געדאַנקען, ווער צוריק אַ גוטער, אַ
פּשוטער, אַן אומשולדיקער, אַ גליקלעכער. טו אָן דיין הוט; קום
מיט מיר אין דער נאָט-דאַם-קירך. מיר וועלן דאָרט גאָט בעטן
און אוועקשטעלן אַ ליכט.

אין דערזעלביקער צייט איז די עפנטלעכע מיינונג נאָך אַלץ
געווען אין אַ ברויזיקן צושטאַנד; די גרויסע צייטונגען, די אַרגאַנען
פון דער נאַציאָנאַלער דערוואַכונג, האָבן אין אַרטיקלען פון אמת-

דיקער דערהויבונג און אמתדיקער טיפקייט אויפגעוויקלט די פילאָזאָפֿיע פון אָט־דעם משונהדיקן אַטענטאַט, וואָס האָט אויפגערוּדערט דאָס געוויסן פון פּאָלס. דער אמתדיקער אָפּשטאַם פון דעם אַטענ־טאַט, זיינע אומדירעקטע, אָבער ווירקעוודיקע סיבות זענען אויפֿ־געדעקט געוואָרן אין די רעוואָלוציאָנערע לערעס, וואָס ווערן פראַנק און פריי פאַרשפּרייט, אין דער הפּקרות פון די געזעלשאַפּטלעכע באַציאָונען, אין דער נאַכלאָזיקייט פון דער מאָראַלישער דיסציפּלין, אין דעם נאַכאַנאַנדיקן אויפרייצן יעדן מין אַפּעטיט, יעדן מין גלוסטונג. כּדי אויסצויעטן דאָס בייז מיטן וואָרצל, וואָלט מען באַדאַרפט נויטיק אָפּשאַפֿן די פּאַלשע אָפּדוכענישן און אומאַפּיעס, ווי אַשטייגער, דעם סינדיקאַליזם, די הכנסה־שטייערן, א. א. וו., א. א. וו., א. א. וו. . . אייניקע צייטונגען, און ניט פון די קלענסטע, האָבן אין דעם ווידעראויפּלעבן פון פאַרבּרעכן געזען די נאַטירלעכע פּרוכט פון גאַטלאַזיקייט, און זיי האָבן געמאַכט דעם אויספיר, אַז דאָס גליק פון דער געזעלשאַפּט ליגט אין דעם איינשטימיקן און אויפריכטיקן צוריקקער צו דער רעליגיע.

אין דעם זונטיק נאָך דעם פאַרבּרעכן איז געווען צו מערקן אין די קירכן אַן אויסערגעוויינטלעכע מאַסע גאַטבעטער.

דער ריכטער סאַלנעיוו, וואָס מען האָט אים איבערגעגעבן צו מאַכן די אונטערזוכונג, האָט קודם כל אויסגעפרעגט די פּערזאָנען, וואָס די פּאָליציי האָט אַרעסטירט, און זיך געהאַט פאַרלוירן צווישן אַנלאָקנדיקע, אָבער פּאַלשע שפּורן; שפּעטער איז אים צוגעשטעלט געוואָרן דער באַריכט פון דעם שפּיאָן מאָנטרעמען, וואָס האָט אים דאָך ארויפגעפירט אויפֿן ריכטיקן וועג און אים געלאָזט באלד איינזען, אַז די באַנדיטן פון לאַ זשאַנשער זענען דאָס געווען די שולדיקע אין דעם פאַרבּרעכן אויף רו פעיטריעי. ער האָט געהייסן געפינען אַרקאַדן און זיטאַן און אַרויסגעגעבן אַ באַפֿעל צו אַרעסטירן פּרינץ איסטאַרן. צוויי פּאָליציי־אַגענטן האָבן געלייגט אויף אים די הענט, כּעט ער איז געווען אַרויסגעקומען פון בושאַטס וואוינונג, וואו ער האָט געהאַט אָפּגעלייגט אַ נייעם מין באַמבעס. דערוואוסט זיך, וואָס די אַגענטן האָבן ברעה צו טון מיט אים, האָט דער ברוב זיך פּונאַנדערגעשמייכלט מיט אַ ברייטן שמייבל און זיי

געפרעגט, צי האָבן זיי מיט זיך עפעס אַ שטאַרקן אויטאָמאָביל. אויף זייער ענטפער, אז זייער אויטאָמאָביל שטייט ביי דער טיר, האָט ער זיי פארזיכערט, אז דאָס איז אַליין, וואָס ער האָט געוואָלט. באַלד נאָך דעם האָט ער אויף די שטיגן צעממיתט די צוויי אנענטן, איז צו צו דעם אויטאָמאָביל, וואָס האָט אויף אים געווארט, האָט אַרונטערגעוואָרפן דעם שאַפער אונטער אַן אָמניבוס, וואָס איז גראָד פאַרבייגעפאַרן, און איז אָפּ פּייל אויסן בייגן, פאַר די אויגן פון אַ צעשראַקענער מאַסע מענטשן.

אין דעמזעלביקן אָונט איז מאַסיע זשאַנקור, דער פּאָליציי-קאָמיסאַר פאַר געדיכט-ענינים, אַריינגעדרונגען אין טעאָפּילס וואוינונג אין דעם מאַמענט, ווען בושאַט האָט געהאַלטן אין זופּן אַ רוי איין אויף דורכצולייטערן איר שטים: יענעם אָונט האָט זי געזאָלט אין דער „נאַציאָנאַלער עלדאָראַד“ זינגען איר ניי ליד: „זיי האָבן עס ניט אין דייטשנלאַנד.“ דער מוזיקער איז ניט געווען אין דער היים. בושאַט האָט אויפגענומען דעם מאַגני-סטראַט מיט אַ שטאַלצקייט, וואָס האָט דערהויבן די פּשוטקייט פון איר קליידונג: זי איז געווען אין איין העמד. דער חשובער מאַגניסטראַט האָט פאַרנומען די פאַרטיטורן פון „אַלינע, קיניגין פון גאַלקאַנדאַ“, און די ליבעס-בריוו, וואָס די זינגערין האָט זיי געהאַט זאָרגלעך באהאַלטן אין דעם שופּלאַד פון איר נאַכט-טיש, מחמת זי האָט געהאַלטן פון אַרדענונג. ער האָט שוין געזאָלט אַוועקגיין, ווען ער האָט דערשפּירט אַ וואַנטשאַפּע און האָט זי נאָבלאָזיק אויפגעעפנט. ער האָט דאָרט געפונען מעכאַניזמען, וואָס מען וואָלט געקאָנט מיט זיי אויפרייסן האַלב פאַריו, און אַ פאַר גרויסע ווייסע פליגל, וואָס ער האָט זיך ניט געקאָנט קלאָר מאַכן ניט זייער נאַטור, אַזוי אויך ניט זייער געברויך. בושאַט איז געבעטן געוואָרן צו פאַרענדיקן איר טואַלעט און איז, ניט געקומט אויף אירע געשרייען, אָפּגעפירט געוואָרן אין דער פּאָליציי.

מאַסיע סאַלנעיוו האָט געאַרבעט מעשים. נאָכדעם ווי ער האָט געהאַט עקזאַמענירט די פאַפּירן, וואָס זענען פאַרנומען געוואָרן אין בושאַטס וואוינונג, האָט ער אַרויסגעגעבן אַ באַפעל צו אַרעסטירן דעם יונגן ד'עספּאַרוויעי. מיטוואַך, דעם 27טן מאי, זיבן

אזייגער אינדערפרי, איז דער באַפעל מיט גרויס פּאַרזיכט אויסגע-
פירט געווארן. זינט דריי טעג איז מאָרים ניט געשלאָפּן; ער האָט
ניט געגעסן, ניט געליבט זיך און ניט געלעבט. ער האָט קיין רגע
ניט געצווייפלט אין דעם כאַראַקטער פון דעם פּרימאָרגנדיקן וויזיט.
ביים אָנבליק פון דעם פּאַליציי־קאָמיסאַר האָט אָן אומגעריכטע
רואיקייט באַהערשט זיינע חושים. אַרקאַד איז ניט געווען געקומען
אַהיים שלאָפּן. מאָרים האָט געבעטן דעם קאָמיסאַר, ער זאָל אויף
אים צוואוואַרטן, און האָט זיך זאָרגלעך אָנגעטון. דערנאָך איז ער
מיטגעגאַנגען מיטן מאַניסטראַט צום אויטאָמאָביל, וואָס איז געווען
געשטאַנען ביי דער טיר. ער האָט געפילט אַ רואיקייט, וואָס האָט
זיך קוים געענדערט, בעת די טיר פון דער קאַנסיערוזשערי* האָט זיך
געהאַט נאָך אים צוגעשלאָסן. פאַרבליבן אַליין אין זיין צעל, האָט
ער זיך אַרויפגעשטעלט אויפן טיש צו זען דעם דרויסן. ער האָט
דערזען אַ ווינקל פון בלויען הימל און האָט אַ שמייכל געטון. זיין
רואיקייט איז געקומען צו אים פון דער מידיקייט פון גייסט, פון
דער פאַרשטאַרטקייט פון די חושים און פון דעם, וואָס ער האָט שוין
מער ניט באַדאַרפט מורא צו האָבן צו ווערן אַרעסטירט. דאָס
אומגליק האָט אים קלוג געמאַכט. ער האָט געפילט, ווי עס גייט
אויף אים די געלייטערטקייט פון יסורים. ער איז ניט געווען ביי
זיך צו שטאַלץ, אזוי אויך ניט צו געפאַלן, און ער האָט זיך אויבער-
געענטפערט אין די הענט פון גאָט. ניט צו וועלן פאַרבאָרגן זיין
שולדיקייט, וואָס ער האָט זי אַליין פאַר זיך קלאָר געזען, האָט ער
זיך געווענדט אין דער מחשבה צו דער געטלעכער השגחה, כדי איר
אָנצוואווייזן, אַז אויב ער איז געווען אַריינגעפאַלן אין צעלאָזנקייט
און מרידה, האָט ער עס געטון מיט דער כוונה צוריקצוברענגען זיין
בלאָנדזעדיקן מלאך אויפן דרד הישר. ער האָט זיך אויסגעצויגן
אויפן בעטל און איז רואיק איינגעשלאָפּן.

פאַריז און די פּראָווינץ האָבן דערפילט אַ פיינלעכע דערשטוי-
נונג, ווען זיי האָבן זיך געהאַט דערוואוסט, אַז מען האָט אַרעסטירט
אַ זינגערין און אַ זון פון אַן אָנגעזעענער פּאַמיליע. אויפגערועדערט

* קאַמען פון באַרימטער פאַריזער תּפּיסה.—איבערזעצער.

דורך די טראגישע בילדער, וואָס די איינפלוסרייכע צייטונגען האָבן פאר איר אָפגעשילדערט, האָט די עפנטלעכע מיינונג געפאָדערט, אז דאָס געזעץ זאָל ברענגען אויף דער אָנקלאַג-באנק די משונה-ווילדע אַנאַרכיסטן, וואָס רויכערן און טריפן מיט בלוט און מיט פייער, און ניט געקאָנט נאָר באַנעמען, אז מען זאָל וואַרפן די שולד אויף דער וועלט פון קונסט און פון עלעגאַנץ. ביי דער דאָזיקער נייע, וואָס ער איז געווען איינער פון די לעצטע צו דערוויסן זיך פון איר, איז דער פרעזידענט פון מיניסטערן-ראַט, דער היטער פון די זינגלען אויפגעשפרונגען פון זיין שטול; די ספינקסן, וואָס האָבן באַצירט די שטול, האָבן ניט אויסגעזען צו זיין אזוי שרעקליך ווי ער. אין אויפשטודער פון ווילדער צעטראַגנקייט האָט ער, לויט נאַפאָלעאָנס שטייגער, צעשניטן מיט זיין מעסערל דאָס רויט-האַלץ פון דעם אימפעריאַלן טיש. און ווען דער ריכטער סאַלנעוו, וואָס ער האָט געהאַט געשיקט נאָך אים, האָט זיך באַוווּן פאַר זיינע אויגן, האָט דער פרעזידענט אַרײַנגעוואַרפן דאָס מעסערל אין סאַמיין אַרײַן, ווי לואי דער פערצענטער האָט געהאַט פאַר לאָזענען אַרויסגעוואַרפען זיין שטעקן דורכן פּענצטער. ער האָט געמאַכט אויף זיך די גרעסטע אָנ-שטרענגונג זיך איינצוהאַלטן און אַרויסגעזאָגט מיט אַ געביטענער שטים:

— זענט איר משוגע? ... איך האָב, דאַכט זיך, אייך שוין געהאַט גענוג אַרויסגעזאָגט מיין מיינונג, אז די פאַרשווערונג איז געווען אַנאַרכיסטיש, אַנטי-סאָציאַל, דורכאויס אַנטי-סאָציאַל און אַנטי-מלוכהדיק, מיט אַ ניואַנס פון סינדיקאַליזם; איך האָב, דאַכט זיך, אייך שוין געהאַט גענוג אויסגעדריקט מיין וואונטש, אז מען זאָל זיך האַלטן אין אַטדי גרעניצן, — און וואָס טוט איר אויף? איר לאָזט די אַנאַרכיסטן און די פריידענקער האָבן אין אונז אַ נקמה. וועמען אַרעסטירט איר? אַ זינגערין, וואָס ווערט פאַרערט פון דעם נאַציאָנאַליסטישן עולם, און דעם זון פון אַ מענטשן, וואָס ווערט הויך געשעצט אין דער קאַטוילישער פאַרטיי, וואָס נעמט אויף אונזערע ביסקאָפן און האָט אַ צוטריט צום וואַטיקאַן; דעם זון פון אַ מענטשן, וואָס קאָן יעדן טאַג באַשטימט ווערן פאַר אַמבאַסאַד-דאָר ביים הויפּסט. מיט איין קלאַפּ באַזייטיקט איר מיר הונדערט

און זעכציק דעפוטאטן און פערציק סענאטאָרן פון רעכטס, פונקט ערב דער דעכאטע וועגן דער רעליגיעזער שלום-מאכונג; איר ברענגט מיך אריין אין א קריג מיט מיינע פריינט פון היינט, מיט מיינע פריינט פון מאָרגן. אויב איר האָט פאַרנומען די ליבעס-בריוו פון דעם יונגן מאָריס ד'עספאַרוויע, כדי אויסצוגעפינען, צי זענט איר אויך אזא אָפגענאַרטער מאַן ווי אָטדער אידיאָט דעזאָבעל, קאָן איך אויך אין דעם פרט געבן מין פאַרויכערונג: איר זענט עס און גאַנץ פאַרזו וויס דערפון. ניט אָבער צוליב דעם פאַרנעמט איר די ריכטער-שטול, אז איר זאָלט זיך אָפּרעכענען פאַר אייערע פערזענלעכע קריוודעס.

— הער היטער פון די זיגלען, — האָט דער ריכטער, שיר ניט צו פלאַצן פון אויפגענונג, אַרויסגעזאָגט מיט א געשטיקטער שטים, — איך בין אַן ערלעכער מענטש.

— איר זענט אַן אידיאָט... און אַ פּראָוויניציאַל. הערט מיך אויס: אויב מאָריס ד'עספאַרוויע און מאַדמואַזעל בושאָט וועלן ניט באַפרייט ווערן אין לויף פון אַ האַלבער שעה צייט, וועל איך אייך צעברעכן ווי מען צעברעכט אַ שטיק גלאָז. גייט!

מאָסיע רענע ד'עספאַרוויע איז אַליין געגאַנגען אָפּנעמען זיין זון פון דער קאָנסיערזשערי און האָט אים צוריקגעבראַכט אין דעם אַלטן הויז פון רו גאַראַנסיער. דער צוריקקער איז געווען אַ טריאומפירנדיקער. עס האָט זיך פאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז דער יונגער מאָריס האָט אין זיין גרויסמוטיקער נאַרישקייט זיך געהאַט באַטייליקט אין אַ פאַרווך צוריקצושטעלן די מאָנאַרכיע און אַז דער ריכטער סאַלנעווי, אַ געמיינער פריימויערער, דאָס ווערק פון קאָמב און אַנדערע, האָט געפרואווט קאָמפּראָמעטירן אָטדעם מוטיקן יונגמאַן, צונויפפאַרנדיק אים מיט באַנדיטן. אזוי האָט אויסגעזען צו גלויבן דער גייסטלעכער פאַטוי, וועלכער האָט געענטפערט פאַר מאָריסן אזוי ווי פאַר זיך אַליין. מען האָט, איבעריקס, געוואוסט, אַז דער יונגער ד'עספאַרוויע, אָפּברעכנדיק די באַציאונגען מיט זיין פאַטער, וועלכער איז געווען אַן אָנהענגער פון דער רעפּובליק, האָט זיך געהאַט אוועקגעלאָזט אויפן וועג פון דעם שטרענגסטן ראַיאָליזם.

די מענטשן, וואָס זענען געווען גוט אינפאַרמירט, האָבן אין זיין אַרעסט געזען די נקמה פון די אידן. איז דען מאָרים ניט געווען באַוואוסט פאַר אַן אַנטיסעמיט? די קאַטוילישע יוגנט איז אַוועק אַרויסצואווייזן דעם ריכטער סאַלנעיוו איר טיפע פאַראַכטונג אונטער די פענצטער פון זיין וואוינונג אויף רו גענעגאַ, קעגנאיבער דער מינצערין.

אויפן בולוואַר דיו פּאַלעי האָט אַ גרופע סטודענטן אונטערגע-
טראָגן מאָרים אַ פּאַלמען-צווייגל.

מאָרים איז געוואָרן טיף גערירט, ווען ער האָט ווידערצמאַל דערזען דאָס אַלטע הויז, וואו עס זענען פאַרביי זיינע קינדערשע יאָרן, און מיט טרערן אין די אויגן איז ער אַריינגעפאַלן אין זיין מוטערס אַרעמס. עס איז געווען אַ שיינער טאַג, וואָס איז אָבער, צום אומגליק, צעשטערט געוואָרן דורך אַ פיינלעכער געשעעניש. מאָסיע סאַריעט, וועלכער איז נאָך דער דראַמע אויף רו דע קורסעל געריט געוואָרן פון זיינען, איז מיטאַמאַל אַריינגעפאַלן אין אַ ווילדקייט. ער האָט זיך פאַרשלאָסן אין דער ביבליאָטעק, וואו ער איז פאַרבליבן גאַנצע פיר-און-צוואַנציק שעה, האָט אַרויסגעלאָזט שרעקלעכע געשרייען און ניט געוואָלט ניט מיט גוטן, ניט מיט בייזן אַרויסגיין פון דאָרטן. ער האָט פאַרבראַכט די נאַכט אין אַ געוואַלטיקער אויפגעגונג, ווייל מען האָט געזען ווי דער לאַמפּ איז אָן אויפהער אַרומגעלאָפן הינטער די פאַרהאַנגען. אין פרימאָרגן, דערהערנדיק היפּאָליטס שטיב, וואָס האָט אים גערופן פון הויף, האָט ער אויפגעפנט אַ פענצטער אין דעם זאַל פון די פּילאָזאָפּן און גלאָבוסן און אַרונטערגעוואָרפן אַ צוויי-דריי גאַנץ וואָגיקע בענד אויפן קאַפּ פון דעם אַלטן משרת. די גאַנצע דינערשאַפט — מענער, פרויען און אינגלעך — זענען זיך אָנגעלאָפּן, און דער ביבליאָטעקאַר האָט גענומען וואַרפן אויף זיי הויפּנס ביכער. געזען, אַז עס האַלט שלעכט, האָט מאָסיע רענע ד'עספּאַרוויעי פאַרבוירן זיין כבוד און זיך אַריינגעמישט. ער האָט זיך באַוויזן אין נאַכטמיצל און אין כאַלאַט און געפרואווט איינטענהן מיטן אַרעמען משוגענעם; אָבער סאַריעט האָט אים, וועמען ער האָט ביז דעמאָלט געהאַט פאַרערט ווי זיין וואוילטוער, אָפּגעענטפערט מיט אַ שטראָם זידלווערטער און זיך

געמיט אים צו באגראָבן אונטער אלע ביבלס, אלע עקזעמפליארן פון
 תלמוד, אלע הייליקע ספרים פון אינדיע און פון פערזיע, אלע
 גריכישע און אלע לאטיינישע פאָטערס, אונטער דעם הייליקן זשאַן
 קריזאָסטאָם, דעם הייליקן גרעגאָרי פון נאַזיאַנס, דעם הייליקן אוֹגוסט־
 טין, דעם הייליקן זשעראָם, אונטער אלע אַפאָלאָגעטן און אונטער
 דער „געשיכטע פון וואַריאַציעס“, נאָטירט פון באַסיוע אליין. די
 אַקטאוואָ-בענד, די קוואַרטאָ-בענד, די פאָליאָ-בענד האָבן מיט שאַנד
 זיך אָפּגעקלאַפט אָן דעם ברקיר פון הויף. גאַסענדיס, פאָטער
 מערסענעס און פאַסקאַלס בריוו זענען פונאַנדערנעפלייגן אויפן ווינט.
 די דינסט, וועלכע האָט זיך געהאַט אָנגעבויגן, כדי צוזאַמענצוקלייבן
 די בלעטער פון רינשטאָק, האָט געקראָגן איבערן קאָפּ מיט אַ ריזנדיקן
 האַלענדישן אַטלאַס. מאַדאַם רענע ד'עספאַרוויע, איבערגעשראַקן
 אויף טויט פון אַטידעם אומהיימלעכן גערויש, איז, אַ קוים אָנגע-
 פאַרבטע, געקומען צוגיין אויפן ביידוואונדער. ווען פאָטער סאַרעט
 האָט זי דערזען, איז זיין ווילדקייט געוואָרן נאָך גרעסער. די ביוסטן
 פון די פאָעטן, די פילאָזאָפן און די היסטאָריקער פון דער אַנטיקער
 צייט, — האַמער, עסכיל, סאַפאָקל, אייריפידעס, העראָדאָט, טוצי-
 דידעס, סאָקראַט, פלאַטאָ, אַריסטאָטל, דעמאָסטען, ציצעראָ, ווירגיל,
 האַראַציוס, סענעקא און עפיקטעט, — זענען, נאָכאַנאַנד אַרונטער-
 געשליידערטע, געפלייגן אַרונטער און צעבראַכן געוואָרן איבערן
 ברקיר; די גלאָבוסן פון דעם הימל און פון דער ערד האָבן זיך
 אַרונטערגעלאָזן מיט אַ מוראדיקן קראַך. נאָך דעם איז געקומען אַ
 שטילקייט, וואָס איז געווען אָנגעזאַפט מיט שרעק און איז באַלד
 איבערגעריסן געוואָרן דורך דעם קלאָרן געלעכטער פון דעם קליינעם
 לעאַן, וועלכער האָט דורך אַ פענצטער צוגעקוקט דעם ספּעקטאַקל.
 אַ שלאָסער האָט געעפנט די טיר פון דער ביבליאָטעק און
 אלע הויזמענטשן האָבן זיך אַהין אַריינגעריסן. אויסכאַהאַלטן
 הינטער בערג מיט ביכער, האָט פאָטער סאַרעט געהאַלטן אין
 צערייסן אויף שטיקער דעם „לוֹרעציוס“ פון דעם פּריאָר פון
 וואַנדאָם מיט די אַנמערקונגען אין וואַלטערס האַנטשריפט. מען
 האָט באַדאַרפט זיך דורכצוברעכן אַ וועג דורך דער דאָזיקער באַ-
 ריקאַדע. ווען דער משוגענער האָט אָבער געהאַט דערזען, אַז זיין

באהעלמעניש ווערט גענומען מיט שטורם, איז ער אנטלאפן דורכן אויבערשטיבל און ארויף אויפן דאך. צוויי שעה כסדר האָט ער דאָרט געמאַכט ווילדע קולות, וואָס האָבן זיך געלאָזט הערן ווייט אַרום. די מאַסע מענטשן, וואָס איז געוואָרן אַלץ גרעסער און גרעסער, האָט זיך גערענגט אויף רו גאַראַנטיער, קוקנדיק אויפן אומגליקלעכן און אַרויסלאָזנדיק אַ געשריי פון שרעק יעדן מאָל, ווען ער האָט געהאט געשטרויכלט אָן די שיפער־שטיינער, וואָס האָבן זיך געבראַכן אונטער זיינע פיס. אויסגעמישט מיט דער מאַסע, האָט דער גייסטלעכער פאַטוי, וועלכער האָט ערוואַרט, אז אַט־אַט וועט דער ביבליאָטעקאַר פון דאָרט אַרונטערפאַלן, געזאָגט פאַר אים ווירוי און זיך געגרייט צו געבן אים די מחילה פאַרן טויט. די פּאָליציי האָט באַוואַכט דאָס הויז און געהאַלטן אָרדענונג. מען האָט אַרויסגערופן די פייערלעשער און באַלד האָבן זייערע טרומייטן אָפּגעקלונגען איבער דער גאַס. זיי האָבן צוגע־שמעלט אַ לייטער צו דער וואַנט פון הויז און נאָך אַ שרעקלעכן קאַמף בייגעקומען דעם ווילד־געוואָרענעם ביבליאָטעקאַר, וועלכער האָט אין זיין פאַרצווייפלטן ווידערשטאַנד זיך אויסגעצופּט אַ שטיק פלייש פון אָרעם. מען האָט אים גלייך אָפּגעפירט אין אַ משוגעים־הויז. מאַרים האָט געגעסן מיטיק אין דער היים און דאָס הויז־געזינט האָט האַרציק געשמייכלט, ווען וויקטאָר, דער אַלטער סאַרווער, האָט דערלאָנגט צום טיש דעם קאַלבסבראַטן. דער גייסטלעכער פאַטוי, זיצנדיק ביי דער רעכטער האַנט פון דער קריסטלעכער מוטער, האָט באַטראַכט מיט שמן־זייתדיקע בליקן די דאָזיקע גאָט־געבענטשטע פאַמיליע. דאָך איז מאַדאַם ד'עספּאַרוויעי געזעסן אַ פאַרזאָרגטע. יעדן טאָג האָט זי געהאַט באַקומען אַנאַנימע בריוו, וואָס זענען געווען פול מיט אַזוי פיל באַליידיקונגען און גראַבקיטן, אז זי האָט זיי לכתחילה צוגערעכענט צו אַן אָפּגעזאָגטן הויז־דינער, זי האָט אָבער איצט געוואוסט, אז זיי קומען פון איר אינגסטער טאָכטער, וועלכע איז געווען נאָך גאָר אַ קינד. דער קליינער לעאָן האָט איר אויך פאַרשאַפט ענמת־נפש. ער האָט זיך ניט געלערנט און געהאַט שלעכטע געוואוינהייטן. ער האָט אַרויסגעוויזן אַ נייגונג צו גרוי־זאַמקייט. לעבעדיקערהייט האָט ער אָפּגעשלייצט די פּעדערן פון זיין

שוועסטערס קאַנאַריקלעך; ער האָט אָנגעשטאַכן מיט שפּילקעס דאָס בענקל, אויף וועלכן מאַדמואַזעל סאַפּאָראַל פּלעג זיצן, און צוגעגנבעט פּערצן פּראַנק ביי אַט־דער אָרעמער מיידל, וואָס פון פּרימאַרגן אָן ביזן אָונט האָט זי מער ניט געטון ווי נאָר געוויינט און זיך געשנייצט די נאָז.

ווי נאָר דער מיטיק איז געווען פּאָריכער, אזוי איז מאָריס, אַן אומגעדולדיקער צוריקצוגעפינען זיין מלאך, אַוועקגעלאָפּן צו דער קליינער וואוינונג אויף רו דע ראָם. ער האָט דערהערט דורך דער טיר אַ גערויש פון שטימען און דערזען אין דעם צימער פון דעם מלאכס אַנטפּלעקונג אַרקאַדן, זיטאַן, דעם מלאך דעם מוזיקער און דעם כּרוב, וואָס האָט, אַן אויסגעצויגענער אויפן בעט, גערויכערט אַ ריזנדיקע ליולקע, פּאַרבּרענענדיק נאָכלאָזיק די קישנס, די ליילעכער און די קאַלדרעס. זיי האָבן זיך אַרומגעכאַפט מיט מאָריסן און אים געלאָזט וויסן וועגן זייער אַוועקגיין. די פּנימער האָבן ביי זיי געשיינט פון פּרייד און פון קאַמפּלוסט. ניט מער, דער אינספּיריר־טער מחבר פון „אַלינע, קיניגין פון נאָלקאַנדאַ“, האָט געגאַסן מיט טרערן און אויפּגעהויבען צום הימל זיינע איבערגעשראַקענע בליקן. דער כּרוב האָט אים ממש פאַר די אויערן אַריינגעצויגן אין דער פּאַרטיי פון ווידערשפּענונג, אַוועקשטעלנדיק פאַר אים די ברירה צו לאָזן זיך שלעפּן איבער די תּפּיסות פון דער ערד, אָדער צו טראָגן אייזן און פייער צום פּאַלאַץ פון יאַלדאַבאַאָט.

מאָריס האָט מיט האַרצווייטיק צוגעזען, אַז זיי האָבן קוים געקאַנט זיך האַלטן אויף דער ערד. זיי האָבן זיך געלאָזט אין וועג אריין, פול מיט באַרעכטיקטער האַפּענונג. אַוודאַי האָבן זיי פּאַרמאַנט ווייניק קריגער אויף אַקעגנצושטעלן די אומצייליקע סאָל־דאַטן פון דעם הימלשן סולטאַן, זיי האָבן אָבער גערעכנט אויסצו־פּילן די ווינציקייט פון צאָל דורך דעם אומווידערשטייילעכן דראַנג פון אַן אומגעריכטער אַטאַקע. עס איז ניט געווען פון זיי פּאַרבּאַרגן, אַז יאַלדאַבאַאָט, וואָס גרייסט זיך מיט זיין אַלזויסנדיקייט, לאָזט זיך אַמאָל נעמען אומגעריכטערהייט; אויך די ערשטע מרידה וואָלט מסתּמא אים געווען אויסגעקומען אומגעריכט, ווען דער ערץ־מלאך

מיכאל וואָלט אים פריער ניט געווען געוואָרנט. די הימלשע אַרמיי האָט ניט געמאַכט קיין שריט ווייטער, זינט איר נצחון איבער די מורדים, פאר דעם אָנהויב פון צייטן. בנוגע דער באַוואָפּענונג און די מלחמה-מאַטעריאַלן, איז זי געווען פונקט אזוי אָפּגעשטאַנען ווי די מאַראָקאַנישע אַרמיי. אירע גענעראַלן זענען איינגעשלאָפּן אין פּוילקייט און אין אומוויסנקייט. איבערגעזעטיקטע פון עשירות און פון כבוד, האָבן זיי בעסער ליב געהאַט דעם עונג יום-טוב, ווי די מיזאַמקייט פון קריג. מיכאל, דער גענעראַליסימוס, א שטענדיק בראַווער און איבערגעגעבענער קריגער, האָט מיט די יאָרהונדערטער פאַרלוירן זיין ברען און זיין קאַמפּלוסט. אַקעגן-אַבער די פאַרשווערער פון 1914 האָבן געהאַט אַ ידיעה אין די נייסטע און פיינסטע אָנווענדונגען פון דער וויסנשאַפט פאר דער קונסט פון צעשטערונג. אַלצדינג איז געווען פאַרטיק און באַשלאָסן. די אַרמיי פון דער מרידה, פאַרזאַמלט אין קאַרפּוסן צו הונדערט טויזנט מלאכים אויף אַלע וויסמענייען פון דער ערד — אויף די סטעפעס, די פּרעיריס און די זאַמד-מרבּריות, אויף די וויסטן פון אייז און פון שניי — איז געשטאַנען גרייט אַ לאָז צו טון זיך אין די הימלען.

דורך ענדערן דעם ריטם פון די אַטאָמען, וואָס שטעלן צוזאַמען זייער סובסטאַנץ, קאָנען די מלאכים דורכקרייצן די פאַרשיינדסטע סביבות. די סובסטאַנץ פון די גייסטער, וואָס האָבן אַראָפּגענידערט אַוויף דער ערד, באַשטייט זינט זייער פאַרמענטשעכונג, פון אַ צוקאַמפּאַקטער מאַסע און זיי קאָנען מער פון זיך אליין ניט פליען; כדי אויפצוהויבן זיך אין די עטערישע ספּערן און דאָרט אומבאַמערקט צוריקקריגן זייער געפּלינגלטיקייט, מוזן זיי אַנקומען צו דער הילף פון זייערע ברידער, וואָס כאַטש ווידערשפּעניקע ווי זיי אליין, האָבן זיי אָבער ניט פאַרלאָזן די הימלען און זענען פאַרבליבן ניט אומממשותדיקע (ווייל אַלצדינג אין דעם אונטווערז איז ממשותדיק), נאָר גלאָררייך אומגעבונדן און באַפּליגלט. אַ געפיל פון פיינלעכער אומרויאיקייט האָט זיכער געמוזט באַהערשן אַרקאַדן, איסטאַרן און זיטאַן, בעת זיי האָבן זיך געגרייט אַריבערצוגיין פון דער געדיכטער אַטמאָספּערע פון דער ערד אין די קלאַרע טיפקייטן פון הימל. ביים אָפּטוקן זיך אין עטער קומט זיי אויס צו מאַכן אַזאַ אַנשטרענגונג, אַז אפילו די

דרייטע פון זיי איילן זיך ניט אוועקצורייסן זיך פון דער ערד. דורכדרינגענדיק די דאָזיקע פיינע סביבה, מוז זייער סובסטאַנץ נופא אויך ווערן פארפיינערט, נעפיל־האפטיק און איבערגיין פון דער מענטשלעכער גרייס צו דער מאָס פון די אויסגעברייטסטע וואַלקן, וואָס האָבן ווען־עס־איז איינגעהילט אונזער ערד. באַלד וועלן זיי מיט זייער גרייס אַריבערשטייגן די טעלעסקאָפישע פלאַנעטן און, ניט־אַנזיכטיקע, אָנוואַגיקע, דורכוואַנדערן אומגעשטערט זייער לויף־וועג. אין דער דאָזיקער אָנשטרענגונג, דער גרעסטער, וואָס די מלאכים זענען בכוח אַרויסצואווייזן, וועט זייער סובסטאַנץ זיין נאָכאַנאַנד הייסער פון פייער און קעלטער פון אייז, און זיי וועלן דערפילן א ווייטיק, וואָס איז ערגער פון טויט.

מאָרים האָט אין אַרקאַדס אויגן איבערגעליענט די געוואַנטקייט און די פיינלעכקייט פון אַזאַ אונטערנעמונג.

— דו גייסט אוועק, — האָט ער אַרויסגעזאָגט מיט געוויין.

— מיר גייען מיט נעקטארן זוכן דעם גרויסן ערץ־מלאך, וואָס

וועט אונז פירן צום זיג.

— וועמען רופסטו עס אַזוי?

— דעם, וואָס דעם דעמיאורגס פריסטער האָבן דורך בלבלים

אים באַקענט געמאַכט פאר דיר.

— אומגליקלעכער! — האָט מאָרים אַרויסגעזויפצט.

און האַלטנדיק דעם קאַפּ אין די הענט, האָט ער געוויינט מיט

אַ גרויס געוויין.

קאפיטל פינף-און-דרייסיק

דאָס לעצטע קאָפיטל, וואו עס ווערט אויפגעוויקלט דעם שטנס דער-
הויבענער חלום.

אַרויפגעקלעמערט די זיבן הויכע טעראסן, וואָס הויבן זיך
אַרויף פון דעם משופעדיקן ברעג פון גאַנגעס־טייך ביז צו די טעמפּל־
לען, פאַרהיילטע אין בינד־נעוועקסן, האָבן די פינף מלאכים דורך
פאַרווישטע שטעגן דערגרייכט דעם ווילדן גאַרטן, און איבערגעפילטן
מיט הענגלען וויינטרויבן און לאַכנדיקע מאַלפּעס, און דאָרט, אין
דער טיף, האָבן זיי געפונען דעם, וואָס זיי זענען אים געקומען
אַהין זוכן. דער ערץ־מלאך איז געלעגן מיטן עלנבייגן אָנגעלייגט
אויף שוואַרצע קישנס, אויסגעהאַפטענע מיט גאַלדיקע פּלאַמען.
לייבן און גאַזעלן האָבן געהויערט ביי זיינע פיס. צוזאַמענגעדרייטע
אויף די ביימער, האָבן שטוביקע שלענג געווענדט צו אים זייערע
פריינטלעכע בליקן. ביים אָנבליק פון די מלאכישע געסט האָט און
אומעט זיך פאַרצויגן איבער זיין געזיכט. שוין אין יענער צייט, ווען
ער, — זיין שטערן געקרוינט מיט טרויבן און טראַגנדיק א סצעפּטער
פון וויינשמענגלעך, — פלעג באַלערנען און טרייסטן די מענטשן, איז
זיין האַרץ ניט איינמאַל איבערגעפילט געוואָרן מיט טרויער; אָבער
קיינמאַל נאָך, זינט זיין גלאַררייכער ירידה, האָט זיין שוין געזיכט
ניט אויסגעדרוקט אַזוי פיל ווייטיק און אַנגסט.

זיטא האָט אים דערציילט וועגן די שוואַרצע פּאַנען, וואָס
זענען פאַרוואַמלט אין מאַסן איבער די וויסטענייען פון דער ערד;
וועגן דער באַפרייאונג, וואָס איז געפלאַנט און צוגעגרייט געוואָרן
אין די הימלשע פּראָווינצן, וואו די ערשטע מרידה האָט שוין אַמאַל
געהאַט אויפגעיערט. און זי האָט צוגעגעבן:

— פירשט, דיין אַרמיי וואַרט אויף דיר. קום און פיר זי
צום זיג!

— פריינט, — האָט דער גרויסער ערץ־מלאך געענטפערט, —
איך האָב געוואוסט נאָך וואָס איר זענט אהער געקומען. פרוכט
און האָניק וואַרטן אויף אייך אין שאַטן פון אַט־דעם גרויסן בוים. די

זון האַלט ביים פאַרגיין אין די ראַזיקע וואַסערן פון הייליקן טייך. איר וועט אונטערליינען אייער האַרץ און זיך איבערנעבן דעם זיסן שלאָף אין דעם דאָזיקן גאַרטן, וואו שכל און לוסט האָבן די ממשלה, זינט איך האָב געהאַט אַרויסגעטריבן פון דאַנען דעם נייסט פון דעם אַלטן דעמיאָורג. מאַרגן וועל איך אייך געבן מיין ענטפער. די נאַכט האָט אויסגעשפּרייט איבערן גאַרטן אירע בלויע דעקטוכן. דער שטן איז איינגעשלאָפן און האָט געחלומט אַ חלום. ער האָט אין חלום געשוועבט איבער דער ערד און זי געזען, אַ באַדעקטע מיט ווידערשפעניקע מלאכים, וואָס זענען געווען שיין ווי געטער און וואָס זייערע אויגן האָבן געוואָרפן פון זיך בליצן. און פון פּאָליוס צו פּאָליוס האָט זיך געהויבן אַרויף צו אים איין געשריי, צונויפגעגאַסן פון מיריאַדן געשרייען, פול מיט בטחון און ליבע. און דער שטן האָט געזאָגט:

— קומט! לאָמיר זוכן דעם אַלטן שונא אין זיין דערהויבענעם

וואוינאַרט.

און ער האָט געפירט איבער די הימלשע פליינען די אומצייליקע חילות פון די מלאכים. מען האָט געלאָזט דעם שטן וויסן, וואָס עס איז דעמאָלט פאַרגעקומען אין דער הימלשער פעסטונג. ווען די נייס פון דער ראַזיקער צווייטער מרידה איז אַהין אָנגעקומען, האָט גאָט דער פּאָטער געזאָגט צום זון:

— דער פאַרביסענער שונא אונזערער הויבט זיך שוין ווידער אויף. לאָמיר באַטראַכטן, ווי אַזוי מיר זאָלן זיך פאַרטיידיקן אין אַט-דער שעה פון סכנה, וואָרען מיר קאָנען נאָך פאַרלירן אונזער הויכע וואוינונג.

און דער זון, איינס מיטן פּאָטער, האָט געענטפערט:

— מיר וועלן מנצח זיין אונטער דעמזעלביקן צייכן, וואָס האָט געבראַכט נצחון קאָנסטאַנטינען.

אַ ווילדע אויפּרעגונג האָט אויסגעבראַכן אויפן באַרג פון גאָט. די געטרייע שרפים האָבן לכתחילה איבערגעענטפערט די ווידער-שפעניקע מלאכים צו שרעקלעכער מאַטערניש, דערנאָך אָבער האָבן זיי באַשלאָסן צו האַלטן מיט זיי מלחמה. דער צאָרן, וואָס האָט געברענגט אין די הערצער, האָט פאַרפלאַמט די פּנימער. זיי האָבן

ניט געצווייפלט אין דעם נצחון, זיי האָבן אָבער מורא געהאט פאר פארזאָרט און געפאָדערט די שטראַף פון אייביקער פינצטערניש פאר שפּיאָנען און העצער. זיי האָבן געשריגן, געזונגען די אלטע הימען און געלויבט דעם האַר פון דער וועלט. זיי האָבן געטרונקען די מיסטישע וויינען. דער מוט זייערער, צופיל אויפגעבלאָזן, האָט געהאַלטן אין פּלאַצן און אַ פאַרבאָרגענע אומראַיקייט האָט זיך אַריינגעשליכט אין די טונקעלע טיפענישן פון זייערע נשמות. דער ערץ-מלאַך מיכאַל האָט איבערגענומען די העכסטע קאָמאַנדע. מיט זיין רואַיקייט האָט ער געשטאַרקט זייער מוט. זיין געזיכט, וואָס האָט דורכגעזיכטיקט זיין נשמה, האָט געוווּן זיין ניט-אַפּשרעקן זיך פאר קיין סכנה. די כּרובים, די ממונים פון די דונערן, וואָס דער לאַנגדויערדיקער שלום האָט זיי אָנגעלאָרן מיט שוועריקייט, זענען אויף זיין באַפעל דורכגעגאַנגען מיט אַ שווערן טראַגט די וואַלן פון דעם הייליקן באַרג, און דורכפירנדיק דעם לאַנגזאַמען בליק פון זייערע אָקסישע אויגן איבער די בליציקע וואַלקן פון זייער האַר, האָבן זיי זיך געמיט צו ברענגען אין אָרדענונג די געטלעכע באַטאַרייען. נאָכדעם ווי זיי האָבן געהאַט רעווידירט די פעסטונגען, האָבן זיי געשוואוירן פארן אלערהעכסטן, אַז אַלץ איז פאַרטיק צום קאַמף. עס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אַ באַראַטונג וועגן די טאַקטישע פּלענער. מיכאַל האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאר דער אָפּענסיווע. „דאָס, — האָט ער, אַן אמתדיקער סאָלדאַט, געזאָגט, — איז דער העכסטער כלל. אַן אָנגרייפער אָדער אַן אָנגעגריפענער. ניטאָ קיין מיטלועג.“

— און וידער, — האָט ער צוגעגעבן, — איז אַטידי אָפּענ-סיווע שטעלונג באַזונדערס צוגעפאַסט צו דער קאַמפּלוסטיקייט פון די טראַגען און די הערשאַפטן.

מער האָט מען ניט געקאָנט אַרויסקריגן קיין וואַרט פון אַט-דעם בראַוון פירער, און דאָס דאָזיקע שטילשווייגן האָט אויסגעזען צו זיין דער צייכן פון אַ גאַן, וואָס איז זיכער אין זיינע כּוחות. ווי נאָר דער סיגנאַל איז געגעבן געוואָרן, אַז דער שונא קומט, אזוי האָט מיכאַל אַרויסגעשיקט אים צו באַגעגענען דריי אַרמיען, אונטער דער קאָמאַנדע פון די מלאכים אוריאַל, רפאל און נבריאַל. די פּאַנען אין די קאָלירן פון אַריענט האָבן געפלאַטערט איבער די

עטערישע פעלדער און די דונערן האָבן זיך געראַלט איבער דעם ברוקיר פון די שטערן. דריי טעג און דריי נעכט האָט מען אויף דעם באַרג פון גאָט ניט געוואוסט וועגן דעם גורל פון די דאָזיקע גלאָררייכע און שרעקלעכע היילות. באַנינען פון פערטן טאָג זענען אָנגעקומען די נייס, אומקלאַרע און אומבאַשטימטע נייס. מען האָט זיך דערוואוסט וועגן ניט־זיכערע נצחונות, וועגן צווייפֿל־האַפטיקע טריאומפן. די גלאָררייכע פאַסטן האָבן זיך אויפגעקליבן און זענען פונאַנדערגעפאַלן אין עטלעכע שעה צייט. רפאלס דונערן, האָט מען פאַרזיכערט, געשליידערט אויף די ווידערשפּעניקע, האָבן פאַרטייליקט נאַנצע עסקאַדראָנען. די טרופן, קאָמאַנדירט פון דער אומריינער זיטאן, זענען, ווי נוט־אינפאַרמירטע לייט האָבן פאַרזיכערט, אומגעקומען אין דעם געווייבל פון אַ פייער־שטורם. מען האָט דערציילט, אַז דער ווילדער איסטאַר איז אַזוי שווינדלדיק־שנעל אַרונטערגעשליידערט געווארן מיטן קאָפּ אראַפּ אין שאַל־תּחתיה אַרײן, אַז די גאַטלעסטערדיקע ווערטער, וואָס האָבן אויסגעבראַכן פון זיין מויל, זענען מגולגל געוואָרן אין אַ שטורמישן ווינט־צוג. מען האָט געוואָלט גלויבן, אַז דער שטן, געשמידט אין דימענטענע קייטן, איז ווידעראַמאָל אַרײנגעוואָרפן געוואָרן אין גיהנום אַרײן. די קאָמאַנדירן פון די דריי ארמיען האָבן דערווייל נאָך ניט געהאַט צוגעשיקט קיין שום נייס. צו די קלאַנגען וועגן גלאָררייכן זיג איז צוגעקומען אַ פאַרשטיקט געמורמל, וואָס האָט אַרויסגערופן אַ מוראַ פאַר אַ ניט־זיכערער שלאַכט, פאַר אַ האַסטיקן צוריקטריט. ביזע צינגער האָבן געטענהט, אַז אַ גייסט פון דער לעצטער קאַטעגאָריע, אַ שוין־מלאַך, דער נישטיקער אַרקאַד, האָט פאַריאָגט און אַרײנגע־בראַכט אין אַ מהומה די גלענצנדיקע אַרמיי פֿון די דריי גרויסע ערץ־מלאַכים.

מען האָט אויך גערעדט וועגן מאַסן־אַפּפּאַלן אין דעם דרום־הימל, וואו די מרידה האָט געהאַט אויסגעבראַכן נאָך פאַרן אָנהויב פון צייטן, און אייניקע האָבן אַפילו געזען שוואַרצע מאַסן גאַטלאָזע מלאַכים, וועלכע זענען צוגעשטאַנען צו די רעבעלישע היילות, וואָס האָבן זיך פאַרמירט אויף דער ערד. אָבער די גוטע בירגער האָבן זיך ניט צוגעהערט צו אַט־די מיאוסע קלאַנגען און זיך געהאַלטן

פעסט ביי די ניים פון נצחון, וואָס זענען איבערגעגאנגען פון מויל צו מויל, צו ווערן דורך דעם נאָך מער פארזיכערט און באפעסטיקט. די הויכע ערטער האָבן אָפגעקלונגען מיט הימען פון פריידיקייט; די שרפים האָבן אויף האַרפן און פסאַלטערן געלויבט דעם אל צבאות, דעם גאָט פון דונער. די שטימען פון די אויסדערוויילטע האָבן זיך פאראייניגט מיט די שטימען פון די מלאכים צו זינגען לויב-געזאנגען צום ניט־אַנזיכטיקן גאָט. ביים געדאַנק וועגן דער שחיטה, וואָס די שלוחים פון דעם הייליקן צאָרן האָבן געמאַכט אויף די ווידערשפעניקע, האָבן יובלדיקע זיפצן זיך געהויבען פון דעם הימלשן ירושלים ארויף צום אַלערהעכסטן. אָבער די פרייד פון די גליק זעליקע, דערגאַנגען פאר דער צייט ביו צו דער העכסטער מדרגה, האָט שוין ווייטער ניט געקאָנט גיין, און דער איבערפלוס פון זייער גליקזעליקייט האָט אָפגעטויט אַלע זייערע געפילן.

די לויבגעזאנגען זענען נאָך ניט געווען פארשטילט געוואָרן, ערשט די שומרים, וואָס האָבן געהאַלטן וואָך אויף דעם באַרג פון גאָט, האָבן אָנגעזאָגט דאָס אָנקומען פון די ערשטע אַנטלאָפּענע פון דער געטלעכער אַרמיי: צעלומפטע שרפים, וואָס זענען גע-פלוין אין אומאַרדענונג, פאַרמלאָזע כרובים, וואָס זענען געגאַנגען אָויף דריי פיס. מיט אַ רואיקן בליק האָט מיכאַל, דער פרינץ פון די קרינער, אָפגעמאַסטן די גרייס פון דעם אונגליק און זיין קלאָרער מוח האָט דורכגעדרונגען די סיבה דערפון. די חיילות פון דעם לעבעדיקן גאָט האָבן אָנגענומען די אָפענסיווע, אָבער דורך איינעם פון יענע פאַטאַלע צופאַלן, וואָס צעשטערן אין מלחמה די פלענער פון די גרעסטע קאָמאַנדירן, האָבן די שונאים אויך אָנגענומען די אָפענסיווע, און אָט האָט מען געזען, וואָס עס איז דערפון אַרויסגע-קומען. ווי נאָך די טויערן פון דער ציטאַדעל האָבן זיך פונאַנדער געעפנט, כדי אויפצונעמען די גלאָררייכע און פאַרמלאָזע רעשטלעך פון די דריי אַרמיען, אזוי האָט אַ פייערדיקער רעגן גענומען פלייצן אויפן באַרג פון גאָט. דעם שטנס חיילות האָבן זיך נאָך ניט געהאַט באַוויזן, ערשט די ווענט פון טאַפּאַז, די קופאַלן פון שמאַראַנד און די דעכער פון דימענטשטיין זענען מיט אַ שרעקלעכען קראַך איינגע-פאלן אונטער דער שיסעריי פון די עלעקטראַפּאָרן. די אַלטע וואָלקן

האַבן געפרואווט אָפּענטפּערן, זייערע דונערן האָבן אָבער ווייט ניט געגרייכט און זיך פאַרלוירן אין די וויסטע פּליינען פון הימל. געטראַפּן פון אַ נײַט־אַנזיכטיקן שונא, האָבן די געטרייע מלאכים פאַרלאָזן די פעסטונג. מיכאל איז געקומען אָנזאָגן זיין גאָט, אז דער הייליקער באַרג וועט אין פּיר־און־צוואַנציק שעה אַריינפאַלן אין די הענט פון די דעמאָנס און אז דער האַר פון דער וועלט מוז מאַכן פּליטה, אויב ער וויל זיך ראַטעווען. די שרפים האָבן אַרייַנגעלייגט אין קופּערטן די איידלשטיינער פון דער געטלעכער קרוין. מיכאל האָט אָנגעבאַטן זיין אָרעם דער קיניגין פון די הימלען און די געטלעכע פּאַמיליע איז דורך אַן אונטערערדישן וועג פון פּאַרפּיר־שטיין אַנטלאָפּן פון פּאַלאַץ. אַ מבול פון פייער האָט געפּלייצט אויף דער ציטאדעל. פּאַרנומען צוריק זיין פּאַסטן אויפן שלאַכטפּעלד, האָט דער גלאָררייכער ערץ־מלאַך דערקלערט, אז ער וועט קיינמאָל ניט קאַפּיטולירן, און באַלד האָט ער געהייסן אַוועקנעמען די פּאַנען פון דעם לעבעדיקן גאָט. אין דעמזעלביקן אָונט איז די אַרמיי פון דער מרידה אַריינגעקומען אין דער דריימאָל הייליקער שטאָט. רייטנדיק אויף אַ פייערדיקן פּערד, האָט דער שטן געפירט זיינע דעמאָנס. הינטער אים האָבן מאַרשירט אַרקאַד, איסטאַר און זיטאַ. פונקט ווי אין דיאָניזוסעס טריאומף־צוג, האָט דער אַלטער געקטאַר געריטן אויף זיין אייזל. ווייט הינטער זיי האָבן געפלאַטערט די שוואַרצע פּאַנען.

דער גאַרניזאָן האָט אַוועקגעלייגט פאַרן שטן די וואַפּן. מיכאל האָט געלייגט צו די פיס פון דעם זיגערישן ערץ־מלאַך זיין בלאַנץ־קעדיקע שווערד.

— נעמט צוריק אייער שווערד, מיכאל, — האָט דער שטן געזאָגט, — לוציפּער גיט זי אייך אַוועק. טראָגט זי פאַר דער פאַרטיידיקונג פון שלום און פון געזעצלעכקייט.

דערנאָך האָט ער געווענדט זיינע בליקן צו די פירער פון די הימלשע שלאַכט־דייען און אויסגערופן מיט אַ קלינגעוודיקער שטיים:

— ערץ־מלאַך מיכאל, און איר, מאַכטיקייטן, טראָנען און הערשאַפטן, שווערט אַלע געטריישאַפט צו אייער גאָט!

— מיר שווערן! — האָבן זיי געענטפּערט בקול אַחד.

און דער שטן האָט ווייטער געזאָגט :

—מאכטיקייטן, טראָגען און הערשאַפטן, פון אלע פאַרנאַנגענע מלחמות וויל איך קיין זאך ניט געדענקען ווי נאָר דעם אומבאַזיגלעכן מוט, וואָס איר האָט געהאַט אַרויסגעוויזן, און אָטדי טריישאַפט, וואָס איר האָט געהאַט אויפגעהיט צו אייער האַר, און דאָס ניט מיר די זיכערקייט אין דער טריישאַפט, וואָס איר האָט מיר נאָרוואָס געהאַט געשוואורן.

דעם צווייטן טאָג, אויף דעם עטערישן פליין, האָט דער שטן געהייסן אויסטילן די שוואַרצע פּאָנען צווישן די טרופּן. די באַפליגלעטע סאָלדאַטן האָבן זיי באַדעקט מיט קושן און נאָס געמאַכט מיט זייערע טרערן.

און דער שטן האָט זיך געלאָזט קרוינען פאַר אַ גאָט. אַפּאָסטאָלן, פּוּפּסטן, יונגפּרויען, מאַרטירער, קדושים, די גאַנצע באַפעל־קערונג פון די אויסדערוויילטע, וואָס בעת דער שרעקלעכער שלאַכט האָבן זיי הנאה געהאַט פון דער זיסער הימלשער רו, האָבן זיך איצט געדענגט אויף די פינקלדיקע ווענט פון דעם הימלשן ירושלים און דער ספּעקטאַקל פון דער קאָראָנאַציע האָט זיי פאַרשאַפט אומענדלעכע פרייד. די אויסדערוויילטע האָבן, באַצויבערטע, צוגעזען, ווי דער אַלערהעכסטער ווערט אַריינגעשליידערט אין גיהנום אַריין און ווי דער שטן פאַרנעמט זיין טראָן. לויט דעם ווילן פון גאָט, וואָס האָט זיי פאַרווערט יעדער פּינלעכקייט, האָבן זיי אויפן אַלטן שטייגער געזונגען שירה צום נייעם האַר.

און דורכשטעכנדיק דעם חלל מיט זיינע שפּיזיקע בליקן, האָט דער שטן באַטראַכט אָטדי קליינע קויל פון ערד און פון וואַסער, וואו ער האָט אַמאָל געהאַט געפלאַנצט דעם וויינישטאַק און געשאַפן די ערשטע טראַגישע כאָרן. און ער האָט אָנגעשמעלט זיינע בליקן אויף אָטדיער שטאַט רוים, וואו דער געפאַלענער גאָט האָט דורך שקר און פאַרפירונג געהאַט געגרינדעט זיין מאַכט. דאָך איז אַ הייליקער אין יעדער צייט געווען דער מוישל איבער אָטדיער קירך. דער שטן האָט אים געזען תּפּילה־טון און פאַרגיסן טרערן. און ער האָט צו אים אזוי געזאָגט :

— איך געטרוי דיר מיין פרוי. היט זי אָפּ מיט טריישאָפּט. איך טו דיר פעסטשטעלן אין דיין רעכט און אין דיין מאַכט צו זיין א פוסק אין ענינים פון אמונה, צו רעגולירן דעם געברויך פון די סאקראמענטן, צו מאַכן געזעצן און צו דערהאַלטן די ריינלעכקייט פון די זיטן. און יעדער רעכטגלויביקער איז מחוייב אונטער דעם זיך אונטערצואוואַרפן. מיין קירך איז אייביק און די טויערן פון גיהנום וועלן אַקעגן איר ניט באַשטיין. ביסט ריין פון זינד. קיין זאך האָט זיך ניט געביטן.

און דער יורש פון די אַפּאָסטאָלן האָט דערפילט אין זיך אַן אָנפלייץ פון חרווה. ער איז געפאלן כורעים, מיטן שטערן אויפן שטיינערנעם דיל, און האָט געענטפערט:

— גאָט מיין האַר, איך דערקען דיין שטים. דיין הויך האָט ווי אַ באַלזאַם זיך אויסגעשפּרייט איבער מיין האַרץ. געבענטשט זאָל זיין דיין נאָמען. דיין ווילן זאָל געשען אויף דער ערד אַזוי ווי אויפן הימל. ברענג אונז ניט אַריין אין קיין נסיון, נייערט היט אונז אויס פון ביז.

און דעם שטן זענען וואוילגעפעלן די לויבגעזאַנגען און דאָס אויסטיילן גענאָד. ער האָט ליב געהאַט צו הערן ווי עס ווערן גערימט זיין חכמה און זיין מאַכט. מיט פרייד האָט ער אויסגעהערט דאָס שיררהינגען פון די כרובים, וואָס האָבן געלויבט זיינע מעשים טובים, און עס האָט אים גאָרנישט פאַרשאַפּט קיין פאַרנעניגן צו הערן נעקטאַרס פלייט, מחמת זי האָט באַזונגען די נאַטור, האָט צוגעגעבן דעם פליגעלע און דעם גרעזעלע זייער חלק קראַפּט און ליבע און גערופן צו פרייד און צו פרייקייט. דער שטן, וואָס אַ ציטער פלעג פאַרצייטנס אדורכנעמען אלע זיינע גלידער ביים געדאַנק וועגן די לייד, וואָס הערשן אויף דער וועלט, האָט זיך איצט פאַר פאַנצערט קעגן דעם געפיל פון רחמנות. ער האָט באַטראַכט די לייד און דעם טויט פאַר דעם גליקלעכן אויפטו פון זיין אַלמעכטיקייט און פון זיין העכסטער לייטזעליקייט. און דאָס בלוט פון די קרבנות האָט זיך גערויכערט ארויף צו אים ווי אנגענעמער וויירעד. ער האָט פאַרדאַמט דעם שכל און פיינט געהאַט די נייגיר. ער אליין

האָט זיך אפגעזאמט עפעס נאָך צו לערנען, ווייל ער האָט מורא געהאט, סאָמער וועט דאָס ניי־צוגעקראָגענע וויסן ווייזן, אז ער איז לכתחילה ניט געווען קיין אַלוייסער. די מיסטעריע איז אים געווען צום האַרצן; ער האָט געגלויבט, אז זיין גרויסקייט וועט געמינערט ווערן דורך דעם, וואָס ער וועט ווערן פאַרשטאַנען, האָט ער געמאַכט דעם אָנשטעל, אז ער איז איבער יעדער השגה. אַ געדיכטער רויך פון טעאָלאָגיע האָט פארטשאַדעט זיין מוח. איינמאָל איז אים איינגעפאלן צו דערקלערן זיך, לויטן ביישפּיל פון זיין פּאָרטייער, פאַר איין גאָט אין דריי געשטאַלטן. ווען ער האָט נאָך דער דאָזיקער דערקלערונג דערזען ווי אַרקאַד שמייכלט, האָט ער אים פארטריבן פון זיין אָנגעזיכט. איסטאַר און זיטאַ האָבן זיך שוין לאַנג געהאַט אומגעקערט צוריק אויף דער ערד.

אזוי זענען די יאָרהונדערטער פאַרבייגעלאָפן ווי רגעס. און איינמאָל האָט ער פון דער הייך פון זיין טראָן אַרונטערגעלאָזן זיין בליק אין דער סאַמע טיפעניש פון שאול־חתיה און דערזען יאַלדאַבאַאָט אין גיהנום, וואוהין ער האָט אים געהאַט אַרונטערגע־שלידערט נאָכדעם ווי ער אליין איז דאָרט אַ לאַנגע צייט געלעגן אַ געשמידטער אין קייטן. יאַלדאַבאַאָט האָט אין דער אייביקער פינצ־טערניש אויפגעהויט זיין שטאַלץ. אַ פאַרשוואַרצער און אַ צעבראָך־כענער, אַ שרעקלעכער און אַ דעהויבענער, האָט ער אויפגעהויבן צום פאַלאַץ פון דעם הימלשן קיניג אַ בליק פון פאַראַכטונג, דערנאָך האָט ער אַוועקגעדרייט דעם קאַפּ. און דער נייער גאָט האָט באַטראַכט זיין שונא און געזען ווי איבער זיין ליידנדיקן געזיכט ציט זיך דורך דאָס ליכט פון שכל און גוטסקייט. יאַלדאַבאַאָט האָט איצט באַטראַכט די ערד, און ווען ער האָט דערזען ווי זי איז איינגעטונקען אין שלעכטיקייט און אין פּיין, האָט ער גענומען נערן אין זיין האַרץ דאָס געפּיל פון מענטשנליכע. מיטאַמאָל האָט ער זיך אויפגעהויבן, און פאַטשנדיק מיט זיינע גרויסע אַרעמס אזוי ווי מיט רודערן איבערן עמער, האָט ער זיך אַרונטערגעלאָזן אויף דער ערד צו באַלערנען און צו טרייסטן די מענטשנקינדער. און שוין האָט זיין ווייט־אויסגעברייטער שאַטן געבראַכט דער אומגליקלעכער פּלאַנעטע אַ שאַטנדיקייט, וואָס איז געווען אזוי אָנגענעם ווי אַ נאַכט פון ליכע.

און דער שטן האָט זיך אויפגעכאפט, א באַגאָסענער מיט אַן איידיקאַלטן שווייס.

נעקטאַר, איסטאַר, אַרקאַד און זיטאַ זענען געשטאַנען לעבן אים. די פייגל האָבן געזונגען.

— חברים, — האָט דער גרויסער ערץ-מלאך געזאָגט, — ניין, מיר וועלן ניט איינגעמען דעם הימל. עס איז גענוג, אַז מיר זענען בכוח דאָס צו טון. מלחמה איז גורם מלחמה און נצחון ברענגט מפלה.

„גאָט, אַ באַזיגטער, וועט ווערן שטן, דער שטן, אַ זיגערישער, וועט ווערן גאָט. באַהיט זאָל איך ווערן פון אַט-דעם שרעקלעכן גורל! איך האָב ליב דעם גיהנום, וואָס האָט מיר געגעבן מיין גאונות, איך האָב ליב די ערד, וואו איך האָב געהאַט געטון גוטס, אויב עס איז נאָר מעגלעך צו טון גוטס אין אַט-דער שרעקלעכער וועלט, וואו אירע ברואים קאָנען אנדערש ניט עקזיסטירן ווי נאָר דורך מאָרד. אויב צו פאַרדאַנקען, איז דער אַלטער גאָט איצט פאַרטריבן פון דער ערדישער מלוכה און יעדער איינער, וואָס דענקט אויף דער דאָזיקער ערד, האָט אים פיינט אָדער וויל אינגאַנצן פון אים ניט וויסן. וואָס קומט אָבער אַרויס, וואָס די מענטשן זענען מער ניט אונטערטעניק צו יאַלדאַבאַאָטן, אַז דער גייסט פון יאַלדאַבאַאָט איז נאָך אַלץ אין זיי, אַז פונקט ווי ער זענען זיי אייפערזיכטיק, גע- וואַלטלעך, קריגעריש, גייציק, שונאים פון קונסט און פון שיינקייט? וואָס קומט אַרויס, וואָס זיי האָבן צוריקגעוויזן דעם בייזן דעמיאורג, אַז זיי הערן זיך ניט צו צו די פריינטלעכע דעמאָנס, וואָס לערנען דעם גאַנצן אמת, — צו דיאָניזוסן, אַפּאָלאָן און די מוזן? וואָס איז שייך אונז, הימלשע גייסטער, דערהויבענע דעמאָנס, האָבן מיר פאַר- טייליקט יאַלדאַבאַאָטן, אונזער טיראַן, אויב מיר האָבן פאַרטיליקט אין זיך דעם אומוויסן און די מורא.“

און ווענדנדיק זיך צום גערטנער, האָט דער שטן געזאָגט :

— נעקטאַר, דו האָסט מלחמה געהאַלטן אינאיינעם מיט מיר,

פאר דעם געבוירן פון דער וועלט. מען האָט אונז געהאט מנצח
געווען, ווייל מיר האָבן ניט פארשטאנען, אז נצחון איז גייסט און
אז אין זיך און נאָר אין זיך אליין בארארפן מיר אָנפאלן אויף
דעם טיראן פון די הימלען און אים פארטיליקן.

ס ו ה.

פארלאג מאקס יאנקאוויטש

179 EAST BROADWAY, NEW YORK, N. Y.

	חיים שוים :
10.00	די גרויסע אידישע געשיכטע 4 בענדער — —
.70	ליטערארישער דעקלאמאטאָר און פּאָרלעזער
.75	ראַבערט אינגערמאַל : טעות'ן פון משה רבנו — 40
	א. שאַפענהויער : "די חכמה פון לעבען", און
2.00	אַנדערע עסײען — — — — —
	דד. מוזיקאַנט : דאָס נייע אָפּעראַ בוך מיט 40
2.25	אָפּעראַס — — — — —
2.25	ברוך שפינאוא: טעאָלאָגיש-פּאָליטישער טראַקטאַט
2.00	טאַמאַס פּייץ : די צײַט פון פאַרשטאַנד — — —
2.00	אַנאַטאַל פּראַנס : דער אויפשטאַנד פון די מלאכים
	מ. אַרציבאַשעוו :
1.50	סאַנין — — — — —
1.20	מיליאָנען — — — — —
1.00	פרויען — — — — —
3.50	דער לעצטער שטריך (אין 2 בענד.) — — —
1.50	אָסקאַר ווילד : דאָס בילד פון דאָריאַן גרעי
.70	לעאַניד אַנדרעיַעוו : בער דײַטער געלעכטער —
	ראַמען ראַלאַן :
1.75	שוועסטער נאַנעט און סילוויאַ — — —
2.25	זומער, ראַמאַן אין 3 טײלען — — —
	פ. דאַסמאַיעווסקי :
1.00	אָרעמע מענשען — — — — —
3.00	ערנידעריגטע און בעלידיגטע (אין 2 בענד) —
3.50	פאַרברעכען און שטראַף (אין 2 בענד) — —
5.00	אידיאַט (אין 2 בענד, 1,000 זײַטען) — —
3.00	וויקטאָר הוגאָ : דער מענש, וואָס לאַכט אין 2 ב.
1.50	אויגוסט סטרינדבערג : דאָס רױטע צימער — —
	פּראָפ. א. פאַרעל : געשלעכטספּראַגע. פּולשטענדיג
4.00	אין 2 בענדער — — — — —
1.50	מ. פּשיבישעווסקי : דעם טײוועל'ס קינדער — —
2.00	וויניטשענקאָ : עהרליך צו זיך אַליין — — —